8,54,8.25

NAZIONALE
R. BIBLIOTECA
CENTRALE V. E. II
8
54 D
25
ROMA

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

22
E4
50

Digitized by Google

Digitized by Google

CAERIMONIALE EPISCOPORVM.

IVSSV CLEMENTIS VIII. PONT. MAX.
nouiſſimè reformatum.

8,54,D,25

Omnibus Eccleſijs; præcipue autem Metropolitanis Cathedralibus, & Collegiatis perutile, ac neceſſarium.

ROMÆ,

Typis Lepidi Fatij. MDCVI.

Cum licentia Superiorum, & Priuilegio Sanctiſſimi Pontificis, & aliorum Principum.

S. D. N. D. CLEMENTIS

DIVINA PROVIDENTIA PAPAE VIII.

Conſtitutio ſuper approbatione, & vſu Cærimonialis Epiſcoporum & aliorum Eccleſiarum Prælatorum nouiſsimè reformati.

CLEMENS PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

CVM nouiſsimè Pontificale antea mendoſum, & corruptum à pijs, & eruditis viris emendari, & reſtitui & demum ad Epiſcoporum, & aliorum Eccleſiarum Prælatorum communem vſum, & commoditatem diuulgari, & in vniuerſali Eccleſia ab omnibus obſeruari mandauerimus; operæ pretium viſum fuit Cærimoniale Epiſcoporum omnibus Eccleſiis, præcipuè autem Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis per vtile, ac neceſſarium, in quo ritus & cærimoniæ celebrandi Miſſas, veſperas, & alia diuina officia, ac in alijs Eccleſiæ functionibus, & actibus, ab eiſdem Epiſcopis, ac alijs Prælatis inferioribus in eiſdem obſeruandæ, ac modus etiam præcedendi tam inter perſonas ipſas Eccleſiaſticas, quam etiam inter eas, & laicos ſimiliter ſeruandas continentur, quodq. pridem multis mendis reſperſum fuerat ſimiliter reformari, & reſtitui curaremus. Ea propter id ipſũ Cæremoniale Epiſcoporũ, à nonnullis, pijs ac eruditis, in hisq. ſacris ritibus, & Cæremonijs apprimè verſatis viris examinari, corrigi, & in optimam, ipſiq. Pontificali reformato maximè congruentem formã redigi mandauimus. Quod opus cum ea, quæ decuit fide, & diligentia iam abſolutum fuiſſe accipimus. Porrò reliquum eſt, vt huius operis labor, eum ad quem directus eſt finem conſequatur. Idcirco Cærimoniale Epiſcoporum huiuſmodi iuſſu noſtro emendatum, & reformatum, Motu proprio, & ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine perpetuò approbantes, illudq. in vniuerſali Eccleſia ab omnibus, & ſingulis perſonis ad quas ſpectat & in futurum ſpectabit, perpetuò obſeruandum eſſe præcipimus, & man-

damus, ac Cæremoniale huiuſmodi ſic emendatum, & reformatum nullo vnquam tempore in toto, vel in parte mutari, vel ei aliquid addi, aut omnino detrahi poſſe, ac quaſcunque perſonas prædictas, quæ ſacerdotalia munera exercere, aut alia quæcunque in ipſo Cæremoniali contenta facere, aut exequi debent, ad ea peragenda, & præſtanda, iuxta huius Cæremonialis formam, & præſcriptum teneri, neminemq. ex ijs, quibus ea exercendi, & faciendi munus impoſitum exiſtit, niſi formulis, quæ hoc Cæremoniali continentur ſeruatis ſatisfacere poſſe, perpetuò ſtatuimus, & ordinamus. Per præſentes autem antiqua Cæremonialia in his, quæ prædicto Cæremoniali reformato ſunt conformia, minimè aboleri, aut abrogata cenſeri volumus, ſed illorũ etiã vſum (ſalua reformatione prædicta) permittimus. Non obſtante præmiſsis, ac conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac etiã in Prouincialibus, & Synodalibus Concilijs editis generalibus, vel ſpecialibus, necnon quarumuis Eccleſiarum, etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmate alia roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus, cæteriſque contrarijs quibuſcunque. Volumus autem vt pari motu, & auctoritate decernimus, vt qui in Romana *Curia ſunt præſentes, lapſis duobus menſibus, qui verò intra Montes, octo, & qui vltra vbique locorum degunt duodecim integrè excurſis, vel, alias vbi venalium huius Cæremonialis voluminum notitiam, & facultatem habuerint, ſacras cæremonias, & ritus in eodem Cæremoniali præſcriptos, iuxta illius modum, & normam in quibuſcunq. actibus exercere, & obſeruare teneantur. Ipſarum autem litterarum exempla, manu Notarij publici, & ſigillo alicuius perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ, aut illius Curiæ obſignata, vel in ipſis voluminibus abſque prædicto, vel alio quopiam adminiculo Romæ impreſſa, eã vbique locorũ, & gentiũ fidem faciant, quã præſentes, facerent ſi eſſent exhibitæ vel oſtenſæ. Dat. Romæ apud ſanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris, die xiiij. Iulij MDC.* Pontificatus *noſtri anno nono.*

M. Veſtrius Barbianus.

Die nona Auguſti 1600. Supradictæ Literæ affixæ, & publicatæ fuerunt ad Valuas Curiæ, & in Acie Campi Floræ, per me Alexandrum Agazzarium, Sanctiſsimi Domini noſtri papæ Curſ.

Iacobus Brambilla Mag. Curſ.

IN

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI.

DE habitu, & alijs agendis per Epiſcopos nuper electos. 1
De primo acceſſu Epiſcopi, vel Archiepiſcopi ad ſuam diœceſim, vel prouinciam. 4
De habitu ordinario Archiepiſcopi, & Epiſcopi in ſua prouincia, diœceſi, vel ciuitate. 15
Quomodo ſe gerere debeat Epiſcopus, vel Archiepiſcopus circa benedictionem, & alia Epiſcopalia munia in ſua diœceſi, vel prouincia. Et quid, ſi Legatus Apoſtolicus, aut Cardinalis non Legatus, vel Nuntius, aut aliquis Prælatus ibidem ſit. 16
De officio Magiſtrorum cæremoniarum. 19
De officio Sacriſtæ. 25
De officio Presbyteri aſsiſtentis tam in Veſperis, quam in Miſsis. 29
De aſſiſtentia duorum Canonicorum in habitu diaconali Epiſcopo celebrante, vel, eo non celebrante, in habitu ordinario. 38
De officio diaconi in Miſſa ſolemni Epiſcopo, vel alio celebrante. 43
De officio ſubdiaconi in eadem Miſſa Pontificali ſolemni. 54
De numero qualitate, & officio miniſtrorum ſeruientium Epiſcopo in diuinis, videlicet de libro, de candela, de baculo, de mitra, de thuribulo, de candelabris, de gremiali, de ampullis, & ad abacum. 60
De ornatu Eccleſiæ, & præparandis in ea ante aduentum Epiſcopi. 67
De ſedibus Epiſcopi Legati, Cardinalium, Prælatorumque, necnon Principum, Magiſtratuum, virorumq. illuſtrium in Eccleſia collocandis ornandiſque. 80
De vſu vmbraculi, ſeu baldachini. 84
De habitu Eccleſiaſtico Epiſcopi, & Canonicorum, & de acceſſu ad Eccleſiam, & reditu eorumdem. 87
De Pallio, & eius vſu. 92
De Mitra, & Baculo paſtorali. 96
De reuerentijs, & genuflexionibus, & ſeſsionibus, & ſurrectionibus obſeruandis tam per Epiſcopum, & Canonicos, quàm alios quoſcumq; ſiue in Eccleſia, ſiue extra eam. Et deoſculationibus manuum Epiſcopi, vel cele-

celebrantis. 99
De ordine, & modo iungendi, diſiungendi, eleuandi, tenendique manus per Epiſcopum, vel alterum celebrantem; & quomodo vertere, & conuertere ſe debeat ad altare, vel faldiſtorium, vel e contra; & de oſculatione altaris. 104
De libro tenendo apud Epiſcopum non celebrantem, ſed in Veſperis, aut in Miſſa ſolemni præſentem:& quid ex eo legere debeat. 107
De circulis infra Miſſam, ſolemnem, quæ coram Epiſcopo celebratur, faciendis ante Epiſcopum, qualiter, & quoties. 108
De concionibus, ſeu ſermonibus infra Miſſam ſolemnem habendis, ſeu poſt miſſam in funere Epiſcopi, aut alicuius magni viri;& de habitu ſermocinantis. 112
De ordine, & modo imponendi thus in thuribulum, illudq. benedicendi; & de thurificatione in veſperis, & miſsis ſolemnibus. 115
De ordine dandi pacem. 128
De forma dandi benedictionem ſolemnem ab epiſcopo, & publicandi indulgentiam, vbi quoties, & quando. 131
De ſupplendis vicibus canonicorum, aliorumque miniſtrorum deficientium. 136
De orationibus, ſeu, collectis, & diuerſis earum tonis. 138
De organo, organiſta, & muſicis ſeu cantoribus, & norma per eos ſeruanda in diuinis. 145
De miſſa quæ ſine cantu ab Epiſcopo celebratur. 145
De miſſa, quæ ſine cantu coram Epiſcopo celebratur in locis ſuæ iuriſdictionis. 152
De cæremonijs obſeruandis in Synodo prouinciali, vel diœceſana. 154

IN-

INDEX CAPITVM

LIBRI SECVNDI.

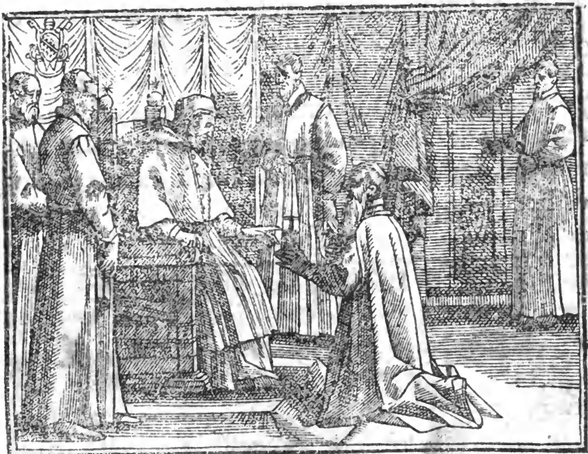
DE Veſperis ſolemnibus epiſcopo in craſtinum celebraturo. 161
De Veſperis ſolemnibus Epiſcopo in craſtinum non celebraturo. 170
De Veſperis in Eccleſijs Cathedralibus, abſente epiſcopo, vel in Collegiatis ſolemniter celebrandis; & de eiſdem in diebus ferialibus. 175
De Completorio. 180
De Matutinis præſente Epiſcopo. 182
De Matutinis in Cathedralibus, & Collegiatis Eccleſijs abſente epiſc. 186
De Laudibus, reliquiſque horis Canonicis. 191
De miſſa ſolemni epiſcopo celebrante. 193
De miſſa ſelemni, quæ coram epiſcopo celebratur. 230
De veſperis, & matutinis pro Defunctis. 232
De miſſa pontificali pro defunctis per epiſcopum celebranda, & de ſermone, & abſolutionibus poſt miſſam. 237
De miſſa pro defunctis, quæ coram epiſcopo celebratur. 247
De veſperis, & miſſis in Dominicis Aduentus ſiue ab epiſcopo, ſiue ab alio præſente epiſcopo, celebrandis. 249
De vigilia Natiuitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti, & de matutinis, & miſſa in nocte celebranda. 251
De feſtis quæ occurrunt vſque ad diem Purificationis, ſolemniter celebrandis. 256
De feſto Purificationis beatæ Virginis, & benedictione, ac diſtributione & candelarum. 258
De feſta Purificationis in Cathedralibus, abſente epiſcopo, & in Collegiatis. 266
De officio, & miſſa feria quarta Cinerum, epiſcopo celebrante, vel non celebrante, ſed præſente. 269
De eadem feria quarta Cinerum, epiſcopo abſente, & in collegiatis. 277
De Dominicis quadrageſimæ vſque ad Dominicam Palmarum. 279
De officio, & miſſa in Dominica Palmarum. 280
De matutinis tenebrarum quartæ, quintæ, & ſextæ feriæ maioris hebdomadæ. 286

De of-

De officio, & miſſa feriæ quintæ in cœna Domini. 292
De mandato, ſeu loutione pedum. 296
De officio feriæ ſextæ in paraſcenæ epiſcopo celebrante. 301
De eodem officio, epiſcopo non celebrante, ſed præſente, aut etiam abſente, & in collegiatis Eccleſijs. 312
De Sabbato ſancto, epiſcopo celebrante. 322
De Sabbato ſanto, epiſcopo non celebrante, ſed præſente, & in Collegiatis. 332
De miſſa ſolemni in die Paſchæ, epiſcopo celebrante, & de communione generali. 336
De eodem feſto Paſchæ, epiſcopo abſente, & in Collegiatis. 340
De Dominicis per annum. 342
De Litanijs, & proceſſionibus maioribus, & minoribus, quæ annis ſingulis fiunt. 344
De feſto Santiſſimi corporis Chriſti, & proceſſione. 347
De alijs feſtis in genere, in quibus ſolemniter eſt celebrandum vltra ſuperius expreſſa. 358
De Anniuerſarijs diebus electionis, & conſecrationis epiſcopi ſolemniter celebrandis. 361
De Anniuerſario epiſcopi proximè defuncti. 362
De Anniuerſario omnium epiſcoporum, & canonicorum Eccleſiæ Cathedralis defunctorum. 363
De ægrotatione, morte, funere, & exequijs epiſcopi; & de ſupplicationibus ad Deum pro opportuna noui epiſcopi electione impetranda. 365

CAP.

CAERIMONIALIS EPISCOPORVM LIBER PRIMVS.

DE HABITV, ET ALIIS AGENDIS per Epiſcopos nuper electos. Cap. 1.

CVM primùm aliquis certior factus fuerit ſe alicui Eccleſię Cathedrali, vel maiori à ſummo Pontifice in Conciſtorio præfectum, ſiue ille in Curia Romana degat ſiue ab ea abſens ſit, ſtatim curabit ſibi amplam coronã in capite decenter formari. Tunc,

& non prius ſuper veſtem inferiorem talarẽ, cum extra domum exibit, induet aliam veſtem breuiorẽ apertam, vt per ſciſſuras brachia extrahi poſsint, quod genus veſtis Mantellettum vocant. Veſtes autem huiuſmodi erunt, vel ex lana, vel ex camelotto coloris violacei, nullo autem modo ſericæ. Præſentes in curia induti, vt ſupra, quàm primùm poterunt, adibunt ſummum Pontificem, & ei gratias agent de ſua promotione, merita propria extenuando, & dignitatis gradum amplificando, ſeipſos & Eccleſias ipſis commiſſas humiliter commendãdo, & tunc è Sanctitatis ſuæ manibus Rocchettum

accipient. Viſitabunt deinde ſingulos Illuſtriſſimos

mos, & Reuerendiſſimos S.R.E. Cardinales in eorum domibus, eiſque officiosè gratias agent, ſe & ſuas Eccleſias illis commendando, & offerendo. Abſentes verò ſe ipſos Rocchetto, & alijs veſtibus, vt ſupra induent, & gratiarum actiones, & Eccleſiarum ſuarum commendationis officium per litteras, tam apud ſummum Pontificem, quàm apud Illuſtriſsimos, & Reuerendiſsimos Dominos Cardinales peragere ſtudebunt; & ſi erunt in propria ſua diœceſi, vel prouincia, cum de eorũ promotione certum nuntium habuerint, poterunt domi, & foris vti, loco Mantelletti, Mozzetta eiuſdem coloris ſupra Rocchettum, & tam præſentes in Curia, quam abſentes vtentur, cum opus erit, pileo nigro, laneo, ſerico, viridi ſuffulto cum cordulis, ac floccis coloris viridis. Hæc, quæ de veſtibus diximus, clericis, ſeu Præsbyteris ſæcularibus, ſeu regularibus, electis tantùm conueniunt. Promoti verò ex regulari ordine non vtuntur Rocchetto, ſed retinent in veſtibus colorem habitus ſuæ Religionis, & deferre poſſunt vbique Mozzettam eiuſdem coloris, & biretum nigrum, pileo tamen viridi ornato, prout alij non regulares vti poſſunt; ſed Canonici regulares vtuntur etiam Rocchetto, prout ante promotionem ad Epiſcopatum vtebantur in ſua congregatione, & colore violaceo, ſed nõ mozzetta, vt & Præsbyteri Sancti ſpiritus, & militarium S. Ioannis

S. Iacobi, & aliorum, qui tamen ſui ordinis inſignia in veſtibus non deferant, ſed eiuſdem ordinis Crucem ad collum intus pendentem.

DE PRIMO ACCESSV EPISCOPI, vel Archiepiſcopi ad ſuam diœceſim, vel prouinciam. CAP. II.

ACceſſurus Epiſcopus ad ſuam diœceſim, vel Archiepiſcopus ad ſuam prouinciam ante acceſſũ poterit aliquas gratias, ſeu facultates à *Sanctiſsimo* Domino Noſtro Papa obtinere, præſertim Indulgentiam plenariam pro populo ſuæ primæ Miſſæ præſenti futuro. Inſuper præparabit quæ in itinere, & ingreſſu vſui eſſe poterunt; vt veſtes Epiſcopales ordinarias; cappam Pontificalem violacei coloris, ſeu (ſi regularis fuerit) coloris habitus ſui; pileum Pontificalem cordulis, ac floccis ſericis coloris viridis ornatum; equi etiam, ſiue mulæ ornamenta opportuna; item libros neceſſarios, vti inter cæteros Pontificale, & Cærimoniale; ac paramenta etiam ſacra, quæ pro ingreſſu erunt neceſſaria, ideſt pluuiale album cum ſtola, & mitra pretioſa, amictum, albam, cingulum; & annulum, niſi ea ad maiorem commoditatem à propria Eccleſia ſumere velit. In diſceſſu recitabit in Eccleſia, ſi commodè fieri poterit, ſin minus, antequàm equum aſcen-

ſcendat cum ſuis clericis, & familiaribus itinerariũ; idemque obſeruabit quotidie mane poſt Miſſam, antequàm equum aſcendat, quamdiu erit in itinere: & ſi erit Archiepiſcopus, quamprimum ſuam prouinciam intrauerit, faciet ante ſe deferri crucem per aliquem ex ſuis cappellanis, imagine ſanctiſsimi Crucifixi ad ſe verſa; & ſibi occurrentes ſubditos, qui genuflectere debent, ſigno crucis ſuper illos facto benedicet. Ita etiam faciet Epiſcopus, cum ſuam diœceſim intrauerit. Cum autem erit vnius diei, vel bidui ſpatio propinquus propriæ ciuitati, ſignificabit Vicario ſuo, & Canonicis, ac Capitulo, necnon Magiſtratui, & officialibus ciuitatis diem, & horam ſui ingreſſus, vt poſsint omnes præparare, vt ei obuiam eant, eumq. debito honore proſequãtur. Præmittet etiam aliquem ex ſuis, qui clerum, & alios, ad quos ſpectat, admoneat, vt proceſsionem habendam in huiuſmodi ingreſſu indicant; præparari faciant baldachinum in porta ciuitatis, & deputari qui illud portent ſupra Epiſcopum, vt inferius dicetur. Vias etiam, per quas eundum erit, mundari, ac floribus, vel frondibus conſpergi in ſignum lætitiæ curent. Die preſtituta Canonici, & Capitulum cum toto clero debent proceſsionali ritu accedere ad portam ciuitatis ibique conſiſtere; Magiſtratus verò, & officiales cum ciuibus, & populo obuiam ire Epiſcopo extra portam. Epiſcopus

pus interim in aliquo ſacello,ſeu honeſto,& conue-nienti loco parum diſtante à porta ciuitatis deſcen-dat de mula, vel equo, ac depoſito itinerario habitu, induet cappam Pontificalem, iterumque aſcendet mulam ornatam Pontificalibus ephippijs, & ſtra-gula violacei coloris, ac pileum Pontificalem ſolē-niorem in capite geret;atque ita equitabit ſuis fami-liaribus,& domeſticis ipſum comitantibus vſque ad portam ciuitatis, vbi deſcendens è mula genuflectet ſuper tapete ſtratum,& puluinum ibidem paratum & deuotè oſculabitur crucem ſibi per digniorem ex Capitulo pluuiali indutum oblatam. Mox ſur-gens in aliquo ſacello, vel loco ad id parato accipiet

depo-

depoſita cappa, paramenta ſacra videlicet amictum albam, cingulum, ſtolam, & pluuiale album, ac demum mitram pretioſam, atque anulum conſcendetq. equum ſerico albo vndique tectum, & decenter ornatum. Ordo autem procedendi erit. Equitabunt primo ciues omnes, deinde familiares Epiſcopi, tum Magiſtratus, & officiales ciuitatis, Barones, & Principes, ſi qui aderunt; mox clerus omnis pedibus incedens præcedente ſua cruce, quem cantores ſubſequentur cantantes, vt in Pontificali; poſt hos Canonaci, & Capitulum Eccleſiæ; &, ſi fuerit Archiepiſcopus, antecedet crux Archiepiſcopalis, inter quam, & Archiepiſcopum nemo erit, niſi dignitates, & Canonaci; demum Archiepiſcopus, ſeu Epiſcopus mitratus equitabit ſub baldachino, quod portabitur primo loco per Magiſtratum ciuitatis, deinde per nobiles ciues vſque ad Eccleſiam, ſiue per eos quibus ex conſuetudine, vel ex priuilegio id conuenit. Ipſe Epiſcopus memor erit populo manu dextera aperta, & extenſa frequenter benedicere, ſignum crucis faciens. Poſt & retenta mitra Epiſcopum equitabunt Prælati, ſi qui erunt, & reliqui togati. Ante portam Eccleſiæ Epiſcopus deſcendet ex quo ſuper tapete ſtratum ibidem extenſum, & capiet aſperſorium de manu dignioris de Capitulo antedicti, vt ſupra induti, quo ſe, & alios aſperget aqua benedicta, incipiendo a digniori, ac miniſtrante eo-

te eodem, qui aſperſorium obtulit, digniore nauiculam, imponet in thuribulum, quod aliquis Acolitus tenet, thus more ſolito benedictum, tum prædictus dignior ex Capitulo accipiens thuribulum de manu Acoliti, ſtans facta prius profunda capitis inclinatione ante Epiſcopum, thurificet illum ſtantem cum mitra triplici ductu thuribuli; & præcedentibus clero, Canonicis, & dignitatibus, atque hymnũ [Te Deum Laudamus &c.] cantantibus ad altare ſanctiſſimi Sacramenti, ſi eſt aliud ab altari maiori, conſiſtet ibi Epiſcopus, & remoto tunc baldachino, & depoſita mitra, ac facta genuflexione vſque ad terram ante ipſum ſanctiſſimum Sacramẽtum, genuflectet iterum ſuper puluino ibidem parato in genuflexorio, & orabit; deinde ſurget, & facta iterum reuerentia, cum genuflexione, ſanctiſſimo Sacramento, accipiet mitram, & procedet ad altare maius, vbi ante infimum gradum, depoſita mitra, faciet cruci ſuper altari poſitæ reuerentiam, caput profundè inclinando, deinde genuflectet ſuper puluino, & genuflexorio ibi parato, & orabit; & interim ille dignior, vt ſupra indutus, accedet ad altare, & in cornu Epiſtolæ ſtans verſus ornantem Epiſcopum, finito hymno [Te Deum] cãtabit ex libro ſuper altari poſito Verſ. [Protector &c.] & alia, prout in Pontificali. Cum dicitur [Per Dominum noſtrum &c.] poſt orationem Epiſcopus ſurget à

faldi-

faldiſtorio,& facta altari reuerentia, accepta mitra ibit ad ſedem ſuam Pontificalem, in qua ſedens recipiet omnes dignitates, Canonicos,& alios de Capitulo ad oſculum manus, cantoribus interim Antiphonam, vel Pſalmum aliquem cantantibus, vel organiſta organum pulſante. Deinde accedet Epiſcopus ad altare,quod, depoſita mitra ante infimum

gradum,& facta iterum cruci reuerentia, in medio oſculabitur, & cantata prius Antiphona Sancti tituli Eccleſię,vel patroni ciuitatis cum ſuis Verſiculo,& Reſp. à choro, vel cãtoribus, cantabit ipſe in cornu Epiſtolæ Orationem eiuſdem Sancti;vel Patroni; qua finita,accipiet mitram; ad medium alta-

ris reuertetur, & dabit benedictionem ſolemnem cantando, prout in dicto Pontificali; & cum dicet [Benedicat vos &c.] accipiet manu ſiniſtra baculum paſtoralem; & ſi erit Archiepiſcopus, benedictionem dabit capite detecto, renibus altari verſis; niſi altare ſit ad orientem habens ante ſe crucem ſuam facta illi prius reuerentia. Benedictione data, pronuntientur Indulgentiæ per aliquem Canonicum alta voce ſub hac forma.

[Reuerendiſſimus in Chriſto Pater, & Dominus Dominus N. Dei & Apoſtolicæ ſedis gratia huius ſanctę N. Eccleſiæ Epiſcopus dat, & concedit omnibus hic præſentibus quadraginta dies de vera Indulgentia in forma Eccleſiæ conſueta. Rogate Deum pro felici ſtatu ſanctiſſimi D. N. Pauli diuina prouidentia Papæ V. Dominationis ſuæ Reuerendiſſimæ, & ſanctæ matris Eccleſiæ.]

Deinde Epiſcopus, facta prius cruci reuerentia, aſſumpta mitra, & apud ſedem ſuam depoſitis paramentis, & aſſumpta cappa, procedet ad locum ſuæ habitationis, quē dignior ille de Capitulo, dimiſſo pluuiali, & alij Canonici ĩ habitu Canonicali comitentur, ſi habitatio erit contigua, vel vicina Eccleſię. Si verò diſtantior, vſque ad portam ipſius Eccleſiæ. Quod ſi adeſſet aliquis magnus Princeps, qui vellet Epiſcopum vſque ad portam hoſpitij comitari debebit Epiſcopus aliquantulum reſiſtere, non tamen

huiuſ-

huiuſmodi obſequij, & pietatis officium omnino recuſare; præſertim ſi habitationis locus non multum diſtet, ſed ei pro tali humanitate gratias agere. Si contingeret, dum Epiſcopus ad ſuam ciuitatem proficiſcitur, tranſire per aliquem locum inſignem ſuę diœceſis, vel in eo hoſpitari, & Clerus, ac Magiſtratus eius loci eum honorare cupiant, permittet quidem, vt ei obuiam eant, etiam extra locum, & eum comitentur vſque ad Eccleſiam primariam eius loci, & facta ibi oratione, vſque ad locum, vbi oſpitaturus eſt, non mutato habitu itinerario, ſed nulla fiet proceſsio; quando verò Epiſcopus poſt ingreſſum in ciuitatem propriam voluerit alias ciuitates, vel oppida inſignia ſuæ diœceſis viſitare, conueniens erit, vt prima vice recipiatur cum ſacra Cleri ſæcularis, & regularis proceſsione. Ipſe verò non erit mitra, & pluuiali indutus, ſed equitabit mulam ornatam Pontificalibus ephippijs cum cappa, & pileo Pontificali, & offeretut ei in porta Crux oſculanda, & alia omnia fient etiam in Eccleſia, prout de ciuitate propria, & primaria ſuæ diœceſis dictum fuit.

DE HABITV ORDINARIO ARchiepiſcopi, & Epiſcopi in ſua prouincia, diœceſi, vel ciuitate. Cap. 3.

EPiſcopus, poſtquam ad ſuam diœceſim, & ciuitatem, & Archiepiſcopus ad ſuam prouin-

ciam peruenerit, vti poterit veſtibus violaceis, ſiue laneis, ſiue ex camellotto, ſuperinduta ſuper Rocchettum Mozzetta. Et domi eodem vtetur habitu, ſaltem dum fit aliqua congregatio coram ipſo Epiſcopo, vel ordinandorum examen, vel aliquid ſimile; ac etiam quotiès erunt congregationes coram Metropolitano, dum celebratur Concilium prouinciale, quo habitu, ſcilicet, Mozzetta cum Rocchetto diſcooperto in dictis congregationibus vtetur, tam ipſe Metropolitanus, quàm alij Epiſcopi prouinciales, qui ibidem pro Synodo celebranda conuenerunt.

Eodem quoque habitu Epiſcopus indutus erit, quotiès

ties per ciuitatem,& terras, ſeu oppida ſuæ diœceſis incedet. Sed habenda eſt diſtinctio temporum; nam in Aduentu, & incipiendo à ſeptuageſima per totam Quadrageſimam, item in omnibus vigilijs, quibus ieiunatur,& in quatuor temporibus (exceptis his,quę incidunt poſt Pentecoſten) ac ſextis ferijs totius anni,differens erit veſtium geſtatio. Quia tunc Epiſcopum decet vti veſtibus laneis, & nigri coloris,excipiẽdo tamen aliquot dies, quibus ſignũ mœſtitiæ oſtendi non debet;videlicet,à die Natiuitatis Domini,& per totam octauam Epiphaniæ, à die Dominicæ Reſurrectionis vſque ad Dominicã Trinitatis; item per octauas Feſtorũ ſanctiſs. Sacramenti, Aſſumptionis glorioſæ virginis Mariæ, & BB. Apoſtolorum Petri, & Pauli, omnium Sanctorum,Sancti tituli Eccleſiæ,& Sancti Patroni ciuitatis,ac dedicationis proprię Eccleſiæ;itẽ in anniuerſarijs electionis, & conſecrationis ipſius Epiſcopi;die aduentus alicuius magni Principis, vel cum celebratur aliqua publica lætitia: in alijs vero octauis minoribus,vt Natiuitatis glorioſæ virginis,S.Io. Baptiſtæ,S.Laurentij,dies tantum octauarum excipiuntur,ſimiliter Excipiuntur omnia feſta duplicia quæ per annum incidunt extra aduentum, Septuageſimam, & Quadrageſimam; ſed in Annuntiationis feſto,etiã ſi infra Quadrageſimã occurrat,veſtibus violaceis vti debẽt. Hęc,quę dicta ſunt,

circa

circa veſtes quotidianas obſeruanda ſunt. Quoad cappas verò, quibus Epiſcopi in proprijs vtuntur, id erit obſeruandum, vt regulariter ſint laneæ, & violaceæ, & non alterius coloris. In ſolemnioribus tamen feſtis, quæ in rubricis Breuiarij primæ claſsis vocantur dempto triduo ante Paſcha, poterit Epiſcopus vti etiam cappa ex camelotto coloris violacei nullatenus alterius coloris, quibus quidem cappis pelliculæ albæ circa collum, & pectus de more conſutæ ſint, quę deinde vigilia Pentecoſtes, ſeu pro diuerſitate locorum citius, aut tardius, prout Epiſcopo opportunum videbitur, præintimatis etiam Canonicis, qui cappis vtuntur, quo die mutari debeant remouentur, & loco pellicularum ſericum rubrum apponitur, Canonici verò regulariter in Eccleſijs, vbi illis vtuntur, eas omnino deponunt, & loco earũ aſſumunt cottas ſupra Rocchettum. Cæterùm quod dicitur de huiuſmodi Epiſcoporum habitu, tam capparum, quam cæterarum veſtium non eſt intelligendum de Epiſcopis regularibus, qui non mutant colorem ſui habitus, neque induunt Rocchettum, ſed in Eccleſia propria vti debent cappa coloris ſuæ religioni conuenientis, pellibus, ſeu ſerico eiuſdem coloris ſuffulta. Excipiuntur ab hac regula, vti dictũ eſt Canonaci regulares, qui Rocchetto vtuntur. Omnes autem tam ſæculares, quàm religioſi Epiſcopi galero vtuntur, & colore

lore violaceo, & vt præsbyteri ſancti Spiritus, & militarium SS. Io. Iacobi, & aliorum à parte exteriori nigro, cui ab interiori ſericum coloris viridis ſuffulciatur, cordulis pariter, & floccis ſericis viridibus ab eo pendentibus. Galerus quoque duplicis formæ habendus eſt, alter, quo in ſolemnioribus equitationibus vtuntur, eiuſdem formæ, præter colorem quo Illuſtriſſimi, & Reuerendiſſimi Cardinales Pontificaliter equitātes vti conſueuerunt; alter ſimplicior, vterque ex lana, ac ſerico viridi ex ornatus. Extra diœceſim, & Eccleſiā ſuam Epiſcopi non vtuntur cappa, præterquàm in Romana curia, cùm in diuinis, Pontifice Maximo, vel ſacro Cardinalium collegio præſente, aſsiſtunt. Dū iter agunt, vtuntur breuioribus veſtibus cum manicis ſub genu per palmum, vel vltra protenſis, coloris temporū diuerſitati conuenietis, vt ſupra explicatum fuit, circa collum verò faſcam ſericeam coloris nigri, latitudinis duorum palmorum, vel circa longitudinis ferè ad menſuram veſtium pendentium habere conſueuerunt. In diœceſi autem, vel prouincia Mozzetta ſuperinduenda eſt ſine prædicta faſcia.

QVOMODO SE GERERE DEBEAT Epiſcopus, vel Archiepiſcopus circa benedictiones, & alia Epiſcopalia munia in ſua diœceſi, vel prouincia. Et quid, ſi Legatus Apoſtolicus, aut Cardinalis non Legatus, vel Nuncius, aut Aliquis Prelatus ibidē ſit. Cap. 4.

QVando Epiſcopus ambulat, vel equitat per ſuam ciuitatem, vel diœceſim, manu aperta ſingulis benedicit, &, ſi eſt Archiepiſcopus, crucem etiam ante ſe deferri facit. In Eccleſijs verò ſuę diœceſis, vel prouinciæ etiam exemptis dabit benedictionem ſolemnē; aliaque omnia ad officium ſuum pertinentia faciet, prout paſſim ſuis locis declarabitur; ſed ſi contingat Cardinalem Legatum de latere eſſe ſimul cum Epiſcopo in eius diœceſi, vel Archiepiſcopo in prouincia, abſtinebit Epiſcopus non ſolum à benedictionibus ſolēnibus, ſed etiam priuatis; &, ſi erit Archiepiſcopus, nullatenus permittet ante ſe deferri crucem, etiamſi ipſe Archiepiſcopus eſſet Cardinalis. Quòd ſi eſſet præſens Cardinalis nō Legatus vna cum Epiſcopo non Cardinali, abſtinebit ſimili modo Epiſcopus non celebrans ab omnibus benedictionibus, nec crucem ſibi præferri permittet, ſi erit Archiepiſcopus, remittens omnia munia epiſcopalia exercenda ipſi Cardinali præ-

ſenti,

ſenti; celebrans verò Epiſcopus debet per aliquem ſuum cappellanum Cardinali præſenti ſignificare, vt omnia prædicta munia exercere, & benedictiones dare dignetur: Quę ſi Cardinalis facere & exercere ex vrbanitate noluerit; poterit Epiſcopus celebrans prædicta omnia adimplere. Si verò Epiſcopus ipſe eſſet etiam S.R.E. Cardinalis, & non celebrat. Et præſente alio Cardinali debet ipſe Cardinalis Epiſcopus alium Cardinalē præſentē rogare, vt omnes benedictiones thuris aquæ & miniſtrorū faciat, ac in fine populo ſolemniter benedicat. Quæ ſi Cardin. præſens facere recuſauerit, poterit ipſe Cardinalis Epiſcopus prædicta omnia vel remittere ad celebrantē, vel ipſe exercere; dummodo quando in fine populo ſolemnem benedictionem daturus erit, non ſtet apud ſedem, ſed propter reuerentiā Cardinalis præſentis accedat ad altare, & inde populo ſolemniter benedicat. Si vero ipſe Cardilis Epiſc. celebraret præſente alio Cardinali non Legato, omnes benedictiones, & alia munia Epiſcopalia dabit & exercebit ipſe Cardinalis celebrans. Præſente vero ſeu adueniente ſuo Metropolitano ceſſabit Epiſc. à benedictionibus priuatis. Sed propter aduentū alterius Epiſcopi nō ceſſabit obire ſua munia prædicta; nec relinquet ſua inſignia, licet in cęteris honorificè eū tractare, & recipere debeat: ac domi ponet eum à dexteris, ſecus extra domum.

Si erit præſens Nuntius Apoſtolicus habens in eo loco facultates Legati de latere, Epiſcopus ab eiſdẽ abſtinebit, à quibus illi cauendum eſſe dictum eſt præſente Cardinali non Legato. Sed ſi non habeat huiuſmodi facultates, ſed ſit ſimplex Nuntius, aut Collector generalis, vel etiam ſi habeat facultates, non tamen in ea ciuitate, vel loco ditioni Epiſcopali ſubiecto; Epiſcopus fungetur officio ſuo, neque ob eius præſentiam ſua munia intermittet. Vt autem Epiſcopus commodiùs ſua munia Epiſcopalia exercere valeat, puta conſecrare, ordinare, conficere Oleum ſanctum, & ſimilia facere, ex vrbanitate Legatus, ſeu Cardinalis, Nuntius, aut Metropolitanus in ciuitate præſentes huiuſmodi actibus interuenire non curent; nec ob eorum præſentiam, & dignitatẽ, vel Epiſcopus à neceſſarijs functionibus Epiſcopalibus abſtinere cogatur, vel ſaltẽ interpoſita mora, & maiori cum difficultate actus prædicti executioni demandentur. De Gubernatoribus verò ciuitatũ pręſentibus præeminentia ſemper ſit Epiſcopi, tam intra, quàm extra Eccleſiam. Magiſtratus vero, & alios magnates, & viros nobiles, & præcipuè Principes magnos, & potentes, Epiſcopus pro eorum qualitate, & gradu honorabit; non tamen ob eorum præſentiam ceſſabit vmquam à ſuo officio; neque ita illis ſe ſe ſubmittet, vt qui patris locũ tenet, miniſtri munus ſubire videatur; ſed memor

ſit di-

ſit dignitatis ſuæ, quæ tantoperè illi ex Tridentini Concilij grauiſſimo decreto commendatur.

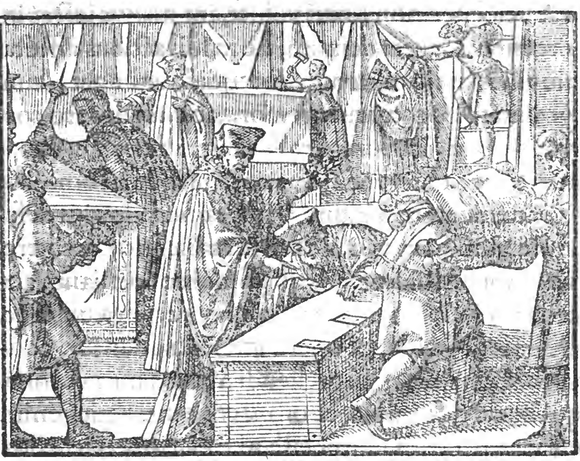
Si vero Epiſcopus obuiam iret alicui Cardinali Legato, vel non Legato ad eius Ciuitatem aduenieti vſque ad portam, vel extra eam, vel, etiam ſi cum eiſdem per vrbem incederet, induet ſupra Rocchettum Mantellettum, & abſtinebit à delatione crucis ante ſe, ſi erit Archiepiſcopus, ob reuerentiam officij, & dignitatis illius. Et, ſi erit Cardinalis Legatus, abſtinebit etiam ab vſu Mozzettæ, niſi alia fuerit vniuerſalis illius prouinciæ conſuetudo. Secus ſi alicui maximo Principi, aut digniſſimo Prælato, vel Nuntio Apoſtolico obuiàm iret; quo caſu non mutat habitum. Equorum autem, ſeu mularum ſtragulæ, & phaleræ, & ornamenta Epiſcopo equitante ex panno laneo coloris nigri, ſeu violacei, vt ſupra plus; minuſue compoſita erunt, pro vt ipſe Epiſcopus ſolemniùs, aut ſimpliciùs equitabit, niſi paratus Pontificaliter equitabit.

DE OFFICIO MAGISTRORVM cærimoniarum. Cap. V.

ANtequam cærimoniarum regulæ, & vſus explicentur, de ipſis cærimoniarum Magiſtris, quorum miniſterio, & cura omnia Eccleſiaſtica munia obeunda ſunt, ſtatuendum eſt. Curabit ergo Epiſcopus, vt duo, ſi fieri poſſit, de gremio

ſuæ Eccleſiæ aſpectu,& ſtatura corporis conueniẽti,& multò magis ſententia, & bonis moribus præditi,experti,& dociles ad huiuſmodi onus aſſumãtur quorum primus vigeſimum quintum ſaltem attingat annum, ſitque in præsbyterali ordine conſtitutus,bonis artibus inſtructus, & ſi fieri poſſet,iuris Canonici, vel Theologiæ intelligentiam habeat, diuinorum officiorum, ac rituum Eccleſiaſticorum aſsiduus,& diligens perſcrutator. Is erit in primis ſollicitus circa perſonam Epiſcopi, aliarumque perſonarum dignitate, aut nobilitate præſtantium; vt eis præſtò ſit, ſi quid petant, aut ſi qua de re admonendi erunt; ac nihilominùs omnia circumſpiciat, ſingulorum munia perpendat. Quando autem erunt celebranda officia,quæ non ita frequenter occurrunt,& quæ ſolemniori ritu,apparatũque peragi ſolent; præſertim quando ad ea accederent magni viri,vt Cardinales,Principes, Duces, & ſimiles, per diem, aut plures dies antea præſens videat, & intelligat, aut omnia rectè depoſita, & ordinata ſint,quæ ad celebrationem ſpectant;nempè an Eccleſia altare, abacus,ſedes Pontificalis, Canonicorum Magiſtratuumque ſedilia ſint decenter apparata;ornataque;an cætera ad ipſius celebrationis actum neceſſaria,vt ſacræ veſtes, paramenta,& vaſa,candelabra, cerei,funalia,aliaque vtenſilia ſint ſuo quæque loco præparata, & congruè diſpoſita

iuxta normam, & regulas, quæ ſequentibus capitu-

lis tradentur: nec grauetur aliquando (cũ viderit neceſſarium) etiam ſuis manibus adiuuare miniſtros cæterosque omnes, quorum opera vti oportebit; præmoneat, atque inſtruat, quos opus fuerit, exhibitis etiam ſchedulis: ſi quid enim erroris accidat, aut incautè fiat, ipſi vni cærimoniario imputari ſolet. Alter verò iunior, qui ſaltem in ſacro ordine ſit conſtitutus, præcipuam curam geret circa perſonam celebrantis, ac miniſtrorum illius; cumque opus erit aliquos ducere, aut reducere, faciat id modeſtè, & diſcute ſummiſſa voce, ac ſolo nutu, ſi fieri poſsit,

quæ-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

quæcumque agenda ſint, demonſtrans; non diſcurrat velociter, non caput voluat, aut manus iactet indecenter. Caueat demùm, nè in ſuis actibus affectationibus vitio notetur, ſed quidquid aget, cum grauitate, & congruenti mora, ac cum decoro corporis geſtu, ita peragere curabit, vt cæteris deuotionem, & reuerentiam pariat, ipſeque ab omnibus commendari mereatur. Vnus tamen alterius defectum, cum opus erit modeſtia, ac ſilentio corrigere, & ſupplere ſtudeat. Ambo ſimul conueniant, antequàm in ipſo rei gerendæ actu ſint; præuideant, quæ ſint agenda, ac onera inter ſe patiantur, concordeſque ſint, ne reprehendi ab alijs iure poſſint, qui docere, & inſtruere omnes debent. Satiùs enim eſt vnum, quàm plures eſſe, niſi fuerint concordes. Eorum habitus ſit honeſtus, & clericalis, ipſaque veſtis inferior, vbi commodè fieri poſſit, coloris violacei, ſuper quam, dum diuina officia celebrantur, cottam mundam induent. Ad eorum quoque officium ſpectabit, præſertim vbi non adeſt particularis magiſter chori, curare, vt intra chorum nulla fiant colloquia, nec ſint, qui riſu, aliouè incompoſito, ſeu minus modeſto actu rem diuinam turbent; non qui cum cœterorum ſcandolo dormiant; litteras, aut alias ſcripturas legant; ſed nec libros, aut ipſum Breuiarium, aut Diurnum in manibus habeant vt ex illis priuatim horas aut orationes recitent, ſed illas

illas alta voce vnà cum choro dicant,aut cantent,& ad id librum habere permittantur. Nequis geſtum aliquem ab aliis differentem demonſtret,vt cum alij ſtant quis ſedeat, vel genuflectat, vel è contra; ſed detur opera,vt omnes vniformi ritu attentè,deuotè, & reuerenter diuinis myſterijs, atque officijs aſſiſtere eaque toto cordis affectu admirari, & contẽplari videantur, ac ſilentium diligenter ſeruetur. Quæ omnia, vt ſine contradictione quietius perficiantur, Epiſcopi cura erit omnes, tam Canonicos, quàm alios de choro pręmonere, vt ipſis Cærimoniarijs in his,quæ ad cultum diuinum ſpectant,ſine contradictione obediant;nec tantùm eorum verbis acquieſcant, ſed vt oculos in ipſos conuertentes obſeruent;& illicò illis nutu,aut leui aliquo ſigno, vel intuitu,quod agendum ſit, ſignificantibus, ſtatim pareat. Alia verò nonnulla, quæ ad ipſum cærimoniarum officium ſpectant, velut thuribulum deferre ad Epiſcopum;& ad altare ducere,& reducere Diaconum, & Subdiaconum, alioſque omnes tã maiores, quàm minores miniſtros, quorum opera in re ſacra,aut alibi requiritur,inferiùs ſuis quæque locis in operis curſu exponentur.Si Ecclaſia ſit ampla,& numero clericorum, ac beneficiatorum abũdans,poſſent arbitrio Epiſcopi, aut iuxta conſuetudines Eccleſiarum aliqui ex eiuſdem Eccleſiæ gremio ſubminiſtri adhiberi;qui in aliquibus cauſis, tã

in

in choro, quàm extra ipſos cærimoniarios adiuuarent; velut indicendo ſilentium populo, atque occurrendo, quo ad valerent, tumultui, & ſcandalis quæ fortè in ipſa Eccleſia oriri poſſent; atque etiam circumſpiciendo per totam Eccleſiam, ne quid indecenter fiat; neuè extinguantur lampades, & cerei aut nec flamma ex cereis vltra modum profluat, vel quid in decorum ſuper altaria, aut alijs in locis eueniat. Item viros à mulieribus, cum commodè fieri poteſt, diſtinguendo, & ſeparando, ordinem ſeſsionum inter laicos aduertendo, eoſque admonendo, quando ſurgere, ſedere, vel genuflectere debeant; aliaque huiuſmodi præuidendo, & operando prout opportunum erit; atque à dictis duobus cærimoniarijs, cum opus erit, admonebuntur, quibus præterea ſubditi, & obedientes eſſe debeant, & vt ab omnibus cognoſcantur, eorumque officium cõmodiùs, ac maiori cum auctoritate exercere, & exequi valeant, poſſet eis concedi vſus aliquarum ferularum ſerico, vel panno tectarum, cum aliquibus ornamentis, aut inſignibus Sancti Patroni, vel Eccleſiæ, vel Epiſcopi componendarum, quas ſemper manibus geſtarent. Vt autem ipſi cæremoniarum magiſtri neceſſarijs rebus pro victu, & veſtitu iuxta eorum ſtatum, non indigeant; animumque diuerſis curis, & perturbationibus defatigare, & diſtrahere non cogantur, ſed à cunctis alijs negotijs remoti,

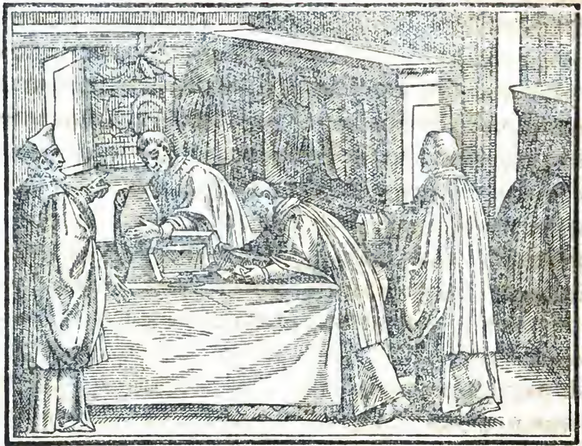
omni

omni ſtudio, & diligentia, ac toto pectore in commiſſam ipſis curam, & munus ſuum facilius incumbere poſſint, prouidebit Epiſcopus, vt ipſis conſtituatur aliquod certum, & competens ſtipendium; & inſuper, vt eis applicentur emolumenta aliqua extraordinaria; item aliquibus priuilegijs, & prærogatiuis decorentur; vt promptiori animo ſuo muneri ſatisfaciant, ac libros neceſſarios ſibi parare poſſint; videlicet, Pontificale, Cærimoniale Romanũ, Cærimoniale Epiſcoporum, librum de myſter. Miſſæ Innoc. Papæ III. Rationale diuinorum officiorum, Io. Stephanum Durantum de ritibus Eccleſiaſticis, diuerſoſque alios auctores de officijs diuinis tam antiquos, quàm recentiores, alioſque plures, quos ſibi opportunos iudicabunt: vt non ſolũ actione, & opere ſint parati, ſed etiam cum opus fuerit de his, quæ fiunt, rationem reddere, quoad eius fieri poſsit, valeant.

DE OFFICIO SACRISTAE. Cap. 6.

Officium Sacriſtæ in ſingulis Eccleſijs Cathedralibus, & Collegiatis per neceſſarium eſt, idcircò in Sacriſtam eligendus eſt, qui ad huiuſmodi officium fideliter, & ſtrenuè exercendum idoneus, & aptus merito cenſeri poſſit.

Aſſumendus autem eſt de gremio ipſius Eccle-

ſiæ, vel aliunde, prout magis expedire videbitur, qui in Sacerdotali ordine ſit conſtitutus, & cui præſtò eſſe debebunt alij clerici coadiutores, plures, vel pauciores pro Eccleſiæ neceſſitate, & facultatibus. Eius præcipua cura erit, vt paramenta ſacra, vaſa, libri, cerei, ornamenta, inſtrumentaque pro vſu Eccleſię, & altarium, ac reliqua, præterea ſupellex eccleſiaſtica, ſana, integra, & munda conſeruentur; eaque cum attrita, aut lacera erunt, renouari, appararique procuret. Sed in primis (vbi aliàs talis cura peculiariter non ſit commiſſa alteri) diligentiſsimè curabit vt ea, quæ ad ſacroſanctæ Euchariſtiæ cultum, & honorem ſpectant, nitidè conſeruentur, locuſque,

ſeu

ſeu tabernaculum,vbi cuſtôditur, diligentiſſimè, & fidis clauibus obſeretur; lampades circa illam numquam non ardeant; illaque ſaltèm ſemel in hebdomada mutetur, & renouetur; ad infirmos debita cũ reuerẽtia,& honore deferatur.Pariter & circa fontem Baptiſmalem, & ſacri Chriſmatis, aliorumque ſacrorum oleorum conſeruationem diligentiſsimã curam adhibebit, iuxta præſcriptam ſibi ab Epiſcopo,& alijs,ad quos ſpectat,normam. Et quod ad ſacrum Oleum infirmorum attinet, procuret illud in vaſe ab alijs ſeparato cuſtodiri,illudq; ſolum ab alijs ſeiunctum ad vngendos ægrotos deferri. Idem & de ſacris Sanctorum Reliquijs dicitur, vt ſcilicet fideliter, & honorificè aſſeruentur. Aqua benedicta ſingulis ſaltèm hebdomadis renouetur, ac denique vt tota Eccleſia, & ſingula, illius ſacella, & altaria ſemper munda,& nitida ſint, nec per incuriã obſordeſcant. Curabit etiam pro temporum, dierumque feſtorum qualitate,vt ea decenter ornentur prout latiùs infra cap. de Eccleſiæ ornatu dicetur. Cũ Miſſæ, & cætera diuina officia ſolemniter celebranda erunt ſiue per Epiſcopum,ſiue per alios,ipſe peculiarem curam geret, vt altare maius, credentia, tribuna, chorus,& ſecretarium, vbi Epiſcopus ſacris veſtibus paratur, neceſſarijs rebus, & ornamentis, quæ in eodem capitulo exprimuntur, inſtruantur, ne horum aliqua deeſſe contingat;in quibus perqui-

rendis, & expectandis indecenter, atque incommodè tempus teratur. Aderit apud altare in cornu Epiſtolæ, cum oblata erunt offerenda; & prægustabit de hoſtia, vino, & aqua, porrigente Diacono. Ad eum etiam ſpectat, vt per campanarum ſonum indicentur horæ Veſperarum, Matutinarum, & Miſſæ, ac reliquarum horarum Canonicarum; item cum in Miſſa maiori eleuatur ſanctiſsimum Sacramentum, vel quando illud ad infirmos deferendum eſt; & vt matutino, meridiano, ac veſpertino tempore diebus ſingulis ſalutationis Angelicæ ſignum detur. Demùm, vt ab ipſa ſacriſtia laicorum nimia frequẽtia, indecentes ſermones, iurgia, rixæ, actuſque profani remoueantur, diligentiam adhibeat; vt Sacerdotes Miſſas celebraturi opportuno tempore, & ordine exeant, pro populi, perſonarumque concurſu. Ad ipſum ſpectabit eleemoſynas, quæ pro Miſsis celebrandis dantur, cuſtodire, & adnotare in libris ſacriſtiæ, & inter illos, ad quos ſpectat, diſtribuere. Habeatur tabella, in qua deſcriptæ ſint Miſſæ, & Anniuerſaria infra annum ſtatutis diebus celebranda, vt omni exacta diligentia benefactorum intentioni ſatisfiat. Inuigilet idem Sacriſta, vt mantilia, pro manibus Sacerdotum, qui celebraturi ſunt in promptu habeantur, eaque ſint munda, & nitida: omniaque alia prouidere ſtudeat, quæ ſecundum Eccleſiæ ritum, & conſuetudinem

proui-

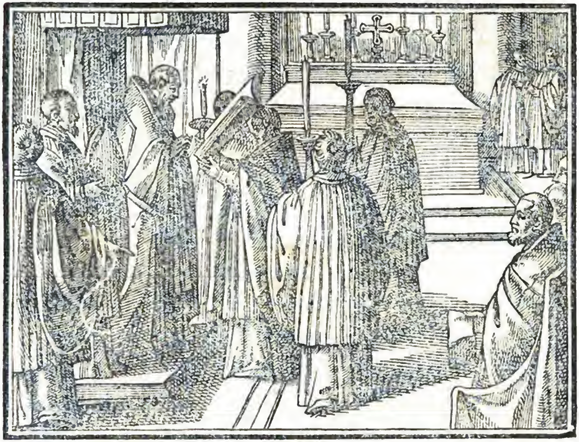
prouidenda erunt. Vt verò magis accuratè tam Sacriſta, quàm ipſius adiutores munus ſuũ adimpleãt, optimè factum erit, ſi vnus, vel duo ex Canonicis eis præficiantur ſingulis annis, vel ſæpius, vti plus expedire videbitur, mutandi, vt ſic per vices de rebus Eccleſiæ notitiam aſſequantur.

DE OFFICIO PRESBYTERI aſſiſtentia tam in Veſperis, quàm in Miſsis. Cap. 7.

INter omnes Epiſcopi miniſtros, qui ei in diuinis aſsiſtunt, & ſeruiunt, primus, & dignior eſt Presbyter aſsiſtens, qui idcircò debet eſſe dignior ex Preſbyteris, tam Canonicis, quàm dignitatibus, qui in choro cum alijs ſedere ſolent; nec refert, quo nomine nuncupetur, an Archidiaconus, an Archipresbyter; ſed attenditur, vt ſit dignior omninò ex omnibus, & in Sacerdotio conſtitutus, atque in Sacerdotalibus officijs expertus; vt dignè, & decenter officium ſuum exercere valeat, & opportunè Epiſcopo rem diuinam agenti miniſtrare poſsit. Igitur Epiſcopo officium in Veſperis facturo ipſe ſimul cum alijs Canonicis capiet paramenta; videlicet, amictum ſuper Rocchetto, aut cotta, & ſuper eo pluuiale tempori congruum, ſine tamen formalio ad pectus; & cum Epiſcopus paratus erit ſacris paramentis, ipſe imponet ei annulum.

Cum

Cum verò Epiſcopus primam Antiphonam erit intonaturus, ipſe librum ſupra caput ſuſtinere debet, quem miniſtri aliàs de libro, & candela ſeruientes adiuuabũt: intonata ergo prima Antiphona, eaque per chorum completa, incęptoque primo Pſalmo, ſedebit in aliquo ſcabello, vel ſede prope Epiſcopũ, ante ipſius faciem à dexteris, vel à ſiniſtris, prout loci ſitus patietur; regulariter tamen à dexteris, dummodò nec altari, neque Epiſcopo renes directè vertat, ſed maneat ſemiuerſus.

Tertiam Antiphonam ipſe Præsbyter aſsiſtens ſtãs in eodem loco, ac præintonante ſibi illam Subdiacono, vel alio miniſtro, intonabit voce intelligibili.

Cum

Cum Epiſcopus erit intonaturus Hymnum, eodem modo librum ſubſtinebit, prout de prima Antiphona dictum eſt: quo intonato, redibit ad locum ſuum, ſtans ibi vſque ad finem Hymni. Idem faciet, cum Epiſcopus intonabit Antiphonam ad Magnificat; qua intonata, & Epiſcopo ſedente, capiet nauiculam incenſi de manu Acolythi, illamque, cum cochleari prius deoſculato, ac manu quoque illius oſculata, porriget Epiſcopo, vt ex ea imponat incenſum in thuribulum more ſolito dicens. [Benedicite Pater] Quo facto, reddet nauiculam Acolytho, & expectabit ſtans, quouſque inchoetur Magnificat; quo Cantico incæpto, ſequetur Epiſcopum ad altare eũtem, vbi poſtquàm ille oſculatus fuerit altare, offeret ei thuribulũ ab Acolytho acceptum, cuius catenularum ſummitatem ipſe manu dextera tenens, eamque deoſculans ad ſiniſtram Epiſcopi porriget; thuribulum verò, quod ipſe manu ſiniſtra ſuſtinet, in dextera Epiſcopi collocat, quam deoſculatur; & dum Epiſcopus thurificat altare, eleuat illi partem dexteram pluuialis, ne eum thurificantem impediat: ac finita thurificatione, ſtans in cornu Epiſtolę recipit thuribulum de manu Epiſcopi; oſculando priùs eius manum dexteram, illudque Acolytho dat. Cum Epiſcopus redierit ad ſedẽ ſuã, tunc ipſe ſtans ante infimum gradum ſolij Epiſcopalis recipit thuribulũ de manu Acolythi, & thurifi-

cat

notau

nota cat triplici ductu Epiſcopum ſtantem cum mitra: cui Epiſcopus benedicit, ac rurſus depoſito thuribulo in manu Acoliti, ipſe accedit ad ſedem ſuæ aſsiſtentiæ, & ibi ſtans thurificatur à Subdiacono, vel, eo deficiente, ab Acolito duplici ductu thuribuli. Cum Epiſcopus cantaturus eſt orationem, accedit, & ſuſtinet librum, vt aliàs, deinde reuertitur ad locum ſuum.

Cum verò Miſſa ſolemnis ab Epiſcopo erit celebranda, eius præcipua cura erit, totam Miſſam præuidiſſe, omneſque cærimonias, & actus, quos Epiſcopus facturus eſt, obſeruaſſe, ac ſignacula in libro Miſſali, in quo lecturus eſt Epiſcopus, locis congruis diſpoſuiſſet; vt præſto illi eſſe poſsit, ſuggerendo illi ſubmiſſa voce, vel modeſtè nutu indicando, ſi in aliquo fortè, vel memoriæ lapſu, vel alia de cauſa deficeret, aut titubaret, præſertim apud altare, dum ſacroſancta myſteria peragit. Igitur ipſa die, qua Miſſa celebranda erit, cotta, vel habitu ſuo Canonicali indutus, poſtquam Epiſcopum ad Eccleſiam veniẽtem comitatus fuerit, opportunè aderit apud eum in ſecretario: & incepta hora Tertia, atque incipiente Epiſcopo legere Pſalmos [Quam dilecta &c.] cum alijs ſequentibus, ipſe ad eius ſiniſtram ſtans alternatim reſpondebit, duobus quoque Diaconis aſſiſtentibus pariter cum ipſo reſpondentibus; & circa finem Tertiæ induet ſe pluuiali, & ſic paratus ſu-

ſtir e)it

ſtinebit librum ſupra caput, cum Epiſcopus cantabit orationem Tertiæ: & lauante Epiſcopo manus, porrigit ei mantile ad tergendum: poſt lotas, & terſas manus Epiſcopi reponet annulos ordinarios in eiuſdem Epiſcopi digitos cum debitis oſculis, ſi quos ante lotionem depoſuerat. Epiſcopo omnibus ſacris paramentis induto, ac ſedente, imponet annulum Pontificalem in digitum annularem dexteræ manus illius annulo, & manu prius deoſculatis; mox nauiculam incenſi cum cochleari eidem miniſtret, vt imponat thus in thuribulum, antequàm à ſecretario diſcedat. Cum autem Epiſcopus procedit verſus altare, ipſe ante illum incedit ad dexteram Diaconi Euangelium cantaturi, & cum Epiſcopus ante infimum gradum altaris, facta cruci reuerentia, incipit confeſſionem, ipſe ad eius dexteram ſtans reſpondebit ſimul cum Diacono ſtante à ſiniſtris, & cum dicet in confeſſione [Tibi Pater, & Te Pater] profundè verſus Epiſcopum caput inclinabit.

Finita confeſſione, & oſculato per Epiſcopum altari, dum Subdiaconus in cornu Euangelij porrigit librum Euangeliorum oſculandum Epiſcopo, ipſe adiuuat manum ad librum apponendo, deinde retrahit ſe cum libro extra cornu Euangelij, dum Epiſcopus thurificat altare: & redeunte Epiſcopo ad ſedem ſuam, ipſe eum ſequitur; & apud eum ſtat.

E Cum

Cum Epiſcopus lecto Introitu Miſſæ, dicit [Kyrie

eleiſon] ipſe ſimul cum eo, ac duobus Diaconis aſſiſtentibus idem dicit; ſedente verò Epiſcopo, & ipſe ſedet ſuper ſcabellum, ſeu ſedem à dexteris, vel à ſiniſtris, prout ſupra de Veſperis dictum fuit. Si verò forte Epiſcopus celebrans non in ſede propria, ſed in faldiſtorio ſederet, vt, quia adeſſet Legatus, vel alius Cardinalis ei ſuperior, tunc ipſe Presbyter aſſiſtens ſedebit in aliquo ſcamno propè altare verſus cornu Epiſtolæ ſimul cum Diacono, & Subdiacono; ſuſtinebit deinde librum ſupra caput, cum ex eo Epiſcopus erit cantaturus Orationem [Gloria in excelſis, & Credo] quæ cum eo, & duobus Diaconis

aſsi-

aſſiſtentibus ſummiſſa voce proſequitur. Adiuuabit eodem modo, prout de prima lotione dictum eſt, ad lotionem manuum, quoties opus erit in Miſſa, ideſt, poſt offertorium, poſt oblationem, & poſt communem. Si ſermo habebitur per Epiſcopum, ipſe ſedebit à dexteris Epiſcopi cum Diacono, ſi Epiſcopus erit in faldiſtorio ante altare; ſi verò habebit ſermonem in propria ſede; ſedebit in ſcabello, vel ſede ſuæ aſſiſtentiæ, & finito ſermone, ac confeſſione per Diaconum decantata, ipſe indulgentias pronuntiabit in forma, prout ſuo loco dictum fuit. Si verò ſermo habendus erit per ipſum Presbyterum aſſiſtentem, vel per aliquem Canonicum, qui eo caſu ſeruire debet Epiſcopo in officio Presbyteri aſſiſtentis cũ pluuiali, etiamſi non ſit ex antiquioribus, & dignioribus Canonicis, finito Euangelio, accedet ad oſculum manus Epiſcopi, & profundè inclinatus ab eo petet benedictionem; & ſic paratus aſcendet ambonem, ſiue pulpitum, & ſermonem habebit; ac finita confeſſione per Diaconum, ipſe in eodem pulpito adhuc ſtans publicabit indulgentias in forma. Lecto per Epiſcopum offertorio, ac lotis manibus, ipſe portabit librũ cum puluino ad altare, comitante cærimoniario; vel præmittit miniſtrum de eo ſeruientem, vt ipſe præſto ſit ad lotionem manuum Epiſcopi. Cum Epiſcopus reuertitur ad altare, ipſe à ſiniſtris illum gradus altaris aſcendetem adiuuat; & cum erit apud

altare, accuratè, & opportunè demonſtrabit Epiſcopo omnia, & ſingula, quæ ex libro erunt legenda, ea digito indicando. Dum autem Epiſcopus oblata, & altare thurificabit, ipſe ſumpto libro Miſſali cum puluino, retrahet ſe extra cornu Euangelij, ne thurificationem impediat; & finita thurificatione altaris, reponet librum cum puluino ſuper eo, oſtendens ex illo, quæ ſucceſſiuè erunt dicenda, ac dicet ſimul cum Epiſcopo [Sanctus &c.] nec genuflectet, niſi cum eleuatur Sacramentum, & cum Epiſcopus ipſe genuflectit. Dicit [Agnus Dei &c.] cum Epiſcopo celebrante, & Diacono; quo dicto, locum permutat cum Diacono: ipſe enim accedit ad dexterum, Diaconus verò ad ſiniſtrum latus Epiſcopi, cui relinquit curam libri. Ipſe verò Presbyter aſſiſtens dicta per celebrantem Oratione [Domine Ieſu Chriſte, qui dixiſti &c.] genuflectit, & ſtatim ſurgit oſculando altare ſimul cum celebrante, qui ſiniſtram genam ſuam cum ſiniſtra ipſius Presbyteri aſſiſtentis iungens dat ei pacem dicens [Pax tecum.] cui ipſe reſpondet [Et cum ſpiritu tuo.] Et iterum ante Sacramentum genuflectens, & ſtatim ſurgens recedit cum Cærimoniario ad pacē dandam in choro, iuxta ordinem in ſuo particulari capitulo deſcriptum: Aduertat autem, ne cuiquam Canonico, neque alteri etiam Principi, quātumlibet magno, priuſquàm ei pacem det, vllam reuerentiam faciat, ſed ſolùm

poſt

poſt datam ei pacem, quæ reuerentia ſolis Canonicis, Magiſtratui, & Principibus conuenit, quando aſſiſtens, qui pacem defert, eſt Canonicus. Dum autem eundo, & redeundo ad chorum tranſit ante Epiſcopum, vel altare, ſeruabit debitas reuerentias, vel genuflexiones, prout ei à Cærimoniario mõſtrabitur, ac prout latiùs in capitulo de reuerentijs exprimitur. Data pace, quibus per ipſum danda eſt, dat eam vltimo loco Cærimoniario, qui eũ duxit; & redit ad altare, vbi transfert librum à cornu Euangelij ad cornu Epiſtolæ; niſi iam tranſlatus eſſet à Diacono; & adiuuat lotionem manuum Epiſcopi, vt aliàs; deinde redit ad librum oſtendens Epiſcopo cætera, quæ ſuperſunt. Et, data benedictione, ſi indulgentiæ non fuerint publicatæ, quod contingit, quando non fuit habitus ſermo, eas tũc petita priùs licẽtia ab Epiſcopo publicat in forma. Epiſcopo verò non celebrante, ſed Veſperis, aut Miſſæ ſolemni per alterum cantatæ præſente, tunc Presbyter Canonicus dignior poſt dignitates aſſiſtat, prout & duo Canonici Diaconi, ſed in habitu Canonicali ſine paramentis, cuius officium tunc erit miniſtrare Epiſcopo nauiculam incenſi, quoties benedicendum, & in thuribulo ponendum erit; & eundem Epiſcopum thurificandi poſt Euangelium, & poſt oblata, poſt Agnus Dei accipere pacem, eamq. deferre Epiſcopo, qui ſtatim eam dat duobus Diaconis aſſiſtentibus,

bus, ipſe verò reuerſus ad ſedem ſuam illam dabit Subdiacono, qui eam cæteris det, niſi celebraret aliquis Prælatus, qui haberet proprium aſsiſtentem, quem tali caſu conuenit pacem accipere à Canonico Presbytero aſsiſtente, & diſtribuere cæteris; & habebit locum idem Presbyter aſsiſtens prope ſedem Epiſcopi in ſcabello, vt alias, vſque dum inchoatur Præfatio, niſi dum fiunt circuli, ad quos ipſe accedit cum alijs, & dum habetur ſermo, quo tempore accedit cum alijs ad locum ſuum.

DE ASSISTENTIA DVORVM CAnonicorum in habitu Diaconali Epiſcopo celebrante, vel, eo non celebrante, in habitu ordinario.

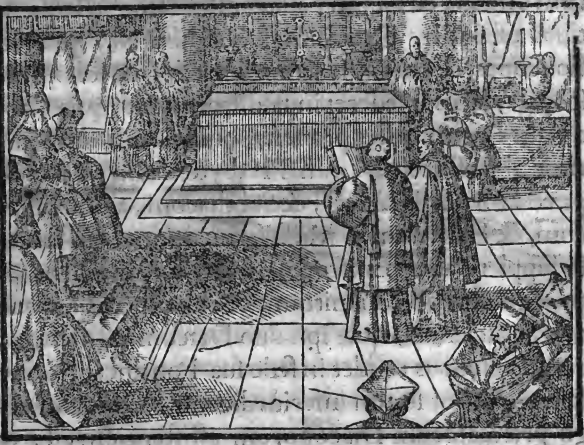
Cap. 8.

EPiſcopo, ſiue ipſe Miſſam celebret, vel ad Veſperas officium faciat, vel ſi illis tantummodo ſit preſens, conuenit duos aſsiſtere Canonicos, qui, ſi in Eccleſia ſint diſtincti ordines, ſeu præbende Presbyterales, & Diaconales, erunt duo primi Canonici, ex ordine Diaconali. Quòd ſi fortè in aliqua Eccleſia nec dignitates, neque ordines diſtincti eſſet tunc erunt duo primi Canonici, vel dignitates immediatè ſedentes poſt primam dignitatem, vel primum Canonicum.

Hi autem, ſi Epiſcopus celebret, aut officium fa-

ciat,

ciat, induti eſſe debent habitu Diaconali, hoc eſt

dalmatica ſupra Rocchettum, ſi eius vſum habent; ſin minùs, ſuper cottam, & amictum; ac ſedente Epiſcopo in ſua cathedra Epiſcopali, ipſi ſedent hinc indè ſuper ſcabellis nudis; ac procedente Epiſcopo à ſecretario ad altare, & ab altari ad ſedem, & rurſus à ſede ad altare, ipſum medium facientes, ac fimbrias anteriores pluuialis hinc indè ſubleuantes quando eo vtitur, &, ſi opus erit, eius brachia ſuſtentantes, deducunt; videlicet ſenior, ſeu dignior illorum à dexteris, alter à ſiniſtris, capitibus detectis: & debent Epiſcopo ſolemniter celebranti aſsiſtere vltra alios duos, qui ſeruiunt illi in officio Diaconi, & Subdia-

coni pro Euangelio, & Epiſtola cantandis, de quorum officio, & habitu paulò poſt dicetur in ſequentibus capitulis. Quod intelligendum eſt, quando Epiſcopus celebrans ſedet in ſua ſede, & ſolio Epiſcopali; ſecùs ſi ſederet in faldiſtorio, puta quia Cardinalis Legatus eſſet præſens; quia tunc non requiritur alia aſſiſtentia, niſi Presbyteri aſſiſtentis, & prædictorum Diaconi, & Subdiaconi, ad Euangelium, & Epiſtolam in Miſſa ſeruientium, qui eo caſu ſupplent apud Epiſcopum loco illorum, imponēdo, & auferendo illi mitram, & chirothecas, aliaque omnia faciendo, quæ ipſi duo Diaconi aſſiſtentes, cum Epiſcopus reſidet in ſede ſua Pontificali, facere ſolent, prout ſtatim inferiùs dicetur. Officium ergo prædictorum Diaconorum aſſiſtentium eſt, vt cum Epiſcopus in Veſperis genuflectit ante altare ſuper faldiſtorio, ipſi aptent hinc indè decenter latera pluuialis ſuper eo; & iunior ex eis, qui aſſiſtit ei à ſiniſtris, aufert illi mitram, quam dat ad manus miniſtri de ea ſeruientis; alter verò a dexteris aufert ei biretum complanando capillos leniter. Cum verò Epiſcopo mitra imponitur, Diaconus aſſiſtens a dexteris oſculato, & impoſito bireto, illam imponet, altero a ſiniſtris adiuuante, & vittas a tergo Epiſcopi aptante: & ſemper quoties Epiſcopus apud ſedem ſuam eleuat manum dexteram, ſignando ſe, aut alios ſigno crucis; velut, cum benedicit thus;

cum

eum benedicit Presbyterum aſſiſtentem, qui eum thurificauit, vel aliàs, quoties perſonas, aut res aliquas benedicit, ſiue pectus percutiendo, aut alia de cauſa, toties Diaconus à dexteris parum eleuat pluuiale à latere ſuo. Cum autem eleuat ambas manus, & quando eſt lecturus aliquid ex libro, ſeu daturus benedictionem ſolemnem, Diaconi aſſiſtentes hinc, inde eleuant fimbrias pluuialis, & cum Epiſcopus cantat, vel legit aliquid ex libro, ipſi Diaconi aſſiſtẽtes hinc, inde apponunt manus ſuper libro, & primus voluit folium, alter digito indicat textum, qui legi debet; ſed celebranti Miſſam, quia non habet pluuiale, ſed planetam, non eſt neceſſarium fimbrias eleuare, ſed ei ſeruient in cæteris rebus neceſſarijs, & ſpecialiter in ponendo, & auferendo mitram, quod pluriès accidit. Videlicet primò, cum peruenerit ante altare genuflexus; ſecundò, poſt thurificationem altaris in principio Miſſæ, cum ipſe thurificatur; tertiò, cum dicit Introitum, & [Kyrie eleiſon.] cum dicit [Gloria in excelſis Deo.] cum dicit orationes; quartò, ad Euangelium, ideſt, ſtatim data benedictione Diacono; quintò, ſtatim finita confeſſione per diaconum poſt ſermonem (vbi ſermo habetur) pro abſolutione danda; ſextò, ad offertorium; ſeptimò, cum poſt offertorium ad altaris gradus peruenerit: ſed hoc caſu Diaconus Euangeliũ cantans aufert ei mitram: & regulariter cum

F Epi-

Epiſcopus eſt apud altare, ſeruit ei Diaconus Euangelij, cum verò eſt apud ſedem, ſeruiunt ipſi aſſiſtẽtes, niſi vbi neceſſitas aliud ſuadet; vt, quando poſt thurificationem oblatorum thurificauit altare: quia tunc primus Diaconus aſſiſtens imponit ei biretum, & mitram, cum Diaconus Euangelij tunc ſit impeditus cum thuribulo, quod de manibus Epiſcopi accepit, vt eum thurificet. Regulare enim eſt tam in Miſſis, quàm in Veſperis, quòd exiſtente Epiſcopo apud ſedem ſuam, ſedenti ſemper aufertur, & imponitur mitra, ſecùs quando genufleẞtit, pro oratione facienda; quia tunc ſtanti imponitur, & genuflexo aufertur, & quando eſt apud altare, in Miſſa; quia tunc ſtanti aufertur & imponitur. Hoc etiam obſeruent ipſi aſſiſtentes, vt cum vnus ex eis ſurgit facturus aliquod miniſterium ad rem diuinã ſpectans, pariter & alij coaſſiſtentes ſurgunt, cum autem ſeſſuri ſunt, nutu capitis ſe inuicem ad ſedendum inuitant. Hæc, quæ diximus, obſeruanda ſunt celebrante Epiſcopo ſolemniter. Si verò non celebret, ſed officio diuino interſit, præfati aſſiſtentes Diaconi erũt apud Epiſcopum in habitu Canonicali, & omnia facient, & obſeruabunt ſecundùm regulas ſupradictas. Sciendum autem eſt, quod huiuſmodi aſſiſtentia facienda eſt tantummodò Epiſcopo loci ordinario, & nulli altari, etiam ſi ſit Legatus, qui in ſede Epiſcopi ſederet.

DE

DE OFFICIO DIACONI IN MISSA ſolemni Epiſcopo, vel alio celebrante. Cap. 9.

DIaconus, qui Euangeliũ cantaturus eſt, Epiſcopo ſolemniter Miſſam celebrãte, debet ſimul cum alijs Canonicis Epiſcopum ad Eccleſiam comitari; nam & ipſe ex Canonicis Diaconis eſſe debet, nec refert an ſit de antiquioribus, nec nè, cum tale onus inter ipſos per vices, vel aliàs arbitrio Epiſcopi, vel iuxta conſuetudinem Eccleſiæ diſtribuendum ſit,& dum alij Canonici accipiunt paramenta, ipſe quoque eodẽ loco accipiet ſua, aliquo ex clericis Eccleſiæ adiuuante, & primò accipiet amictum,quẽ in medio oſculabitur, qui crucis figura carere non debet;eumq. ſibi aptabit circa collum, ita vt collaria tegat; mox albam, & cingulum accipit, ſuccinctus albam ſibi circumcirca aptari faciat, vt æqualiter fluat; tum ſtolam prius in medio, vbi crux eſt, deoſculatam ſuper humerum ſuum ſiniſtrũ imponet,& ſub ſuo brachio dextero firmiter alligari faciet; demùm accipiet dalmaticam,niſi eſſent tẽpora, quibus ipſe, & Subdiaconus planetis plicatis vti debent, vt in capitulo de Dominicis Aduentus, & de feria quarta Cinerum explicatur; manipulum verò non hic, ſed poſtea accipiet. Qui ſic paratus ſimul cum

Subdiacono erit apud Epiſcopum. Finita Tertia, & lotis manibus Epiſcopi, ſtabit ad eius dexteram, & ſimul cum Subdiacono ſtante ad ſiniſtram capiet paramenta Epiſcopi de manibus Acolythorũ, ea ſuo ordine ferentium, illisq. induet Epiſcopum modo, & ordine in capitulo de Miſſa ſolemni Epiſcopo celebrante latè, & diſtinctè expoſitis. Epiſcopo parato, accipiet ſuum manipulum: & cum Epiſcopus procedit ad altare, ipſe immediatè ibit ante illum ad ſiniſtram Presbyteri aſſiſtentis. Faciet deinde confeſſionem cum Epiſcopo ante altare ſtans ad eius ſiniſtram, & cum dicit [Tibi Pater, &, Te Pater.] conuerſus ad Epiſcopum profundè ſe inclinat. Poſtquàm Epiſcopus oſculatus fuerit librum Euangeliorum ſuper altari, porriget illi nauiculam incenſi, cochleari prius, & manu Epiſcopi oſculatis; & impoſito thure in thuribulum, reddit nauiculam Acolytho, à quo accipit thuribulum, quod Epiſcopo porrigit ſummitatem catenularum ponens in manu ſiniſtra ipſius Epiſcopi, thuribulum verò in dextera cum debitis oſculationibus: & dum Epiſcopus thurificat altare, ipſe brachium eius ſuſtentat; quo thurificato, recipit thuribulum de manu Epiſcopi, cum oſculo manus, catenularum, & thurificat Epiſcopum in cornu Epiſtolæ ſtantem triplici ductu, ante, & poſt thurificationem profundè inclinans, ac reddit thuribulum

Aco-

Acolytho. Recedente Epiſcopo ab altari, ipſe ibi remanet cum Subdiacono, & dicente [Kyrie eleiſon] Epiſcopo, ipſi idem dicunt inter ſe ſtantes in eodem loco verſus altare; ſedente poſtea Epiſco-

po, & ipſi ſedent in ſcamno aliquo parato in cornu Epiſtolæ altaris. Et cum Epiſcopus intonauerit canticum [Gloria in excelſis &c.] vnà cum Subdiacono illud vſque ad finem proſequitur; cantata per Subdiaconum Epiſtola, cum per chorum cantatur vltimus verſus Gradualis, ſiue Tractus, aut ſequentia, ſeu ante Alleluia, aut etiam citiùs,

prout

prout diſtantia altaris exquiret,portabit ante pectus ad altare (debitas faciendo reuerentias) librum Euangeliorum clauſum, collocans illum in medio altaris. Deinde accedit ad Epiſcopum cum debitis reuerentijs, illiusq. manum oſculatur; ſed ſi Epiſcopus ſederet in faldiſtorio, faciet, prout in capitulo de Miſſa ſolemni; mox redibit ad altare, & genuflexus ſuper infimo eius gradu, in medio, dicit ſecretè [Munda cor meum &c.] tum ſurgens reſumit librum de altari,& rediens ad Epiſcopum inclinatus petit ab eo benedictionem dicens [Iube Domne benedicere.] Et habita benedictione, accedit ad Euangelium cantandum, portans, vt ſupra, ante pectus librum Euangeliorum clauſum, & incedens vltimo loco poſt omnes ſuos comminiſtros,cum erit in loco, vbi ſolet Euangelium cantari, ponet librum apertum in manibus Subdiaconi, vel in legili, aut aliàs iuxta conſuetudinem Eccleſiæ, vt in dicto capitulo de Miſſa ſolemni; & iunctis manibus ante pectus dicit cantando [Dominus vobiſcum.] Et cum dicet [Initium, vel, Sequentia ſancti Euangelij &c.] ſignat pollice dexteræ manus textum Euãgelij, ac ſeipſum in fronte, ore, & pectore, & dum reſpondetur à choro [Gloria tibi Domine.] accipit thuribulũ de manu Acolithi, ſiue Cærimoniarij, & librum triplici ductu thurificat, primò in medio, tum à parte dextera libri, mox à ſiniſtra; & reddit

thuri-

thuribulum Cærimoniario, ac manibus iunctis, incipit Euangelium. Quo finito, factis debitis reueren-

tijs, reuertitur ad altare, ad locum ſuum; ſed ſi Epiſcopus eſſet apud faldiſtorium, ipſe eum ſtantem, lecto Euangelio, triplici ductu thurificare debet; ſi verò Epiſcopus eſt in ſede ſua, id ſpectat ad Presbyterum aſſiſtentem; ſi fiet ſermo per Epiſcopum ſedentem in faldiſtorio apud altare, ſtatim finito ſermone ipſe ſtans ad eius ſiniſtram modicum inclinatus recitabit confeſſionem in tono, prout infra in fine huius voluminis, & cum in ea dicet [Et tibi Pater] profundiùs inclinabit, ſic etiam in fine, cum

dicet

dicet [Et te Pater.] Idem faciet, ſi ſermo per alium habeatur; ſed quia tunc Epiſcopus ſedet in ſuo ſolio, ipſe ſtans apud infimum gradum ſolij faciet confeſſionem eodem tono, & modo, vt ſupra. Cum Epiſcopus inceperit cantando Symbolum [Credo in vnum Deum &c.] ipſe cum Subdiacono illud ſubmiſſa voce proſequetur apud altare; ita tamen, vt non præire, ſed ſubſequi debeant Epiſcopum; & cũ à choro recitatus fuerit verſiculus [Et incarnatus eſt.] vſque ad finem, ad quem ipſe, ſicut alij Canonici, profundè ſe inclinat, accedit ad abacum, & capit burſam cum corporalibus, quam ad oculos vſque eleuatam ambabus manibus portat ad altare, incedens ſolus graui, & decoro inceſſu, & ſolitas reuerentias Epiſcopo, & altari faciens, ibi extrahit ex burſa corporale, quod explicat, & extendit in medio altaris collocans à parte Euangelij burſam, ita vt altare non impediat, & redit ad locum ſuum, & ibi ſedet. Finito Symbolo, ſi Epiſcopus ſedebit in faldiſtorio, aufert ei mitram; & lecto per eum offertorio, imponit eidem mitram pretioſam, & ſimul cum Subdiacono aufert annulum, & chirothecas. Quòd ſi Epiſcopus erit in ſede ſua Epiſcopali, Diaconi aſſiſtentes auferent, & imponent ei mitram, & auferent chirothecas. Redeuntem Epiſcopum ad altare, & gradus altaris aſcendentem ipſe à dexteris adiuuat, mox vt Epiſcopus peruenit ad medium altaris,

Dia-

Diaconus accedit ad cornu Epiſtolæ,& accepta vna ex duabus hoſtijs, quas inuenit à Sacriſta in patena paratas, cum illa tangit alteram, & patenam, & calicem circum circa intus, & foris, & dat illam prægustandam eidem Sacriſtæ. Idem ſimiliter facit de vino, & aqua, modicum de illis effundens in patenam ad id paratam. Tunc porrigit Epiſcopo patenam cum altera hoſtia pro ſacrificio offerendo. Dum Epiſcopus dicit [Suſcipe ſancte Pater &c.] Diaconus ex ampullis mittit in calicem, quem prius purificatorio abſterſit, vinum pro conſecratione,& poſt admiſtas illi per Subdiaconum paucas aquæ tunc per Epiſcopum benedictæ guttas, offert calicem Epiſcopo, cum quo tangens & ipſe calicem dicit [Offerimus tibi Domine &c.] & poſito per Epiſcopum calice ſuper corporale, ipſe illum palla cooperit; & accedente thuriferario, miniſtrat Epiſcopo nauiculam, & mox ponit in eius manibus, vt ſupra dictum eſt,thuribulum,vt thurificet oblata, & altare,quem adiuuat ſupponendo ſiniſtram brachio illius, & retrahendo dalmaticam, dexteram verò ad pedem calicis ponendo, ne, dum Epiſcopus oblata thurificat, thuribulo tactus è loco remoueatur, vel aliquid ex illo effluat: & cum thurificanda erit crux altaris, ipſe opportunè calicem è medio remouebit, & cruce thurificata, in eundem locum illum reponet. Finita thurificatione altaris, accipiet thuribulũ

de manu Epiſcopi, cum de oſculationibus, & eum ſtantem in cornu Epiſtolæ triplici ductu thurificat; mox accedit ad thurificandum dignitates, & Canonicos, & alios de choro ordine in capitulo de modo, & ordine imponendi thus in thuribulum &c. deſcripto. Quo facto, dat thuribulum Acolytho, vel Cærimoniario, à quo & ipſe ſtans poſt celebrantem inter duos Diaconos aſſiſtentes thurificatur. Finita præfatione, accedit ad dexteram Epiſcopi dicens cum eo [*Sanctus, Sanctus, &c.*] & ſtatim redit ad locum prædictum poſt celebrantem; & cum cele-

brans incipit verba Canonis; videlicet [Te igitur &c.]

&c.] attentè aduertat, vt opportunè partem dalmaticæ ad brachium illius ſubleuet, & diſcooperiat, & cooperiat calicem, quoties opus fuerit, prout in rubricis Miſſalis explicatur: & cum celebrans eleuat hoſtiam, ipſe genuflectit ad eius dexteram, & ſiniſtra eleuat aliquantulum poſteriorem partem planetæ. Repoſita hoſtia ſuper corporale, ſurgit, detegit calicem, & ſtatim genuflectit, & iterum ſubleuat planetam, dum celebrans calicem eleuat, quem repoſitum ſuper altare palla cooperit, & redit ad locũ ſuum poſt celebrantem, aduertens, dum celebrans ſignat ſuper hoſtiam, & calicem, vt partem dalmaticę circa brachium eius ſemper aliquantulum ſuſtineat, & cum dicit ea verba Canonis, videlicet [Benedicis, & præſtas nobis &c.] ipſe accedens detegit calicem; & quoties calicem detegit, toties genuflectit, adorans Sacramentum priùs, & poſt. Cum celebrans ſignat dicens [Per ipſum, & cum ipſo &c.] retinebit duobus digitis dexteræ manus pedem calicis, & repoſita hoſtia ſuper corporale, tegit calicem palla, & redit ad locum ſuum. Circa finem Pater noſter; videlicet dum celebrãs dicit [Et dimitte nobis &c.] aſcendit ad cornu Epiſtolæ, & accipit patenam de manu Subdiaconi cum purificatorio deterſam, oſculatamq. ab ipſo, videlicet dum dicet verba Canonis [Libera nos &c.] ponit eam in manu dextera ipſius celebrantis, quam ſimiliter oſculatur;

& cum Epiſcopus ſupponit patenam hoſtiæ, ipſe detegit calicem, ac poſita per celebrantem particula hoſtiæ in calicem, illum tegit, & redit ad locum ſuum. Dicto per celebrantem [Pax Domini &c.] accedit, & cum eo dicit [Agnus Dei &c.] & ſupplet loco aſſiſtentis Presbyteri ad librum, donec ille redeat ab oſculo pacis, infunditq. vinum in calicem pro purificatione celebrantis. Si facienda erit communio generalis, poſtquàm Epiſcopus celebrans ſe, & Diaconum, & Subdiaconum communicauerit ante purificationem, & antequàm digi-

tos abluat, ipſe Diaconus ſtans in cornu Epiſtolæ

incli-

inclinatus confeſſionem alta voce cantabit, aliaq. faciet, prout in die Paſchæ dicitur. Aduertendum autem eſt, quod etiamſi non fiat communio generalis, ſemper à Diacono, & Subdiacono (niſi ſint Sacerdotes; & velint celebrare) accipienda eſt communio ab Epiſcopo celebrante, à quo & immediatè oſculum pacis accipere debent, vt dicitur in capitulo de Miſſa ſolemni Epiſcopo celebrante, & in capitulo de oſculo pacis. Poſtquàm celebrans digitos abluerit, Diaconus, tranſlato libro cum puluino ad cornu Epiſtolæ, imponit mitram pretioſam in capite Epiſcopi, qui abluit manus, mox eidem mitram aufert, & vadit poſt eum; & dicto poſt vltimam orationem [Dominus vobiſcum &c.] ipſe ſtans conuerſus ad populum, ſiue ad altare, quemadmodum Epiſcopus, cantat [Ite Miſſa eſt.] in tono competenti, vel [Benedicamus Domino.] prout tempus exigit. Et, ſi celebrans eſt daturus benedictionem, imponit eius capiti mitrã pretioſam, niſi ſit Archiepiſcopus, qui ſine mitra propter reuerentiam crucis benedicit: & dum Epiſcopus dat benedictionem, ipſe genuflectit. Si celebrans ſit Archiepiſcopus, & cũ pallio celebrauerit, data benedictione, & publicata indulgentia, Diaconus extrahit illi pallium, & ſuper altare illud deponit; denique comitatur Epiſcopũ, donec illum exuat ſacris paramẽtis, quo exuto, etiam ipſe ſua deponit, & recedit in pace.

Si

Si celebratur pro defunctis, obſeruabit, quæ in Miſſali de Miſſa defunctorum dicuntur. In Collegiatis, vel abſente Epiſcopo, & in Dominicis Aduentus, & Quadrageſimæ, ac ferijs ſeruabit, quæ de ijs in proprijs capitibus, & in rubricis Miſſalis Romani dicuntur.

DE OFFICIO SVBDIACONI IN eadem Miſſa Pontificali ſolenni.

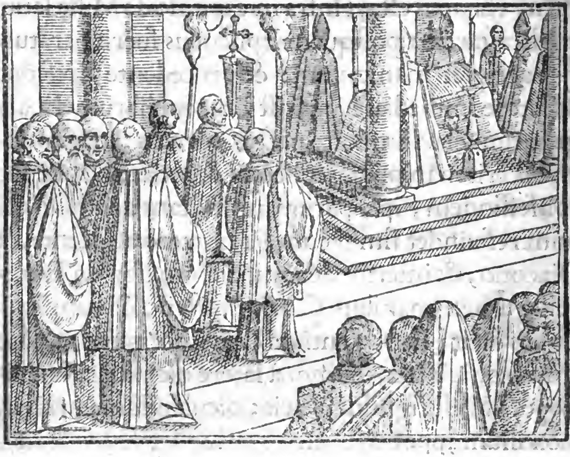
Cap. 10.

EOdem tempore, eodēq. loco, & modo, prout de Diacono dictum eſt, Subdiaconus, qui & ipſe de numero Canonicorum erit, & (ſi inter Canonicos diſtinctus erit ordo Subdiaconalis) antiquior, ſeu dignior ex eodem ordine comitabitur Epiſcopum ad Eccleſiam procedentem, & accipiet paramenta ſibi conuenientia, quæ eadem ferè ſunt, quæ ſuperiùs Diacono conueniunt, excepta ſtola, qua Subdiaconus non vtitur; accipiet autem ſuper alba tunicellam, quæ eiuſdem formæ eſt, cuius eſt dalmatica Diaconi, niſi quòd ſtrictiores, longioreſq. aliquantulum manicas habet. Epiſcopo incipiente legere Pſalmos [Quàm dilecta, &c.] affert illi caligas, & ſandalia ex credentia ſumpta, quæ portat ſuper bacili, vel ſuper velo, alio velo ſericeo cooperta, ambabus manibus

nibus ad oculos vſque eleuatis, & adiuuantibus duobus familiaribus Epiſcopi, induit primò tibiam, & pedem dexterum Epiſcopi, mox ſiniſtrum genuflexus ſub cappa illius; & cum tempus erit, ſimul cum Diacono adiuuabit Epiſcopum, dum cæteris paramentis ſacris induitur: quod munus licet ad Diaconum præcipuè ſpectet, Subdiaconus coadiuuat tamen, vbi opus eſt, vt infra in capitulo de Miſſa latiùs explicatur. Et poſtquàm Epiſcopus fuerit paratus, ipſe accipiet manipulum: & procedente Epiſcopo ad altare immediatè ibi poſt crucem librum Euangeliorum clauſum ante pectus portans, in quo incluſus erit manipulus Epiſcopi; & facienti Epiſcopo confeſſionem, ipſe parum retrò ſtans apud Diaconum reſpondet ſimul cum Presbytero aſſiſtente, & Diacono, & interim deponit dictum librum Euangeliorum in manibus Cærimoniarij, & cum Epiſcopus dicit [Indulgentiam &c.] accipiet ex dicto libro manipulum, illumq. à latere oſculatur, & Epiſcopo, vbi eſt ſignum crucis, oſculandum porrigit, mox illum apponit ſiniſtro brachio Epiſcopi, & manus Epiſcopi oſculatur; & eidem, cum ſupremum altaris gradum aſcenderit, adiuuante Presbytero aſſiſtente porrigit oſculandum dictum librum Euãgeliorum apertum, vbi eſt principium Euangelij illius Miſſæ: ſtans in cornu Euangelij à ſiniſtris Epiſcopi ab ea parte adiuuat illum altare thurificantem.

tem.

tem, ſicut Diaconus à dexteris. Redeunte autem Epiſcopo ad ſuam ſedem, ipſe remanet cum Diacono Euangelij apud altare. Et cum Epiſcopus dicit [Kyrie eleiſon, Gloria, & Credo] ipſe in eodem loco ea dicit cum Diacono, & quando ſedendum eſt, ſedet cum eodem. In fine orationis, ſeu orationum

cum Epiſcopus dicit [Per Dominum noſtrum Ieſum &c.] ipſe accipiens librum Epiſtolarum, & factis reuerentijs altari, & Epiſcopo comitante Cærimoniario, Epiſcopo ſedente cum mitra, ipſe librum tenens incipit alta voce cantare Epiſtolam in loco

conſue-

conſuetò. Qua finita, accedit ad Epiſcopum, cui profundè inclinatus librum ſuper eius genibus ponit; & oſculatur illius manum ſuper libro poſitam. Accedit deinde cum Diacono ad lectionem Euangelij procedens manibus iunctis immediatè ante illum; & illi legenti Euangelium tenet ambabus manibus librum apertum ante pectus, vel legile manibus tenet, aut adhæret Diacono, ſi in ambone, aut pulpito Euangelium legatur, vt in capitulo de Miſſa ſolemni latiùs explicatur: & ſi fortè Diaconus proferendo aliqua verba Euangelij inclinaret ſe, aut genuflecteret, librum, vel legile tenens, ipſe nullatenus mouetur, cum repræſentet legile immobile Finito Euangelio, tenens adhuc librum apertum nulli, præfacta reuerentia, illum ſic apertum offert Epiſcopo oſculandum in loco, vbi eſt principium Euangelij cantati; quo oſculato, & clauſo libro, facit Epiſcopo reuerentiam, & reuertitur ad altare. Poſtquàm Epiſcopus lauit manus poſt offertorium, ipſe accedit ad abacum, & extenſo ſibi, adiuuantibus Acolythis, circa humeros velo, ſeu mappa ſericea, quo calix, patena, & alia ſuper dicta mēſa cooperiebātur, ita vt à latere dextero longiùs pendeat; accipit manu dextera calicem cum patena, & hoſtijs palla tectis, eaq. omnia longiori illa parte veli cooperit, ſiniſtra manu ſuper ea appoſita cautè aduertens, ne aliquid fortè decidat, & accedit ad cornu

Epiſtolæ altaris eodem tempore, quo Epiſcopus illuc peruenerit;eaque omnia remoto velo dat in manibus Diaconi, mox eidem Diacono tradit ampullam, vini ab Acolytho receptam; ampullam verò aquæ ipſe Epiſcopo oſtendit, & petit, vt benedicat dicens [Benedicite Reuerendiſſime Pater.] Ex qua benedicta infundit paululum in calicem. Poſt oblationem hoſtiæ, & vini factam accipit de manu Diaconi patenam, quam veli prædicti extremitate, adiuuante Cærimoniario, contegit, eamque eleuatam ſuſtinet vſque ad finem Pater noſter, ſtans verò in loco conſueto, & conueniente; nec mouet ſe, niſi cum ad eleuationem ſanctiſſimi Sacramenti genuflectit; quo eleuato, ſtatim ſurgit; & cum celebrans dicit in oratione Dominica [Et dimitte nobis &c.] factis debitis reuerentijs, accedit ad altare in cornu Epiſtolæ, dictamq. patenam Diacono offert, qui eam à Cærimoniario, vel à ſeipſo velo diſcoopertam accipit. Tunc ipſe Subdiaconus depoſito velo in manibus Cærimoniarij, vel Acolythi, redit ad locum ſuum, & ſupplet à dextera Epiſcopi pro Diacono, dum ille ſeruit loco Presbyteri aſſiſtentis à ſiniſtra, diſcooperiendo calicem, & alia faciendo, quæ erunt neceſſaria, & opportuna, donec Epiſcopus communionem ſumpſerit; & eo communicato, ipſe poſt Diaconum accipit communionem, & pacem ab

eodem

eodem Epiſcopo, vt in proximè præcedenti capitulo de Diacono dictum eſt. Mox imponit vinum in calicem pro purificatione, niſi priùs redierit ad ſuum locum Presbyter aſſiſtens, quia tunc hoc facit Diaconus reuerſus ad dexteram Epiſcopi. Demùm accepta per Epiſcopum purificatione, dum lauat manus, ipſe tergit calicem, plicat corporalia, illaq. ſimul cum palla purificatorio, & burſa ad abacum reportat cum debitis reuerentijs, mox redit ad locum ſuum poſt Epiſcopum, & ibi ſtat vſque ad finem Miſſæ; & ea finita, adiuuat Diaconum in exuendo Epiſcopum. Si celebrabitur pro defunctis, alio ordine, & ritu multa faciet, vt in capitulo de Miſſa pro defunctis videre eſt. Idem dicitur, quoad habitum, & alia quædam in Miſſis, quæ celebrantur in Dominicis Aduentus, & Quadrageſimæ, & in aliquibus ferijs. In Collegiatis verò, & Epiſcopo abſente, ipſe ſeruit loco aſſiſtentis in danda pace, etiam Epiſcopo præſente, ſi celebratur Miſſa ab aliquo Canonico, vel alio, qui non habet Presbyterum aſſiſtentem.

DE NVMERO, QVALITATE, ET officio miniſtrorum ſeruientium Epiſcopo in diuinis, videlicet de libro, de candela, de baculo, de mitra, de thuribulo, de candelabris, de gremiali, de ampullis, & ad abacum.

Cap. II.

VT Epiſcopales functiones præſertim in Eccleſia, & in diuinis officijs commodiùs, digniùſq. exerceri valeāt, plures neceſſarij ſunt miniſtri, licèt pauciores in Veſperis ſufficiant, quàm in Miſſis. Cum ergo Epiſcopus Veſperas ſolemniter cantabit, vltra Presbyterum aſſiſtentem, duoſq. antiquiores Diaconos aſſiſtentes, qui cæteris digniores ſunt, de quorũ officio ſupra dictum eſt, vbi commodè fieri poterit, ſeptem ſaltem alios miniſtros habere eum conuenit, aſpectu, habitu, & tonſura decentes, ac cottis mundis indutos. Primus erit, qui de libro; ſecundus, qui de candela ſeruient; tertius de baculo paſtorali; quartus de mitra; quintus de thuribulo, & nauicula; ſextus, & ſeptimus de candelabris, & cereis. Cum verò Miſſam ſolemniter celebrat, vltra prædictos, ac Diaconum, & Subdiaconum, de quorum officijs etiam ſupra dictum eſt, habebit alios ſex, quorum duo eodem habitu clericali, & cottis induit ſer-

ſeruient, alter de gremiali, alter de ampullis. Reliqui quatuor poterunt eſſe cubicularij, ſiue familiares Epiſcopi clericali habitu, ſed ſine cottis ſtantes apud abacum; & hi quidem miniſtri omnes, ſi haberi non poterunt ex gremio Eccleſiæ, vel de familiaribus ipſius Epiſcopi; poterunt iuſſu Epiſcopi conuocari ex Parochijs, & Eccleſijs ciuitatis, ijdemq. omnes, præter iam dictos quatuor familiares, ſeruient etiam Epiſcopo, cum induitur, & exuitur ſacris paramẽtis, tam in Veſperis, quàm in Miſſis dicta paramenta portando, & reportando, ex quibus, qui de baculo paſtorali, de mitra, de thuribulo, de candelabris, de ampullis vini, & aquæ ſeruiũt, vbi commodè fieri poteſt, ſint in ordine Acolythatus; vt diſciplinæ dignitatis, quoad eius fieri poſſit, cõſeruetur. Igitur primi miniſtri officium erit, cum Epiſcopus celebrabit Veſperas, aut Miſſas ſolemniter, curare, vt ſignacula in libro, ex quo Epiſcopus Antiphonas, aut Hymnum eſt intonaturus, aut orationẽ cantaturus, ſint rectè ſuo loco diſpoſita, ne, cum dicendum aliquid erit, indecenter huc, illuc folia vertere cogatur; librum ipſum cuſtodiet, & reponet in loco decenti, quem, cum opus erit illum Epiſcopo offerre, ſuſtinebit ambabus manibus ab inferiori parte libri poſitis altiùs, vel demiſſiùs, pro ſtatura celebrantis, nec ſe loco mouebit, nec vnquàm genuflectet, etiam ſi ipſemet celebrans, & alij omnes genu-

flecte-

flecterent, cum, vt ſupra dictum eſt, inſtar legilis ſit; niſi cum fortaſsè ob commoditatem Epiſcopi legentis eum genuflectere magis expediret, vtì cum librũ tenebit pro Pſalmis à Pontifice legendis, antequàm paramentis Miſſalibus induatur, locus eius erit propè altare. Cum verò Presbyter aſſiſtens paratus librum ſuſtinebit ante Epiſcopum in cantu legentem, ipſe à ſiniſtris Epiſcopi ſtans adiuuabit in ſuſtentatione libri ipſum aſſiſtentem. Alter in eodem habitu de candela ſeruiet; tertius miniſter eodem habitu, ſeu pluuiali indutus iuxta locorum, & Eccleſiarum conſuetudinem, vtì de primo dictum eſt, ipſius baculi cuſtodiendi, portandiq. ante Epiſcopum, quoties opus erit, onus habebit, quem manu dextera cottæ extremitate cooperta tenebit, ſed nudum, nulloq. panniculo appenſo, illum Epiſcopo, cum opus erit, offeret. Quo autem tempore, & in quibus actibus Epiſcopus baculo paſtorali vti debeat, inferiùs ſuo capitulo deſcribitur. Quartum miniſtrum de mitra ſeruientem oportet mappam ſericeã oblongam à collo pendentem gerere, qua vtitur ad mitram ſuſtinendam, ne illam nudis manibus tangat: cautè autem aduertat, vt cum ea Epiſcopo imponenda, auferendauè erit, Illicò lateri Diaconi aſſiſtentis illam impoſituri, vel ablaturi adhæreat, mitram offerens, vel recipiens. In Veſperis incœpto primo Pſalmo, depoſita mitra pretioſa ſuper altari

in

in cornu Epiſtolæ, offert ſimplicem, inccœpta Antiphona cantici [Magnificat] offert pretioſam, & ſimplicem ſuper altari in eadem parte locabit. In Miſſis, dicto per Epiſcopum celebrantem, ſeu non celebrantem hymno Angelico, adſit cum mitra ſimplici imponenda Epiſcopo ſedenti, ipſa pretioſa ſuper altari depoſita. Vt plurimum enim ſolent Epiſcopi in Miſſa vti pretioſa vſque ad dictum hymnum Angelicum, poſtmodùm ſimplici vſque ad finem Symboli; tum lecto offertorio, reaſſumere pretioſam, eamq. tenere vſque ad finem Miſſæ ſuo tempore. Cum prædictus miniſter mitram tenet, habeat vittas, ſeu infulas illarum verſus ſe ipſum, & cum illas deponit ſiue ſuper altari, ſiue ſuper menſa, aut abaco, vittæ exteriùs pendeant. Quintus miniſter Acolythus thuribulum, & nauiculam incenſi miniſtraturus debet aliquanto cæteris robuſtior eligi, quò pondus illorum ſuſtentare poſſit eaque debet eleuatis æqualiter manibus tenere; videlicet, thuribulum dextera, pollice in annulum maiorem immiſſo, altero verò eiuſdem manus digito minorem annulum catenulæ eleuanti coopertorium thuribuli appoſitum reget, & ſuſtinebit; ſiniſtra manu pedem nauiculæ cum incenſo, & cochleari cautè geſtabit, cottam ſuper brachia priùs reflectens, ne fortè contingat illam cum thuribulo, aut nauicula implicari, aut comburi. Quo autem loco, & or-

dine

dine incedere, ſtare, vel genuflectere cum alijs miniſtris ad Euangelium euntibus, & redeuntibus debeat, & de alijs, quæ ad ſuum officium ſpectant, ſuo tempore à Cærimoniarijs docendus erit. Acolythi duo ceroferarij debent & ipſi robuſti, & in ſtatura, quantùm poteſt, æquales eligi, vt lumina æqualiter teneant, & deferant; cumq. capturi ſunt candelabra, accipient quidem manu dextera, ita vt qui à parte dextera incedit, ponat manum ſiniſtram ad pedem candelabri, dexteram verò ad medium candelabri globum, & qui incedit à parte ſiniſtra, ponat dexteram ad pedem, ſiniſtram ad eundem globum. Cumq. reuerentias erunt facturi, illas æqualiter, & eodem tempore faciant: ac deniquè eundo, ſtando, ac redeundo in omnibus actibus inter ſe ipſos, & cum alijs miniſtris ſe conforment, prout per Cærimoniarium admonebuntur. Quòd ſi, dum cantatur Euangelium, genuflectendum ſit, ac proptereà omnes genuflectant, ipſi ſtabunt ſimul cũ Subdiacono librum tenente, ac ſi immobiles eſſent. Duo prætereà alij, ſed in Miſſa tantùm, adhibentur miniſtri, quorum vnus de gremiali, alter verò qui ſaltem Acolythatus ordine inſignitus eſſe debet, de ampullis ſeruiat; & qui gremiale miniſtrat, intentus eſſe debet, vt cum celebrans Epiſcopus ſurgit, antequàm mitra ei auferatur, ipſum gremiale per Subdiaconum de gremio Epiſcopi ablatum reuerenter

reci-

recipiat, illudq. complicatum ante pectus ambabus manibus teneat; & cum opus erit, eidem Subdiacono reponendum in gremio Epiſcopi ſedentis, ac demùm poſt lotionem manuum Epiſcopi, lecto offertorio, illud ſuper abaco reponet, cum eo ampliùs vtendum non ſit. Acolythus autem, qui de ampullis ſeruit, poſt lectum offertorium curam habebit portandi ampullas, ſiue vrceolos vini, & aquæ ſuper aliquo paruo bacili pariter diſpoſitos, ſequens immediatè Subdiaconum calicem, & patenam ad altare portantem; eaſdemq. ampullas opportunè ipſi Subdiacono porriget; & vino, & aqua ex illis in calicem miſſis, eas ad abacum reportabit: & demùm eaſdem ad altare poſt communionem iterum pro purificatione afferet, & pariter ad abacum reportabit. Quatuor miniſtri familiares, de quibus ſupra mentio habita eſt, ſeruiunt ad lotionem manuum Epiſcopi, incipiendo à iuniore, ſeu minùs digno vnuſquiſque per ordinem vice ſua: quater enim Epiſcopus in Miſſa ſolemni lauat manus; primò antequàm capiat paramenta; ſecundò ſtatim poſt lectum offertorium; tertiò poſt incenſationem oblatorum, quartò, & vltimò poſt communionem. Hi etiam ſeruiunt Epiſcopo ad induendas, exuendaſq. caligas, & ſandalia. Si celebrans eſſet Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, vel Archiepiſcopus, aut Epiſcopus valde inſignis, poſſent ad huiuſmodi miniſterium lotionis

manuum ipſius celebrantis inuitari aliqui ex magiſtratu, vel ex proceribus, & nobilibus viris illius ciuitatis, qui velo ſericeo circum ſpatulas extenſo, duas argenteas lances, ſeu fontes, ſi commodum erit, quos bacilia vocant, cum aqua odorifera extremitate eiuſdem veli coopertos ſuo tempore miniſtrent, præeunte clauigero, ſeu mazzerio cum claua argentea, ſi eſt Cardinalis: quo caſu conuenit etiam prægustationem dictæ aquæ fieri apud abacũ à miniſtris, vel ſcutiferis illam ipſi nobili exhibentibus; omnesq. prædicti, ſiue ex familiaribus Epiſcopi, ſiue ex nobilibus ciuitatis ſint, eundo, & redeundo genuflectunt vſque ad terram ante altare, ante Legatum, ſi adſit, & ante Epiſcopum; ſed præſente Legato, Cardinali, Cardinali non Legato, vel Metropolitano, non ita profundè ante Epiſcopum genuflectant. Eorum locus, ſi fuerint ex familiaribus Epiſcopi, erit apud abacum, vbi ſtabunt inter menſam, & murum, capite detecto ſemper, & verſa facie ad Epiſcopum; ſi ex Magiſtratu, vel nobilioribus ciuitatis, ſedebunt in loco pro ipſis deputato, vnde ſuo tempore per Cærimoniarium vocabuntur, & aſſociabuntur euntes, & redeuntes. Ijdem miniſtri adhibentur, ſi Epiſcopus celebrans non ſit proprius illius ciuitatis, perinde ac ſi in propria Eccleſia celebraret, exceptò Acolytho de baculo paſtorali. Dicti omnes miniſtri neceſſarij ſunt etiam in Miſſis non per Epiſcopum

cele-

celebratis in Eccleſijs Collegiatis præter illos, qui miniſtrant mitram, baculum paſtoralem, & gremiale, quæ ſunt Epiſcopalis dignitatis propria. Familiares autem minimè ſunt neceſſarij, cum nec abacus, aut menſa erigatur, ſed ad lotionem manuum celebrantis poſt offertorium ſeruiet Acolythus.

DE ORNATV ECCLESIAE, ET præparandis in ea ante aduentum Epiſcopi. Cap. 12.

QVia regulariter in Eccleſia ſolemnia ſacra peraguntur, conſentaneum eſt, vt de eius ornatu, ac de officijs, & ſacrificijs, quæ ibidem fiunt, ſermo habeatur: igitur habenda eſt ratio in ea ordinãda temporis, & loci, ac perſonarum. Decet enim, vt in diebus feſtis ſplendidior appareat, quàm in alijs non feſtiuis, eòque magis, quò ipſi dies feſtiui erunt ſolẽniores. Sic maior etiam cura adhibenda erit in ornatu Eccleſiæ Cathedralis, aut Collegiatæ, quæ & numeroſum clerum habeat, & ſuppellectilem amplam, quæuè congruè ſituata, & ſuis partibus aptè diſtincta commodiorem ornandi præbeat facultatẽ. Perſonarum etiam, quæ ad Eccleſias in celebritatibus conueniunt, & diuinis officijs præſunt, aut interſunt, dignitas, prout maior, vel minor erit, maiorem, minoremuè apparatum expoſcit. Si igitur fe-

ſtiuitas erit præcipua, & de ſolemnioribus illius Eccleſiæ, primum à parte exteriori ornandæ erunt valuæ ipſius floribus, ramis, & frondibus virentibus, bracteolis, aut faſcijs diuerſi coloris appenſis, vel colligatis, quò ſplendidiùs pro locorum conſuetudine, ac temporum qualitate fieri poterit; ſupra verò portæ ſuperliminare imago Sancti, vel Sanctorum, quorum dies feſtus agitur, pariter ornata, & ſub ea inſignia ſummi Pontificis, Legati, Cardinalium, aut Nuntij Apoſtolici, Epiſcopi, Reipublicæ, Principis, aut ciuitatis, pro libito ponentur, ſeruando in eorum poſitione ordinem dignitatum. Inferioris verò ordinis hominum, maximè laicorum, inſignia non ſunt apponenda. Si Eccleſia habebit porticum, congruum erit & illam pannis alijs pulchris ex ſerico, ſiue ex corio, ex aliauè honeſta materia confectis, ſeu elaboratis, prout haberi poterunt, exornari; in quibus tamẽ picturæ intextæ, ſeu pictæ, non ſint profanæ, vel indecentes; quod & in alijs pannis in apparatu interiori, & exteriori Eccleſiæ obſeruandum erit, & maximè vt non ponantur ibidem vllæ effigies, niſi Sanctorum, vel ſummorum Pontificum. Intus quoque, ſi fieri poterit, parietes Eccleſiæ aulæis, tribunæ verò holoſericis, aut nobilioribus cortinis coloris cæterorum paramentorum pro feſti qualitate. In primis autem ſedes Epiſcopalis aliquantò etiam pulchrioribus, inſignio-

ſignioribuſq. tegumentis ornetur, eiuſdem coloris feſtiuitati congruentis. Similiter & ſedes Legati Apoſtolici, aut alterius Cardinalis, qui fortè ſacris officijs intereſſe debeat, loco,& ornamentis condecẽtibus præparabitur. Subſellia quoque pro Prælatis, Canonicis, Magiſtratibus, alijſq. magnatibus, nobilibuſq. laicis pro Eccleſiarum, locorumq. conſuetudine, commoditateq. ornari decet. Cum Epiſcopus eſt venturus ad Eccleſiam, anteà præparandum eſt faldiſtorium, ſeu genuflexorium accommodatum ad genufle&tendum ante altare ſanctiſſimi Sacramenti, & maius, panno viridi, ſeu violaceo, pro qualitate temporum coopertum: ſed ſi Epiſcopus erit Cardinalis, ſerico, vel panno rubei, ſeu violacei coloris, prout erunt veſtes ipſius Cardinalis, pro temporũ diuerſitate, appoſitis puluinaribus ſuperiùs, & inferiùs, ſuper quæ Epiſcopus genuflexus orabit. Aliud ſimile ante altare, ſeu aliũ locum, vbi eſt ſanctiſſimum Sacramentum. Quod diuerſum eſſe ſolet ab altari maiore, & ab eo, in quo Epiſcopus, vel alius eſt Miſſam ſolemnẽ celebraturus. Nam licet ſacroſancto Domini noſtri Ieſu Chriſti corpori, omnium Sacramentorum fonti, præcellentiſſimus, ac nobiliſſimus omnium locus in Eccleſia conueniat, neque humanis viribus tãtùm illud venerari, & colere vnquàm valemus, quantùm decet, tenemurque; tamen valdè opportunum eſt, vt illud nõ collocetur in maiori,

iori, vel in alio altari, in quo Epiſcopus, vel alius ſolemniter eſt Miſſam, ſeu Veſperas celebraturus; ſed in alio ſacello, vel loco ornatiſſimo, cum omni decẽtia, & reuerentia reponatur. Quod ſi in altari maiori, vel alio, in quo celebrandum erit, collocatum reperiatur, ab eo altari in aliud omninò transferendũ eſt, ne propterea ritus, & ordo Cærimoniarum, qui in huiuſmodi Miſſis, & officijs ſeruandus eſt, turbetur; quod vtique abſque dubio eueniret, ſi illud ibi remaneret: ſiquidem nec altaris thurificatio, nec celebrantis actio, nec miniſtrorum operatio ritè fieri, aut ſeruari poſſent; cum neceſſe ſit, quoties ante illud tranſimus, genua ad terram flectere, nec deceat celebrantem ante illud ſtare, aut ſedere cum mitra. Quòd ſi aliquando contingeret coram Epiſcopo, vel per ipſum Epiſcopum celebrari, exiſtente ſanctiſſimo Sacramento ſuper altari, quod feria quinta in Cœna Domini, & feria ſexta in Paraſceue, & in Miſſa, quæ celebratur in feſto ſanctiſſimi Corporis Chriſti, vel cum ponitur oratio 40. horarum cum ante proceſſionem euenire ſolet; tunc omnes genuflexiones, & reuerentiæ ad vnguem obſeruari debẽt; & Epiſcopus nunquàm ſedere, ſed ſtare ſine mitra, prout ſuis locis declaratur. Et ideo non incongruũ, ſed maximè decens eſſet, vt in altari, vbi ſanctiſſimũ Sacramentum ſitum eſt, Miſſæ non celebrarentur, quod antiquitùs obſeruatum eſſe videmus. Aut ſaltẽ

cele-

celebrans in eo, ſiue ſolemnes, ſiue planas Miſſas, reuerentias, & genuflexiones prædictas obſeruare debent. Ante ſanctiſſimam Euchariſtiam Epiſcopus genuflectens priùs in plana terra, deinde ſuper faldiſtorio, vel genuflexorio ibidem præparato orabit, priuſquàm ad altare maius ſe conferat; & ſurgens iterum genuflectet, vt priùs. Ante altare maius caput cruci profunde inclinabit, poſtea genuflectet, & orabit, deinùm ſurgens iterum caput, vt prius, inclinabit. Faldiſtorium quoque, ſi eo vtendum erit, pro ſeſſione Epiſcopi celebrantis, parum diſtans ab infimo gradu altaris à latere Epiſtolæ locandum eſt, ita vt Epiſcopus celebrans in eo ſedens habeat ad dexteram ſuam altare, reſpiciens eandem partem, quam ipſa anterior facies altaris reſpicit, ſiue illa verſa ſit ad tribunam, ſiue ad reliquum corpus Eccleſiæ, & populum, ſecundùm varios altarium ſitus: quod quidem faldiſtorium coopertum ſit vndique ad terram ſerico eiuſdem coloris, cuius erunt cætera paramenta, & ſub dicto ſerico tegumento aptetur puluinum. Regulariter autem faldiſtorium huiuſmodi ponitur in plano, ſeu pauimẽto presbyterij, quod totum vſque ad infimum gradum altaris conueniẽter deberet pannis viridibus contegi. Sed ſi altare haberet plures gradus, ita vt faldiſtorium in pauimento poſitum remaneret nimis depreſſum, poſſet ei ſupponi aliquod ſuggeſtum, ſeu tabulatũ æqualis

alti-

altitudinis à terra cum infimo gradu altaris, ſi ſuper eo ſeſſurus ſit proprius Epiſcopus celebrans, qui tamen regulariter non in faldiſtorio, ſed in propria Epiſcopali ſede ſtare, & ſedere debet. Ipſum verò, altare maius in feſtiuitatibus ſolemnioribus, aut Epiſcopo celebraturo, quò ſplendidiùs poterit, pro temporum tamẽ varietate, & exigentia, ornabitur: quòd ſi à pariete diſiunctum, & ſeparatum ſit, apponentur tam à parte anteriori, quàm poſteriori illius pallia aurea, vel argentea, aut ſericea, auro perpulchrè contexta, coloris feſtiuitati congruentis, eaque ſectis, quadratiſq. lignis munita, quæ telaria vocant, ne rugoſa, aut ſinuoſa, ſed extenſa, & explicata decentiùs conſpiciantur. Tum ſupernæ lineæ mappæ mundæ tres ſaltem explicentur, quæ totam altaris planitiem, & latera contegant. Nullæ tamen coronides ligneæ circa altaris angulos ducantur, ſed earũ loco apponi poterunt faſciæ ex auro, vel ſerico laboratæ, ac variegatę, quibus ipſa altaris facies aptè redimita ornatior appareat. Supra verò in planitie altaris adſint candelabra ſex argentea, ſi haberi poſſunt; ſin minùs ex aurichalco, aut cupro aurato pulchrè fabricata, & aliquantò altiora, ſpectabilioraq. his, quæ cæteris diebus non feſtiuis apponi ſolent, & ſuper illis cerei albi, in quorum medio locabitur crux ex eodem metallo, & opere præalta, ita vt pes crucis æquet altitudinem vicinorum candelabrorum, &

crux

crux ipſa tota candelabris ſupereminent cum imagine ſanctiſſimi Crucifixi verſa ad anteriorem altaris faciem. Ipſa candelabra non omninò inter ſe æqualia ſint, ſed paulatim, quaſi per gradus ab vtroque altaris latere ſurgentia, ita vt ex eis altiora ſint immediatè hinc, inde à lateribns crucis poſita. Celebrante verò Epiſcopo, candelabra ſeptem ſuper altari ponantur, quo caſu crux non in medio illorum, ſed ante altius candelabrum in medio cereorum poſitum locabitur; à cuius lateribus, ſi haberētur aliquæ Reliquiæ, aut tabernacula cum Reliquijs Sanctorum, vel Sanctorum imagines argenteæ, ſeu ex alia materia ſtaturæ competentis, congruè apponi poſſent. Quæ quidem ſacræ Reliquiæ, & imagines, cum ſex tantùm candelabra ſuper altari erunt, diſponi poterunt alternatim inter ipſa candelabra, ſi modò ipſa altaris diſpoſitio, & longitudo id patitur; ſed & vaſcula cum floſculis, frondibuſque odoriferis, ſeu ſerico contextis ſtudioſè ornata adhiberi poterunt. Quòd ſi altare parieti adhæreat, applicari poterit ipſi parieti ſupra altare pannus aliquis cæteris nobilior, & ſpecioſior, vbi intextæ ſint Domini noſtri Ieſu Chriſti, aut glorioſæ Virginis, vel Sanctorum imagines, niſi iam in ipſo pariete eſſent depictæ, & decenter ornatæ. Supra verò in altum appendatur vmbraculum, quod baldachinũ vocant, formæ quadratæ, cooperiens altare, & ipſius altaris ſcabellum,

coloris cæterorum paramentorum. Quod baldachinum etiam ſuper ſtatuendum erit, ſi altare ſit à pariete ſeiunctum, nec ſupra habebit aliquod ciboriũ ex lapide, aut ex marmore confectum. Si autem adſit tale ciborium, non eſt opus vmbraculo, ſed ipſum ciborium floribus, frondibuſq. ornari poterit. Cum Epiſcopus erit celebraturus Miſſam ſolemnem, ponentur omnia paramenta Pontificalia in medio altaris ordine retrogrado. Videlicet, annulus incluſus in aliqua capſula ſeorſum ab alijs, planeta, chirothecæ, dalmatica, tunicella, ſtola, crux pectoralis, cingulum, alba, & amictus; manipulus verò ad partẽ ibidẽ ponetur. Sed in Eccleſijs, vbi eſſet ſecretarium, ſiue locus, vbi Epiſcopus paretur, paramenta prædicta poſſent ibi præparari, non autem ſuper altari, vt ſuo loco dicetur. Libri verò, Miſſalis, Euangeliorum, & Epiſtolarum tecti ſerico eiuſdẽ coloris, quo cætera paramenta, cum puluino ex eodem ſerico, & colore ponuntur ſuper gradu altaris ſub cornu Epiſtolæ. Gradus altaris omnes cooperiantur aliquo amplo, & pulchro tapete, vt (ſi fieri poteſt) ſint magis conſpicui, & ornati, quàm reliqua pars presbyterij, quæ pannis viridibus contegitur. Si verò tale tapete amplum haberi non poſſet, ſaltem ſcabellum, ſeu ſuppedaneum, quod eſt proximum altari, ſit tapete aliquo coopertum. Similiter & locum, qui in pleriſq. Eccleſijs ſub altari maiori eſſe ſolet, vbi Sancto-

rum

rum Martyrum corpora requieſcunt, qui Martyrium, ſeu Confeſſio appellatur, decet floribus, frondibuſque, omniq. ornamento decorari. Cætera altaria per Eccleſiam pariter pallijs concoloribus, decentibuſq. ornẽtur, abſque coronide, & cum faſcia, vt ſupra de maiori dictum eſt; & habeant quælibet duo candelabra cum cereis, & in medio crucẽ cum imagine Crucifixi argenteam, vel ex aliquo metallo, aut cupro aurato. Scabella eorum, ſi fieri poſſit, tapetibus, vel ſaltem pannis cooperiantur. Altare verò, vel locus, vbi eſt repoſitum ſanctiſſimum Sacramentum præ cæteris ſumptuoſiùs, ac nitidius exornandum eſt. Lampades quoque ardentes numero impari in Eccleſijs, tum ad cultum, & ornatũ, tum ad myſticum ſenſum, vt & multa ex ſuperius narratis pertinent. Hæ verò in primis adhibendæ ſunt ante altare, vel locum, vbi aſſeruatur ſanctiſſimum Sacramentum, & ante altare maius, quibus in locis lampadarios penſiles eſſe decet, plures ſuſtinẽtes lampades, ex quibus, qui ante altare maius erit, tres ad minus, qui ante Sacramentum, ſaltem quinque lucernas habeat. Ante verò reliqua ſingula altaria ſingulæ poſſunt lampades appendi. Quæ quidem in præcipuis feſtis, ſaltem dum Veſperæ, & Miſſa ſolemnis decantantur, continuè ardeant. Ante ſanctiſſimum Sacramentum, ſi non omnes, ad minus tres accenſæ tota die adſint. Sed & ante locum,

& feneſtellam Confeſſionis ſupradictæ, vbi conſuetudo eſt lampadem ardere ſeruanda eſt. Poſſunt etiam in altari maiori, vel alijs, quæ habent ciboria, circumcirca lampades appendi. Ambones, vbi Epiſtolæ, & Euangelia decantari ſolent, ſi qui erunt, necnon & pulpitum, vbi ſermo, vel concio haberi ſolet, conſentaneum eſt pannis ſericeis eiuſdem coloris, cuius ſunt cætera paramenta, exornari, ita tamen, vt locus Euangelij pulchriùs appareatur. Reſtat, vt de menſa, ſeu abaco, quam credentiam vocant, pauca ſubijciamus. Ea verò in Miſſis tantum ſolemnibus præparari ſolet à latere Epiſtolæ in plano Presbyterij, ſi loci diſpoſitio patietur, atque à pariete parumper diſiuncta, ita vt inter illam, & parietem ſtare poſſint familiares Epiſcopi ad manuum lotionem deſtinati, niſi vbi propter loci anguſtiam id fieri non poſſit; quo caſu fiet, prout meliùs poterit. Eius menſura regulariter erit palmorum octo in longitudine, in latitudine quatuor, vel circa, in altitudine quinque, vel modicum vltra; lineoq. mantili mundo ſuperſtrato vſque ad terram circumcirca pendenti contegetur. Super ea ponentur duo candelabra cum cereis albis altitudinis, & formæ, prout duo minora ex his, quæ ſuper altari poſita ſunt, & in ipſius medio calix cum patena, palla, purificatorio, & burſa corporalia continens, atque ibi proximè hoſtiaria cum hoſtijs, & peluicula

cum

cum ampullis vini & aquæ; eaq. omnia cooperientur uelo pulchro, quo uti debebit Subdiaconus, cum patenam tenebit. Super eadem menſa apponentur mitra pretioſa, uel auriphrygiata, & altera ſimplex cum bireto paruo, quod mitræ ſupponitur, necnon uelum pro cappellano ſeruiente de mitra, bacile, & buccale argentea cum aqua pro manuum lotione, quatuor mappulæ ad tergendas manus, thuribulum cum nauicula, & in ea cochlear, & thus, cum quo poſſent miſceri aromata bene olentia, dum tamen thuris quantitas ſuperet; gremiale, caligæ & ſandalia, liber pro Pſalmis legendis, ac denique omnia quæ vſui eſſe poſſunt celebranti, præter paramenta Miſſalia, quæ ſuper altari vel in ſecretario ponuntur, vt ſupra dictum fuit, & baculum paſtoralem, qui manu miniſtri ad id conſtituti ſuſtinebitur. Vaſa quoque argentea ampla & magnifica, ſi haberentur, ad ornatum adhiberi poſſent maximè celebrante aliquo S.R.E. Cardinale: ſed neque crux, neque Sanctorum imagines in ea ponendæ ſunt. Prope ipſam menſam in loco opportuno, & ab oculis populi, quantum fieri poteſt, remoto, vel in ſacriſtia erit vas cum carbonibus accenſis, ac forcipibus pro vſu thuribuli: Item funalia ex cera alba pro eleuatione ſanctiſſimi Sacramēti ad minus quatuor, ad ſummum octo: item alia ſex vel ſeptē ad ſummum funalia apponi poſſent in alto loco, in frōtiſpicio tribunę;

maxi-

maximè ſi celebraret aliquis S. R. E. Cardinalis, & locus eſſet ad id aptus. Hæc, vt diximus, obſeruanda erunt in ſolemnioribus Eccleſiæ feſtiuitatibus, ac celebrante Epiſcopo, plus autem, vel minùs, pro celebrantis qualitate & gradu. Non celebrante Epiſcopo, ſed præſente, ſimpliciori ornatu erit agendum. In Eccleſijs Collegiatis, vbi Epiſcopus nec celebrans, nec præſens eſt, eadem circa ornatum Eccleſiæ & altaris conueniunt, exceptis his, quæ Epiſcoporum ſunt propria. Paramenta verò in ſacriſtia parari conuenit. Menſa vel nulla, vel multo breuior, & demiſſior erit adhibenda, cum pauca ſint in ea reponenda, nempè peluicula cum vrceolis vini & aquæ, calix cum burſa, & corporalibus, & quandoq. alia pro celebrationis neceſſitate, & vſu; ſed ſatis erit ſcamnum oblongum coopertum aliquo tapete, aut panno aptari à latere Epiſtolæ, in quo ſedeat Sacerdos celebrans cum Diacono & Subdiacono. In ſolemnitatibus maioribus, quæ vbique per annum occurrunt, videlicet Natiuitate Domini, Paſchate, & Pentecoſte, eadem erunt ſeruanda, niſi quòd valuæ porticus, & parietes Eccleſiæ non ornantur regulariter; ſed, ſi in aliquibus Eccleſijs conſuetudo eſſet tunc quoque ornandi, retinenda erit, cum circa maiorem ornatum ſemper ſit laudabilis. Id tamen in huiuſmodi feſtis non omittatur, vt ſaltem tribuna, altare maius, & alia

mi-

minora, ſedes Epiſcopalis, abacus, & ambones eadem forma ornentur. Dominicis diebus, & alijs feſtis, quibus populi ab opere ceſſant, in ornatu altarium, ſedis Epiſcopalis, ſedium Canonicorum, & aliorum, eadem, ſed aliquanto parciùs fieri debent; videlicet, vt paramenta non ſint ita ſumptuoſa, coloris tamen tempori congruentis, & omninò pretioſiora illis, quæ feſtis duplicibus minoribus, ſemiduplicibus, & Octauis, ferijs Quadrageſimæ, & Aduentus, quatuor temporum, & vigiliarum adhibentur: quibus quidem diebus ſufficient in altari quatuor candelabra; ſed in feſtis ſimplicibus, & ferijs per annum duo. Eadem reſpectiuè & in Collegiatis obſeruantur. Erit autem valdè opportunum, vbi fieri poſſit, præſertim in Eccleſijs maioribus, & opulentioribus, ſi conſtituatur miniſter aliquis, cui curæ ſit, vt Eccleſia continuè ab omni eius parte munda ſit, & niteat, tam in pauimento, quàm parietibus, columnis, fornicibus, & laquearibus, nec per eam diſcurrere permittat mendicos, canes, aut alia animalia diuina officia perturbantia. Quædam verò, quæ in quibuſdam ſolemnitatibus, aut officijs ſpecialiùs requiruntur ſuis locis dicentur.

DE

DE SEDIBVS EPISCOPI LEGATI, Cardinalium, Prælatorumque, necnon Principum, Magiſtratuũ, virorumq. illuſtrium in Eccleſia collocandis ornandiſque.

Cap. 13.

SEdes Epiſcopi vario modo collocatur pro diuerſitate altarium, apud quæ ſtatui debet. Nam aut altare eſt in medio ſub tribuna à pariete diſiunctum, ita vt in ſpatio illo conſtitutus ſit chorus; & tunc ſedes Epiſcopalis è regione altaris parieti applicabitur, ita vt Epiſcopus in ea ſedens reſpiciat recta linea mediã altaris partem; habebitq. hinc indè ſedilia Canonicorum. Si verò chorus ſit in medio Eccleſiæ, & altare adhæreat parieti, vel ab eo modico ſit interuallo ſeparatum, ipſa ſedes Epiſcopalis erit collocanda à latere Euangelij. Vtroque autem caſu tribus gradibus ad eam aſcendatur, qui pannis, aut tapetibus tegantur. Forma ſedis erit præalta, & ſublimis, ſiue ex ligno, ſiue ex marmore, aut alia materia fabricata in modum cathedræ, & throni immobilis, quales in multis Eccleſijs antiquis videmus; quæ debet tegi, & ornari aliquo panno ſerico concolori cum alijs paramentis, non tamen aureo, niſi Epiſcopus eſſet Cardinalis; & ſuper eam vmbraculum,

lum,ſeu baldachinum eiuſdem coloris appendi poterit, dummodò & ſuper altari aliud ſimile, vel etiam ſumptuoſius appendatur; niſi vbi ſuper altari eſt ciborium marmoreum,vel lapideum;quia tunc ſuperfluum eſt, nec aptari commodè poteſt. Huiuſmodi ſede vtetur Epiſcopus, dum Veſperæ, & Miſſæ per ipſum ſolemniter celebrantur. Cum verò Miſſis nõ ſolemnibus,& horis Matutinalibus, aut alijs Epiſcopus aſſiſtit; ſi fuerit in medio Eccleſiæ chorus ante altare, poterit ibi in ſede pro ipſo ordinata reſidere; quæ remanebit in eo loco, vbi ex conſuetudine Eccleſiæ eſſe ſolet, ſiue longius, ſiue propius ab altari diſtet. At vbi chorus eſt ſub tribuna, poterit in ſede Epiſcopali ſupradicta,tam in ſolemnibus,quam non ſolenibus officijs eſſe.Si fortè aliquis S. R. E. Cardinalis Legatus de latere, vel non Legatus rei diuinæ intereſſet,conuenit eis ſedes Epiſcopalis ſupradicta. Epiſcopus vero, ſi celebret in faldiſtorio in cornu Epiſtolæ; ſi non celebret, & chorus ſit in presbyterio ſub tribuna, ſedebit in digniore parte chori. Quod ſi Epiſcopus quoque eſſet S. R. E. Cardinalis, ſi Legatus haberet ſedem à latere Euangelij, ſedebit quoque Epiſcopus Cardinalis non celebrans in eodem loco & plano, & ſedibus æqualibus prope Legatum. Eodem quoque modo ſedebunt ſi plures adeſſent Cardinales, dummodo Epiſcopus Cardinalis ſit omnium poſtremus. Celebrans verò in

L faldi-

faldiſtorio, vt ſupra. Si verò Legatus eſſet in ſede Epiſcopali ſub tribuna, ſedebit Epiſcopus Cardinalis, & alij Cardinales, ſi adeſſent, prope Legatum, vt ſupra dictum eſt. Ipſe autem ſimplex Epiſcopus ſederet, vel ex oppoſito in ſede humiliori, vel in digniore parte chori, aut in faldiſtorio prout dictum eſt de Cardinali Legato, vel non Legato præſente, pro diuerſitate ſituationis chori, & Epiſcopi celebrantis, vel non celebrantis.

nota.

Quod ſi Epiſcopus ſit Cardinalis, & interſit alter, vel plures Cardinales non Legati, poterunt omnes ab eadem parte Euãgelij, vbi ſolet eſſe ſedes Epiſcopa-

ſcopalis, ſedere in ſedibus æqualibus, vel in digniori parte chori, quando eſt ſub tribuna; dũmodo Cardinalis Epiſcopus ſit omnium poſtremus. Et Epiſcopalia munia remittet exercenda Cardinali præſenti, vel ſi plures ſint priori in ordine: Quæ ſi Cardinalis præſens facere recuſauerit, poterit Epiſcopus Cardinalis omnia prædicta munia, vel remittere ad celebrantem, vel ipſe exercere, vt in fine quando benedictionem ſolemnem erit daturus accedere ad altare, & inde populo benedicere, vt ſupra cap. 4. dictum eſt. Metropolitanus abſente Legato, vel alio Cardinali habebit aliam ſedem ex oppoſito in cornu Epiſtolæ, ſimiliter ornatam vt ſedes Epiſcopalis. Alij verò Epiſcopi hoſpites ſedebũt in digniori loco poſt Epiſcopum diœceſanum ſupra omnes Canonicos. Abbates diœceſani benedicti habentes vſum mitræ, & baculi habebunt locum condecentem pro iudicio, & prouidentia Epiſcopi dummodo non ſupra, nec inter Canonicos. Nuntij Apoſtolici habentes in eo loco facultates Legati de latere ſedebunt in alia ſede ornata prout de Metropolitano dictum eſt, non tamen in ſede propria Epiſcopi, & habebunt honores ante Epiſcopum non celebrantem. Alij verò Nuntij Apoſtolici non habentes facultates Legati de latere, vel habentes, ſed non in eo loco, & dum ſunt in itinere, & contingat eos tranſire per aliquas ciuitates, vel Eccleſias Cathedrales, ſeu Metropolita-

nas ſedebunt in digniori & eminente ſede chori, & habebunt honores immediate poſt Epiſcopum, & in proceſſionibus, & alijs actibus ſimilibus habebunt præeminentiam ſupra omnes Prothonotarios, & ſupra Canonicos. Viſitator Apoſtolicus, ſi erit Epiſcopus habebit ſedem ſicut Nuntius non habens facultatem Legati de latere. Niſi talis Nuntius eſſet præſens, cui tunc cedit ſedens poſt eum Vicario Generali dabitur locus, vbi habere ſolet pro conſuetudine diuerſarum Eccleſiarum. Prothonotarij Apoſtolici non participantes poſt Abbates, participantes verò præcedunt Abbates. Poſt Prothonotarios, Generales Ordinum, deinde alij Prælati Apoſtolici. Sedes autem pro nobilibus, atque illuſtribus viris laicis, Magiſtratibus, ac Principibus, quãtumlibet magnis, & excelſis, plus minuſuè, pro cuiuſque dignitate; & gradu ornatas decet extra chorum, & presbyterium collocari iuxta ſacrorum Canonum præſcriptum; laudabiliſq. antiquæ diſciplinæ documenta, iam inde ab exordijs Chriſtianæ religionis introductæ, ac longo tempore obſeruatæ.

DE VSV VMBRACVLI, ſeu baldachini. Cap. 14.

VMbraculum, ſeu baldachinum duplex eſt, aliud quod appendi in altum debes ſupra altare, & ſupra ſedem Epiſcopi, forma quadrata, colore, vbi commodè

fieri

fieri poſſet, conformi colori cæterorum paramentorum pro temporum, ac celebritatum varietate: aliud, quod ſupra Epiſcopum, ac res ſacras in proceſſionibus geſtari conſuetum eſt, ſex, vel octo haſtis ſubleuatum, quæ quidem per nobiliores laicos deferri ſolent; ita vt, cum via eſt longior, qua procedendum eſt, primo loco illuſtriores viri illas deferant, quæ ante Epiſcopum gradatim primæ conſpiciuntur. Ordo autem huiuſmodi haſtas geſtandi talis eſt, vt dignior ferat primam haſtam, quæ eſt ante Epiſcopi dexteram; ſecundus alteram, quæ prima eſt ante Epiſcopi ſiniſtram; tertius aliam, quæ immediatè eſt ſub prima à parte dextera; quartus aliam, quæ ſuccedit primæ à parte ſiniſtra: quintus tertiam haſtam à parte dextera; ſextus, tertiam à parte ſiniſtra; & ſic deinceps: ita vt minùs digni habeant poſtremas haſtas poſt tergum Epiſcopi. Deinde, ſi via erit longa, diſtribuendum erit onus ferendi haſtas prædictas cæteris ciuibus, & nobilibus ciuitatis, ſeu officialibus, vel ſodalitatibus, aut aliјs pro locorum conſuetudine, iudicio Epiſcopi moderanda, vbi opus videbitur, ne rixæ, aut conuentiones oriantur.

Quòd ſi inter digniores, & illuſtriores plures eſſent, qui de æquali gradu, aut præeminentia contenderent, adeò vt omnibus his primo loco haſtę baldachini aſſignari nequirent, relinquitur his vltimus

locus;

nota

locus; ideſt, vbi proceſſio iam peruenit ad Eccle-

ſiam, ad quam dirigitur; talis enim locus reputatur primo æqualis. Illud etiam obſeruari ſolet, vt cum ſanctiſſimum Sacramentum in proceſſione ſub baldachino defertur, primo loco deferant haſtas Sacerdotes digniores de Capitulo, ſiue ſint dignitates, ſiue Canonici, ſiue ſint parati ſacris veſtibus, ſiue non; prout proceſſio fit cum paramentis, vel ſine eis, vt in capitulo de proceſſionibus dicitur.

DE

DE HABITV ECCLESIASTICO Epiſcopi, & Canonicorum, & de acceſſu ad Eccleſiam, & reditu eorumdem.

Cap. 15.

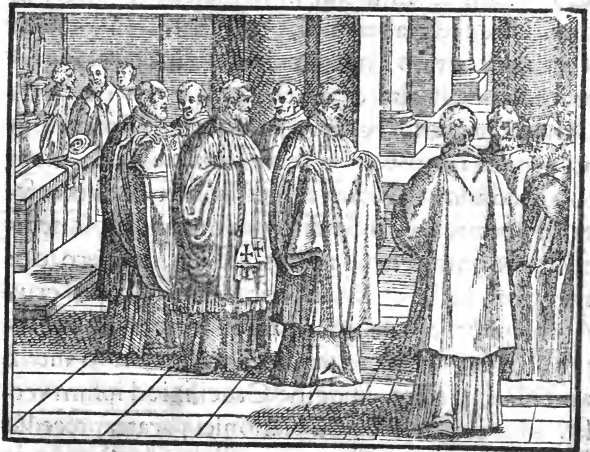
CVm Epiſcopus rei diuinæ peragēdę cauſa ad Eccleſiam venturus erit, ſiue ipſemet celebraturus ſit, ſiue alter, debent Canonici omnes in eorum Eccleſiaſtico, & Canonicali habitu, appropinquante hora, ad illum accedere; eumq. cappa indutum ex ea aula, ſeu camera, quam ad hoc deſtinauerit, ad Eccleſiam progredientem comitari, & deducere. Præibunt familiares Epiſcopi, &, ſi adierit, Magiſtratus, aut alij nobiles, & illuſtres viri immediate ante Epiſcopum; tum ipſe Epiſcopus, & poſt eum ſequuntur Canonici bini, iuxta antiquam, & Canonicam diſciplinam. Quòd ſi fuerit Archiepiſcopus, aut alius vtens cruce, ipſa crux immediatè ante Archiepiſcopum per aliquem cappellanum deferetur imagine Crucifixi ad Archiepiſcopum verſa, inter quam, & Archiepiſcopum nullus omninò incedat; eſt enim inſigne ipſius. Eo ordine procedent vſque ad portam primariam Eccleſiæ; ibi dignior ex Capitulo porriget Epiſcopo aſperſorium cum oſculo aſperſorij, & manus. Epiſcopus aſperget primò ſeipſum, detecto capite, deinde Canoni-

cos

cos, & alios circumſtantes incipiendo à digniori. ſed ſi fortè S. R. E. Cardinalis Legatus, vel non Legatus venturus eſſet ad Eccleſiam, & rei diuinæ interfuturus, tunc Epiſcopus ei obuiam ire debet vſque ad portam Eccleſiæ prædictam, & aſperſorium porrigere ipſi Legato, cum ſolitis oſculis aſperſorij & manus, qui ſe, & alios aſpergat. Interim (niſi celebretur pro mortuis, vel in diebus ferialibus) campanæ Eccleſiæ pulſabuntur, & in feſtis ſolemnibus etiam organa. Mox perget Epiſcopus ad altare ſanctiſſimi Sacramenti, vbi genuflexus ſuper puluino, aut genuflexorio ibi parato orabit; ſed ante dictam genuflexionem genuflectet priùs in plano ſolo abſque puluino; & ſimiliter, cum voluerit diſcedere ab oratione, ob reuerentiam ſanctiſſimi corporis Chriſti. Mox accedet ante altare maius, vbi pariter genuflexus orabit. Si fuerit feſtus, ſolemniſq. dies, & ipſemet Epiſcopus Veſperas ſit celebraturus, poſtquàm peruenerit ad Eccleſiam ordine ſupradicto, dum genuflexus orabit ante altare maius, vel aliud, vbi Veſperæ ſunt celebrandæ; poterit in genuflexione aliquantiſper morari, dum Canonici capiant ſacra paramenta poſt Epiſcopum ſtantes; videlicet, illi, qui habent dignitates pluuialia; Presbyteri caſulas; Diaconi, & Subdiaconi dalmaticas, & tunicellas coloris conuenientis, acceptis prius ab eiſdem Canonicis, & circa collum

com-

compoſitis amictibus. Sed, ſi haberi non poſſint

paramenta pro omnibus, ſaltem quatuor, aut ſex primi habeant pluuialia. Epiſcopus autem capiet paramenta in ſede ſua. Cum verò Epiſcopus Miſſam ſolemnem celebraturus erit, poſtquàm ingreſſus fuerit Eccleſiam, & ante ſanctiſſimum Sacramentum orauerit, ibit recta ad ſacriſtiam, vel ad alium locum præparatum intra Eccleſiam; & ibi induet paramenta pro ipſo præparata, recitando ſolitos Pſalmos, Verſiculos, & Orationes, ſtantibus in girum, vel ſedentibus Canonicis, iam alio loco paratis, prout

M Epi-

Epiſcopus interim ſtabit, vel ſedebit, quo tempore per chorum decantabitur hora Tertia, vt dicitur in Capitulo de Miſſa ſolemni, &c. Deindè, finita hora Tertia, & parato Epiſcopo, cum ſolitis cærimonijs procedetur ad altare proceſſionali ritu; quo caſu Canonici parati, vt ſupra, antecedent Epiſcopum immediatè; crux verò Capituli deferatur per alium Subdiaconum paratum tunicella inter duos ceroferarios, præeunte Acolytho cum thuribulo, & nauicula ante omnes beneficiatos, alioſq. de clero eius Eccleſiæ. *Sed, ſi celebrans erit Archiepiſcopus*, crux Archiepiſcopalis defertur per Subdiaconum, vt ſupra, ante Canonicos paratos tantùm, non autem ante alios de clero, imagine Crucifixi ad ipſum verſa. Ideò autem hoc caſu Canonici parati antecedũt Epiſcopo, quia itur ſacra proceſſione; ſecùs quando non ſunt parati, nec Epiſcopus procedit cum pluuiali, & mitra, vel cum planeta, ſed tantum in cappa, tunc enim ipſe debet anteire, Canonici verò ſubſequi, vt dictum fuit, quia non eſt proceſſio ſacra. Valde tamen probandum eſſet, ſi in ſolemnioribus feſtiuitatibus Epiſcopus etiam non celebraturus procederet ad Eccleſiam; & tam Veſperis, quàm Miſſæ intereſſet amictu, alba, cingulo, ſtola, pluuiali, & mitra paratus. In redeundo idem ordo ſeruatur, nõ tamen in ſacris paramentis, quæ ſtatim expletis Veſperis, aut Miſſa deponuntur ibidem in choro. In

Eccle-

Eccleſijs Collegiatis Canonici in eorum habitu Canonicali ad Veſperas procederent à ſacriſtia bini, & bini, præcedentibus duobus ceroferarijs, & alijs de Capitulo, vltimo loco celebrans paratus pluuiali officio, & feſto, quod celebratur, conuenienti, & ante ipſum quatuor, aut ſex alij pluuialibus induti.

Ad Miſſas eodem ordine proceditur, niſi quòd celebrantem paratum planeta, & reliquis paramentis Miſſalibus præcedunt Diaconus, & Subdiaconus parati dalmatica, & tunicella, vel, pro temporis qualitate, planetis ante pectus plicatis, vt ſuo loco dicitur: Diaconus ſcilicet immediatè ante celebrantem, Subdiaconus verò ante Diaconum manibus iunctis,

nec alij præter ipſos erunt parati. Dominicis verò diebus, quia clerus, & populus ante Miſſam aqua benedicta per celebrantem eſt aſpergendus, oportet illum procedere pluuiali indutum inter Diaconum à dexteris, & Subdiaconum à ſiniſtris de more paratos, qui poſtea facta aquæ ſanctæ aſperſione, & dicta oratione, depoſito pluuiali, accipiet planetam, & incipiet Miſſam. Calix verò cum patena, & burſa, liber Miſſalis, & alia neceſſaria præparentur prius per clericos apud altare in menſa ad id compoſita.

DE PALLIO, ET EIVS VSV.

Cap. 16.

IN tradendo Pallio extra Romanã Curiam cõſuetudo ab immemorabili tempore eſt, vt ſummus Pontifex vni, aut duobus Epiſcopis committat illius traditionem, qui præſtituta die conuenire debent cum ipſo Electo, cui Pallium tradendum eſt, in Eccleſia Metropoliaana, vel alia ſuæ prouinciæ magis commoda, niſi neceſſitas aliud ſuadeat; vbi Miſſa celebranda erit, & poſt communionem celebrantis ponetur in medio altaris Pallium extenſum ſerico coopertum; ac, finita Miſſa, Epiſcopus, ſiue Epiſcopi commiſſarij induti amictu, ſtola, pluuiali, & mitra ſimplici, ſedentes ante altare ſuper faldiſtorijs, aut alijs ſedibus, iuramentum fidelitatis nomi-

ne ſedis

ne ſedis Apoſtolicæ accipient ab ipſo Electo induto omnibus Pontificalibus paramentis, præter chirothecas, & mitram; niſi illud priùs præſtitiſſe legitimè docuerit, iuxta formam litterarum Apoſtolicarum felicis record. Sixti Papæ V. Quo præſtito, ſurgent Epiſcopi, vel Epiſcopus, cum mitris, & accipient de altari Pallium, quorum ſenior illud ſuper humeros Electi ante ſe genuflexi imponet, dicens

[Ad honorem omnipotentis Dei &c.] vt in Pontificali habetur. Quo facto, ſurget Patriarcha, vel Archiepiſcopus cum Pallio, aſcendet ad altare crucem

ante

ante ſe habens, & detecto capite populo ſolemniter benedicet, dicens [Sit nomen Domini &c.] Deinde dimiſſis in Eccleſia paramentis, omnes recedent. Pallio vtitur Archiepiſcopus in ſingulis Eccleſijs prouinciæ ſuæ, non autem extra prouinciam; & dumtaxat dum Miſſam ſolemnem celebrat præſcriptis quibuſdam diebus, qui in priuilegijs Eccleſiæ Metropolitanæ exprimi ſolent. Quòd ſi non repeтiantur expreſſi, recurrendum erit ad communem conſuetudinem, quæ eſt, vt eo vtatur diebus infraſcriptis; videlicet, Natiuitas Domini Noſtri Ieſu Chriſti, ſancti Stephani, ſancti Ioannis Euangeliſtæ, Circumciſionis, & Epiphaniæ Domini, Dominica in ramis palmarum, Feria V. in cæna Domini, Sabbato Sancto, Reſurrectionis Dominì cum duobus ſequentibus, Dominica in albis, Aſcenſionis, Pētecoſtes, ſancti Ioannis Baptiſtæ, duodecim Apoſtolorum feſtiuitatibus, in feſto corporis Chriſti, quatuor feſtiuitatibus glorioſæ Virginis, ideſt, Purificationis, Annunciationis, Aſſumptionis, & Natiuitatis, in feſto Omnium Sanctorum, in dedicationibus Eccleſiarum, in principalibus feſtiuitatibus Eccleſiæ Metropolitanæ, in ordinationibus clericorũ, cōſecrationibus Epiſcoporum, & Virginum, in diebus anniuerſarijs conſecrationis Eccleſiæ principalis, & ſuæ. Alijs autem diebus in priuilegijs non expreſſis, vel inter prædictos non comprehenſis, Ar-

chie-

chiepiſcopus, ſi voluerit in Pontificalibus celebrare, vti non debet Pallio. Quando autem Pallium imponitur Archiepiſcopo, ſemper imponitur ſuper planeta, ita vt pars duplex Pallij ponatur ſuper ſiniſtrum humerum. Modus autem impoſitionis Pallij, & trium ſpinularum gemmatarum, quæ in illud infiguntur, exponitur infra in capitulo de Miſſa ſolemni Epiſcopo celebrante. Electi verò ad Patriarchales, vel Metropolitanas Eccleſias non ante Patriarchæ, vel Archiepiſcopi appellari poſſunt, quàm Pallium receperint; ſed nec tranſlati de vna Eccleſia Metropolitana ad aliam vti poſſunt Pallio, quod prò prima Eccleſia acceperant; nec Pallio ſui prædeceſſoris defuncti, nec tranſlati: ſed opus eſt, vt iterum prò noua Eccleſia petatur, & habeatur nouum Pallium; nec interim ipſis Electis licet Pontificalia munia exercere. Poſt obitum debent Archiepiſcopi cum Pallio ſepeliri, ſi quidem ſepeliantur in prouincia ſua, circa humeros ſuper planetam: ſi verò extra prouinciam, ponendum erit Pallium plicatum ſub eorum capite. Curent igitur Archiepiſcopi; vt Pallium, in quo tanta eſt antiquitatis veneratio, & auctoritas, dignè, & honorificè aſſeruetur, puta ſerico obuolutum, ac in capſula intus, & extra pulchrè ornata, vel ſerico obducta incluſum, tamquam venerabile ipſius Archiepiſcopi inſigne myſticis ſenſibus plenum.

DE

DE MITRA, ET BACVLO paſtorali. Cap. 17.

MItræ vſus antiquiſſimus eſt, & eius triplex eſt ſpecies: vna, quæ pretioſa dicitur, quia gemmis, & lapidibus pretioſis, vel laminis aureis, vel argenteis contexta eſſe ſolet; altera auriphrygiata ſine gemmis, & ſine laminis aureis, vel argenteis; ſed vel aliquibus paruis margaritis compoſita, vel ex ſerico albo auro intermiſto, vel ex tela aurea ſimplici ſine laminis, & margaritis; tertia, quæ ſimplex vocatur, ſine auro, ex ſimplici ſerico Damaſceno, vel alio, aut etiam linea, ex tela alba confecta, rubeis lacinij, ſeu frangijs, & vittis pendentibus. Pretioſa vtitur Epiſcopus in ſolemnioribus feſtis, & generaliter quandocumque in officio dicitur hymnus [Te Deum laudamus &c.] & in Miſſa [Gloria in excelſis Deo.] Nihilominus in eiſdem feſtis etiam auriphrygiata vti poterit, ſed potiùs ad commoditatem, quàm ex neceſſitate; ne ſcilicet Epiſcopus nimis grauetur, ſi in toto officio pretioſa vtatur; propterea vſu receptum eſt, tam in Veſperis, quàm in Miſſis, vt pretioſa vtatur Epiſcopus in principio, & in fine Veſperarum, & Miſſarum ſolemnium, ac eundo ad Eccleſiam, & redeundo ab ea, & quando lauat manus, & dat benedictionem ſolemnem. Intermedio

autem

autem ſpatio loco pretioſæ accipit auriphrygiatam iuxta normam iam ſuperiùs declaratam in titulo de numero, & officio miniſtrorum ſeruientium Epiſcopo in diuinis &c. Vbi de officio, & cura ſeruientis de mitra dictum fuit. Auriphrygiata mitra utitur Epiſcopus ab Aduentu Domini uſque ad feſtum Natiuitatis, excepta Dominica tertia Aduentus, in qua dicitur Introitus [Gaudete &c.] ideoque in ſignum lætitiæ utitur tunc pretioſa. Item à Septuageſima uſque ad feriam quartam maioris hebdomadæ incluſiuè, excepta Dominica quarta Quadrageſimæ, in qua dicitur Introitus [Lætare &c.] Item in omnibus Vigilijs, quæ ieiunantur, & in omnibus Quatuor temporibus; in Rogationibus, Litanijs, & proceſſionibus, quæ ex cauſa pænitentiæ fiunt; in feſto Innocentium, niſi ueniat in Dominica, & in benedictionibus, & conſecrationibus, quæ priuatè aguntur. Quibus quidem temporibus abſtinet Epiſcopus à mitra pretioſa. Poterit tamen Epiſcopus, dum utitur auriphrygiata, uti etiam ſimplici eodem modo, & forma, prout de pretioſa, & auriphrygiata dictum eſt. Simplici uerò mitra utitur Epiſcopus feria ſexta in Paraſceue, & in officijs, & Miſſis defunctorũ. Sed quia cum Epiſcopus utitur mitra, utitur etiam baculo paſtorali in ſua diœceſi, de eo etiam breuiter dicendum eſt. Vtitur ergo Epiſcopus baculo paſtorali in ſua tantùm ciuitate,

N uel

vel diœceſi, & etiam alibi, vbi conſecrationes, aut ordinationes, vel benedictiones perſonales facere ei Apoſtolica auctoritate conceditur. Vtitur autem in omnibus proceſſionibus, quæ ſi longioris viæ fuerint, faciet illum ante ſe immediatè deferri à miniſtro, qui de eo ſeruit, pluuiali induto, quem portabit ambabus manibus à terra eleuatum; &, ſi in aliqua Eccleſia ſit conſuetudo, vel priuilegium, vt aliquis de Capitulo dignitatem habens baculum ante Epiſcopum deferat, ſeruari poterit: ſi verò proceſſionis via fuerit breuis, poterit ipſemet Epiſcopus ſiniſtra manu illum deferre, quòd intelligendum eſt, quando Epiſcopus erit paratus pluuiali, & mitra. Item in Veſperis Pontificalibus, dum procedit paratus de altari ad ſedem, vel econtra, & dum dicitur Canticum [Magnificat &c.] ac dum populo benedicit. Item in Miſſa Pontificali, dum procedit de ſecretario ad altare, & cum ad eundem locum reuertitur; & quoties de altari ad ſedem, vel de ſede ad altare procedit; dum Euangelium cantatur; cum Epiſcopus ſermonem facit, vel in eius præſentia ab alio fit; cum in medio Miſſæ, & in fine dat benedictionem ſolemnem; videlicet, dum incipit producere ſignum crucis, & non priùs; & in omnibus actibus Pontificalibus, quæ per ipſum Epiſcopum exercentur, vt in ordinationibus, benedictionibus, conſecrationibus, & huiuſmodi, quæ in ſuis locis proprijs habentur;

bentur; dummodò, vt dixi, Epiſcopus ſit paratus pluuiali, & mitra, aut ſaltem mitra, & ſtola; nam mitra, & baculus in Epiſcopis ſunt correlatiua. Excipiuntur tamen ab hac regula officia, & Miſſæ pro defunctis, in quibus vſus baculi ceſſat.

DE REVERENTIIS, ET GENVFLE-xionibus, ſeſſionibus, & ſurrectionibus obſeruandis, tam per Epiſcopum, & Canonicos, quàm alios quoſcumque, ſiue in Eccleſia, ſiue extra eam. Et de oſculationibus manuum Epiſcopi, vel celebrantis. Cap. 18.

EPiſcopus, à quo cæteri exemplũ ſumunt, cum primùm Eccleſiam ingreditur, detecto capite, ſumptaq. aqua benedicta, vt ſuo loco declaratum fuit, procedet ad locum ſanctiſſimi Sacramenti; deinde ad altare maius, & vtrobique genuflexus orabit deuotè, & congruenti mora, facta prius ante altare ſanctiſſimi Sacramenti genuflexione in plana terra, antequàm in genuflexorio, & ſimiliter finita oratione antequàm diſcedat, vt explicatum fuit in capitulo de ornatu Eccleſiæ &c. Si mitram habebit, deponet eam, dum orat, & poſt orationem reſumet; & cum ea faciet altari maiori reuerentiam, caput inclinando, antequàm inde diſcedat: & cum incipit aſcendere ad ſedem ſuam, ſalutat leui capitis inclinatione Canoni-

cos hinc, inde ſtantes. Ipſi verò Canonici, cum peruenerint ad altare maius, Epiſcopo profundè ſe inclinant, & ſtatim accedunt ad loca ſua in choro, vbi etiam genuflectunt, & permanent orantes, quamdiù Epiſcopus orat, quo ſurgente, & ipſi ſurgunt; & cum Epiſcopus eos ſalutat, capite detecto, profundè ſe inclinant: & regulariter quoties ipſi Canonici tranſeunt directè ante altare, vel ante Epiſcopum, caput, & humeros profundè inclinant: beneficiati autem, & cæteri de clero genuflectere debent tranſeundo, tam ante altare, quàm ante Epiſcopum. Si autem quiſpiam Canonicus ſuperueniat, inchoato iam officio, vel Miſſa, abſque eo, vt aliquos ſalutet, vel ab alijs ſalutetur, ſtatim genuflectit, verſus altare parumper orans; mox ſurgit, & facit reuerentiam profundam altari, & Epiſcopo, deinde ſalutat Canonicos, & alios de choro circumſtantes, tunc, & non prius ei aſſurgentes, & eũ conſalutantes, & vadit ad locũ ſuum. Et, ſi fortè tunc eſſet principium horarũ, & diceretur in choro [Deus in adiutorium &c.] vel [Gloria Patri &c.] aut Hymnus, vel in Miſſa oratio, aut Euangeliũ, expectabit ſtans, donec ea perficiantur, mox factis reuerẽtijs, & ſalutationibus, vt ſupra, ibit ad locũ ſuum. Idẽ obſeruatur, ſi aliquis Prælatus, aut nobilis laicus, vel ex Magiſtratu, aut officialibus ciuitatis, qui diuinis officijs intereſſe ſoleat, ſuperuenerit, officio, vel Miſſa iã incepta: non

enim

enim priùs ad ſuum locũ ibit, quàm fecerit genuflexus orationem verſus altare, deinde reuerentiã Epiſcopo, & Canonicos, aliosq. nobiles laicos, aut Magiſtratum, ſuosq. æquales capitis nutu ſalutauerit: &, ſi aliquid ex ſupradictis recitabitur in Miſſa, vel in choro, expectabit finem ſtans, vt de Canonicis dictũ eſt; & mox ſurgentibus eiſdem Canonicis, & laicis, quos ipſe ſalutauerit, ab eis reſalutabitur. Manſionarijs verò, ſeu beneficiatis, & alijs de clero ſuperueniẽtibus, vt ſupra, facta oratione, & debita reuerentia Epiſcopo, & Canonicis, nulli ex Canonicis, aut Magiſtratu, vel nobilibus ſupradictis aſſurgunt, ſed tantummodò alij manſionarij, & clerici eorũ æquales, vel inferiores. Et qui ſolent geſtare almutium, dum aſſurgunt, à ſcapulis ad brachia dimittant. Illud quoque pro regula obſeruandum erit, vt æqualiter omnes prædicti, qui de eodẽ corpore ſunt, cum ſedendum erit, ſedeant, cum verò ſurgendum, ſurgãt. Sunt enim diuerſa corpora, ſeu chori miniſtrantium, dum diuina res ſolemniter celebratur. Primus ſiquidem chorus eſt aſſiſtentium, & miniſtrantium Epiſcopo celebranti. Alter Canonicorum in ſuis ſubſellijs reſidentium. Alter Magiſtratuum, vel nobilium laicorũ. Alter beneficiatorum, & reliquorum clericorũ. Cum igitur aliquis ex aſſiſtentibus Epiſcopo ſurgit facturus aliquid ad officium ſuæ aſſiſtentiæ pertinens, pariter & alij coaſſiſtẽtes, & miniſtri circum-

ſtantes

ſtantes ſurgere debent, non tamen Epiſcopus; & ſic ſtare, donec ille ſedeat: nec ideo tunc reliqui Canonici in choro ſedentes, nec alij de choro ſurgunt, tãquàm diuerſi chori. Similiter aliquo ex Canonicis in choro reſidentibus ſurgente, vt aliquid faciat ad publicum, & commune chori officium ſpectans, puta cum intonatur Antiphona, ſeu aliquid ſimile, omnes alij Canonici, ac etiam beneficiati, & clerici aſſurgunt, præter prædictos, qui Epiſcopo aſſiſtunt. Inter laicos quoque vno ſurgente ratione officij, vt cum datur illis incenſum, aut pax, cæteri quoque ſurgunt, ſecùs verò ſurgentibus alijs non ſui ordinis. Si Epiſcopus non celebraret, ſed aliquis Suffraganeus, vel alius Epiſcopus, præſente ipſo Epiſcopo, adhuc efficeretur alius chorus miniſtrantium celebranti, qui eandem regulam ſeruaret, quo ad ſedendum, & ſurgendum, prout de alijs dictum eſt. Cum autem Epiſcopus ſurgit, omnes chori, tam Canonicorum, & beneficiatorum, quàm laicorum, & celebrantis conſurgere debent. Eſt & alia regula circa reuerẽtias obſeruanda; videlicet, cum aliquis ex Canonicis, vel miniſtris tranſeundo ante celebrantem, altare, & Epiſcopum, vel aliquem maiorem, facturus erit plures reuerentias, non inſpicitur cui prius, vel poſtea reuerentia exhibeatur, ſed tantùm commoditas gradientis; puta ſi ille diſcedit à celebrante iturus ad Epiſcopum, & tranſiturus ante altare, primò

faciet

faciet reuerentiam celebranti, tum altari, & vltimo loco Epiſcopo: & pari ratione, ſi diſcedit ab Epiſcopo, iturus ad celebrantem, primò Epiſcopo, deinde altari, ante quod tranſit, vltimò celebranti reuerentiam faciet. Et breuiter reuerentia fieri debet ſemper primò ei, à quo diſceditur, & vltimò ei, ad quem itur, nullo habito reſpectu, quis eorum ſit maior. Regula etiam eſt, vt ſi plures in eodem loco veniant Prælati, ac etiam Legatus, & Cardinales, & vni tantùm ex ipſis, qui erit maior, puta Legato, & celebrāti reuerentia exhibeatur. Cum Epiſcopus celebrat, familiares, vel nobiles, qui ei ad lotionem manuum miniſtrant, genuflexi officium ſuum peragunt, niſi adeſſet Legatus, vel ſuus Metropolitanus, quo caſu ob reuerentiam illius, non genuflexi, ſed inclinati miniſtrant. Et pari modo, ſi aliquis Suffraganeus, vel alius Epiſcopus celebraret præſente Epiſcopo proprio. Illud quoque ſciendum eſt, quoties aliquid offertur Epiſcopo, celebranti, aut Legato, qui rei diuinæ interſint; ac etiam cum aliquid ab eis recipimus, toties oſculanda eſt res, quæ offertur, ac deinde manus recipientis, & cum ab eiſdem aliquid recipimus, primò manus, deinde res, quæ recipitur: præterquàm in Miſſis defunctorum, in quibus talis deoſculatio omittitur, vt ſuo loco dicitur. Idem obſeruatur erga alios celebrantes abſente Epiſcopo.

DE ORDINE, ET MODO IVNGENDI, diſiungendi, eleuandi, tenendiq. manus per Epiſcopum, vel alterum celebrantem: et quomodo vertere, et conuertere ſe debeat ad altare, vel faldiſtorium, vel econtra: et de oſculatione altaris.

Cap. 19.

ILlud in primis obſeruandũ erit ab Epiſcopo, vt cum ſacris veſtibus paratus ad Miſſam, ſeu Veſperarum ſolemnia progreditur, niſi paſtoralem baculum deferat, ſemper iunctis manibus eat, hoc eſt, palmas extenſas, ac ſimul iunctas ante pectus habeat, pollice dextero ſuper ſiniſtro in crucis modum poſito. Interdum tamen illas diſiungit, vt populo manu dextera aperta benedicat; ac mox iterum iungit, easq. ſic iunctas ſemper tenet, dum genuflexus orat, dũq. ab altari ad ſedem, uel à ſede, ad altare procedit. Cum autem ſederit, ſiue in ſede ſua Epiſcopali, ſiue in faldiſtorio, ſi eſt paratus planeta, palmas diſiũctas apertas ſuper gremiali hinc, inde poſitas, quaſi illud retinens habebit: ſed cũ ſurgit dicturus [Gloria in excelſis Deo etc. Pax uobis.] ſeu [Dominus uobiſcũ.] uel [Credo in unum Deum.] et ſimilia, eaſdem ſic iunctas tenens, cum ea uerba incipit proferre, aliquantulum diſiungit, et mox dum pronunciat ultima uerba ex prædictis, eas iterum ante oculos ele-

uatas

uatas iungit, & cum aliqua ex prædictis verſus altare dicit, vt [Gloria. Credo.] & ſimilia, caput aliquãtulum verſus altaris crucem inclinat. Idem facit, cũ in Præfatione dicit [Gratias agamus &c.] & cũ ante Orationes dicit [Oremus.] Cum verò Orationes cantat, manus ipſas eleuatas, ac rectas ad humerorũ æqualitatem retinet, ita vt palma palmam reſpiciat vſque ad concluſionem Orationis, ideſt [Per Dominum noſtrũ &c.] Quod cum dicere incipit, illico manus iungit, & cum profert nomen IESV, caput inclinat. Quoties autem dextera oblata ſuper altari, vel alia ſignat, ſiniſtram ſuper altari extra corporalia tenet, & dextera manu aperta benedicit. Si verò extra altare ſe ipſum ſignat, ſiniſtram extenſam tenet infra pectus. Quoties autem, & quomodo poſt lectum offertorium vſque ad cõmunionem ſignare ſuper hoſtiam, aut calicem, tam ante, quàm poſt conſecrationem debeat, ac quo pacto manus, & digiti ſint tenẽdi, in capitulo de Miſſa ſolemni &c. latè declaratur, & habetur in rubricis Miſſalis, ideo ſuperuacuus labor eſt, ea hic repetere. Quando verò, & quomodo vertere, & conuertere ſe debeat, hoc regulariter obſeruandum erit, vt quãdo Epiſcopus, vel Suffraganeus, aut alius Prælatus celebrat apud faldiſtorium, prout Epiſcopo occurrere poteſt, præſente Legato, vel alio Cardinale & ſuo Metropolitano, vt alibi dictum fuit, tunc diuerſo

modo obſeruatur, ſi altare erit ſub tribuna; ita vt ſedes Epiſcopalis ſit è regione illius parieti adhærens, habens hinc, inde ſedilia Canonicorum, quo caſu Epiſcopus ſedens in faldiſtorio vertit terga populo: & tunc ſurgens ſalutaturus populum dicendo [Pax vobis.] vel [Dominus vobiſcum.] vertit ſe per latus ſuum dexterum verſus altare ad populum; & per idem latus reuoluit ſe, ſtans facie verſa ad altare, & cantat orationes; ſeu legit, quæ ſunt legenda, & pariter ab eodem latere vertit ſe verſus altare, cum dicturus eſt [Gloria in excelſis Deo.] aut [Credo.] Si verò altare ſit adhærens parieti, & ſedes Epiſcopalis in latere Euangelij iuxta differentiam poſitam in capitulo de ſedibus Epiſcopi, aliorumq. &c. tunc, quia celebrans in faldiſtorio ſedens habet faciem ſuã verſus populum, cum ſurgit ſalutaturus populum, non vertit ſe, ſed eo ſalutato, voluit ſe per latus ſiniſtrum, non verſus altare, ſed potiùs verſus credentiam, & legit, quæ ſunt legenda ex libro. Hi autem modi vertendi, ac conuertendi ſe apud faldiſtorium ſecundùm diuerſas poſitiones altaris, quamquàm videantur inter ſe diuerſi, tamẽ in ſubſtantia non differunt, nam vtroque caſu id fit reſpectu altaris, quod primo caſu præſupponitur eſſe ante faciem celebrãtis; ideo cum ſe vertit ad populum, vertit ſe per latus ſuum dexterum; ſecundo verò caſu, quia celebrans ſedet in faldiſtorio verſa facie ad populum, præſup-

ponitur

ponitur vertere terga altari, ideo ſalutato populo, vel cum dicturus eſt [Gloria.] aut [Credo.] abſque ſalutatione vertit ſe ad faldiſtorium, quaſi ad altare per latus ſuum ſiniſtrum, prout faceret quiſque celebrans ſtans apud altare, qui, vt dictum eſt, regulariter vertit ſe ad populum per latus ſuum dexterum, & per idem latus ſe reuoluit, quod reuoluendo eſt ſibi ſiniſtrum: numquam enim perficit circulũ, niſi cum vertit ſe dicendo [Orate fratres.] & in fine Miſſæ, quando dat benedictionem: nam tunc vertit ſe per latus Epiſtolæ, & conuertit per latus Euangelij perficiendo circulum. Poſtremò aduertendum eſt, dum celebrans ſtat ante altare, & ad populum vertit, vt priùs oſculetur altare in medio, nullã tamen ibi crucem manu, vel pollice deſignans. Et regulariter, quoties à ſede, vel faldiſtorio ad altare accedit, illud in medio oſculatur.

DE LIBRO TENENDO APVD EPIſcopum non celebrantem, ſed in Veſperis, aut in Miſſa ſolemni præſentem: & quid ex eo legere debeat. Cap. 20.

CVm Epiſcopus in Miſſis ſolẽnibus præſens eſt, quamuis ipſemet officium minimè faciat, ſiue ſit pluuiali, & mitra, ſeu tantummodò cappa Pontificali indutus, habendus eſt propè ipſum liber Miſſalis, quem

àliquis ipſius miniſter cotta indutus cuſtodiet; & cum opus erit, illum ſupra caput apertum tenens offert ante Epiſcopum, accedente cum eo altero miniſtro, inſtrumentum argenteum, quod Bugiam vocant, cum candela deſuper accenſa tenente, etiamſi aer ſit lucidus, vt opus non ſit lumine ad legendum. Ex huiuſmodi libro Epiſcopus quatuor leget infraſcripta; videlicet, primò Introitum; ſecundò Epiſtolam, Graduale, Alleluia, Sequentiam, ſiue Tractum, & cætera vſque ad Euangelium incluſiuè; tertiò Offertorium; quartò Poſtcommunionem. Obſeruandum tamen eſt, quod ſi fortè huiuſmodi Miſſæ intereſſet aliquis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, ſiue Legatus de latere, ſiue non, aut aliquis Prælatus ipſo Epiſcopo ſuperior, vt ſuus Metropolitanus, tunc ob eorum reuerentiam Epiſcopus libro huiuſmodi non vtetur. Cum verò ipſemet Epiſcopus celebrat, omnia prorſus, quæ ad Miſſam pertinent, ex libro recitabit, vt latiùs in capitulo de Miſſa ſolemni, quæ ab Epiſcopo celebratur, exponitur. In Veſperis autem Epiſcopus nihil ex libro legit, niſi orationem, quam cantat in fine, vt in cap. de Veſperis dicitur.

DE

DE CIRCVLIS INFRA MISSAM ſolemnem, quæ coram Epiſcopo celebratur, faciendis ante Epiſcopum, qualiter, & quoties. Cap. 21.

QVotieſcumque Epiſcopus ſacris paramentis induitur in ſecretario, vel alibi ad Miſſam ſolemnem, vel ad proceſſionem iturus, dignitates, & Canonici debent circa illum ſtare, dum paramenta capit, detectis capitibus, quos tamen ſemel, aut iterum inuitari ab Epiſcopo decet, vt caput tegant, cui illi reuerenter obtemperent ſe cooperiendo. Quo caſu dignior ex omnibus tam dignitatibus, quàm Canonicis ſtare debet à ſiniſtris Epiſcopi, & alij per ordinem apud illum facientes circulum vſque ad vltimum, qui verſus dexteram Epiſcopi ſtabit; quod ita fiet, vt commodior, & facilior ſit exitus, cum vltimi, qui ad dexteram conſiſtunt, debeant eſſe primi exeundo de dicto loco: aliàs regulariter digniores ſemper à dexteris Epiſcopi debent ſtare.

In Miſſa quoque ſolemni, quæ non ab Epiſcopo, ſed coram eo celebratur, quater circuli fiunt; primò cum Epiſcopus ſtans in ſua ſede legit Introitum, & Kyrie eleiſon, & ſucceſſiuè Hymnum Angelicum, Gloria in excelſis, poſtquàm intonatus

natus erit à celebrante (ſi recitandus ſit.) Cum enim per Cantores, ſiue organum cantabitur vltimum Kyrie eleiſon, Canonici diſcedentes ab eorũ

ſedilibus, procedunt ad medium chori, factis altari, & Epiſcopo reuerentijs, & ſiſtunt in circulum ante Epiſcopi faciem, quod diuerſimodè fit pro diuerſitate ſituationis altaris, & ſedis Epiſcopalis. Si enim altare adhærebit parieti, & ſedes Epiſcopalis ſit in latere Euangelij, incipient procedere iuniores Canonici à ſedili Diaconorum, ita vt vltimus Canonicus ſiſtat ante faciem Epiſcopi, quos gradatim alij

ſequun-

ſequuntur perficiendo circulum; & dignior Canonicus, ſiue dignitas, modicum à ſuo ſedili digreſſus ſtat ad dexteram Epiſcopi. Si verò altare erit ſub tribuna, & ſedes Epiſcopalis ex oppoſito altaris, tunc Canonici venientes ad circulum procedunt ſimul ab vtraque parte non perficientes circulum, nè terga vertant altari, ſed facientes hinc, inde ſemicirculum, & ſic ſtantes dicunt cum Epiſcopo [Kyrie eleiſon.] quo dicto, ſi dicendum ſit [Gloria in excelſis &c.] expectant ibidem donec celebrans incipiat [Gloria in excelſis Deo.] & ipſi cũ Epiſcopo proſequantur vſque ad finem. Quo finito, producente ſuper eos Epiſcopo ſigno crucis (quod ſic ſemper in fine circuli obſeruatur) factaq. illi, & altari reuerentia, recedunt ad loca ſua. Eundemq. ordinem ſeruant, quoties in Miſſa veniunt ad circulum; quod ſecundò erit, cum dicitur Symbolum, ſi dicendum eſt, in quo ſimul cum Epiſcopo genuflectunt ad articulum [Et incarnatus eſt &c.] Et ſi fortè, cum redeunt ad loca ſua, idem articulus cantetur à choro, ubicumque erunt, genuflectẽt, donec articulus perficiatur; tertio loco ueniunt ad circulum circa finẽ Præfationis, ut dicant cum Epiſcopo [Sanctus, Sanctus &c.] non tamen pectus percutientes: dicto [Benedictus, qui uenit &c.] & facto ſuper eos ſigno crucis ab Epiſcopo, recedunt; quartò, & ultimò paulò antequàm celebrans dicat [Per omnia ſæ-

cula

cula &c.] ante [Pax Domini &c.] iterum veniunt ad circulum, vt dicant cum Epiſcopo [Agnus Dei &c.] Et tunc, dum veniunt ad circulum, & dum diſcedunt ambobus genibus verſus altare genufle-ctant propter reuerentiam ſanctiſſimi Sacramenti, quod eſt ſuper eo. Cum Canonici à circulis reuertuntur ad ſedes ſuas, faciunt contrario modo, quàm faciunt veniendo; quia primò reuertuntur ſeniores, mox iuniores. Illud demùm ſciendum eſt, huiuſmodi circulos fieri tantùm in Miſſis, non autem in Veſperis, & cum Epiſcopus præſens eſt Miſſæ per alterum cantatæ, ſiue diebus feſtis, ſiue ferialibus; nũquam autem, quando ipſemet Epiſcopus celebrat: nec fieri ante vllum quantumuis Epiſcopo ſuperiorem, etiam Legatum de latere, aut eius Metropolitanum, & multò minùs ante inferiorem, ut Suffraganeum, uel alium Epiſcopum, ſed dumtaxat ante ipſum proprium Epiſcopum: qui tamen, præſente Legato de latere, uel Prælato ſuperiore, ob eorum reuerentiam omittuntur. In Miſſis uerò defunctorum circuli non fiunt, nec feria ſexta in Paraſceue.

DE CONCIONIBVS, SIV SERMOnibus infrà Miſſam ſolemnem habendis, ſeu poſt Miſſam in funere Epiſcopi, aut alicuius magni uiri; & de habitu ſermocinantis. Cap. 22.

QVemadmodum in capit. de Miſſa ſolemni, &c. dicitur, Epiſcopo ſolemniter celebrante, non decet

decet omnino ſermonem haberi, niſi vel ab ipſomet Epiſcopo, vel ab aliquo Canonico, qui eo caſu ſeruit Epiſcopo in officio Presbyteri aſſiſtentis; atque ibidem, & in cap. de officio Presbyteri aſſiſtentis declaratur, qua forma, & modo id agere debeat. *Si verò* Epiſcopus non celebret, ſed Miſſæ per alium cantatæ interſit, tunc ab aliquo ex clericis idoneo, de Epiſcopi licentia, ſermo habendus erit. Eius habitus erit cappa ſupra Rocchettum, vel alius, qui fuerit in Eccleſia proprius habitus Canonicalis. *Si* autem fuerit clericus Regularis, erit in habitu ſuæ religionis. Sermo verò regulariter infra Miſſam debet eſſe de Euangelio currenti. Quicumque ſermonem habiturus finito Euangelio ducendus eſt per Cærimoniarium cum debitis reuerentijs ad oſculum manus Epiſcopi, quam, niſi fuerit Canonicus, genuflexus oſculatur; Canonicus autẽ ſtans profundè inclinatus oſculatur manum, deinde benedictionem petit dicendo [Iube Domne benedicere.] cui Epiſcopus reſpondet [Dominus ſit in corde tuo, &c.] Accepta ab Epiſcopo benedictione, petit mox ab eodem indulgentias dicendo [Indulgentias Pater Reuerẽdiſſime.] cui Epiſcopus concedit indulgentias conſuetas; quibus habitis, cum debitis reuerentijs recedit, ac vadit ad ambonem, ſeu pulpitum, in quod cum conſcendit, aliquantulum quieſcit; ac ſe componit cooperiens caput; & ſtatim, capite detecto,

ſignat ſe ſigno crucis, & genuflexus recitat ſalutationem Angelicam voce intelligibili, & deuotè; mox ſurgit, &, capite cooperto, facit ſermonem:

Inter concionem cum conuertit ſe ad Epiſcopum, aut Legatum ibi præſentem, caput profundè inclinat: Finito ſermone, capite detecto, genuflexus expectat finem confeſſionis, quam facit Diaconus; &, ea finita, ſurgit, & ſtans in eodem pulpito, ſeu ſuggeſtu, publicat indulgentias ab Epiſcopo conceſſas, & ſtatim deſcendit, receditq. in pace: aduertat propterea, vt formam pronunciandi indulgentias memoriter teneat. Si verò habendus ſit ſermo extra-

ordi-

ordinariè, velut ad publicandum aliquod Iubilæum, vel pro gratiarum actione ad Deum de aliquo felici nuntio, aut publicatione fœderis, ſeu in aduentu alicuius maximi Principis, vel ex alia quacumque ſimili occaſione; non debet infra Miſſam fieri, ſed ea finita, nec tunc petitur benedictio. Idem dicitur, ſi in Miſſa defunctorum, vel in laudem alicuius magni viri defuncti habeatur; quo caſu fit ſtatim, finita Miſſa, antequàm fiat abſolutio, vt in cap. de Miſſa defunctorum dicitur, & in habitu ordinario.

DE ORDINE, ET MODO IMPOnendi thus in thuribulum, illudq. benedicendi; & de thurificatione in Veſperis, & Miſſis ſolemnibus. Cap. 23.

CIrca thuris benedictionem hoc ſeruandum eſt, vt, cùm Acolythus, ſiue Cærimoniarius affert thuribulum cũ prunis ardentibus ſiniſtra, nauiculam autem cum thure, & cochleari dextera ad Epiſcopum, vel celebrantem, illicò adeſt, vel primus Presbyter aſſiſtens, vel, ſi Epiſcopus celebrans eſt apud altare, Diaconus Euangelij iuxtà regulas ſuis locis traditas, & accipit de manu prædicti Acolythi nauiculam ſemiapertam, & cochlear in ea exiſtens cum oſculo cochlearis, & manus Epiſcopi offert eam Epiſco-

po dicens [Benedicite Pater Reuerendiſſime &c.] Epiſcopus verò, accepto cochleari, ſumit cum eo ter ex nauicula thus, illudq. etiam ter in thuribulũ immittit dicens interim [Ab illo benedicaris, in cuius honore cremaberis.] Quo facto, ac reddito cochleari eidem miniſtro, qui rurſus manum, & illud oſculatur, ipſe Epiſcopus producit manu dextera ſignum crucis ſuper thus in thuribulo; ipſe verò Acolythus thuribulum deferens illud portat; &, cum opus eſt, operculum per catenulam ſurſum trahit iuxta normam in capitulo de numero, qualitate, & officio miniſtrorum Epiſcopo ſeruientium poſitam. Materies autem, quæ adhibetur, vel ſolum, & purum thus eſſe debet boni odoris; vel, ſi aliqua addantur, aduertatur, vt quantitas thuris longè ſuperet. Huiuſmodi thurificatio principaliter fit verſus altare, & crucẽ, ac Reliquias, & imagines Sanctorum ſuper eo poſitas, hoc ordine. Nam impoſito, & benedicto thure, vt ſupra, Epiſcopus, vel celebrãs capit de manu Diaconi in Miſſa, vel de manu Presbyteri aſſiſtentis in Veſperis thuribulum; videlicet, ſiniſtra catenulas, quibus thuribulum ſuſtinetur, in earum ſummitate, dextera verò eaſdem catenulas ſimul iunctas prope thuribulum tenet, ac thuribulum ſuſtinet; ita vt illud commodè ducere verſus cruce, & imagines prædictas, & ad ſe retrahere poſſit: quod rectè fit, ſi ipſe Epiſcopus, aut celebrans, accepto thuribulo, teneat

dexte-

dexteram, quò fieri poteſt, proximiorem ipſi thuribulo, ita vt paruum catenularum ſpatium remaneat inter ipſius manum dexteram, & thuribulum, præſertim cum thurificantur oblata; nam, ſi nimis thuribulum pendeat, nec commodè, nec ſecurè, nec cum decoro illam actionē expedire poſſet; &, facta cruci profunda reuerentia, thurificet illam triplici ductu; mox iterum facta cruci reuerentia, ſi erunt ſuper altari Reliquiæ, aut imagines Sanctorum hinc, inde à lateribus crucis thurificabit primò Reliquias, ſeu imagine à dexteris, ſcilicet, à latere Euangelij exiſtentes duplici ductu; & deinde, facta prius cruci reuerentia, imaginem, ſeu Reliquias à ſiniſtris pariter duplici ductu. Procedet deinde ab eadem parte ſiniſtra, ſeu cornu Epiſtolæ, & thurificabit alias Reliquias, ſeu imagines ab eodem latere ſiniſtro crucis exiſtentes, ter thuribulum ducens eundo verſus cornu Epiſtolæ, etiam ſi plures eſſent Reliquiæ, aut imagines, quàm tres ab eo latere; vel etiamſi nullæ ſint Reliquiæ, aut imagines, thurificabit earum loco altare, ter thuribulum ducens æquali diſtantia, prout diſtribuuntur candelabra: &, cum erit in cornu Epiſtolæ, demiſſa manu, illud primùm inferius, mox ſuperius, bis ducto thuribulo, thurificabit: mox conuerſus ad altare ab eodem latere illius planitie in anteriori parte triplici ductu thurificabit vſque ad medium, vbi iterum facta cruci reuerentia,

rificationem crucis, proſequendo illa verba[Dirigatur Domine, &c.] & facta tunc cruci reuerentia, illam thurificat; deinde Reliquias, ſeu imagines, & altare, vt paulò ante dictum eſt; & aduertat, vt verba illa[Inceſum iſtud &c. Dirigatur Domine &c.] vſque ad verba[Accendat in nobis Dominus ignē ſui amoris, &c.] ita diſpenſet, vt eodem tempore finiantur verba, & thurificatio. Peragenda autem eſt huiuſmodi thurificatio à quocumque celebrante ſemper detecto capite. Et in Veſperis quidem ſemel tantùm altaris, & celebrantis, deinde Epiſcopi, niſi ipſemet celebret, mox aliorum thurificatio fit; videlicet, inchoata Cantico Magnificat; ſed in Miſſis ſolemnibus ter modo ſupradicto thus benedicitur; videlicet, in principio, antequàm dicatur Introitus, & tunc thurificatur altare, celebrans, & Epiſcopus, quando adeſt in Miſſa per alium celebrata cum pluuiali, & mitra, & non alij; ſecundò ante Euangelium, & tunc thurificatur tantummodò liber Euangeliorum, & Epiſcopus poſt Euangelium illicò, ſi eſt paratus pluuiali, & mitra, & nulli alij. Præterquam ſi adeſſet Cardinalis Legatus, vel alius Cardinalis, quia tunc poſt Euangelium non thurificatur Epiſcopus, ſed Legatus, vel Cardinalis; nam Epiſcopus præſente Legato, vel alio Cardinali non debet aſſiſtere Miſſæ paratus cum pluuiali & mitra, tertiò poſt oblata, & tunc thurificantur oblata, altare, celebrans,

Epi-

Epiſcopus, mox dignitates, & Canonici,& alij omnes ordine,vt infra dicetur. Imponitur autẽ, & benedicitur thus ab Epiſcopo ſi celebret regulariter apud ſedem ſuam, vel apud faldiſtorium, præter quàm in principio Miſſæ,& ad oblata,quia tunc imponit, & benedicit thus ſtans apud altare. Si non celebret, ſed cum pluuiali, & mitra, vel ſaltem cum cappa aſſiſtat Miſſæ ſolemni, ſemper imponit & benedicit thus apud ſedem ſuam. In Veſperis pro defunctis nulla prorſus,nec altaris,nec hominum fit thurificatio, ſed in Miſſis defunctorum ſemel tantùm poſt oblata; & tunc oblata,altare celebrans,& Epiſcopus tantùm, ſi ipſe non celebrat, & nulli alij thurificantur; & fit benedictio thuris, prout in alijs Miſſis ad oblata,videlicet dicendo, Per interceſſionem &c. Aduertat autem thuriferarius; vt, cum dat thuribulum in manibus, vel Presbyteri aſſiſtentis, vel Diaconi,qui mox illud ad manus Epiſcopi altare thurificaturi porrigunt, catenularum ſummitatem in dextera,thuribulũ verò in ſiniſtra dicti miniſtri ponat, vt ipſe deinceps miniſter commodè ad manus Epiſcopi contrario modo porrigat; videlicet, catenulas in ſiniſtra, thuribulum in dextera. Illud obſeruandum eſt,vt Epiſcopus, ſiue Archiepiſcopus, ſiue etiam Legatus, aut alius S.R.E. Cardinalis, ſiue paratus ſacris indumentis, ſiue non,numquàm ſedens, ſed ſtans thurificetur, aliquãdo tamen cooperto ca-

pite,aliquando eo detecto. Nam in principio Miſſæ
altari thurificato, Epiſcopus,ſi eſt paratus,ſtans cum
mitra thurificatur, poſt verò Euãgelium ſine mitra,
poſt oblata cum mitra: ſi verò non eſt paratus, poſt
oblata tantum ſtans capite detecto. In Veſperis, ſi
ipſe Epiſcopus paratus celebrat,thurificato altari,ca-
pit mitram, & reuertitur ad ſedem,ibiq. mitram re-
tinens thurificatur. Si verò intereſt Veſperis non
paratus,ſed in cappa,thurificato per celebrantem al-
tari, ipſe apud ſedem ſuam ſtans detecto capite thu-
rificatur. Nullatenùs autem permittat,ſiue paratus,
ſiue non, ſedentem ſe ab vllo genuflexo thurificari,
neque in principio Miſſæ, neque poſt oblata, quæ
eſt ſpecialis prerogatiua ſummi Pontificis. Si ſanctiſ-
ſimum Sacramentum ſuper altari expoſitum ſit,ſem
per ab Epiſcopo,vel alio celebrante genuflexo thuri-
ficandum eſt triplici ductu; quod ſi ipſum ſolum Sa-
cramentum ſit thurificandum,vt in principio, & fi-
ne proceſſionis feria quinta,& ſexta maioris hebdo-
madæ, & in feſto eiuſdẽ ſanctiſſimi corporis Chri-
ſti, & cum ponitur oratio 40. horarum, numquàm
debet ab Epiſcopo, neque ab alio thus benedici, ſed
ſimpliciter poni in thuribulum, & porrigitur ſine
oſculatione manus Epiſcopi: ſimiliter & quando
per Cærimoniarium, vel Acolythum,aut Subdiaco-
num in eleuatione thurificatur, quo caſu ab eodem
Acolytho, ſeu à quocumque alio clerico ponitur in
thuri-

thuribulum ſimpliciter abſque benedictione. Sed ſi thurificandum eſt altare, ſuper quod poſitum ſit ſanctiſſimum Sacramentum apertum, vt in Veſperis feſtiuitatis eiuſdem corporis Chriſti, tunc benedicitur thus, ſed thurificatio Sacramenti fit cum genuflexione; & quoties ante illud tranſit celebrans, toties genuflectit. Cum in Miſſa poſt thurificationem oblatorum, Epiſcopi, & Canonicorum, ſeu dignitatum ad eius latus aſſiſtentium fit generalis omnium thurificatio in choro, omnes, præter Epiſcopum, & dictos eius aſſiſtentes, ſtant. Ipſi autem, quibus thus datur, obſeruare ſolent, ut alter alterum immediatè ſubſequentem capitis nutu modeſtè inuitet ad thurificationem priùs capiendam, ſiue Eccleſiaſtici, ſiue ſæculares ſint: &, ſi is, qui thurificat, ſit æqualis dignitatis, cum eo, qui thurificandus eſt, aut etiam maioris, inuicem capite inclinato ſibi reuerentias faciũt ante, & poſt thurificationem: ſi verò, qui thurificat, minor eſt, ipſe quidem verſus maiores caput profunde inclinat ante, & poſt, illi autem parum, vel nihil verſus thurificantem correſpondent pro qualitate ipſius thurificantis, qui & ipſe thurificando alios poſt Canonicos parum, vel nihil verſus eos caput inclinat pro eorum qualitate. Sed Epiſcopus, vel Legatus, cum thurificatur, nullatenus verſus thurificantem caput, nec modicum quidem, inclinet, ſed manu dextera ſuper eum ſignum crucis faciat. Per-

ſonæ autem, quibus hoc officium thurificandi alios competit, ſolent eſſe diuerſæ pro diuerſitate celebrantium, & ſolemnitatum, ac perſonarum, quæ thurificandæ ſunt. Nam Epiſcopus ſolenniter celebrans Veſperas, thurificato per ipſum altari, thurificatur ſtans apud ſedem, à primo Presbytero aſſiſtente parato, qui poſtmodum dat thuribulum in manibus Subdiaconi, qui in craſtinum cantaturus eſt Epiſtolam in Miſſa, vel alicuius Acolythi, vel aliàs, vt dicitur in cap. de Veſp. &c. qui thurificat reliquos omnes de choro. In Miſſa verò, cum Epiſcopus eſt apud altare, thurificatur ſemper à Diacono Euangelij parato, cum verò eſt apud ſedem; videlicet, finito Euangelio, thurificatur à prædicto Presbytero aſſiſtente pluuiali parato, qui accipit thuribulũ de manu Acolythi, qui illud tenebat. Sed ſi celebret apud faldiſtorium, puta præſente Legato, vel alio Cardinali, vel Metropolitano, thurificatur ab eodem Diacono, qui & alios de choro thurificat: deinde dat thuribulum in manum alicuius Acolythi, qui primò ipſum Diaconum, à quo recipit thuribulũ, mox alios, ſi qui in choro ſuperſunt, & reliquum populum thurificat. Diaconus verò tunc reuertitur ad officium ſuũ. Quòd ſi adeſſet Legatus, Rex, aut Princeps magnus, nihilominùs eædem perſonæ ipſos thurificarent, quas diximus Epiſcopũ celebrantem thurificare, & nõ alia, præſertim quæ in dignitate Epiſcopali

ſunt

ſunt conſtitutæ, quas nullo modo conuenit alios, quantumlibet maximos Principes, thurificare. Si autem Epiſcopus non celebret, ſed intereſt Veſperis, vel Miſſæ per alium celebratæ, ipſe Epiſcopus ſemper à primo Presbytero aſſiſtente thurificandus eſt, Canonici verò, & alij de choro in Veſperis ab aliquo Acolytho, in Miſſa à Diacono, qui cantat Euãgeliũ, thurificantur, qui & cæteros omnes thurificat. Antequàm inchoetur Euangelium; videlicet, lecto per Diaconum titulo Euangelij, ipſe ter thurificat librum Euangeliorum; primò in medio, tum à parte dextera libri, mox à ſiniſtra. Ordo autem thurificandi, ſiue in Veſperis, ſiue in Miſſa, erit talis. Primò in Veſperis thurificato altari, thurificatur Epiſcopus celebrans, vel alius quicumque celebrans, cũ dicitur [Magnificat, &c.] Idem obſeruatur in Miſſa, tam in principio, quam poſt oblata; tum Legatus Cardinalis, ſi aderit, vel etiam Cardinalis non Legatus; mox Archiepiſcopus illius prouinciæ, ſi aderit, & poſt eum Epiſcopus non celebrans, ſed præſens in ſacrificio; poſt quem immediatè Presbyter aſſiſtens, & duo Diaconi aſſiſtẽtes, niſi adſint maiores Epiſcopo; & in caſu, quo nõ fit Epiſcopo aſſiſtẽtia. Si fortè aderunt Nuntius Apoſtolicus cum facultate Legati de latere, intra fines ſuę legationis, aut Viſitator Apoſtolicus Epiſcopus thurificantur ante Archiepiſcopum, & Epiſcopum: ſed ſi Nuntius Apoſtolicus nõ

habet

habet talem facultatem, vel Viſitator non ſit Epiſcopus, poſt Epiſcopum, & Archiepiſcopum; & hoc intelligatur, quando Nuntius, & Viſitator ſunt in loco eorum iuriſdictionis: ſi aderunt Epiſcopus, vel Archiepiſcopus hoſpites, thurificandi ſunt poſt Epiſcopum proprium. Si fortè aliquis S.R.E. Cardinalis eſſet Epiſcopus Suffraganeus præſente ſuo Metropolitano non Cardinali, thurificandus eſt prius ipſe Cardinalis ob reuerentiam officij, & dignitatis Cardinalaris; poſt prædictos thurificantur (ſi aderunt) Prothonotarij de numero participantium; deinde Nuntij Apoſtolici Prælati non exiſtentes in loco eorum iuriſdictionis, ſed tranſeuntes; tum dignitates, & Canonici ſecundùm eorum ordinem; videlicet, primò dignitates, deinde Canonici Presbyteri, tum Diaconi, mox Subdiaconi, ſi præbendæ ſint diſtinctæ; tum, ſi aderunt, Abbates benedicti; & poſt eos, ſi erunt aliqui, Prothonotarij ſupernumerarij, niſi eſſent conſanguinei alicuius maximi Principis, qui pro iudicio, & prudentia Epiſcopi thurificari poterunt loco conuenienti ante dignitates, & Canonicos; Generales ordinum, poſt Abbates, & Prothonotarios ſuper numerarios; Vicarius Epiſcopi pro conſuetudine Eccleſiarum: & hæc quoad perſonas Eccleſiaſticas. Quo uerò ad laicos, Dominus loci Princeps magnus non recognoſcens ſuperiorem thurificatur immediatè poſt Epiſcopum. Impe-

Imperator tamen, & Reges indiſtinctè ante Epiſcopum ſunt thurificandi. Proreges verò, & Gubernatores regnorum, ac prouinciarum immediatè poſt Epiſcopum; Magiſtratus ciuitatũ thurificantur poſt dignitates, & Canonicos, niſi ſint de maioribus, & perpetuis, qui thurificãtur ante Canonicos, niſi rurſus Canonici ſint parati; quia tunc & ipſi thurificantur poſt Canonicos paratos. Barones, & Domicelli ſine titulo poſt Magiſtratus omnes. Si adeſſet aliqua mulier inſignis, vt Regina, vel magna Principiſſa, vtique & ipſi thus dari conuenit in loco, vbi daretur eius viro, ſi adeſſet. Demùm aduertere debet thurificator, vt numerum thurificationum obſeruet pro qualitate rerum, & perſonarum, quæ thurificantur. Nam ſanctiſſimum Sacramentum, crux altaris, Epiſcopus, vel Archiepiſcopus thurificantur triplici ductu, dignitates, & Canonici duplici ductu; inferiores vnico ductu: ſi adeſſet Legatus, vel alij Cardinales, ipſi ter, Epiſcopus, & celebràns bis, dignitates, & Canonici ſemel, cæteri ſine mora. Si verò adſit Dominus loci laicus, vel alius Princeps maximus, ter, vt Epiſcopus; celebrans, dignitates, & Canonici bis, cæteri ſemel, niſi rurſus adeſſent Legatus, vel alij Cardinales, quo caſu duplici ductu thurificatur, ſicut Epiſcopus, dignitates verò, & Canonici tunc vnico tantùm ductu thurificantur, vt proximè dictum eſt.

po dicens [Benedicite Pater Reuerendiſſime &c.] Epiſcopus verò, accepto cochleari, ſumit cum eo ter ex nauicula thus, illudq. etiam ter in thuribulū immittit dicens interim, [Ab illo benedicaris, in cuius honore cremaberis.] Quo facto, ac reddito cochleari eidem miniſtro, qui rurſus manum, & illud oſculatur, ipſe Epiſcopus producit manu dextera ſignum crucis ſuper thus in thuribulo; ipſe verò Acolythus thuribulum deferens illud portat; &, cum opus eſt, operculum per catenulam ſurſum trahit iuxta normam in capitulo de numero, qualitate, & officio miniſtrorum Epiſcopo ſeruientium poſitam. Materies autem, quæ adhibetur, vel ſolum, & purum thus eſſe debet boni odoris; vel, ſi aliqua addantur, aduertatur, vt quantitas thuris longè ſuperet. Huiuſmodi thurificatio principaliter fit verſus altare, & crucē, ac Reliquias, & imagines Sanctorum ſuper eo poſitas, hoc ordine. Nam impoſito, & benedicto thure, vt ſupra, Epiſcopus, vel celebrās capit de manu Diaconi in Miſſa, vel de manu Presbyteri aſſiſtentis in Veſperis thuribulum; videlicet, ſiniſtra catenulas, quibus thuribulum ſuſtinetur, in earum ſummitate, dextera verò eaſdem catenulas ſimul iunctas prope thuribulum tenet, ac thuribulum ſuſtinet; ita vt illud commodè ducere verſus cruce, & imagines prędictas, & ad ſe retrahere poſſit: quod rectè fit, ſi ipſe Epiſcopus, aut celebrans, accepto thuribulo, teneat

dexte-

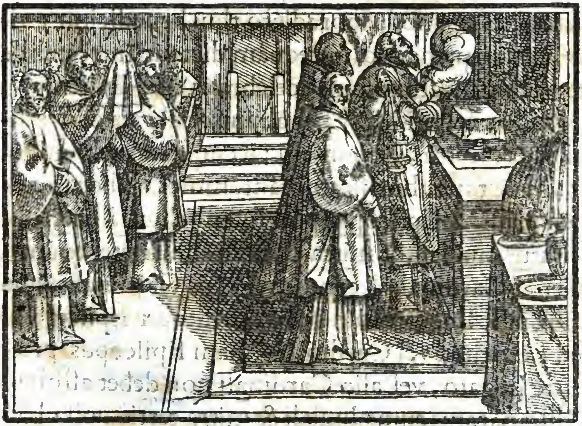
dexteram, quò fieri poteſt, proximiorem ipſi thuribulo; ita vt paruum catenularum ſpatium remaneat inter ipſius manum dexteram, & thuribulum, præſertim cum thurificantur oblata; nam, ſi nimis thuribulum pendeat, nec commodè, nec ſecurè, nec cum decoro illam actionē expedire poſſet; &, facta cruci profunda reuerentia, thurificet illam triplici ductu; mox iterum facta cruci reuerentia, ſi erunt ſuper altari Reliquiæ, aut imagines Sanctorum hinc, inde à lateribus crucis thurificabit primò Reliquias, ſeu imaginē à dexteris, ſcilicet, à latere Euangelij exiſtentes duplici ductu; & deinde, facta prius cruci reuerentia, imaginem, ſeu Reliquias à ſiniſtris pariter duplici ductu. Procedet deinde ab eadem parte ſiniſtra, ſeu cornu Epiſtolæ, & thurificabit alias Reliquias, ſeu imagines ab eodem latere ſiniſtro crucis exiſtentes, ter thuribulum ducens eundo verſus cornu Epiſtolæ, etiam ſi plures eſſent Reliquiæ, aut imagines, quàm tres ab eo latere, vel etiamſi nullæ ſint Reliquiæ, aut imagines, thurificabit earum loco altare, ter thuribulum ducens æquali diſtantia, prout diſtribuuntur candelabra: &, cum erit in cornu Epiſtolæ, demiſſa manu, illud primùm inferius, mox ſuperiùs, bis ducto thuribulo, thurificabit: mox conuerſus ad altare ab eodem latere illius planitie in anteriori parte triplici ductu thurificabit vſque ad medium, vbi iterum facta cruci reuerentia,

proce-

procedet thurificando alias Reliquias,ſeu imagines, aut earum loco altare,prout in latere antedicto Epiſtolæ fecit: & pariter in cornu Euangelij manu demiſſa,illud inferiùs,ſuperiùsq. duplici ductu thurificabit; tum ad altare ſe conuertens manu aliquantulum demiſſa, thurificabit frontem, ſeu anteriorem partem altaris, ter ducendo thuribulũ vſque ad medium illius; vbi denuò facta cruci reuerentia,thurificabit reliquam partem anteriorem altaris procedendo verſus cornu Epiſtolæ, vbi firmat ſe,reddens thuribulum Diacono, ſeu Presbytero aſſiſtenti; à quo, ſi celebrat Miſſam, accepta mitra, ibidem triplici ductu thurificabitur,vt infra dicetur. Dum autem Epiſcopus,ſeu alius celebrans prædictam altaris thurificationem facit, aduertat, vt ſe in ea grauiter, & cum decorò gerat, non perſonam,aut caput,dum thuribulum ducit,reducitq. mouens; ſiniſtram,quæ ſummitatem catenularum retinet firmam, ſtabileq. tenebit: dexteram verò manum,ac brachium cõmodè,ac tractim cum thuribulo mouebit; ita vt, cum thuribulum ad ſe retrahit, illud ſub brachio leuiter, & competenti mora reducat; & dum procedit thurificando altare eundo, & redeundo, ſemper illum pedem priùs moueat, qui proximior eſt altari; totq. omnino paſſus faciat, quot thuribuli tractus, vt manus,pedesq. in motu decenter concordent. Hæc,quę dicta ſunt,obſeruantur, cum Epiſcopus, vel alius in

Veſpe-

Veſperis, vel in principio Miſſæ thurificat altare. Cū verò poſt offertorium oblata, & altare iterum thurificantur, Diaconus Euangelij porrigens nauiculam Epiſcopo, vel celebranti dicit, vt prius [Benedicite Pater &c.] cui ille reſpondet, [Per interceſſionem beati Michaelis, &c.] & accipiens thuribulū de manu Diaconi, nulla facta tunc cruci reuerentia, ter facit ſignum crucis cum eo ſuper calicem, & hoſtiam dicendo [Incenſum iſtud à te benedictum, &c.] Deinde circumfert ter ipſum thuribulum, girans illud ſuper oblata: primò, & ſecundò incipiēdo à dextera, & tertiò à ſiniſtra, ſemper perficiendo circulū;

tum, amoto calice per Diaconum, ne impediat thu-

rificationem crucis, proſequendo illa verba [Dirigatur Domine, &c.] & facta tunc cruci reuerentia, illam thurificat, deinde Reliquias, ſeu imagines, & altare, vt paulò ante dictum eſt; & aduertat, vt verba illa [Inceſum iſtud &c. Dirigatur Domine &c.] vſque ad verba [Accendat in nobis Dominus ignē ſui amoris, &c.] ita diſpenſet, vt eodem tempore finiantur verba, & thurificatio. Peragenda autem eſt huiuſmodi thurificatio à quocumque celebrante ſemper detecto capite. Et in Veſperis quidem ſemel tantùm altaris, & celebrantis, deinde Epiſcopi, niſi ipſemet celebret, mox aliorum thurificatio fit; videlicet, inchoata Cantico Magnificat; ſed in Miſſis ſolemnibus ter modo ſupradicto thus benedicitur; videlicet, in principio, antequàm dicatur Introitus, & tunc thurificatur altare, celebrans, & Epiſcopus, quando adeſt in Miſſa per alium celebrata cum pluuiali, & mitra, & non alij; ſecundò ante Euangelium, & tunc thurificatur tantummodò liber Euangeliorum, & Epiſcopus poſt Euangelium illicò, ſi eſt paratus pluuiali, & mitra, & nulli alij. Præterquàm ſi adeſſet Cardinalis Legatus, vel alius Cardinalis, quia tunc poſt Euangelium non thurificatur Epiſcopus, ſed Legatus, vel Cardinalis; nam Epiſcopus præſente Legato, vel alio Cardinali non debet aſſiſtere Miſſæ paratus cum pluuiali & mitra, tertiò poſt oblata, & tunc thurificantur oblata, altare, celebrans,

Epi-

Epiſcopus, mox dignitates, & Canonici,& alij omnes ordine,vt infra dicetur. Imponitur autẽ, & benedicitur thus ab Epiſcopo ſi celebret regulariter apud ſedem ſuam, vel apud faldiſtorium, præter quàm in principio Miſſæ,& ad oblata,quia tunc imponit, & benedicit thus ſtans apud altare. Si non celebret, ſed cum pluuiali, & mitra, vel ſaltem cum cappa aſſiſtat Miſſæ ſolemni, ſemper imponit & benedicit thus apud ſedem ſuam. In Veſperis pro defunctis nulla prorſus,nec altaris,nec hominum fit thurificatio, ſed in Miſſis defunctorum ſemel tantùm poſt oblata; & tunc oblata,altare celebrans,& Epiſcopus tantùm, ſi ipſe non celebrat, & nulli alij thurificantur; & fit benedictio thuris, prout in alijs Miſſis ad oblata,videlicet dicendo [Per interceſſionem &c.] Aduertat autem thuriferarius; vt, cum dat thuribulum in manibus, vel Presbyteri aſſiſtentis, vel Diaconi,qui mox illud ad manus Epiſcopi altare thurificaturi porrigunt, catenularum ſummitatem in dextera,thuribulũ verò in ſiniſtra dicti miniſtri ponat, vt ipſe deinceps miniſter commodè ad manus Epiſcopi contrario modo porrigat; videlicet, catenulas in ſiniſtra, thuribulum in dextera. Illud obſeruandum eſt,vt Epiſcopus, ſiue Archiepiſcopus, ſiue etiam Legatus, aut alius S.R.E. Cardinalis, ſiue paratus ſacris indumentis, ſiue non,numquàm ſedens, ſed ſtans thurificetur, aliquãdo tamen cooperto ca-

DE ORDINE DANDI PACEM. Cap. 24.

PAcis oſculum alio modo, ac per diuerſos miniſtros præberi conſueuit, cum Epiſcopus ipſe celebrat ſolemniter Miſſam; aliter, cum Miſſæ per alium Prelatum, vel non Prælatum cantatæ intereſt; aliter, cum ipſo Epiſcopo abſente, vel in Collegiatis Eccleſijs Miſſa ſolemnis celebratur; & demùm aliter in Miſſa plana. Epiſcopo igitur celebrante, poſtquàm cum Presbytero aſſiſtente à ſiniſtro, ac Diacono à dextero latere dixerit [Agnus Dei &c.] ipſe Presbyter aſſiſtens accedit ad eius dexteram, & genuflectit ante ſanctiſſimum Sacramentum, ac ſurgẽs oſculatur altare ſimul, & eodem tempore cum ipſo celebrante; mox appropinquans ſiniſtram genam ſiniſtræ celebrantis, accipit ab eodem celebrante dicente [Pax tecum.] oſculum pacis, cui ipſe reſpondet [Et cum ſpiritu tuo.] factaq. ibi iterum genuflexione, diſcedit, comitante Cærimoniario, oſculumq. prædictum per chorum ordine diſtribuit, incipiendo à dignioribus: ordo autem idem erit, prout in proximo præcedenti capitulo de thuris incenſi miniſtratione deſcriptum fuit, hoc excepto, quod ipſe aſſiſtens non dat oſculũ Diacono Euangelij, & Subdiacono Epiſtolæ, nec duobus Diaconis aſſiſtentibus:

bus: iſti enim capiunt pacem ab eodem celebrante ſtatim, poſtquàm illam dedit Presbytero aſſiſtenti genuflectentes priùs, & poſt ante Sacramentum, non tamen oſculantes altare. Illi verò, hoc eſt, Diaconus Euangelij, & Subdiaconus Epiſtolæ capiunt pacem ab eodem Epiſcopo celebrante, cum ab eo accipiunt communionem. Obſeruabit autẽ ipſe Preſbyter aſſiſtens oſculum ferens, vt nulli, quantumuis ſupremo Principi, etiamſi eſſet Imperator, vel Rex, vllam reuerentiam faciat, antequàm ei pacem det, ſed poſt datam pacem, cui etiam ipſi, qui acceperunt

pacem ab eo, pari reuerentia correſpondent, cum

ſit ex primis dignitatibus, vel Canonicis Eccleſiæ. Legatus tamen, aut Princeps ſupremus parum correſpondent in reuerentia. Regulare eſt, vt pax detur primo cuiuſque ordinis; videlicet, primo ex Canonicis Presbyteris, primo ex Canonicis Diaconis, & primo ex Canonicis Subdiaconis, vbi diſtinctæ ſunt præbēdæ; vel, vbi præbendę non ſunt diſtinctę, primo ab vtroque latere ſtanti, qui ſucceſſiuè pacem dat alteri ſubſequenti, & ille dat alteri: &, ſi aderunt laici, vt Magiſtratus, & Barones, ac nobiles, detur pax cum inſtrumento, quod inſtrumentum oſculetur prius Presbyter aſſiſtens. Poſtquàm vero prædictus aſſiſtens pacem dignitatibus, & Canonicis, ac Magiſtratui dederit, dabit eam alicui Acolytho, vel Cærimoniario, qui cæteris de choro diſtribuit. Nulli autem Eccleſiaſtico oſculum huiuſmodi dandum eſt, niſi ſtanti. Quando Epiſcopus ipſe non celebrat, ſed Miſſæ per alium celebratæ præſens fuerit: idē Presbyter aſſiſtens accipiet pacem à celebrante, acceptāq. Epiſcopo defert, qui eam duobus Diaconis aſſiſtentibus dat. Aduertendum eſt tamen, ſi is, qui celebrat, ſit Prælatus, ita vt habeat cappellanum aſſiſtentem cum pluuiali in Miſſa, tunc ipſe cappellanus aſſiſtēs, poſtquàm Epiſcopus pacem dederit duobus Diaconis aſſiſtentibus, accedit in choro ad locū dicti Presbyteri aſſiſtentis, qui dedit pacem Epiſcopo, & ab eo accipit pacem, quam ad alios de choro ordine ſupe-

riùs

riùs dicto deferet. Quòd ſi is, qui celebrat, non ſit Prælatus, nec habeat cappellanum aſſiſtentem cum pluuiali, eodem modo Presbyter Epiſcopi aſſiſtens accipit pacem à celebrante, eamq. ad Epiſcopum defert, qui dat illã Diaconis aſſiſtentibus, vt ſupra, mox ſtans in loco ſuo inter Canonicos illam dabit Subdiacono, qui cantauit Epiſtolam in Miſſa, qui ad alios defert, niſi adeſſet maior Epiſcopo: quia tali caſu ſemper illis dabitur pax ab eodem Presbytero aſſiſtente, qui pacem dat Epiſcopo, vt in capitulo de thurificatione dictum eſt. Abſente Epiſcopo, vt in Eccleſijs Collegiatis, ſeruabitur ordo, vt in rubricis Miſſalis; videlicet, vt Subdiaconus accepta pace à Diacono illam per chorum diſtribuat: ſed quicũque ſit, qui pacis oſculum defert, ſiue Presbyter aſſiſtens, ſiue cappellanus, ſiue Subdiaconus, eadem obſeruabit, quę de Presbytero aſſiſtente ſupradicta ſunt, quoad reuerentias, & formam dandi oſculum. In Miſſis planis, quæ coram Epiſcopo dicuntur, adhiberi ſolet inſtrumentum pacis, vt in capitulo de Miſſis lectis dicitur.

DE FORMA DANDI BENEDICTIOnem ſolemnem ab Epiſcopo, & publicandi indulgentiam, vbi, quoties, & quando. Cap. 25.

DVæ ſunt formæ, quibus Eccleſia Romana vtitur in benedictionibus, quæ ab Epiſcopo dãtur

in Miſſis; vna eſt, quando infra Miſſam ſermo habetur, hoc eſt, ſtatim facta confeſſione per Diaconum, & publicata indulgentia per ſermocinantem, cuius forma eſt deſcripta in fine huius voluminis; & tunc, cum Epiſcopus benedictionem profert, dicendo [Et benedictio Dei omnipotentis &c.] eodem contextu, capit baculum paſtoralem manu ſiniſtra ſibi a miniſtro de eo ſeruiente porrectum, dextera autem benedictionem dat, primò ſignans verſus latus ſuum ſiniſtrum, videlicet in verbo [Patris] deinde cum dicit [& Filij] directè ante faciem ſuã, &

demùm dum dicit [& Spiritus ſancti] ſignat verſus

latus

latus ſuum dexterum: cum autem dicit [Super vos &c.] dimiſſo baculo manus iunctas ante pectus applicat: & cum datur huiuſmodi benedictio, ſi ſit Archiepiſcopus, vel alias vtens cruce, quæ ante ipſum tunc ponitur, erit ſine mitra; ſi verò non vtitur cruce, cum mitra.

Altera forma benedictionis eſt, quæ datur in fine Miſſæ, ideſt, dicto [Placeat tibi ſancta Trinitas &c.] Tunc enim Epiſcopus, qui non vtitur cruce, accepta mitra, ſtans in medio altaris pollice dexteræ manus format ſibi ſignum crucis in pectore cantãs [Sit nomen Domini benedictum.] interim ſiniſtrã ſuper altari retinẽs, & dum a choro reſpondetur [Ex hoc nunc &c.] etiam ipſam manum dexteram ſuper altari tenet; deinde dicens [Adiutorium noſtrũ &c.] eadem dextera manu ſignat ſe ſigno crucis a fronte ad pectus, & a ſiniſtro humero in dexterum, tangens ſe in vnoquoque verbo; videlicet, dum dicit [Adiutorium] in fronte [Noſtrum] infra pectus [In nomine] in ſiniſtro humero [Domini] in dextero; & iterum ipſam manum dexteram ſuper altari reponit, donec a choro reſpondeatur [Qui fecit cælum &c.] Deinde dicens [Benedicat vos omnipotens Deus] eleuat ad cælum ſimul oculos, & manus, quas ante faciem iungit; & accipiens manu ſiniſtra baculum, dum dicit [Pater] vertit ſe ad latus Epiſtolæ, & ibi ſignat populũ; & dicens [& Filius] vertit

uertit ſe directè ad populum in medio Eccleſiæ ſtantem ſignans iterum; dicens verò [& Spiritus ſanctus] vertit ſe totum ad latus Euangelij,& ibi tertiò ſignat populum perficiendo circulum. Vbi verò altare eſt ſub tribuna, & populus non ante ipſius altaris faciem,ſed poſt ſtat, Epiſcopus non vertit ſe, ſed ſtans ante medium ſignat primo à latere Euangelij, deinde in medio, demùm à latere Epiſtolæ. Si verò erit Archiepiſcopus,aut alius crucem ante ſe habens, eodem modo faciet benedictionem, ſed ſine mitra. Simili modo, & forma in fine Veſperarum, ac Matutinarum, ſeu Laudum Epiſcopus benedicit, cum ipſe ſolemniter officium facit. Hanc eandem benedictionis formulam ſeruabit Epiſcopus, quando danda erit in fine alicuius proceſſionis, quæ etiam in vſu eſt in primo ingreſſu Epiſcopi, vel Archiepiſcopi ad ciuitates, & oppida ſuæ diœceſis, vel prouinciæ, poſtquàm ad earum Eccleſias peruenit, vt ſupra in ſecundo cap. huius operis diximus. Reliquum eſt, vt de publicatione indulgentiæ pauca ſubijciamus. Conſueuit enim, cum datur benedictio ſolemnis, per Epiſcopum plerumque (non tamen in Veſperis) concedi etiam indulgentias, pro eorum facultate; videlicet, ſi eſt Epiſcopus, vel Archiepiſcopus, dierum quadraginta de iure communi, ſi verò Epiſcopus eſſet ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, centum: quæ quidem indulgentia,

cum

cum datur benedictio infra Miſſam, poſt ſermonem, & confeſſionem ab ipſo ſermocinante publicatur ſtatim finita confeſſione, antequàm detur benedictio; quo caſu non publicatur ampliùs poſt benedictionem in fine Miſſæ. Cum verò non habetur ſermo in fine Miſſæ Pontificalis, ſtatim poſt ſolemnem benedictionem publicatur per Presbyterum aſſiſtentem, ſi Epiſcopus celebret, vel eo non celebrante, per ipſummet Prælatum, vel Canonicum celebrantem, præſente Epiſcopo, cuius publicationis formula hæc eſt.

[Reuerendiſſimus in Chriſto Pater, & Dominus, Dominus N. Dei, & Apoſtolicæ ſedis gratia Epiſcopus N. dat, & concedit omnibus hic præſentibus quadraginta dies de vera indulgentia in forma Eccleſiæ conſueta. Rogate Deum pro felici ſtatu Sanctiſſimi D. N. Domini N. Papæ N. Dominationis ſuæ Reuerendiſſimæ, & ſanctæ matris Eccleſiæ.] *Si verò Epiſcopus eſſet Cardinalis, additur nomen proprium ipſius, videlicet.* [Illuſtriſſimus, & Reuerendiſſimus in Chriſto Pater, & Dominus N. tituli ſancti N. ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Preſbyter Cardinalis N. & Epiſcopus N. dat, & concedit &c. vt ſupra centum dies, &c.]

Ad quem autem ſpectet has benedictiones, & indulgentias dare, & concedere, cum adeſt ſimul cum Epiſcopo Legatus de latere, aut etiam Cardi-

nalis

nalis non Legatus, aut Metropolitanus, aut Nuntius Apoſtolicus, vel alij Prælati officio, & auctoritate præſtantes ſupra cap.4. expoſitum fuit.

DE SVPPLENDIS VICIBVS Canonicorum, aliorumq. miniſtrorum deficientium. Cap. 26.

PLerumque euenit, vt ex his, qui in aliquo peculiari miniſterio, dum officia diuina peraguntur, ſeruire ſolent, ſiue illi Dignitates, ſiue Canonici, ſeu etiam inferioris ordinis ſint legitimo impedimento detenti; vt quia abſentes, vel infirmi, vel ſenio languentes, ſeu aliter occupati, munus eis competens obire nequeant. Quo caſu, ne debitum miniſterium deſeratur, dum alter alterius onus, aut curam ſubire negligit, vel recuſat, deficientium vices ab alijs ſuppleri debent; & nihilominus, ſi qui ſine iuſta cauſa deficiunt, arbitrio Epiſcopi, vel iuxta conſuetudinẽ Eccleſiæ in diuiſione diſtributionum mulctandi erunt: & quidem regulariter maiores minorum vices non ſupplent, niſi ex neceſſitate; ſed contra inferiores ſuperiorum vices ſubeunt, præterquam in ijs, quæ ſunt ordini peculiaria; vt ſi in aliqua Eccleſia gradus, & ordines diſtincti ſint; nempè dignitates, Canonici Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi; tum beneficiati, & clerici, deficiente prima dignitate, ſeu

primo

primo Presbytero Canonico, in officio Presbyteri aſsiſtentis, ſupplebit alter ei proximus, ſiue dignitas ſiue Presbyter Canonicus; quo etiã deficiẽte, ſubintrant alij Presbyteri proximiores: ſic etiã ex duobus Canonicis Diaconis aſſiſtẽtibus ſi alter, vel ambo deficiant, alij ſubſequẽtes Diaconi, & Subdiaconi ſupplebunt: quòd ſi vnus tãtùm Diaconus, vel Subdiaconus adeſſet, tunc ex neceſsitate vltimus Presbyter, licet maior, ſupplet loco Diaconi, vel Subdiaconi deficientis: & ſi Canonici eſsẽt ſacris veſtibus parati, vt quia Epiſcopus celebraret, ipſe vltimus Presbyter indueret deberet dalmaticã more Diaconi, cuius loco ſeruit: ſed eo caſu Diaconus, qui aderit, ſedebit à dexteris Epiſcopi cui imponet, & deponet mitram; nempe cum proprium ſuum miniſterium exerceat, Presbyter autem Canonicus à ſiniſtris loco ſecundi Diaconi aſsiſtentis adiuuabit. Quod ſi omnes prorſus Diaconi, & Subdiaconi deficerent, duo vltimi presbyteri eorum locum ſupplerent, Diaconi autem nullatenùs loco dignitatum preſbyteralium, aut presbyterorum Canonicorum ſupplent. Si nullus presbyter Canonicus adeſſet, præter dignitates, tunc aliquis ex ipſis dignitatibus ſuppleret locum Diaconi deficientis: ſed tali caſu ipſe dignitatem obtinens maneret ad dexteram Epiſcopi, Diaconus verò ad ſiniſtram; ſed ipſe Diaconus à ſiniſtris manens ſeruiret in miniſterio imponẽdi,

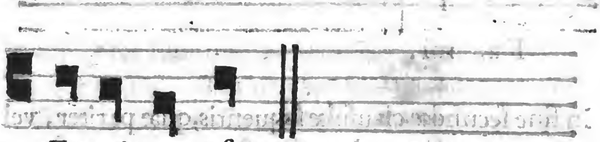
& deponendi mitram Epiſcopo. Hæc autem, quæ diximus, procedunt, vbi ordines, & præbendæ ſunt diſtinctæ; vbi verò ordines non ſunt diſtincti, duo Canonici immediatè ſedentes poſt Canonicum, qui ſeruit in officio Presbyteri aſsiſtentis, erunt apud Epiſcopum loco Diaconorum aſsiſtentium. Eadem ratione, & regula etiam alij inferiores de Capitulo, vt beneficiati, & clerici, alterius ſibi immediatè præcedentis vices, cum opus erit, ſupplebunt.

DE ORATIONIBVS, SEV collectis, & diuerſis earum tonis. Cap. 27.

SCIENDVM eſt duos eſſe orationum tonos, alterum ſolemnem, alterum ſimplicem; ſeu alterum feſtiuum, alterum ferialem: & tono quidem ſolemni vtimur in feſtis duplicibus, & ſemiduplicibus in Matutinis, Miſsis, & Veſperis; altero verò ſimplici in ferialibus, & feſtis ſimplicibus, ac pro defunctis, & in alijs, quæ occurrunt extra Matutinum, Miſſas, & Veſperas, etiamſi in diebus ſolemnibus recitentur, vt in cæteris horis Canonicis, in benedictionibus candelarum, palmarum, & ſimilibus. Differentia autem inter ſolemnem, & ſimplicem tonum eſt iuxta antiquum ritum, & obſeruantiam cappellæ Papalis; quia ſolemnis duas tantùm habet variationes, & regulariter prima variatio

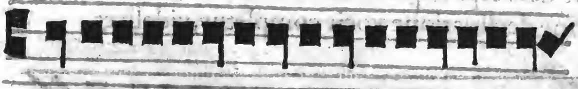
fit

ſit per duas notas deſcendendo, & redeũdo ad eundem tonum, videlicet.

Fa mi re fa.

& in prima clauſula orationis, quæ habet verbum videlicet in fine dictæ clauſulæ, quæ gemino puncto à ſequenti clauſula ſolet diſignari ſecundùm rectam orthographiam; quemadmodum apparet ex propoſitæ orationis modulatione.

De us, qui inter cætera poten ti æ tu æ mira-

cu la e ti am in ſexu fragi li victoriam

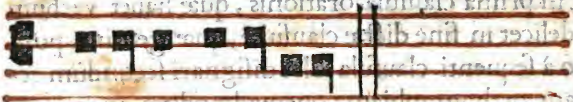
marty ri j contuliſti.

Secunda verò variatio ſit per vnam notam deſcendendo, videlicet.

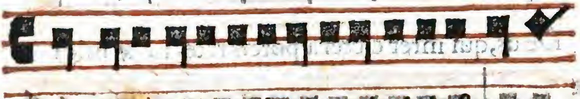
Fa mi.

in fine ſecundæ clauſulæ ſequentis, quæ pariter, vel gemino puncto, vel puncto, & commate conſtat.

Con ce de pro pi ti us:

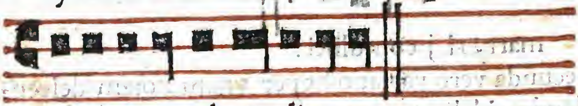
ac deinceps ſequente clauſula finali, vniformi tono ſine declinatione vocis completur, videlicet.

Vt qui be a tæ Catherinæ virginis, & mar-

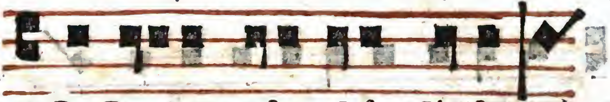
ty ris tu æ nata li ti a colimus, per e ius

ad te e xem pla gra di amur.

Con-

Concluſiones etiam earundem orationum in tono ſolemni diuerſimodè variantur, prout ipſe concluſiones diuerſo modo ſunt conceptæ. Aut enim dicitur Per Dominũ noſtrum &c. aut Qui viuis & regnas &c. Primo caſu fit variatio per vnicã, notam in fine primæ clauſulæ ſine verbo, videlicet.

Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum

fi lium tuum.

In ſecunda verò clauſula per duas notas, videlicet.

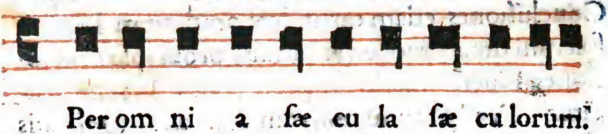
Qui tecum viuit, & regnat in v ni ta te Spi-

ritus ſancti Deus.

In tertia verò, & vltima nulla fit variatio, prout de oratione dictum eſt, nimirum.

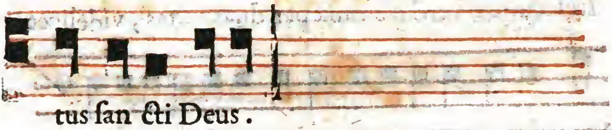
Per

Secundo caſu,cũ dicitur [Qui viuis & regnas,&c.] in qua ſunt duæ tantùm clauſulæ, prima variatur per duas notas,videlicet.

ſecunda,& finalis non uariatur. Tonus uerò ſimplex & ferialis nullam habet uariationem,ſed cum eo utimur,uniformi tono,& uoce proferimus orationes a principio uſque ad finem, et pari modo in earum concluſionibus, ut patet in hoc modulationis exemplo.

Deus

De us qui in ter A po ſto li-
cos Sa cer do tes fa mu lum
tu um Pon ti fi ca li fe ci ſti
di gni ta te ui ge re præſta,
quæ ſu mus, ut e o rum quo-
que per pe tu o aggre gen tur con ſor ti o.

Exci-

Excipiuntur etiam ab hac regula orationes,et uerſiculi,qui cantantur pro defunctis extra Miſſas, ut in ueſperis,& Matutinis,et alijs,officis in quibus in fine orationum,et uerſiculorum deprimitur uox per tertiam,hoc eſt,à Fa,ad Re in ultimis ſyllabis,ut pariter ex proximo alio exemplo conſtat.

Regu-

Regulare autem eſt, vt in vtroque tono, voce graui, & competenti interpoſita aliqua mora in fine cuiuſlibet clauſulæ, & præſertim in clauſula finali, ac cum decoro, & grauitate recitentur orationes. De tonis verò Euangeliorum, Epiſtolarum, Capitulorũ, Antiphonarum, & aliorum multorum, quę frequẽter in Eccleſijs recitantur, nulla in hoc libro fit mentio, cum libri impreſſi reperiantur, qui de his abunde dixerunt, vt in Pontificali, Sacerdotali, Directorijs chori, & ſimilibus, ex quibus ſinguli inſtrui poſſunt. Nam hic ea tantùm appoſuimus, quæ ad perſonam celebrantis in proferendis orationibus ſpectant ob varium vſum eas recitandi.

DE ORGANO, ORGANISTA, ET muſicis, ſeu cantoribus, & norma per eos ſeruanda in diuinis. Cap. 28.

IN omnibus Dominicis, & omnibus feſtis per annum occurrentibus, in quibus populi à ſeruilibus operibus abſtinere ſolent, decet in Eccleſia organum, & muſicorum cantus adhiberi; inter eas non connumerantur Dominicæ Aduentus, & Quadrageſimæ, excepta Dominica tertia Aduentus, quæ dicitur: Gaudete, & quarta Quadrageſimæ, quæ dicitur Lætare: item exceptis feſtis, & ferijs infra Aduentum, aut Quadrageſimam occurrentibus, quæ

cum ſolemnitate ab Eccleſia celebrantur: vt in die Annuntiationis, feria quinta in Cæna Domini, Sabbato ſancto, & ſimilibus, & quandocumque occurreret celebrare ſolemniter, & cum lætitia pro aliqua re graui. Quotieſcumque Epiſcopus ſolemniter celebraturus Eccleſiam ingreditur, aut, re diuina peracta, diſcedit, conuenit pulſari organum. Idem in ingreſſu Legati Apoſtolici, Cardinalis, Archiepiſcopi, aut alterius Epiſcopi, quem Epiſcopus diœceſanus honorare voluerit, donec prædicti orauerint, & res diuina ſit inchoanda. In Matutinis, quæ ſolemniter celebrantur in feſtis maioribus, poſſunt pulſari organa ab Hymno [Te Deum laudamus, &c.] prout in Veſperis; & in Matutinis noctis Natiuitatis Domini, etiam à principio ipſarum. Regulare eſt, ſiue in Veſperis, ſiue in Matutinis, ſiue in Miſſa, vt primus verſus Canticorum, & Hymnorum, & pariter verſus Hymnorum, in quibus genuflectendũ eſt, qualis eſt Verſiculus [Te ergo quæſumus, &c.] & Verſiculus [Tantum ergo Sacramentũ, &c.] quãdo ipſum Sacramentum eſt ſuper altari, & ſimiles, cantentur a choro in tono intelligibili, non autẽ ab organo; ſic etiam Verſiculus [Gloria Patri, &c.] etiam ſi Verſiculus immediatè præcedens fuerit a choro pariter decantatus; idem ſeruatur in vltimis verſibus Hymnorum. In alijs autem horis Canonicis, quæ in choro recitantur, non eſt conſuetum interpo-

terponere organum. Sed ſi in aliquibus locis conſuetum eſſet organa pulſari inter horas Canonicas, aut aliquas earum, vt eſt hora Tertia; præſertim quãdo cantatur dum Epiſcopus ſolẽniter celebraturus capit ſacra paramenta, poterit talis conſuetudo ſeruari; ſed aduertendum erit, vt, quandocumque per organum figuratur aliquid cantari, ſeu reſponderi alternatim Verſiculis Hymnorum, aut Canticorum, ab aliquo de choro intelligibili voce pronuntietur id, quod ab organo reſpondendum eſt. Et laudabile eſſet, vt aliquis cantor coniunctim cum organo voce clara idẽ cantaret. In Veſperis ſolemnibus organum pulſari ſolet in fine cuiuslibet Pſalmi, & alternatim in Verſiculis Hymni, & Cantici [Magnificat &c.] ſeruatis tamen regulis ſupradictis. In Miſſa ſolemni pulſatur alternatim, cum dicitur [Kyrie eleiſon.] & [Gloria in excelſis &c.] in principio Miſſæ; item finita Epiſtola; item ad Offertorium; item ad [Sanctus, &c.] alternatim; item dum eleuatur ſanctiſſimum Sacramentum grauiori, & dulciori ſono; item ad [Agnus Dei, &c.] alternatim; & in verſiculo ante orationem poſt Communionem; ac in fine Miſſæ. Sed cum dicitur Symbolum in Miſſa, non eſt intermiſcendum organum, ſed illud per chorum cãntu intelligibili proferatur. Cauendum autem, nè ſonus organi ſit laſciuus, aut impurus, & nè cum eo proferantur cantus, qui ad officium, quod agitur, nõ

ſpectent, nedùm profani, aut ludicri, nec alia inſtrumenta muſicalia prȩter ipſum organum addantur. Idem quoque cantores, & muſici obſeruent, nè vocum harmonia, quæ ad pietatem augendam ordinata eſt, aliquid leuitatis, aut laſciuiæ præ ſe ferat: ac potius audientium animos à rei diuinæ contemplatione auocent; ſed eorum ſit deuota, diſtincta, & intelligibilis. In Miſſis, & officijs defunctorum, nec organo, nec muſica, quam figuratam vocant, vtimur, ſed cantu firmo, quem etiam in tempore Aduentus, & Quadrageſimæ in ferialibus diebus adhiberi conuenit.

DE MISSA QVAE SINE CANTV ab Epiſcopo celebratur. Cap. 29.

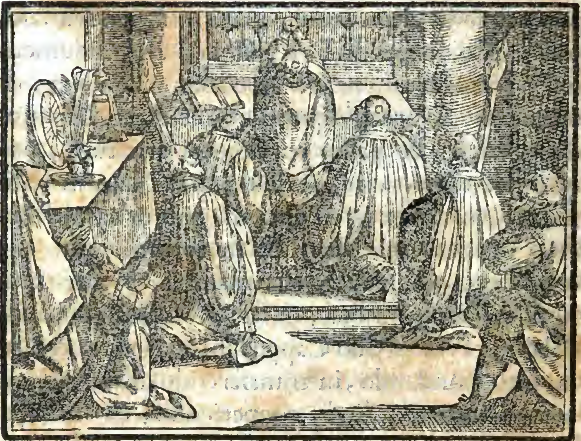
CVm Epiſcopus celebrabit Miſſam, conuenit, vt paramenta Miſſæ non de Sacriſtia, ſed ex ipſo altari, vbi celebrabit, ordine diſpoſita accipiat, poſtquam aliquo eius ſcutifero miniſtrante lauerit manus; Calicem, Miſſale, & alia neceſſaria prius per aliquem eius Cappellanum, partim ſuper ipſo altari, partim ſuper aliqua menſula præparabuntur: Ideò valdè conueniens eſſet, vt duos Cappellanos ad minus, cottis mundis indutos apud ſe miniſtrantes habe-

haberet, qui ea omnia diſponere ſciant, & poſſint. Paramẽtis in Miſſa vtetur coloris congruentis tempori, & feſtis, ijs tantum, quæ in rubricis Miſſalis, pro Prælatis expreſſa ſunt, & non alijs indumentis Pontificalibus, præter crucem pectoralem, & annulum. Altare quoque in quo celebrat, ſit mundis tobaleis, & pallio condecenti ornatum, pro qualitate temporum, & feſtorum. Nam in feſtis ſolemnibus decet in eo apponi quatuor candelabra cum candelis accenſis, & in eorum medio erit crux argentea, vel ex alia materia: in alijs feſtis non ita ſolemnioribus, & ferijs ſufficiunt duo candelabra. Præfati duo Cappellani ſeruient ei in Miſſa, in reſpondendo, in transferendo librum ab vno latere altaris ad aliud, cooperiendo, & diſcooperiendo calicem, cum opus eſt, in porrigendo mantili, cum lauat manus, in miniſtrando ampullas, & in cæteris omnibus faciendis, vſque ad finem Miſſæ neceſſarijs. Si erunt tres cappellani, poterunt duo ex his, dum eleuatur ſanctiſſimum Sacramentum, poſt Epiſcopum celebrantem genuflexi à lateribus ſuſtinere duo funalia accenſa, tertius verò Epiſcopo aſſiſtere; & cum opus eſt, tintinnabulum tangere; videlicet, ter dum eleuatur hoſtia, & toties dum eleuatur ſanguis, & non vltra.

Si verò non adſint tres cappellani, poterunt ad funalia ſupplere duo ſcutiferi, aut alij familiares arbi-

trio

trio Epiſcopi, honeſtè veſtiti; ſed & ſi copia non eſ-

ſet eorum, qui ſuſtinerent funalia, poterunt eadem funalia, ſeu cerei maiores poſiti ſuper duobus candelabris magnis accendi, dum eleuatur corpus, & ſanguis Domini, & poſt eleuationem extingui. Si fortè interſit aliquis Prælatus, Cardinalis, aut Princeps huiuſmodi Miſſæ, primus ex dictis cappellanis, poſtquam Epiſcopus celebrans dixerit [Agnus Dei.] accepto inſtrumento pacis cum velo appenſo, genuflexus a dextero latere Epiſcopi illud ipſi Epiſcopo offert oſculandum, cui Epiſcopus dicit [Pax tecū.] & ille reſpondet [Et cum ſpiritu tuo.] deinde idem inſtru-

inſtrumentum cum pace portat oſculandum Prælato vni,vel pluribus, aut Principibus præſentibus, dicens vnicuique [Pax tecum.] qui reſpondent [Et cum ſpiritu tuo.] Sed aduertat, vt nullatenus genuflectat,nec ſe inclinet,nec vllum reuerentiæ ſignum faciat alicui ex dictis Prælatis, aut Principibus,antequàm dictam imaginem eis porrexerit oſculandam, ſed tantùm poſt illam oſculatam ; quia ante non habetur conſideratio ipſius miniſtri deferentis, ſed pacis, quæ à ſacrificio altaris ad illum defertur ; poſt verò pacem datam, conuenit miniſtrum pro qualitate Prælati,aut Principis reuerentiam facere genuflexum, vel inclinatum. Liber Euangelij, celebrante Epiſcopo, nulli, etiam magno Principi, aut Prælato Miſſæ præſenti datur oſculandus poſt lectum Euangelium, ſed ſi adeſſet aliquis maximus Princeps, vel S.R.E. Cardinalis, cui liber Euãgelij oſculandus porrigendus eſſet, non vtique liber Euangelij, quo vtitur Epiſcopus, ſed alius codex porrigatur. Epiſcopus manus bis lauat in huiuſmodi Miſſa ; videlicet, poſt offertorium, & poſt Communionem ; & ſemper in lotione ſcutifer aliquis miniſtrat aquã, & peluim, cappellani verò mantile. In fine Miſſæ Epiſcopus celebrans dabit benedictionem more Epiſcopali dicens [*Sit nomen Domini &c.*] ſed non vtitur in ea baculo, nec mitra, nec cruce, ſi ſit Archiepiſcopus. Cætera omnia Epiſco-

pus

pus celebrans ſeruat, prout alij Sacerdotes iuxta rubricas Miſſalis.

DE MISSA, QVAE SINE CANTV coram Epiſcopo celebratur in locis ſuæ iuriſdictionis. Cap. 30.

EPiſcopus præſens Miſſæ per alium celebratæ genuflectit ſuper genuflexorio ſibi parato ante medium altaris, vel è regione in cornu Epiſtolæ, niſi aliud ſitus loci ſuadeat; & ſic genuflexus audit totam Miſſam, nec ſurgit, niſi cum dicitur Euangelium; quo finito, iterum genuflectit, & defertur ei liber Euangeliorum deoſculandus per cappellanum cotta indutũ, qui Miſſæ aſſiſtit; & pariter poſt Agnus Dei ab eodem offertur ei pacis inſtrumentum, quod Epiſcopus oſculatur: ſemper tamen cappellanus, ſiue Euangelium, ſiue pacem deferens obſeruet, ne vllam priùs reuerentiam faciat verſus Epiſcopum, aut alios, quàm librum, aut inſtrumentum pacis oſculandum præbuerit.

Et, ſi fortè ſimul cum Epiſcopo eſſent alij Prælati exteri, ſeu etiam ipſo maiores, vt Archiepiſcopus, aut Cardinales, vel alij, de quibus in cap. de thurificatione dictum fuit, liber Euangelij dabitur oſculandus ſemper maiori, ſeu digniori omnium; vel, ſi eſſent plures æquales, nulli. Pax verò pri-

mo

mo digniori, deinde alijs iuxta ordinem, & re-

gulam in dicto capitulo traditam. Ad offertorium Epiſcopus non benedicet aquam, nec in fine dabit benedictionem, ſed celebrans, antequàm in fine Miſſæ benedicat, faciet Epiſcopo profundam reuerentiam. Et hæc intelligantur exiſtente Epiſcopo in ſua diœceſi, vel Archiepiſcopo, aut Legato in ſua prouincia, aliàs ſeruabitur ordo rubricarum Miſſalis.

DE CAERIMONIIS OBSERVANDIS in Synodo prouinciali, vel diœceſana.

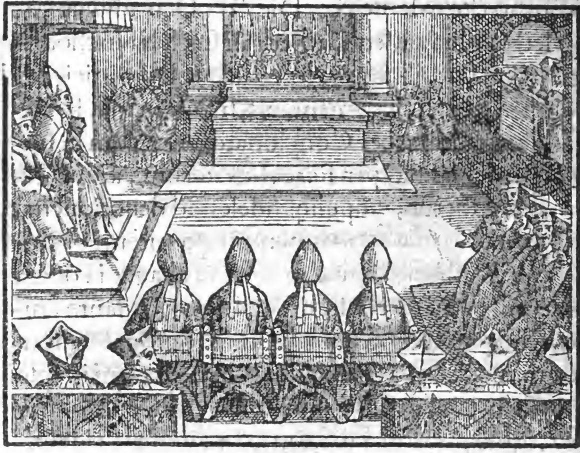
Cap. 31.

IN Synodo prouinciali, quæ à Patriarcha, Primate, vel Metropolitano, ad etiã in Synodo diœceſana, quæ à proprio cuiuſque diœceſis Epiſcopo congregatur, nonnulli ritus, & cærimoniæ ſunt obſeruandæ vltra eas, quæ in Pontificali libro ſub rubrica de ordine ad Concilium prouinciale, ſeu Synodum celebrandam explicantur, quas iuxta ſanctorum Patrum traditiones, diuerſorumq. Conciliorum decreta obſeruari maximè decet. Omiſſis igitur his, quæ potiùs ad legem iuriſdictionis, vel diœceſanam pertinent, quam ad cærimonias; videlicet, quãdo, & quoties, tam prouinciales, quàm diœceſanæ Synodi indici debeant; quæ perſonæ conuocandæ ſint; quo anni tempore; qui in eis conſultiuum, vel deciſiuum votum habeant; quæ in his tractanda ſint, & his ſimilia; quæ cum ex alijs, tum ex ſacro Tridentino Concilio, diuerſisq. ſacrorum Canonum interpretibus intelligi poſſunt. Primò erit aduertendum, præſertim in Concilio prouinciali habendo, vt dies inchoationis huiuſmodi Concilij per publica documenta omnibus, qui de iure, vel conſuetudine intereſſe debent, denuntietur; & vt pleniùs diuulgetur, in die

in die Epiphaniæ, dum frequenti populo intra Miſſarum ſolemnia feſtiuitates eius anni ſolemniores denuntiantur, poterit loco ſuo inter ipſos dies feſtos pronuntiari, ac promulgari, tam in Eccleſia Metropolitana, quàm in quibuſcumque alijs Cathedralibus ei ſubiectis, & per duos, aut ſaltem vnum menſem ante dictam diem ſchedula manu Notarij, ſeu Cancellarij ſubſcripta Eccleſiæ Cathedralis valuis affigi ſub huiuſmodi, aut ſimili tenore.

[Cõcilium prouinciale, ſeu Synodus diœceſana N. per Reuerendiſſimum Dominum N. Archiepiſcopum, vel Epiſcopum N. indictum, vel indicta hoc anno &c. Menſe &c. Die &c. Deo adiuuante, in Metropolitana, ſeu Cathedrali Eccleſia inchoabitur.] Rurſus tribus proximis diebus Dominicis ante dictam diem conueniens erit, ſi tam in ipſa Eccleſia Metropolitana per Concionatorem, quàm in ſingulis parochialibus per Parochos iterum, atque iterum denuntietur, populiq. fideles ad deuotionem, orationes, ieiunia, Sacramentum pænitentiæ, ſanctiſſimæ Euchariſtiæ ſumptionem, aliaq. pia opera hortentur; vt actio huiuſmodi, Deo opitulante, dignum ſortiatur exordium, felicemq. & fructuoſum progreſſum, & exitum habeat. Illis verò, qui in ipſo Concilio interfuturi ſunt, vt ea ſtudeãt ſedulo obſeruare, quæ perſanctè dictum Concilium Tridentinũ ſeſſione ſecunda ſalubri decreto ſtatuit de modo

viuedi, & alijs in Concilio ſeruandis. Cum autem prædicta Concilij dies appropinquauerit, ornabitur Eccleſia, vbi Synodus habenda eſt, feſtiuo, & ſolemni ritu, prout in capitulo de ornatu Eccleſiæ plenè dictum eſt. Sedilia in ea diſponētur in prouincialibus quidem capacia pro numero Epiſcoporum, Abbatum, aliorumq. Eccleſiaſtica dignitate fulgentium; item pro Canonicis, ac etiam pro laicis, ſi qui interfuturi ſunt. Sedes Metropolitani collocabitur apud altare, vt in Pontificali habetur, & ante faciem ipſius ſedilia Epiſcoporum, in girum; deinde conduplicatis ſedilibus poſt Epiſcopos cæteri proximiores, vel re-

motiores pro graduum diuerſitate, vt mox dicetur.

In

In diœceſanis verò, quia non interueniunt Epiſcopi, diſponentur dignitates, & Canonici Eccleſiæ Cathedralis parati hinc, inde à lateribus Epiſcopi, vel ante Epiſcopum ſemicirculum facientes. Pridie eius diei, quo Synodus inchoanda erit, debent campanæ Eccleſiæ Cathedralis, aliarumq. Eccleſiarum in eadem ciuitate ſitarum ſolemni ritu pulſari à primis Veſperis per totam diem, & ipſa die ſequenti, quouſque Archiepiſcopus, vel Epiſcopus ingreſſus fuerit Eccleſiam. Ipſa die inchoationis Cōcilij ſummo mane congregatis Epiſcopis, & alijs, qui Concilio intereſſe debent, in domo ipſius Archiepiſcopi, vel alio conuenienti loco, Epiſcopi capiēt ſacros paratus, hoc eſt, ſupra Rocchettum amictus, pluuialia, & mitras auriphrygiatas vniformes; Archiepiſcopus verò Concilij præſidens indutus erit amictu, alba, cingulo, ſtola, & mitra pretioſa; Abbates benedicti pariter cum pluuialibus, & mitris ſimplicibus; dignitates, & Canonici pluuialibus, planetis, & dalmaticis pro qualitate ordinis eorum, vt dictum fuit in titulo de habitu Epiſcopi, & Canonicorū ad rem diuinam procedentium. Paramenta omnia erunt coloris rubri. Ibunt autem omnes ſupplicantes, pſallentesq. proceſſionali ritu, prout in proceſſionibus, quæ Litaniæ dicuntur, vt ſuo loco dicitur campanis, & organo in Eccleſia continuò pulſantibus. Quibus omnibus Eccleſiam ingreſſis, & oſtenſis, ſi

oſten-

oſtendendæ erunt, Reliquijs, cantabitur Miſſa de Spiritu ſancto ſolemniter per Archiepiſcopum cum çærimonijs in capitulo de Miſſa ſolemni explicatis; vel, eo impedito, ab antiquiore eiuſdem prouinciæ Epiſcopo, & ſi feſtum erit duplex, vel Dominica ſine Commemoratione illorũ, & ſine Euangelio Dominicæ in fine. Qua finita, non tamen data benedictione, quæ datur in fine ſeſſionis ſemper Archiepiſcopus, depoſitis paramentis miſſalibus vſque ad tunicellã incluſiue, & accepto pluuiali genuflexus ante altare ſuper genuflexorio ibi parato omnibus alijs etiam genuflectentibus incipiet Antiphonã [Exaudi Domine &c.] deinde ſucceſſiuè fit, prout in Pontificali. In ſeſſione verò, & ordine proferendi vota obſeruandum eſt, vt Epiſcopi præcedant, iuxta ordinem eorum promotionis, nullo habito reſpectu ad dignitatem, vel præeminentiam Eccleſiarum; dignitates, & Canonici Cathedralis Eccleſiæ, cum capitulariter procedunt, aut ſunt, præferuntur cæteris omnibus; aliàs Abbates titulares, & habentes vſum mitræ præcedunt, & poſt eos Commendatarij, deinde dignitates, mox procuratores Capitulorum, Eccleſiarum Cathedralium, deinde cæteri pro cuiuſque dignitate, & gradu, vt ex capitulo de ordine thurificandi colligere licet. Eadem omnia ferè obſeruantur, quoties in Concilio habetur ſeſſio, non tamen neceſſaria eſt ſolem-

nis

nis ſupplicatio, niſi prima vice, & ſi vltra tres ſeſſiones fiant, repetentur eadem Euangelia, quæ in Pontificali poſita ſunt. Durante autem Concilio, decens eſt, vt ſingulis quintis ferijs in Eccleſia Cathedrali cantetur Miſſa ſolemnis de Spiritu ſancto, vt in Tridentino Concilio eadem ſeſſione ſecūda ſancitum fuit. Officiales quoque, & miniſtri neceſſarij deputandi ſunt in huiuſmodi Concilijs, vt Notarij, Oſtiarij, Magiſtri cærimoniarum, & alij, vt habetur in Concilio Toletano. In fine Concilij prouincialis poſt eius approbationem, dicto per Diaconum [recedamus in pace.] & factis acclamationibus, omnes Epiſcopi ſurgentes accedunt ad oſculum pacis à Metropolitano accipiendum, quod deinceps inter ſe dant, & accipiunt, vt caritatem, coniunctionemq. animorum oſtendant. Quod in Concilio Toletano quarto ſtatutum legitur. In Synodis diœceſanis magis deceret, vt omitterentur acclamationes, & pacis oſcula.

LIBRI PRIMI FINIS.

CAE-

CAERIMONIALIS EPISCOPORVM LIBER SECVNDVS.

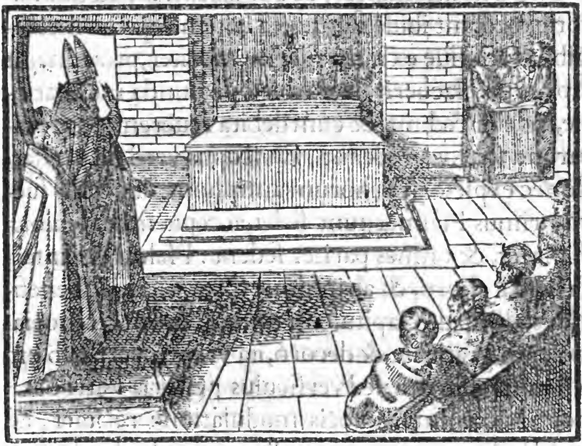
DE VESPERIS SOLEMNIBVS EPIſcopo in craſtinum celebraturo. Cap. I.

SACRAE ſolemnitates regulariter à primis Veſperis initium ſumunt. Explicatis igitur ſuperiori libro his, quæ ad diuina officia in Eccleſia pręparanda pertinent, conſequens eſt, vt de ipſis Veſperis videamus. Si ergo Epiſcopus erit ſolemniter Miſſam ſequenti die celebraturus, Veſperæ ſolemniùs peraguntur, quàm ſi non eſſet celebraturus. Quod præcipuè his vigilijs obſeruari ſolet; videlicet, Natiuitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti, Epiphaniȩ, Aſcenſionis, Pentecoſtes, ſanctorum Apoſtolorũ Petri, & Pauli, Aſſumptionis beatæ Mariȩ Virginis, omniũ Sanctorum, Dedicationis Eccleſiæ, & Sancti tituli Eccleſiæ & patroni Ciuitatis.

Secundæ Veſperæ poterunt etiam per Epiſcopum eadem ſolemnitate celebrari, ſaltem in Dominica Reſurrectionis, & in die Natiuitatis Domini Noſtri Ieſu Chriſti, ac in feſto Sancti patroni Eccleſiæ. Poſtquàm ergo Epiſcopus ad Eccleſiam peruenerit, orationemq. antè ſanctiſſimum Sacramentum, & altare maius fecerit, ordine ſuperiùs in capitulo de habitu Eccleſiaſtico Epiſcopi &c. narrato, paratisq. omnibus Canonicis amictibus, & ſacris paramentis, iuxta normam in eodem capitulo traditam, ipſe Epiſcopus pauxillum ſedet in ſua ſede; deinde ſurgens, deponet cappam, capietq. ſacra indumenta, ordine ſumpta ex altari ab Acolythis, & miniſtris; videlicet, primò amictum, quem in medio, vbi eſt parua crux, oſculatur; deinde albam, tum cingulum, mox crucem pectoralem, & ſtolam à collo pendentem, quas ſimiliter oſculatur in medio; deinde pluuiale cum pectorali in coniunctura illius; & ſedens mitram pretioſam, ac annulum: quibus omnibus paramentis induitur per Diaconos aſſiſtentes paratos, præter annulum, qui imponitur ei per Presbyterum aſſiſtentem. Interim, ſi adeſt organum in Eccleſia, pulſatur. Cum Epiſcopus ſic paratus paululũ ſederit, ſurgit, depoſita mitra, ſurgentibus omnibus; & verſus ad altare dicit ſecretò [Pater noſter &c.] & [Aue Maria &c.] integrè, & tenens ſiniſtram manum infra pectus, dextera aperta facit ſibi crucis

ſignum

ſignum à fronte ad pectus, cantans intelligibili voce [Deus in adiutorium meum intende.] Et pro vnoquoque verbo tangit manu primò frontem, deinde pectus, mox humerum ſiniſtrum, vltimò dexterum,

& in fine iungit manus ante pectus. Cum chorus cantat verſiculum [Gloria Patri &c.] Epiſcopus, & omnes caput inclinant verſus crucem ſuper altari vſque ad Verſiculum [Sicut erat &c.] Interim cæremoniarius ducit Subdiaconum, vel alium, ad quem de Eccleſiæ conſuetudine ſpectat, intimare Antiphonas in habitu, in quo reperitur ante Epiſcopum, factis debitis reuerentijs altari, & Epiſcopo; cui,

 dicto

dicto per chorum Verſiculo [Sicut erat &c.] vſque ad [Amē.] incluſiuè, dicto alleluia, vel laus tibi Domine, Subdiaconus præintonat primam antiphonā: & donec per Epiſcopum nō fuerit præintonatio repetita, Cærimoniarius, & Subdiaconus præintonator expectant ibidē ſtantes; ea autem repetita intelligibili voce, ſiue ex libro, ſiue memoriter, prout magis Epiſcopo placuerit, facta iterū profunda inclinatione, inde diſcedunt, & cum debita reuerentia ante altare ad ſua loca redeunt. Epiſcopus verò ſic perſtat, donec expleta per chorum antiphona, inceptus fuerit primus Pſalmus; tunc ſedet, accepta mitra leuiori, ſi placet, & omnes pariter ſedent. Pſalmi decantari debent à choro, & ab ipſiſmet Canonicis, & beneficiatis, alijsq. de Capitulo in tono, & cantu Gregoriano cum grauitate, & decoro, ita vt eorū verba ab omnibus intelligātur; ſed verſiculus [Gloria Patri &c.] poterit ſolemniore vocis modulatione recitari, ad quē Epiſcopus cum mitra, & omnes alij detectis capitibus ſedentes, vel, prout reperiuntur, inclinant: &, ſi placuerit, finito quolibet Pſalmo, poterit antiphona per organum repeti, dum tamen per aliquos Māſionarios, aut alios ad id deputatos eadem antiphona clara voce repetatur. Et, ſi quis eſſet, qui cum organo cantare vellet, nihil aliud cantet, quàm ipſam antiphonam, vt latiùs in capitulo de organo explicatur. Reliquæ quatuor antiphonæ iuxta debi-

X. tum

ſtum, & condecentem ordinem, ritumque antiquum, per eundem Subdiaconum, ſeu alterum, ad quem ſpectat, præintonari debent, hoc ordine; videlicet, ſecunda Diacono aſſiſtenti à dexteris Epiſcopi; tertia Presbytero aſſiſtenti; quarta primo Canonico in choro manenti, ſiue ille ſit Archidiaconus, ſiue Archipresbyter; quinta Diacono aſſiſtenti a ſiniſtris Epiſcopi. Eadem omnia etiam in præintonatione aliarum antiphonarum obſeruantur, quæ in prima ſeruari debere dictum eſt; niſi quòd erga Canonicos parcior fiet reuerentia; videlicet, ſola capitis inclinatione. Surgente autem Canonico, cui præintonatur antiphona, Canonici, & omnes alij in choro præſentes ſurgunt: ſed quando præintonatur alicui ex aſſiſtentibus Epiſcopi, ſurgunt tantummodò alij coaſſiſtentes. Expleta Pſalmorum, & Antiphonarum decantatione, ducitur per Cærimoniarium idem Subdiaconus, ſeu alius, cui ex conſuetudine Eccleſiarum Capitulum cantare conuenit in habitu, in quo reperitur; factis debitis reuerentijs ad locum, vbi decantari ſolet Epiſtola in Miſſa, qui tenens ſibimet librum, cantabit Capitulum alta, & æquali voce, ad quod Epiſcopus cum mitra, reliqui omnes, detecto capite, ſurgunt; & reſponſo per cantores [Deo gratias.] ducitur per Cærimoniarium aliquis Canonicus, ſeu alius, ad quem de Eccleſiæ conſuetudine

ſpe-

ſpectat, qui præintonat Epiſcopo cum mitra ſtanti Hymnum: & Epiſcopus ſtatim, depoſita mitra, præintonationem Hymni repetit, quem chorus proſequitur in cantu plano, vel muſicali, prout magis placuerit; dummodò verba diſtinctè intelligantur: cui etiam intermiſceri organum poterit; dum tamẽ verba ipſa Hymni clara voce per aliquos ad id deputatos repetantur, vel cum organo cantentur. Si fuerint Hymni [Veni creator Spiritus.] aut [Aue maris ſtella.] dum Epiſcopus Hymnum intonat, omnes genuflectunt, & ſtatim ipſe quoque Epiſcopus ibi in ſuo genuflexorio, ſi adeſt, genuflectit; ſin minùs, ſuper aliquo puluino ad id parato, permanens in genuflexione vſque ad finem primi Verſus; quo finito ſurgit, ſurgentibus omnibus, & ſtat, quouſque perficiatur Hymnus cum Verſiculo, & Reſponſorio. Tũc per Cærimoniarium ducitur idem Subdiaconus, ſeu alter, qui priùs Antiphonas Pſalmorum præintonauit, cum eiſdem reuerentijs ante Epiſcopum, cui ſtãti adhuc ſine mitra præintonat Antiphonam Cantici [Magnificat.] qua repetita, Epiſcopus ſedet, & accipit mitram pretioſam, & pariter omnes ſedent. Et dum cantatur per chorum Antiphona, imponit thus in thuribulum per Acolythum thuriferarium allatum, Presbytero aſſiſtente nauiculam thuris porrigente, ſub ea forma, & verbis, quæ in capitulo de generali omnium thurificatione explicatur. Interim

duo

duo Acolythi præcedunt ad altare eleuantes hinc, indè anteriorem partem ſuperioris tobaleæ, ſeu veli ſuper altari poſiti, illamq. conduplicant vſque ad medium. Cum verò chorus incipit Canticū [Magnificat.] ſurgit Epiſcopus cum mitra, omnibus ſurgentibus; & facto ſibi crucis ſigno à fronte ad pectus, acceptoq. ſiniſtra manu baculo paſtorali, medius inter Diaconum, & Subdiaconum aſſiſtentes pluuiale hinc, inde eleuantes pergit ad altare; ante cuius infimum gradum depoſitis baculo, & mitra, & facta cruci ſuper altari poſitæ reuerentia; aſcendit ante medium ipſius altaris, & eo oſculato, capit de manu Presbyteri aſſiſtentis thuribulum, quod ipſe aſſiſtens de manu thuriferarij acceperat; & thurificat crucem, & altare. Qua autem forma dictū thuribulum ad manus Epiſcopi porrigatur, ac rurſus quo ordine, & modo ipſum thuribulum ſit ducendum, & altare thurificandum, in dicto capitulo de thurificatione latiùs demonſtratur. Thurificato altari, ibiq. mitra, & baculo receptis, Epiſcopus redit ad ſedē ſuam, vbi ſtans cum mitra ab aſſiſtente Preſbytero thurificatur; & duo Acolythi ſupradicti velum, ſeu tobaleam paulò ante plicatam reducunt, prout erat ſuper altari: ipſe verò Epiſcopus, mitra depoſita, retento tamen baculo, ſtat vſque ad finem Cantici, & Reſponſorij [Sicut erat &c.] Interim per Subdiaconum, ſeu alterum, qui Antiphonas pręintona-

intonauit, thurificatur primò Presbyter aſſiſtẽs, deinde Diaconus, & Subdiaconus aſſiſtẽtes, mox Canonici, & alij ordine ſuo, vt in dicto capitulo de thurificatione explicatur. Quòd ſi interim, expleto Cantico, Epiſcopus inciperet Verſiculũ [Dominus vobiſcum] pro oratione dicenda, debet ceſſare thurificatio. Cum per chorum repetitur antiphona Cantici, Epiſcopus ſedet, deponit baculum, & recipit mitrã. Interim Cærimoniarius medius inter duos Acolytos ceroferarios eos cum debitis reuerẽtijs ducit ante Epiſcopum, qui finita antiphona, & organo ſilente, depoſita mitra, ſurgit, & ſtans verſus altare, ex libro

ſibi per aſſiſtentem porrecto cantat Verſiculũ [Do-

minus vobiſcum.] deinde [Oremus.] & mox orationem competentem manibus iunctis, omnibus ſtãtibus; qua finita, dum repetit [Dominus vobiſcum.] Cærimoniarius cum ceroferarijs, factis debitis reuerentijs, diſcedunt, & redeunt ad altare, vbi in ſuo ſuo loco reponunt candelabra. Dicto per chorum [Benedicamus Domino.] dum reſpondetur per eundem chorum, ſiue per organum [Deo gratias.] Epiſcopus, reaſſumpta mitra, ſtans in ſua ſede, ſi inde à populo commodè videri poteſt, ſin minus, accepto baculo paſtorali, accedit ad altare, & facta ibidem profunda reuerentia cum mitra, benedictionem dat dicens [Sit nomen Domini &c.] iuxta formam in ſuo capitulo traditam. Si verò ſit Archiepiſcopus, aut aliàs vtens cruce, allata illi per cappellanum ante ſe, depoſita mitra, illi caput profundè inclinat; mox benedictionem dat: ſed indulgentiæ in Veſperis numquàm publicantur. Si adeſſet Cardinalis non Legatus, vel Metropolitanus Epiſcopus mittit ad eum cærimoniarium, ſiue aliquem cappellanum, vt placeat illi benedictionẽ dare, quam Cardinalis non Legatus, ſeu Metropolitanus ex vrbanitate remittit ipſi Epiſcopo celebranti dandam. Mox reuertitur ad ſuam ſedem, ſiue ad faldiſtorium, ſi eo vtatur, ibique exuitur ſuis paramentis; & pariter Canonici in ſuis locis deponunt paramenta ſacra, quibus induti erant: mox

Epiſcopum ſaltem extra portam Eccleſiæ comitantur, vt ſupra dictum fuit, organo interim hilari modulatione continuò perſonante.

DE VESPERIS SOLEMNIBVS EPIſcopo in craſtinum non celebraturo. Cap. 2.

SI Epiſcopus vel ob aliquod impedimentum, vel alia de cauſa in feſtis præcedēti capitulo enumeratis, vel in alijs feſtis, & Dominicis ſolemnibus non ſit ipſemet ſolemniter Miſſam celebraturus, velit tamen Veſperis ſiue primis, ſiue ſecundis intereſſe, & officium facere, obſeruabit eadem ferè omnia, quoad ſe, ac ſi in craſtinum eſſet celebraturus. Nam & eiſdem ſacris paramētis indutus erit, quibus non in ſede ſua, vt ſupra dictum eſt, ſed in ſacriſtia, vel alio loco ad id præparato induetur; & in eadem ſede reſidebit, incipiet, & perficiet Veſperas, prout ibi dictum eſt. Differētia erit ſolummodò in infraſcriptis; quia hoc caſu non omnes Canonici, ſed quatuor, aut ſex tantùm cum pluuialibus parantur; aſſiſtentes verò Canonici Diaconi hinc, inde a lateribus Epiſcopi erunt in eorum habitu Canonicali, ſic & Presbyter aſſiſtens. Antiphonæ verò non eodem ordine, nec per Subdiaconum, ſed per aliquem ex Canonicis, aut alium, ad quem de conſuetudine Eccleſiæ ſpectet,

ctet, intonantur; primò ipſi Epiſcopo, deinde alijs Canonicis, incipiendo à dignioribus, prout Eccleſiarum circa hoc vſus obſeruabit. Capitulum autem per aliquem ex cantoribus alta voce recitabitur. Cætera omnia fiunt, & dicuntur, prout in præcedenti capitulo expoſitum fuit. Quòd ſi Epiſcopus velit huiuſmodi Veſperis intereſſe cum cappa, tunc minimè conuenit, vt ipſe in tali habitu officium faciat; ſed Canonicus hebdomadarius indutus amictu, & pluuiali ſupra cottam, ſeu Rocchettum, ſi illo vtatur, totum officium faciet, petita prius ab Epiſcopo licentia, incipiendo [Deus in adiutorium &c.] vſque ad finem ſtans à latere Epiſtolæ, aſſiſtentibus ſibi quatuor, aut ſex beneficiatis pro diuerſitate feſtiuitatum, prout ſuo loco dicetur, pariter cum pluuialibus, quibus abſque alijs paramentis ſimpliciter ſuper cottam, vel Rocchettum induuntur. Epiſcopus verò in ſua ſede tantummodò benedicit incenſum; & in fine ſolemnem benedictionem dabit. Antiphonæ autem præintonantur ab aliquo ex beneficiatis paratis antedictis primò ipſi Canonico celebranti, deinde alijs Canonicis dignioribus iuxta morem Eccleſiæ: Organi ſonus eodem modo poterit intermiſceri, prout in proximo præcedenti capitulo declaratum fuit. Ipſe celebrans Canonicus vnà cum quatuor, aut ſex beneficiatis aſſiſtentibus, dum Pſalmi recitantur, ſedere poterunt cooperto

capite in aliquo ſedili, ſeu ſcamno præparato, & or-

nato à latere Epiſtolæ; videlicet, celebrans in medio, aſſiſtentes verò hinc, inde, vel aliàs, prout in Eccleſia vſitatum eſt. Capitulum decantabitur ab aliquo cantore. Hymnus, & Antiphona, ad [Magnificat.] præintonatur ab eodem aſſiſtente ipſi celebranti. Dum cantatur per chorum Antiphona ad [Magnificat.] dignior Canonicus ex Presbyteris, accedente Acolytho thuriferario, offert nauiculam incenſi Epiſcopo, qui imponit, & benedicit incẽſum more conſueto. Incepto Cantico [Magnificat.] ipſe Canonicus celebrans cum ſuis aſſiſtentibus ſurgit, & facta reuerentia Epiſcopo, thurificat more ſolito

lito altare; quo thurificato, ipſe ſtans in cornu Epiſtolæ, capite detecto, ab altero ex dictis duobus beneficiatis aſſiſtentibus, pluuiali induto thurificatur duplici ductu thuribuli. Mox Epiſcopus ſtans capite detecto, a Presbytero Canonico aſſiſtente thurificatur apud ſuam ſedem triplici ductu: & demum omnes Canonici, & alij ordine ſuo thurificantur. Finito Cantico, & repetita per chorum antiphona, celebrans cantat orationem ſtans verſus altare a latere Epiſtolæ, duobus Acolythis ceroferarijs candelabra cum cereis accenſis afferentibus, & alio inter illos medio librum tenente. Qua finita, & dicto per chorum [Benedicamus Domino &c.] Epiſcopus ſtans in ſua ſede, ſi inde a populo videri poſſit, aliàs apud altare, capite cooperto, niſi ſit Archiepiſcopus, aut aliàs vtens cruce, quia capite detecto verſus crucem, quæ per aliquem eius cappellanum genuflexum tenetur, ſolemniter benedicit: non tamen tunc vtitur baculo paſtorali, quia non eſt paratus. Reliqua omnia fiunt, prout proximè præcedenti capitulo dictum fuit.

DE VESPERIS IN ECCLESIIS CAthedralibus, abſente Epiſcopo, vel in Collegiatis ſolemniter celebrandis. Cap. 3.

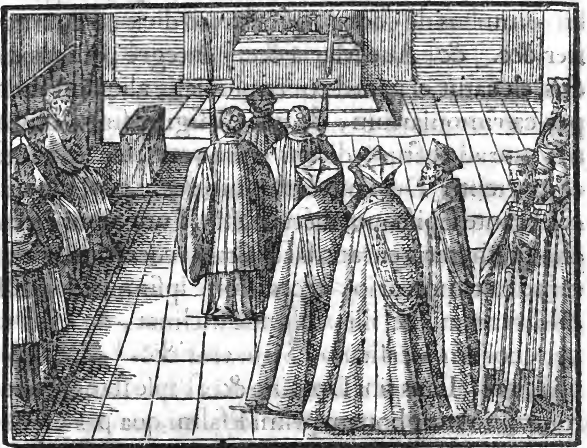
IN Eccleſijs Cathedralibus, abſente Epiſcopo, & in Collegiatis Canonicus hebdomadarius

para-

paratur in ſacriſtia pluuiali coloris tempori conuenientis ſuper Rocchetto,ſi eo vtatur,aut ſuper cotta, & cum eo parantur quatuor, aut ſex Presbyteri de gremio ipſius Eccleſiæ, non tamen Canonici; coadunatisq. Canonicis, & alijs de clero in chorum, prædictus Canonicus celebrans procedet è ſacriſtia hoc ordine; præcedunt duo Acolythi deferentes candelabra cum candelis accenſis, deinde Cærimoniarius, & aliqui miniſtri cottis induti,mox Presbyteri pluuialibus parati bini, & bini, vltimo loco Canonicus celebrãs pluuiali indutus medius inter duos ex dictis Presbyteris, qui fimbrias anteriores pluuialis ipſius parumper eleuant,parati procedunt manibus iunctis, & cooperto capite. Cum perueniunt ante altare, ſtabunt omnes recta linea: ceroferarij erunt omnium poſtremi hinc,inde à lateribus,in eorum medio Presbyteri pluuialibus parati, & inter ipſos medius Canonicus celebrans paratus, ſimulq. omnes detecto capite genuflectent, genuflexiq. parumper orabunt, præter Acolythos ceroferarios, & miniſtros ſupradictos cottis indutos, qui ſtatim diſcedunt ad latera altaris, ibiq. Acolythi candelabra cum cereis extinctis ſuper gradu, vel plano inferiori deponunt. Presbyteri parati cum Canonico celebrante poſtquàm orauerint, ſurgunt, & profundè altari caput, humerosq. inclinant. Si verò ſanctiſſimum Sacramentum in eo aſſeruatur, denuò genu-

flectunt;

flectunt; deinde ſalutant ab vtraque parte chori Ca

nonicos capitis inclinatione. Canonicus verò paratus celebrans accedit ad ſtallum, ſeu primam ſedem chori ab ea parte, quæ illi illa hebdomada obtigerit, in qua ſede ponetur puluinum, & alterum cum tapete ſuper ſcamno, ſeu genuflexorio ante ſe poſito; ſuper quo etiam ponitur liber ſerico coloris cæterorum paramentorum tectus; & vbi non adeſt tale ſcamnum, in aliquo legili, quod ponitur ante celebrantem, & remouetur, prout opus eſt; quo caſu tapete ſternitur ante ipſum celebrantem. Sedet ibi paululum, Presbyteri verò parati ſtant ante eum in

plano;

plano ; & cum per cærimoniarium fit ſignum inchoandi, ipſe Canonicus celebrans ſurgit, ſurgentibus omnibus de choro, qui ſecretò dicit [Pater noſter &c.] & [Aue Maria &c.] integrè ; quibus dictis, eleuatur ei pars dextera pluuialis aliquantulum per cærimoniarium, & ipſe ſe ſignat ſigno crucis a fronte ad pectus, dicens clara voce, & in cantu competenti [Deus in adiutorium &c.] prout ſupra, celebrante Epiſcopo, dictum eſt. Tunc vnus ex dictis Presbyteris paratis, facta altari reuerentia, ac ducente cærimoniario, accedit ante ipſum Canonicũ celebrantem, & illi profundè inclinat, & expleto per chorum Verſiculo [Sicut erat &c.] & [Alleluia] vel [Laus tibi Domine &c.] ipſe ſtans præintonat illi Antiphonam primi Pſalmi, qua per Canonicum celebrantem repetita, ipſe iterum facta reuerentia ante illum, & altare, vt priùs recedit cum cærimoniario ad ſedilia in plano chori diſpoſita hinc, inde, & ornata panno viridi, aut tapetibus, vbi ſedet cum alijs Presbyteris paratis. Expleta per chorũ antiphona, duo cantores cottis induti intonãt Pſalmos in medio chori; & incepto primo verſu Pſalmi, omnes ſedent; & ſic remanent ſedentes vſque ad Capitulũ, niſi quatenus pro intonatione Antiphonarum ſurgunt, vt mox dicetur. Cũ dicitur verſiculus [Gloria Patri &c.] in fine cuiuſlibet Pſalmi, omnes caput detegunt, illudq. ſedentes profundè inclinant, eo

modo

modo inclinati permanentes vſque ad Verſiculum [Sicut erat &c.] Cantores duo prædicti præintonant cæteras antiphonas Canonicis ab vtraque parte chori per ordinem incipiẽdo a dignioribus; & cum aliquis ex Canonicis reſumpturus antiphonam ſurgit, pariter omnes tam Canonici, quàm alij de clero ſurgunt, & illo ſedente, ſedent. Finitis Pſalmis, duo Acolythi ſimul cum dictis Presbyteris paratis accedunt ad Canonicum celebrantem, eique faciunt reuerentiam, & hinc, inde ad eius latus aſſiſtũt in plano chori; ipſe verò Canonicus, finita antiphona, ſeu ſono organi, ſurgit, capite detecto, iunctisq. manibus, cantat Capitulum; &, eo finito, aliquis ex dictis Presbyteris paratis accedens propiùs ante eius faciem intonat illi Hymnum; quo per eum repetito, prædicti Acolythi, ac Presbyteri parati, facta Canonico reuerentia, recedunt ad loca ſua, vbi parati ſtant manibus iunctis, donec perficiatur Hymnus. Quo expleto, duo ex eiſdem paratis accedentes ad medium chori ante altare cum debita reuerentia æqualiter ibi ſtantes cantant ſimul verſum voce altiori, quibus chorus reſpondet: alter verò ex ipſis rediens ante celebrantem cum debita reuerentia præintonat illi Antiphonam ad [Magnificat.] qua per celebrantem repetita, ipſe celebrans, & alij omnes in choro ſedent: & cum inchoatur Canticum [Magnificat.] quod à duobus Presby-

teris paratis pluuialibus intonatur, omnes ſurgunt; & ipſe celebrans ſalutans hinc, inde Canonicos capitis inclinatione, qui ei aſſurgere debent, capitibus detectis, vadit ad altare cum dictis Presbyteris paratis ordine, quo venerant, & faciunt altari profundã reuerentiam: aut, ſi ſuper eo ſit Sacramentum, genuflectunt ante infimum gradum. Celebrans cum duobus ex dictis paratis aſcendit ad medium altaris, quod oſculatur, mox vertens ſe verſus cornu Epiſtolæ altaris, vbi thuriferarius ante eum ſtans inclinatus offert illi thuribulum apertum cum prunis ardẽtibus: celebrans, miniſtrante ei presbytero parato à dextera illius aſſiſtente nauiculam cum cochleari, imponit thus in thuribulum, & benedicit more conſueto; acceptoq. thuribulo de manu eiuſdem preſbyteri parati, thurificat altare debito ritu, mox thuribulum reddit eidem presbytero parato, à quo acceperat, & ille thuriferario: & facta altari reuerentia, ſimul cum dictis Presbyteris paratis ordine, quo venerant, recedunt ad ſua loca, ſalutatis iterum redeundo Canonicis, ab vtraque parte chori, vt prius. Canonicus celebrans ſtans in loco ſuo, inuitato prius ad honorem incenſationis proximiori Canonico caput inclinando, aut, ſi adſit, Vicario Epiſcopi, vel alio digniori, qui immediatè poſt eum debeat incenſari, incenſatur ab aliquo ex dictis presbyteris paratis triplici ductu thuribuli cum profunda capitis incli-

natione

natione ante,& poſt incenſationem. Thuriferarius accepto de manu eiuſdem presbyteri thuribulo, thurificat omnes Canonicos ordine ſuo cum reuerẽtijs, ante, & poſt,duplici ductu,deinde cæteros de choro vnico ductu,primo tantùm in ordine capite inclinato. Aduertant cantores, & organiſta,vt cantum, & ſonum inuicem alternatim ita dimetiantur, vt ante repetitionem Antiphonæ incenſatio ſit expleta. Cũ repetitur à choro antiphona,omnes ſedent. Interim Acolythi duo cum candelabris,ac cereis accenſis, & Presbyteri parati accedunt ad Canonicum celebrãtem aſſiſtendo,vt ſupra,factis ſolitis reuerentijs. Expleta antiphona, omnes ſurgunt; Canonicus verò celebrans ſtans iunctis manibus cantat [Dominus vobiſcum. Oremus.] & orationem competentem cum ſua concluſione, vel plures, pro qualitate temporum,ſecũdùm regulas,& rubricas Breuiarij.Qua, ſeu quibus finitis, duo ex dictis Presbyteris paratis accedunt ad medium chori ad altare verſi,& ibi voce altiori cantant [Benedicamus Domino.] & redeunt ad celebrantem, qui dicto [Fidelium animæ &c.] ſi Completorium continuetur,ſalutatis Canonicis ab vtraque parte chori, diſcedit cum prædictis paratis ordine, quo venerat: ſi verò non ſequatur Completorium, dicit Antiphonam beatæ Mariæ genuflexus, pariter omnibus genuflectentibus,quãdo iuxta regulas Breuiarij eſt genuflectendum,& in

ſine dicit voce ſummiſſa verſiculum, orationem, & [Diuinum auxilium &c.] deinde diſcedit, vt ſupra. Supradicto ordine ſemper diebus Dominicis, & feſtiuis, quæ a populo obſeruantur, a Canonico hebdomadario, tam in Collegiatis, quàm in Cathedralibus Eccleſijs, abſente Epiſcopo, Veſperarum officia celebrantur: ea tamen moderatione adhibita, quòd in feſtis ſolemnioribus, vt in Natali Domini, Epiphania, Paſchate Reſurrectionis, Aſcẽſione, Pentecoſte, feſto Corporis Chriſti, Apoſtolorum Petri, & Pauli, Aſſumptionis beatæ Mariæ Virginis, omnium Sãctorum, Sãcti tituli Eccleſiæ, & patroni ciuitatis, vel Eccleſiæ dedicatione, ſex pluuialia a Presbyteris, ſeu clericis totidem hebdomadario aſſiſtentibus ſumantur. In alijs feſtis immediatè ſubſequentibus diem Natalis Domini, Paſchæ, & Pentecoſtes; item in feſtis Circumciſionis Domini, Purificationis, & Annuntiationis beatæ Mariæ Virginis, Trinitatis, & ſancti Ioannis Baptiſtæ, quatuor tantùm pluuialia ſumantur in Dominicis, & alijs feſtis duo.

DE COMPLETORIO.

Cap. 4.

SI Epiſcopus Completorio intereſſe, & officium facere voluerit, erit cum ſua cappa in choro in ſuo loco, ſeu ſtallo, panno aliquo, vel tapeti cum puluinaribus

ribus parato. Officium verò ipſius erit circa hæc; videlicet, vt dicente cantore [Iube Domne benedicere.] ipſe ſtans reſpondeat [Noctem quietam &c.] & poſt lectionem breuem [Adiutorium noſtrum &c.] deinde [Pater noſter.] tum confeſſ. & abſolut. & alia vſque ad [Deus in adiutorium &c.] incluſiuè, & incepto Pſalmo, ſedebit. Cætera omnia dicentur per chorum, & hebdomadarium vſque ad orationem, quam ipſe Epiſcopus cantabit, & demùm benedictionem dabit dicens [Benedicat nos omnipotens Deus &c.] Nulla autem fiet altaris thurificatio ad Canticum [Nunc dimittis etc.] nec organum pulſabitur, niſi fortè in aliquibus Eccleſijs huiuſmodi Hora ſolemniùs celebrari aliquando conſueuerit; quo caſu organum adhiberi poterit, iuxta normam ſuperiùs traditam. Cum verò Epiſcopus præſens erit, & officium non faciet, omnia prædicta per hebdomadarium in ſuo habitu Canonicali fient, obſeruatis tamen debitis reuerentijs verſus Epiſcopum; nam ipſe hebdomadarius ad Verſiculum [Indulgentiam etc.] in principio, & ad Verſiculum [Benedicat vos omnipotens Deus etc.] in fine, inclinabit ſe profundè verſus Epiſcopum. In Collegiatis Eccleſijs, vel abſente Epiſcopo, eadem obſeruantur per hebdomadarium.

DE MATVTINIS PRAESENTE Epiſcopo. Cap. 5.

IN Matutinis, quando Epiſcopo placuerit officium facere, hora competẽti veniet cum ſua cappa aſſociatus à Canonicis more ſolito, & factis orationibus ante Sacramentum, & altare maius, accedet ad chorum in loco ſuo ornato, vt ſupra, vbi ſedebit aliquantulum, cucullo cappæ ſupra caput reducto, vel etiam cum bireto, prout magis placebit, aptatis in girũ fimbrijs cappæ per aliquem cappellanum, vel cærimoniarum magiſtrum. Apud eum nulli erunt aſſiſtentes. Poſt modicam moram Epiſcopus ſurget, ſurgentibus omnibus, & ſtans capite detecto verſus altare dicet ſecretò [Pater noſter. Aue Maria, & Credo] integrè: quibus completis, ſignans ſibi cum pollice dexteræ manus labia paruo ſigno crucis altiori voce cantando dicet [Domine labia mea &c.] deinde [Deus in adiutorium &c.] quod cum dicit, facit ſibi ſignum crucis à fronte ad pectus, prout ſupra in Veſperis dictum eſt: & ſic permanet ſtans, donec per chorum decantatum ſit Inuitatorium cum Pſalmo [Venite exultemus &c.] ac Hymnus, quem ipſe decenter aliquo præintonante competenti voce incipiet, ſi erit celebraturus, aliàs non. Incepto primo Pſalmo, ſedebit, & omnes de choro, ac alij miniſtri

ſtri ſedebunt, Pſalmi decantabuntur cantu plano, pauſatè ad puncta, & clara voce per Canonicos, & alios de choro cum deuotione, & reuerentia, & ad Verſiculum [Gloria Patri &c.] omnes ſe inclinabunt, prout ſupra in Veſperis dictum fuit. Antiphonæ per aliquem Manſionarium, vel eum, cui ex conſuetudine Eccleſiæ competit, præintonabuntur Canonicis, incipiendo à dignioribus gradatim. Lectiones autem octo à totidem Canonicis iunioribus incipiendo à iuniore, priùs à cærimoniario inſtructis, competenti voce, & tono recitabuntur, apud legile in medio chori collocatum, quarum ſeptimam, & octauam cantabunt hi, qui futuri ſunt aſſiſtentes à lateribus Epiſcopi in Miſſa; nona verò, & vltima lectio dicetur ab ipſomet Epiſcopo ſtante. Igitur finitis tribus pſalmis primi Nocturni, cũ cantatur Verſiculus, cærimoniarius ducit iuniorem Canonicum, qui eſt cantaturus primam lectionem, ad legile, paulò ante cum libro lectionum præparatum in medio chori nudum, ideſt, ſine aliquo panno, vel coopertorio; & ibi facta reuerentia altare, & Epiſcopo cum profunda inclinatione, reſpicit aliquãtulùm in libro lectionem, quam lecturus eſt, & ſic ſtans expectat, donec Epiſcopus ſtans, detecto capite, inceperit alta voce [Pater noſter &c.] & illud ſecretò perfecerit vſque ad Verſiculum [Et ne nos &c.] & ſucceſſiuè ex libro ſibi allato, vel memoriter cantauerit abſolutionem;

ctionem, videlicet [Exaudi Domine etc.] cui reſpõſo per chorum [Amen:] ipſe Canonicus ſtãs apud legile inclinat profundè ſe verſus Epiſcopum, & petit ab eo intelligibili voce benedictionem dicẽs [Iube Domine benedicere.] & non [Domine.] ad quem ſic inclinatum permanentem Epiſcopus conuerſus ſtans reſpondet benedicens, videlicet [Benedictione perpetua etc:] non tamen manu ſignans; & reſponſo per chorum [Amen:] Epiſcopus ſedet cooperto capite, cuius fimbriæ in girum aptantur, vt ſupra, & pariter omnes ſedent. Canonicus verò tũc, & non prius incipit, & proſequitur ſuam lectionem altiori voce, diſtinctè, & modeſtè, in tono, prout ſuo loco, et capitulo demonſtratur. Qua finita, cum dicturus eſt [Tu autẽ Domine etc.] genuflectit verſus altare. Tum ſurgens, facta ſolita reuerentia Epiſcopo, qui verſus eum facit ſignum crucis, reuertitur ad locum ſuum, abſque oſculo manus Epiſcopi: ſed ſi fortè non eſſent Canonici, qui cantarent, oſcularentur manum. Idem per omnia facit ſecundus, et tertius Canonicus, ac ſucceſſiuè alij in ſecundo, et tertio Nocturno lectiones cãtaturi, idemq. per Epiſcopum, et chorum obſeruatur, quoad abſolutiones, benedictiones, et alia, quæ occurrunt, dum Pſalmi, et lectiones cantantur, quod in primo nocturno ſeruatum fuit: hoc tantum excepto, quod ad primam, quartam, et ſeptimam benedictiones Epiſcopus ſtat,

prout

prout ſtetit cantans abſolutiones,ad alias verò ſedet. Cum cantatur per Canonicum textus Euangelij pro ſeptima lectione,Epiſcopus, & reliqui omnes ſtant, donec dicatur per dictũ Canonicum[Et reliqua.] & incepta homelia, ſedent. Ipſe autem Canonicus non debet recitando textum Euangelij librum, nec ſeipſum ſignare, nec manus iunctas tenere, ſed ſuper libro,prout in alijs lectionibus. Ad octauam lectionem Epiſcopus dat benedictionem ſedendo, vt ſupra. Nonam lectionem cantat ipſe Epiſcopus ſtãs cum cappa, detecto capite, verſa facie ad altare, ad quem tunc, & non priùs, accedunt duo aſſiſtentes Diaconi miniſter de candela, & alius de libro ſeruiens. Epiſcopus autem, ſi non aderit in choro maior ſe,ſtãs,vt ſupra,dicit cantando verſus altare[Iube Domine benedicere.] & non[Domne.] cui abſolutè reſpondetur per chorũ[Amen.] Si verò adeſſet Legatus,aut aliquis Prælatus maior ſe,Epiſcopus verſus ad illum peteret benedictionẽ, ille verò ſtans in loco ſuo reſponderet[Ad ſocietatem ciuiũ etc.] vel[Per Euangelica dicta etc.] factis tamen priùs mutuis reuerẽtijs inter Epiſcopum,& Legatum, ſeu alium ſuperiorem maiorem. Et dum Epiſcopus cãtat ſuam lectionem, omnes pro eius reuerentia ſtant detecto capite. Qua finita, Epiſcopus profundè caput verſus altare inclinans dicit [Tu autem Domine etc.] & reſponſo per chorum[Deo gratias.]

accedit cum debitis reuerentijs præintonator, de quo ſuperius a nobis dictum eſt, ante Epiſcopum, & preintonat ei [Te Deum etc.] ſi eſt celebraturus. Quo per Epiſcopũ repetito ex libro, vel memoriter, prout magis placuerit; chorus illum proſequitur, cui & organum intermiſceri poterit, cum regula ſuperiùs tradita, dummodò verſiculus [Te ergo quæſumus.] exprimatur voce clara, alioquin cum ſuaui harmonia ſine organo. Qui verſiculus dum recitatur, Epiſcopus, & omnes genuflectunt in locis ſuis.

DE MATVTINIS IN CATHEDRAlibus, & Collegiatis Eccleſijs abſente Epiſcopo. Cap. 6.

IN Cathedralibus, & Collegiatis Eccleſijs abſente Epiſcopo hora competenti congregantur in ſacriſtia omnes Canonici, vbi induuntur ſuo conſueto habitu Canonicali. Canonicus quoque, ſeu alius dignior presbyter Eccleſiæ Miſſam celebraturus induitur eodem habitu Canonicali, vel alio ſuæ dignitati conuenienti, quo in Eccleſia vti conſueuit. Qui ſic congregati incipiunt progredi verſus chorum. Præcedunt magiſtri cærimoniarum; deinde duo clerici cantores; tertio loco Canonicus ſeu presbyter facturus officium; ſequuntur alij Canonici ſeniores, & digniores, deinde iuniores, & minùs digni.

gni. Cum peruenerint ante altare, omnes genufle-xi aliquantulum orent, Canonicus,ſeu presbyter facturus officium cum ſuis clericis poſt ipſum in plano chori, ſeu ante altare. Alij hinc, inde in eodem plano ab vtraque parte chori. Surgente Canonico, aut presbytero prędicto cum ſuis clericis,omnes pariter ſurgunt. Qui facta hinc,inde Canonicis reuerentia, aſcendit chorum in primo ſtallo; ſeu ſede ex ea parte,vbi ea hebdomada chorus aſſignatur. Siſtit ſe, & propè ipſum ſtat vnus magiſter cærimoniarũ. Sub ipſo in plano chori erunt duo cantores, qui ſimul venerant, alij omnes ad ſua ſcabella aſcendunt. Interim Canonicus facturus officium ſedet in puluinari ſupra ſedem ſuam poſito habens ante ſe tapete ſuper ſcabello cum puluinari,ſuper quo poſitus ſit liber apertus continens Antiphonas, Hymnum, & orationem,quæ legenda ſunt, vel ſuper legili, vt dictum eſt in Veſperis. Poſtquàm omnes venerint ad ſua loca, indicante cærimoniario ſurgit Canonicus prædictus, dicit ſecreto [Pater noſter. Aue Maria, & Credo] Deinde ſignans ſibi pollice dexteræ manus os cantat tono competenti [Domine labia mea aperies.] & reſponſo à choro [Et os meum annuntiabit laudem tuam.] eadem manu dextera producens ſibi crucem à fronte ad pectus eodem tono dicit [Deus in adiutorium meum intende.] Cum dicitur Verſiculus [Gloria Patri, & Filio, etc.] tam ip-

ſe,quàm alij omnes profundè inclinant ſe. Cum dicitur [*Sicut erat*] erigunt ſe: & interim duo illi cãtores accedunt ad medium chori, facta priùs altari genuflexione,cantãt ex libro ſuper legili ante ſe poſito Inuitatorium, quod a choro reſumitur, & Pſalmum [Venite] interim omnes ſtant vſque ad primum Verſiculum primi Pſalmi Nocturni. Cum cãtatur [Et procidamus ante Deum] tã ipſi cantores, & celebrãs,quàm alij omnes genuflectũt,poſtea ſurgunt,& proſequũtur. [Ploremus ante Dominũ,qui fecit nos etc.] Repetito Inuitatorio, duo illi cãtores accedunt ad Canonicum officium facientem,& ſtãtes in plano ante ipſum,facta ei profunda reuerẽtia, vnus ex illis a dexteris præintonat Canonico prędicto Hymnum;quo per Canonicum intonato,chorus proſequitur ab eadem parte, vbi eſt Canonicus officium faciens,deinde viciſſim ex altera parte, donec Hymnus expleatur. Et in fine, cum nominatur ſancta Trinitas, omnes profundè inclinant. Expleto Hymno, idem cantor, qui intonauit Hymnum, ſtans ante Canonicum, facta illi profunda reuerentia, præintonat ei Antiphonam primi Nocturni, quam ille intonat ex libro ante ſe poſito. Qua intonata, duo illi cantores, facta reuerentia, accedunt ad librum Antiphonarium in medio chori exiſtentem; & facta primùm in plano genuflexione verſus altare, expleta antiphona, incipiunt Pſalmos primi

No-

Nocturni, cantantes primùm verſum in tono Antiphonarij aſſignato. Quo primo verſu Pſalmi intonato, Canonicus faciens officium, & cæteri omnes ſedent: cantores iterum genu facta reuerentia altari, redeunt ad ſuum locum in plano chori ante Canonicum facientem officium, & ibi faciebus ad altare verſis, in ſcabello parum oblongo panno viridi cooperto ſedent. Et circa finem cuiuſque Pſalmi ſurgunt, & ambo accedunt ad alteram partem chori: cumque pertranſeunt ante altare, in medio genuflectentes reuerentiam faciunt altari: deinde Canonicum in primo ſtallo, ſeu ſede ab illa parte chori ſedentem adeunt; & repetita prima antiphona, facta ei debita reuerentia, alter ex eis, vt ſupra, illi intonat ſecundam antiphonam; & ſic viciſſim ſemper faciunt ſucceſſiuè ſingulis Canonicis antiphonas præintonantes: & ſemper poſt inchoatum Pſalmum ad ſuum ſcabellum redeunt, vbi ſedent, dum Pſalmus perficitur. Circa finem tertij Pſalmi cuiuſque Nocturni ſurgunt, & accedunt ad librum, & factis debitis inclinationibus altari, & choro, cantant Verſiculum, quo incepto, omnes ſurgunt; & reſponſo a choro, Canonicus faciens officium intonat [Pater noſter] & reliquum dicit ſecretò. Interim dum cantatur Verſiculus, cærimoniarius accedit ad Canonicum iuniorem, qui lecturus eſt lectionem, & facta ei reuerentia,

ipſum

ipſum ducit ad legile, vbi lectiones legi ſolent, quod locari debet in medio chori verſus altare; quò cum peruenerit, genuflectit cum cærimoniario verſus altare: deinde profundè facit reuerentiam Canonicis, primùm à parte chori, vbi eſt Canonicus faciens officium, deinde ab altera parte; & mox propius accedit ad legile; &, cum tempus erit, petit benedictionem caput profundè verſus celebrantem inclinans; cui ille ſtans benedicit, quod & in alijs benedictionibus ſeruat, hoc eſt, vt ſtans ſemper, detecto capite, benedicat. Lectiones leguntur, feſtis præſertim diebus, à Canonicis, incipiendo à iunioribus ad ſeniores; & quando non adſunt tot Canonici, primas legunt alij clerici in choro exiſtentes. Legant autem diſtinctè, & deuotè in tono côſueto in Eccleſia Romana, vt ſuo loco dicetur. Si noctu legantur, cærimoniarius adhibet paruam candelam, & alia fiunt, vt ſupra in Matutinis Epiſcopalibus dictum eſt, præter oſculum manus Canonici facientis officium; ſed lector cum dicit [Tu autem Domine etc.] in fine lectionis genuflectit, & factis debitis reuerentijs ijs, qui in choro exiſtunt, diſcedit. Circa finem tertij nocturni Canonicus faciens officium accipit pluuiale coloris tempori congruentis, & duo cantores ſimiliter; cum cantatur octauum reſponſorium, duo Acolythi ſumunt candelabra duo, quæ cum candelis accenſis deferunt ante Canonicum paratum; & ea tenent,

nent, donec legerit totam lectionem, & inceperit Hymnum [Te Deum etc.] quem Hymnum alter ex dictis cantoribus paratis pluuiali, facta illi debita reuerētia, præintonat. Cum dicitur [Te ergo etc.] genuflectit in ſuo loco, & alij oēs ſimiliter. Hymno expleto, incipit Laudes, in quibus omnia ſeruantur, quæ de Veſperis in Collegiatis ſuperiùs dicta ſunt.

DE LAVDIBVS, RELIQVISQVE Horis Canonicis. Cap. 7.

EXpleto Hymno [Te Deum etc.] ſi Epiſcopus in Matutinis ſolemne officium peregit, congruum erit, vt etiam Laudes ſolemniter celebret: in quibus ea omnia ferè ſeruari conueniet, quæ ſupra dicta ſunt de Veſperis ſolemniter per Epiſcopum celebrandis, ipſo in craſtinum Miſſam non celebraturo. Nā ſtatim finito Hymno, Epiſcopus in ſua ſede Epiſcopali capiet pluuiale, & mitram, & alia paramenta, prout in dictis Veſperis dictum fuit, & cum eo quatuor, aut ſex Canonici ex dignioribus capient pariter pluuialia, alij verò Canonici non parantur. Epiſcopus inchoabit Laudes abſolutè cantando [Deus in adiutorium:] ſignando ſe ſigno crucis à fronte ad pectus, prout ibi dictum fuit. Antiphonas eodem modo, & ijdem præintonabunt Canonicis dignioribus, vt in dictis Veſperis, eademq. obſeruabuntur in ſeſſione,

ſurre-

ſurrectione,& reuerentijs,dum Pſalmi,& Antiphonæ decãtantur,quæ ibidem dicta ſunt.Sic etiã quoad Capitulum,& Hymnum: & cum inchoatur Canticum [Benedictus.] Epiſcopus,poſito priùs thure in thuribulum, dum per chorum cantatur antiphona, ſurget cum mitra, & baculo, aſſociatus à prædictis Canonicis paratis, & thurificabit altare, & deinde thurificabitur ipſe apud ſuam ſedem ſtans

cum mitra,à digniori ex dictis Canonicis paratis,vel alio, cui competat, prout ibidem explicatum fuit. Organum quoque ad Hymnum,& Canticum [Benedictus &c.] & in fine Pſalmorum poterit adhibe-

ri,

ri, cum eadem norma, & regula ſuperiùs tradita. Denique dum repetitur antiphona per chorum, finito Cantico [Benedictus] cærimoniarius cum ceroferarijs accedit ante Epiſcopum, qui cantabit orationem; & mox dabit benedictionem; & denique omnia alia fient, prout ibi latiùs enarratum fuit. Pariter abſente Epiſcopo, & in Eccleſijs Collegiatis eadem omnia ſeruabuntur, prout in dictis Veſperis continetur.

Ad reliquas horas Canonicas Epiſcopus non ſolet interuenire: ſi tamen volet intereſſe, erit in choro cum cappa, & nullum officium faciet, ſed omnia fient per Canonicos, & hebdomadarios iuxta ſtylum Eccleſiarum. Excipitur tantummodo hora Tertia, quam, ſi Epiſcopus eſt ſolemniter Miſſam celebraturus, pariter & ab illo celebrari conuenit, prout latiùs ſequenti capitulo declarabitur.

DE MISSA SOLEMNI EPISCOPO celebrante. Cap. 8.

QVo ordine, quoue comitatu Epiſcopus ad Eccleſiam ſiue pro Veſperis, ſiue pro Miſſa, alijſque officijs accedere debeat, ſuperiùs explicatum fuit. Nunc videnda ſunt ea, quæ ad Miſſam ſolemnem, ipſo Epiſcopo celebrante, ſpectant explicaturi poſtmodū ſuis locis in ſingulis feſtiuitatibus, ſi quid

addendum, minuendum, vel immutandum erit. Diximus iam valde conuenire, atque antiquæ Eccleſiaſticæ diſciplinæ conſonum eſſe, vt in Eccleſijs Cathedralibus locus aliquis, ſiue ſacellum, ab antiquis Secretarium appellatum, deputetur, ad quem Epiſcopus ſolemniter celebraturus Miſſam, poſtquam ſua cappa indutus ingreſſus fuerit Eccleſiam, ſacraſque preces ad altaria ſuperius memorata effuderit, cum ſuis Canonicis, & choro conueniat. Qui locus præparatus, ornatuſque eſſe debet altari condecenti cum cruce, & candelabris, ac cereis accenſis, ſuper quo erunt repoſita ſacra Miſſalia, indumenta pro Epiſcopo ſuo ordine. Aderunt etiam ibi ſedes pro Epiſcopo verſus cornu dexterum, vel ſiniſtrum altaris pro ſituatione, & commoditate loci, & ſedilia pro Canonicis, & alijs circum circa. In eum locum ingreſſus Epiſcopus, factaque reuerentia cruci ſuper altari prædicto exiſtenti, ſedebit aliquantulum ſuper dicta ſede ſibi præparata, donec Canonici extra illum locum capiant ſacra indumenta, remanentibus duobus Diaconis aſſiſtentibus apud Epiſcopum, dum alij parantur, qui & ipſi poſtea accipiunt paramenta: quibus paratis, atque in eundem locum ingreſſis cum debitis reuerentijs altari, & Epiſcopo, ac apud eorum ſedilia ſtantibus, Epiſcopus ſurget, & ſtans capite detecto verſus altare dicet ſecretò

totum

totum [Pater noſter, & Aue Maria] tum faciẽs ſibi crucis ſignum à fronte ad pectus, ea forma, quæ ſuperiùs expreſſa fuit, altiori voce incipit horam Tertiam dicens [Deus in adiutorium etc.] chorō proſequente [Domine ad adiuuãdum etc.] & Hymnũ [Nunc ſancte nobis Spiritus] cui organũ intermiſceri poterit, ſecundùm regulam ſuperiùs traditam. Quo Hymno finito, cantor dicit antiphonam, atque incepto Pſalmo [Legem pone &c.] Epiſcopus ſedebit, ſedentibus etiam Canonicis, exceptis his, qui Epiſcopo miniſtraturi ſunt; chorus autem proſequetur Pſalmos. Tunc miniſter de libro ſeruiens cotta indutus, vna cum altero candelam accenſam tenente, accedent cum libro ante Epiſcopum, qui poterũt eſſe aliqui ex ſuis cappellanis: & qui de libro ſeruiet, genuflexus manebit, dum Epiſcopus legit ſedens: Epiſcopus verò ſedens legit antiphonam [Ne reminiſcaris etc.] & Pſalmos conſuetos, duobus Canonicis ſibi à lateribus aſſiſtentibus, qui debent per totã Miſſam deſeruire, alternatim reſpondentibus. Interim Subdiaconus cantaturus Epiſtolam, qui ſimul cum Diacono Euangelium cantaturo, ac alijs Canonicis erit iam Subdiaconalibus paramentis indutus, dẽpto manipulo, vt in capitulo de eorum officio dicitur, afferet ex altari ſandalia, & caligas manibus velo coopertis, alio velo cooperta, ambabus manibus eleuata, ante Epiſcopum, illaq. adiuuãtibus duobus Epiſcopi

ſcutiferis, qui ad abacum ſolent aſſiſtere, genuflexus induit primò in dextero, deinde in ſiniſtro pede Epiſcopi, detractis priùs ordinarijs calceis: eodemq. tẽpore ſex, vel octo Acolythi cum cottis genuflexi, fimbrias cappæ circum circa eleuant, & dilatant, coopeřiẽdò dictum Subdiaconum, & ſcutiferos, quò commodiùs, & decẽtiùs officium ſuum peragere poſſint. Quibus expeditis, ſubdiaconi, & ſcutiferi prędicti recedunt ad loca ſua. Acolythi, aptatis in girũ cappæ Pontificalis fimbrijs, ad altare redeũt, vt præſtò ſint pro paramentis Epiſcopo deferendis. Epiſcopus proſequitur lectionem Pſalmorum, quibus dictis vſq. ad [Kyrie eleiſon] ſurgens detecto capite, verſus altare dicit orationes. Chorus autem admoneatur, vt Pſalmos Tertię lentè proſequatur, interpoſito etiam, ſi opus videbitur, poſt quemlibet Pſalmum organo, ita vt eodem tempore illos perficiant, quo Epiſcopus ſuos Pſalmos cum ſuis verſiculis legerit, & paratus fuerit, vt infra. Lectis Pſalmis, & orationibus vſque ad orationem, quæ pro lotione manuum dicitur, excluſiuè, Epiſcopus, depoſita cappa, incipit legere, vel memoriter dicere orationes, quæ pro paramẽtis induendis ordinatæ ſunt, dicendo ſingulas orationes ad ſingula paramenta, cum illis induitur; excepta oratione, quæ dicitur ad manipulum, quę ſtatim poſt alias dicenda erit, cum dici non poſſit eo tẽpore, quo accipit manipulum. Cum Epiſcopus exuit cappam,

dicet orationem [Exue me Domine, &c.] & dicta per eundem oratione [Da Domine,&c.] pro lotione manuum, extractiſq. ei per aſſiſtentes Diaconos annulis, lauat manus: & tunc laici tantùm,& clerici omnes, præter Canonicos, & Prælatos, debent genuflectere, niſi adeſſet Legatus, aut alter dignior Epiſcopo, quo caſu nõ debet permittere,vt genuflectant. Cùm vero ſumitur aqua ex abaco pro lotione manuum Epiſcopi ab aliquo nobili viro,poterit fieri pręguſtatio illius à miniſtris,vel ſcutiferis illam ſuggerentibus,vt ſuperiùs dictum fuit. Sed ſi ipſi portãtes aquam non ſunt ex nobilibus ciuitatis, ſed ex ipſis ſcutiferis,ſeu familiaribus Epiſcopi,non vtique ea forma portabunt, prout dicti nobiles, ſed dextera manu vrceum cum aqua,ſiniſtra verò lancem;& cũ fuerint ante Epiſcopum genuflexi, infundunt pauculum aquæ ſuper labio ipſius lancis,eamq. præſente Epiſcopo deguſtant, tum aquam ſuppoſita lance ſuper manus Epiſcopi infundunt: duo autem cappellani genuflexi hinc, inde tenent mappam extenſam ſub lance pro tergendis manibus ipſius Epiſcopi; quibus terſis,reponuntur ei annuli ab eodẽ Diacono aſſiſtente: & hæc forma lotionis manuũ ſeruatur ſemper,quando Epiſcopus intra Miſſarum ſolẽnia,& in alijs quibuſdam ſacris actibus publicè lauat manus.Statim lotis manibus adſint Acolythi pręfati, qui afferant ex altari paramenta Epiſcopi per ordinem,

nem, vnus poſt alium; videlicet, amictum, albam, cingulum, crucem pectoralem, ſtolam, pluuiale, & mitram; quibus induitur Epiſcopus per Diaconum à dexteris, & Subdiaconum à ſiniſtris paratos, vt ſupra, hoc modo videlicet: Diaconus, & Subdiaconus

capientes ſingula huiuſmodi paramenta de manibus Acolythorum, quiſque eorum latere ſuo adiuuat veſtiendo Epiſcopum, ſed principaliter Diaconus omnia operatur. Subdiaconus verò ſolũmodo coadiuuat, vbi opus eſt; & primò offerunt Epiſcopo amictũ oſculandum in medio, vbi eſt deſignata parua crux, mox illum diligenter aptant circa collum Epiſcopi,

ita

ita vt veſtium ſummitates, quæ vulgò collaria vocãtur, omnino tegat, deinde cordulas ex eo pendentes poſt tergum ductas, ante pectus reductas ſtricte colligant. Accipiunt deinde albam, eamq. circa collũ, humeros, & brachia diſtendunt, & aptant: tertio loco cingulum, quo albam conſtringunt, incipiẽtes à tergo, & ante corpus illam religantes, tum albæ extremitates circum circa Acolythi ſubleuant, & aptant, ita vt æqualiter defluat, & veſtes contegat. Diaconus poſtea, ſumpta cruce pectorali, eam ab Epiſcopo oſculatam eius collo imponit, ita vt ante pectus pendeat; offert deinde Epiſcopo ſtolam deoſculãdam, eamq. ſuper eius humeros applicat, ita vt nec eius collum tegat, nec tranſuerſa ſit in modum crucis, ſed æqualiter ante pectus pendeat: quod commodiùs fiet, ſi ei cordulæ retro, & ante ſint annexæ, quibus firmari poſſit, nec huc, illuc vagetur. Demùm Diaconus, & Subdiaconus imponunt Epiſcopo pluuiale, & mitram, & ſi Pſalmi Tertiæ non ſint perfecti, ſedet Epiſcopus expectans, donec perficiantur: quibus finitis, & repetita Antiphona, Subdiaconus, vel alter, cui ex conſuetudine Eccleſiæ competat, in habitu, in quo reperitur, Capitulum cantabit in loco, vbi legi ſolet Epiſtola, ſibi ipſi librum tenẽs; dummodò nec altari, nec Epiſcopo humeros vertat. Tunc Epiſcopus ſurgit cum mitra, ſurgentibus omnibus, verſa facie ad ipſum Diaconum cantantem Capitulum:

lum: & ſic ſtat, donec cantores cantent reſponſorium vltimi verſiculi. Finito Capitulo, ſubdiaconus reddit librum cærimoniario, & vadit ad locum ſuũ. Interea verò duo Acolythi, acceptis duobus candelabris cum cereis accenſis, verſis inuicem faciebus, dummodò nec altari, nec Epiſcopo renes vertant, accedunt. Presbyter verò aſſiſtens paratus in eorum medio tenebit librum ſupra caput; & finito Reſpõſorio, Epiſcopus, depoſita tunc mitra, ſtans, vt erat, cantat in tono feſtiuo [Dominus vobiſcum.] & orationem: & dicto per chorum [Benedicamus Domino] ipſe Epiſcopus, depoſitis pluuiali, & mitra, à Diacono, & Subdiacono induitur tunicella, qui conſtringunt cordulas hinc, inde ſuper humeros poſitas, & deinde eodem modo dalmaticam. Tum Epiſcopus ſedet, & imponuntur ei chirothecæ per Diaconum in dextera, & per Subdiaconum in ſiniſtra, manibus illi prius, & mox chirothecis per eoſdem deoſculatis. Mox ſurgit Epiſcopus, & induitur ab eiſdem planeta, quæ hinc, inde ſuper brachia aptatur, & reuoluitur diligenter, ne illum impediat. Si Epiſcopus pallio vti poſſit, & eo die vti cõueniat, affertur per aliquem Subdiaconum ex altarì ambabus manibus, velo aliquo ſuppoſito, quod Diaconus capiens Epiſcopo offert oſculandum in cruce poſteriori: & aduertat, dum illud capit, vt partem duplicem pallij capiat dextera ſiniſtra manu, ſimplicem

cem

cem verò dextera; & dum illud imponit, ſubdiaconus manu dextera eleuat partem, quæ a tergo pendere debet, illudq. aptant, vt humeros Epiſcopi æqualiter ambiat, & pars duplex pallij ponatur ſuper ſiniſtro humero Epiſcopi. Quo facto, idem diaconus capit vnam ex tribus ſpinulis per aliquem Acolythum allatis; videlicet pulchriorem, eamq. infigit cruci anteriori pallij ante pectus exiſtenti; aliam in cruce ſiniſtri humeri, tertiam ſubdiaconus infigit cruci poſteriori, quæ omnia ita infigantur, vt tertiò tranſeant per crucem; non tamen pallium perforent, neque planetam tangant; & gemmæ ſpinulis appoſitæ remaneant ad dexteram infigentis. Tum ſedēti Epiſcopo imponitur per diaconum mitra pretioſa ſumpta de manibus cappellani de illa ſeruientis, ſubdiacono vittas eleuante. Demùm imponitur per Presbyterum aſſiſtentem annulus Pontificalis annulari digito dexteræ manus Epiſcopi, annulo, & manu prius deoſculatis. Epiſcopo parato, accedunt ad eum Archidiaconus, & alter diaconus, ſeu duo digniores Canonici diaconi, parati dalmaticis, qui ei à lateribus aſſiſtunt a principio. Diaconus verò, & Subdiaconus capiunt ſuos manipulos, & accedente Acolytho thuriferario cum thuribulo, & nauicula, miniſtranteque Presbytero aſſiſtente nauiculam, Epiſcopus imponit, & benedicit thus, vt ſupra in Veſperis dictum fuit.

Deinde Epiſcopus cum ſuis miniſtris, facta reuerentia cruci ſuper altari in dicto Sacello, ſeu Secretario exiſtenti, proceſſionali ritu procedunt ad altare, in quo Miſſa eſt celebranda, hoc ordine.

Thuriferarius cum thuribulo, deinde ceroferarij cũ candelis accenſis medium habentes cappellanum crucem deferentem, deinde clerici, & beneficiati Eccleſiæ cum ſuis cottis bini, incipiendo à iunioribus, ſi eſt celebrans Archiepiſcopus, vel maior, aut habeat priuilegium crucem ante ſe deferri faciẽdi; aliàs crux non portatur. Hos ſequuntur Canonici parati bini, incipiendo à iunioribus, ſeu minùs dignis,

dignis, & poſt illos Subdiaconus Epiſtolam cantaturus, gerens librum Euangeliorum clauſum ante pectus, in quo includitur manipulus Epiſcopi, deinde Diaconus ad ſiniſtram Presbyteri aſſiſtentis pluuiali induti, demùm Epiſcopus cum baculo paſtorali in manu ſiniſtra, parte curua baculi ad populum verſa, ac dextera benedicens, ſi ſit in ſua ciuitate, vel diœceſi, medius inter Archidiaconum, & Diaconum aſſiſtentes paratos. Poſt Epiſcopum ſequitur cappellanus ſeruiens de mitra, & alij cappellani cum cottis bini incedentes. Cum Epiſcopus fuerit prope altare, ſalutat exigua capitis inclinatione Canonicos paratos apud eorum ſedilia ſtantes, ipſi verò Canonici faciunt ei profundam reuerentiam. Si fortè adeſſet Legatus Apoſtolicus, vel aliquis Cardinalis, aut Archiepiſcopus, vel alij Prælati, vel magnus Princeps loci, illos prius debet Epiſcopus cum mitra ſalutare, & illi Epiſcopo aliquantulum aſſurgentes, denudato capite, reſpondere, præter Cardinalem, qui non debet aſſurgere, ſed tantum diſcooperire caput. Cum verò Epiſcopus peruenerit ante infimum gradum altaris, reddito baculo paſtorali miniſtro, qui de eo ſeruit, & depoſita ei per Diaconum mitra, facit profundam reuerentiam cruci ſuper altari poſitę ſimul cum ſuis miniſtris. Interim recedunt alij miniſtri, qui eum illuc vſque ſequuti fuerant, excepto eo, qui de baculo, & altero, qui de thuribulo ſer-

uiunt, duobusq. diaconis aſſiſtentibus, qui remanent. Ep,ſcopus verò habens a dexteris Presbyterum aſſiſtentem,& à ſiniſtris diaconum, & apud eũ modicum retro ſubdiaconum, qui tunc relinquit librum Euangeliorum in manibus cærimoniarij,facit cum eis confeſſionem, iunctis manibus ſtans aliquãtulum inclinatus. Interim ceſſat ſonitus organorũ, & chorus incipit Introitum. Dum facit confeſſionem Epiſcopus,profert verba erga dictos eius miniſtros ſtantes apud eum capite inclinato in plurali dicens [Vobis fratres] & [Miſereatur veſtri etc.] Il-

li verò erga Epiſcopũ in ſingulari,id eſt, [Tibi Pater]

ter] & [Te Pater] & [Miſereatur tui.] Quæ dum dicunt, caput verſus Epiſcopũ profundiùs inclinant. Cum Epiſcopus dixerit [Indulgentiam, & remiſſionem etc.] Subdiaconus capit manipulum, qui fuerat incluſus in libro Euangeliorum, & illum applicat ſiniſtro Epiſcopi brachio cum oſculis manus, & manipuli, & ſtrictè religat. Canonici parati ſtantes in ſuis locis faciunt ſimul confeſſionem bini, ſimiliter alij, ſi qui erunt parati, aliàs genuflexi, prout etiam laici omnes tunc genuflectunt. Finita cõfeſſione, Epiſcopus inclinatus dicit ſummiſſa voce orationem [Aufer a nobis etc.] & deinde aſcendens apud altare aliam, videlicet [Oramus te Domine, etc.] adhuc iunctas manus retinens, & alias, prout habetur in rubricis Miſſalis ſub titulo de Introitu, etc. cum dicit [Quorum reliquiæ hic ſunt etc.] poſitis hinc, inde ſuper altari manibus extenſis, oſculatur illud in medio, nullam tamen ibi deſignãs crucem: & ſtatim ambabus manibus tãgens librum Euãgeliorum ſibi a ſubdiacono a ſiniſtris ſtãte oblatum in folio Euangelij currentis, illum oſculatur, adiuuante Presbytero aſſiſtente. Tunc accedit ad altare thuriferarius cum thuribulo, & nauicula, quam porrigit diacono, & ille Epiſcopo, qui imponit, & benedicit thus more ſolito; & accepto thuribulo de manu diaconi, thurificat altare, prout ſuo loco explicatur. Reddit deinde thuribulum diacono, &

acce-

accepta mitra pretioſa ab Archidiacono, ſeu alio digniori Diacono in officio aſſiſtentis ſeruiente, ſtans in cornu Epiſtolæ manibus iūnctis incēſatur à Dia-

cono triplici ductu thuribuli : tum facta cruci reuerentia in medio altaris, acceptoq. baculo in manu ſiniſtra, medius inter Archidiaconum, & aliū Diaconum aſſiſtentes (nam Diaconus, & Subdiaconus remanent apud altare) vadit ad ſedem ſuam, vbi ſtans, depoſita mitra, & facto ſibi ſigno crucis à frōte ad pectus legit Introitum ex libro, quem ſuſtinet cappellanus de eo ſeruiens ſupra caput, altero candelam accenſam tenente. Aſſiſtentes vero hinc, in-

de

de oſtendunt digito, quæ ſunt legenda, & vertunt folia. Deinde dicit cum ſuis miniſtris [Kyrie eleiſon] nouiès repetendo. Diaconus, & Subdiaconus idem dicunt inter ſe apud altare. Quo dicto, ſedet, accepta mitra auriphrygiata ſimplici, ſi placet, & gremiali, & pariter omnes ſedent. Presbyter aſſiſtens ſedet in ſcabello non ad dexteram Epiſcopi; Archidiaconus, & Diaconus ſedent hinc, inde à lateribus Epiſcopi in ſcabellis nudis: Diaconus verò, & Subdiaconus in Miſſa miniſtrantes apud altare ſuper aliquo ſcamno apud cornu Epiſtolæ ſedent. Cum cantatur à choro vltimum [Kyrie eleiſon] ſurgunt omnes miniſtri circum ſtantes Epiſcopum: aufertur Epiſcopo per Diaconum à dexteris aſſiſtẽtem gremiale, & per alterum à ſiniſtris mitra, biretum verò ab eodem aſſiſtente à dexteris, complanatis cum eo capillis, quod penes ſe retinet; ſed mitra, & gremiale miniſtris ea ſeruantibus traduntur: & finito à choro cantu [Kyrie eleiſon] ſurgit Epiſcopus, adiuuantibus eum miniſtris aſſiſtentibus, verſa facie ad altare, illi capite inclinato reuerentiam faciens & allato ante eum libro, & candela, ſi ea vti velit, cantat ex eo alta voce [Gloria in excelſis Deo] diſiunctis, eleuatisq. manibus ad altitudinem humerorum; ita vt vola vnius manus reſpiciat alteram: quod ſemper in huiuſmodi manuum eleuatione obſeruatur: & cum dicit [Deo] iungit manus, & caput

accepta mitra pretioſa ab Archidiacono, ſeu alio digniori Diacono in officio aſſiſtentis ſeruiente, ſtans in cornu Epiſtolæ manibus iūnctis incēſatur à Dia-

cono triplici ductu thuribuli: tum facta cruci reuerentia in medio altaris, acceptoq. baculo in manu ſiniſtra, medius inter Archidiaconum, & aliū Diaconum aſſiſtentes (nam Diaconus, & Subdiaconus remanent apud altare) vadit ad ſedem ſuam, vbi ſtans, depoſita mitra, & facto ſibi ſigno crucis à frōte ad pectus legit Introitum ex libro, quem ſuſtinet cappellanus de eo ſeruiens ſupra caput, altero candelam accenſam tenente. Aſſiſtentes vero hinc, in-

de

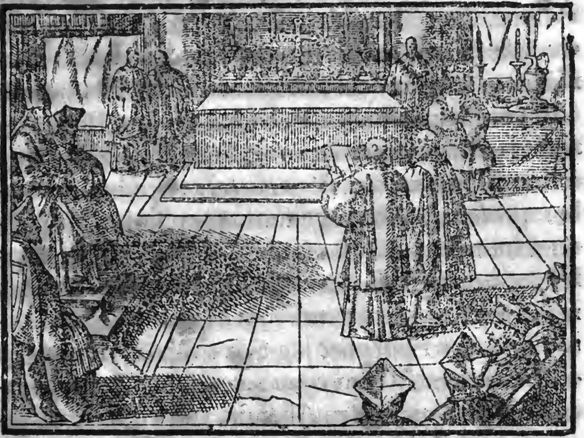
de oſtendunt digito, quæ ſunt legenda, & vertunt folia. Deinde dicit cum ſuis miniſtris [Kyrie eleiſon] nouiès repetendo. Diaconus, & Subdiaconus idem dicunt inter ſe apud altare. Quo dicto, ſedet, accepta mitra auriphrygiata ſimplici, ſi placet; & gremiali, & pariter omnes ſedent. Presbyter aſſiſtens ſedet in ſcabello non ad dexteram Epiſcopi; Archidiaconus, & Diaconus ſedent hinc, inde à lateribus Epiſcopi in ſcabellis nudis: Diaconus verò, & Subdiaconus in Miſſa miniſtrantes apud altare ſuper aliquo ſcamno apud cornu Epiſtolæ ſedent. Cum cantatur à choro vltimum [Kyrie eleiſon] ſurgunt omnes miniſtri circum ſtantes Epiſcopum: aufertur Epiſcopo per Diaconum à dexteris aſſiſtẽtem gremiale, & per alterum à ſiniſtris mitra, biretum verò ab eodem aſſiſtente à dexteris, complanatis cum eo capillis, quod penes ſe retinet; ſed mitra, & gremiale miniſtris ea ſeruantibus traduntur: & finito à choro cantu [Kyrie eleiſon] ſurgit Epiſcopus, adiuuantibus eum miniſtris aſſiſtentibus, verſa facie ad altare, illi capite inclinato reuerentiam faciens & allato ante eum libro, & candela, ſi ea vti velit, cantat ex eo alta voce [Gloria in excelſis Deo] diſiunctis, eleuatisq. manibus ad altitudinem humerorum; ita vt vola vnius manus reſpiciat alteram: quod ſemper in huiuſmodi manuum eleuatione obſeruatur: & cum dicit [Deo] iungit manus, & ca-

put

put inclinat: librum verò ſuſtinet ſupra caput Preſbyter aſſiſtens paratus pluuiali, quem regulariter ſuſtinere eo modo debet, quoties Epiſcopus aliquid alta voce cantat: quo caſu miniſter, qui aliàs ſeruit de libro, adiuuat ad ſuſtinendum illum; ſecùs, quando Epiſcopus ſummiſſa voce legit: Diaconi verò aſſiſtentes hinc, inde indicant digito, quæ ſunt legenda, & vertunt folia. Poſtquàm Epiſcopus incepit cantando præfatum Hymnum, proſequitur illum ſummiſſa voce cum ſuis miniſtris. Diaconus, & Subdiaconus, ac Prælati, & Canonici in ſuis locis idem bini ſimul faciunt; & in fine Epiſcopus ſedet, & accepta mitra ſimplici, & gremiali; & ſimiliter ſedent omnes vſquequo per chorum perficiatur Hymnus cum organo: quo finito, & organo ceſſante, ſurgit Epiſcopus, depoſita mitra, & gremiali, ſurgentibus omnibus, vt priùs; & ſtans verſus populum eleuatis, & ſtatim iunctis manibus cantat [Pax vobis.] deinde conuerſus ad altare extenſis, & ſtatim iunctis manibus [Oremus.] & iterum extenſis manibus, orationem, & cum dicit concluſionem vltimæ orationis, id eſt [Per Dominum noſtrum] denuò iungit manus, prout pleniùs circa huiuſmodi iunctionem, & diſiunctionem manuum in rubricis Miſſalis declaratur. Sedet deinde Epiſcopus, ſedentibus omnibus. Subdiaconus autem accipiens librũ, factiſque debitis reuerentijs altari, et Epiſcopo, comitante

mitante

mitante ad eius ſiniſtram cærimoniario, & ſibi ipſe

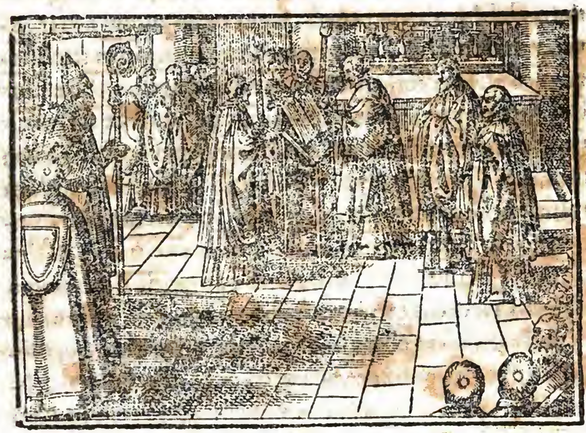
tenens librum,extra presbyteriũ à latere ſiniſtro altaris, vel, vbi ita conſuetum ſit, in ambone cantat Epiſtolam alta voce. Qua finita, & factis debitis reuerentijs, portat eodem modo, quo ſupra,ante Epiſcopum librum clauſum, quem inclinatus porrigit illi ſuper eius genibus,& manum dexteram illius ſuper libro poſitam reuerenter oſculatur, & habito ſigno crucis ab Epiſcopo, redit ad altare, & ibi exſpectat, donec fuerit tempus eundi ad Euangelium. Interim accedunt duo miniſtri ſeruientes de libro, & candela ante Epiſcopum, qui ſedens ex libro Miſſali

legit Tractum, vel Graduale, vel Alleluia, vel Sequẽtia, & alia vſque ad finẽ Euangelij, quod ante quàm incipiat, dicit [Munda cor meũ] & [Iube Domne etc.] & [Dominus ſit in corde meo etc.] & [Dominus vobiſcum] cui Diaconi aſſiſtentes reſpondẽt [Et cum ſpiritu tuo.] Et legens titulum Euangelij ſignat pollice dextero textum Euangelij, deinde ſeipſum in fronte, ore, & pectore, mox iunctis manibus, proſequitur Euangelium. Quo finito, aſſiſtentes reſpondent ei [Laus tibi Chriſte.] Sed ſi Epiſcopus non ſit in ſua Eccleſia, ſubdiaconus, oſculata manu Epiſcopi, tenet ante eum librum Miſſale apertum, ex quo Epiſcopus legit, vt ſupra, & interim omnes ſedent. Cum cantatur vltimus verſus Gradualis, ſiue Tractus, ſeu Alleluia, vel Sequentia, Diaconus, ſumpto libro Euangeliorum, factaq. reuerentia Epiſcopo, illum clauſum congruenti mora affert ad altare, prius genuflectens in primo illius gradu, tum aſcendit, & collocat illum in medio altaris; deinde, facta altari reuerentia, vadit ad Epiſcopum, cuius manum reuerenter deoſculatur; tum reuerſus ad altare in eius inferiori gradu genuflexus dicit ſecretè [Munda cor meum &c.] & deinde capit librum, & illum portat ante pectus, & apud altare in cornu Epiſtolæ expectat. Interim accedit Acolythus ad Epiſcopum cum thuribulo, & nauicula, & miniſtrante illam Presbytero aſſiſtente, Epiſcopus im-

ponit,

ponit, & benedicit incenſum. Tum Acolythus, recepta nauicula de manu Presbyteri aſſiſtentis, redit ad altare, & ibidem cum duobus alijs Acolythis ceroferarijs, Diacono, & Subdiacono expectat, donec tempus ſit eundi ad cantandum Euangelium. Circa finem vltimi verſus Gradualis, vel Alleluia, ſiue Tractus, vel Sequentia, thuriferarius, ceroferarij, ſubdiaconus, & diaconus portans librum Euangeliorum clauſum ante pectus, facta priùs altari reuerentia, veniunt ante Epiſcopum, vbi Diaconus inclinatus petit benedictionem dicens intelligibili voce [Iube Domne etc.] Cui Epiſcopus reſpondet [Dominus ſit in corde tuo etc.] & facit ſuper eum ſignum crucis. Tum diaconus facit Epiſcopo profundam reuerentiam; miniſtri verò, qui cum eo ſunt, permanent genuflexi, donec Epiſcopus benedixerit, & ſtatim procedunt ad Euangelium cantandum, hoc ordine. Præcedit cærimoniarius, mox thuriferarius cum thuribulo, & nauicula, ſequuntur duo ceroferarij cum candelabris, ac cereis accenſis, deinde ſubdiaconus manibus iunctis, vltimò diaconus librum Euangeliorum clauſum ante pectus portans. Et trãſeuntes ante altare faciunt illi reuerentiam cum genuflexione. Cum peruenerint ad locum, vbi ſolet Euangelium decantari, ſubdiaconus medius inter dictos ceroferarios tenet librum Euangeliorum apertum ante pectus, vertens renes non quidem altari,

ſed verſus ipſam partem dexteram, quæ pro Aquilone figuratur. Si verò in Eccleſia fuerint legilia, vel ambones, in illis poterit cantari Euangeliũ; videlicet, ſi cantabitur in legili, ſeu pulpito, ſubdiaconus ſtabit poſt illum, qui panno aureo, vel ſerico coloris cęterorum paramentorum coopertus, & ornatus eſſe debet, amplectens ipſum legile, & manibus hinc,

inde librum tangens. Quòd ſi cantabitur in ambone lapideo, ad quod per gradus aſcenditur, prout adhuc in pluribus Eccleſijs, iuxta antiquam conſuetudinem, huiuſmodi ambones reperiuntur; tunc ſubdiaconus aſſiſtet, & miniſtrabit diacono opportuna

tuna ſtans a latere eius dextero; videlicet, porrigens thuribulum, & vertens folia libri Euangeliorum, cũ opus erit. Diaconus, cum tempus eſt, iunctis manibus ante pectus, incipit Euangelium, & cum dicit [Dominus vobiſcum] Epiſcopus, depoſitis gremiali, & mitra ſurgit, & cum Diaconus dicit [Initium] vel [Sequentia ſancti Euangelij etc.] ſignat librum, vbi eſt textus Euangelij, deinde ſeipſum in fronte, ore, & pectore: Epiſcopus autem, accepto baculo paſtorali, eodem modo ſignat ſe in fronte, ore, & pectore; idem faciunt & omnes alij: tum ipſe Epiſcopus retinet baculum inter ambas eius manus iunctas, ſtans verſus diaconum cantantem: & cum reſpondetur a choro [Gloria tibi Domine] cęrimoniarius, accepto thuribulo de manu thuriferarij ibi propè adſtantis, illud offert diacono, qui thurificat librum, primò in medio, deinde à parte dextera libri, mox à ſiniſtra triplici ductu, & reddit thuribulum cærimoniario: tum manibus iunctis proſequitur Euangelium, & cum profert nomen, Ieſu, vel Mariæ, inclinat ſe, ſed profundiùs, cum dicit, Ieſus; quod & omnes faciunt: Subdiaconus autem, & ceroferarij perſtant, velut immobiles. Finito Euangelio, ſubdiaconus, nulla facta reuerentia, portat librum apertum in folio, vbi eſt principium Euangelij cantati, & illum offert oſculandum Epiſcopo, nulla ei facta reuerentia, niſi poſtea libro clauſo.

F nota

clauſo. Diaconus,& alij cum debitis reuerentijs eodem ordine reuertuntur, & Presbyter aſſiſtens, accepto thuribulo de manu cærimoniarij, vel thuriferarij, ſtans thurificat Epiſcopum ſtantem. Si erit habendus ſermo (quem, Epiſcopo celebrante, ab eo fieri conuenit, vel ab aliquo Canonico Presbytero) ſi quidem Epiſcopus erit concionaturus, id faciet in propria ſua ſede, quando eſt verſa ad populum, vel quando altare adhæret pariet, apud ipſum altare ſedens ibi ſuper faldiſtorio, aut ſede ad id parata, verſis altari renibus. Sedebunt ad eius dexteram Presbyter aſſiſtens, & modicum poſt eum diaconus Euangelij, & Archidiaconus; à ſiniſtris verò ſedebunt ſubdiaconus, & alter diaconus aſſiſtens. Expletoq; ſermone, diaconus, qui cantauit Euangelium, ſtans ad ſiniſtram Epiſcopi aliquantulum inclinatus, faciet confeſſionem ante Epiſcopum, vt in capitulo de officio diaconi explicabitur: qua finita, Presbyter aſſiſtens pronuntiat Indulgentias,& Epiſcopus ſtans ſine mitra in eodem loco legit abſolutionem; videlicet [Precibus, & meritis etc.] & dat benedictionẽ; &, ſi eſt Archiepiſcopus, vel aliàs vtens cruce, portatur ante eum crux per cappellanum, qui eam tenet genuflexus, ſpatio congruenti, imagine Crucifixi ad Archiepiſcopum verſa cui ille caput inclinat, & ſtatim, ſi Epiſcopus ante altare ſermonẽ habuit, reuertitur ad ſedem ſuam, vbi dicit [Credo.] vel

[Dó-

[Dominus vobiſcum] prout conuenit. Si verò ſermo habendus ſit per Canonicum (qui eo caſu debet eſſe in habitu ordinis, ſeu dignitatis ſuæ) ſuo tempore ibit ad oſculum manus Epiſcopi, & ab eo profundè inclinatus petet benedictionem, & Indulgentias in forma, prout ſuo loco explicabitur, & ſic paratus habitu ſuæ dignitati conuenienti aſcendit pulpitum, ſiue ambonem, & faciet ſermonem: ac deinde, finita per diaconum confeſſione, in eodem loco publicabit indulgentias in forma, prout ſuo loco dicitur. Epiſcopus verò legit abſolutionem, & dat benedictionem, vt ſupra. Quòd ſi ſermo habendus nõ ſit, ipſe Epiſcopus ſtatim incenſatus poſt Euangeliũ, conuerſus ad altare incipit cantando ex libro per Presbyterum aſſiſtentem, alijs coadiuuantibus, vt ſupra ſuſtentato [Credo in vnum Deum.] Quod cũ ſuis miniſtris ſummiſſa voce proſequitur; pariter & diaconus, & ſubdiaconus apud altare, & Canonici illud inter ſe dicunt, & ad verſiculum [Et incarnatus eſt etc.] Epiſcopus genuflectit, & pariter omnes de choro genuflectunt. Quo finito, ſedet Epiſcopus cum mitra, & omnes ſedent: & cum prædictus verſiculus cantatur à choro, pariter Canonici ſedentes capite detecto, & Epiſcopus cum mitra profundè inclinant caput verſus altare; alij genuflectunt, donec perficiatur dictus Verſiculus. In nocte verò, & die Natiuitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti, ac in die Annuntia-

nuntiationis beatæ Mariæ Virginis Epiſcopus cum mitra apud ſuam ſedem, & Canonici, ac omnes alij in ſuis locis genuflectunt, quando cantatur dictus Verſiculus à choro, et eo finito, omnes ſedent. Diaconus tunc accedit ad abacum, et capit burſam cum corporalibus, quam ambabus manibus eleuatis vſque ad oculos, cum decenti mora, et greſſu, ac cum debitis reuerentijs portat ad altare, vbi extrahit corporalia, eaq. explicata ponit ſuper altari in medio, burſam verò ſeorſim in eodem altari collocat; ita vt non præbeat impedimentum, et ſtatim redit ad locum ſuũ, et ſedet. Circa finẽ ſymboli ſurgunt omnes miniſtri, eo verò prorſus à choro cãtato, ſurgit Epiſcopus, depoſitis gremiali, et mitra; et ſtans in ſua ſede cantat verſus populum [Dominus vobiſcum.] et [Oremus.] manibus priùs parumper extẽſis, et mox ſtatim iunctis, vt ſupra de oratione dictum eſt. Quòd ſi ſederet in faldiſtorio, vt quia Legatus, vel Cardinalis adeſſet, ob cuius præſentiam abſtineret à ſua ſede Epiſcopali, tunc ſeruabit regulam vertendo ſe ad populũ, vel ad altare, prout ſuo loco explicatur. Legit mox offertorium ſummiſſa, ſed intelligibili voce ex libro, quẽ tenet cappellanus de eo ſeruiens. Quo lecto, aſſiſtens portat librum cum puluino ad altare cum debitis reuerentijs, comitante cærimoniario, illumq. reponit ſuper dicto altari in cornu Euangelij apertum in folio, vbi ſunt ea, quæ celebrans eſt lecturus, ſuppoſito

pului-

puluino; ibiq. extra dictum cornu expectat celebrã-tem; qui ſtatim, lecto offertorio, ſedet, & accipit mitram pretioſam, deponitq. annulum, & chirothecas, quæ omnia extrahuntur ab aſſiſtentibus diaconis, & accedente ſcutifero, vel alio nobili, lauat manus, & tergit iuxta formam, & regulam, quæ ſuo loco exponitur. Interim organum tangitur, ſi erit, prout etiam ſuo loco dicitur. Epiſcopus ſtatim lotis mani-

bus, reaſſumit annulum, & ſurgit accipiens manu ſiniſtra baculum paſtoralẽ, & medius inter duos diaconos aſſiſtentes, ac ſubſequente miniſtro de mitra ſeruiente, procedit ante infimum gradum altaris in

medio, vbi depoſitis baculo, & mitra, factaq profunda reuerentia cruci, aſcendit ad altare, auxiliantibus ipſi aſcendenti gradus Presbytero aſſiſtente à ſiniſtris, diacono verò Euangelij a dexteris: & cum fuerit ante altare, illud in medio oſculatur, poſitis hinc, inde manibus. Subdiaconus, poſtquàm Epiſcopus lauit, & terſit manus, accedit ad abacum, vbi velum illud ſericeum, quo calix, patena, & alia ſuper ipſa menſa cooperiebantur, circum circa humeros accipit adiuuantibus Acolythis, ita vt longiùs pendeat a parte dextera; deinde capit manu dextera calicem cum patena, ſuper qua duæ ſint hoſtiæ mundæ palla coopertæ, ac dictam partem longiorem veli ſuper ea extendit; ſiniſtramq. ſupra ipſum velum, & calicem leuiter apponit, ne aliquid decidat, & ſic ad altare procedit, quem ſequitur Acolythus vrceolos vini, & aquæ portans, ſumptos ex eodem abaco, & prægustatos a credentiarijs, ita vt eodem tempore cum Epiſcopo ad altare perueniant, vbi ſubdiaconus calicem cum patena ponit in cornu Epiſtolæ, remoto velo. Diaconus verò capit de manu Subdiaconi patenam cum hoſtijs, ex quibus vnam accipiens, & cum ea tangens alteram, ac patenam, & calicem intus, & extra, eandem Sacriſtæ ibi præſenti prægustandam præbet: mox patenam cum altera hoſtia ad manus Epiſcopi cum oſculo porrigit, qui illam ambabus manibus ante pectus eleuatam tenens, & oculos

los ſurſum dirigens dicit [Suſcipe ſancte Pater etc.] & in fine faciens cum ea ſignum crucis collocat hoſtiam ſuper corporali verſus ſe; patenam verò ponit ad dexteram ſub corporali. Interim diaconus parùm vini, & aquæ ex ampullis, quas ibidem Acolythus tenet, in aliquem cyatum infundit, ex quo Sacriſta illud bibit, mox calicem tergit purificatorio, & accepto de manu ſubdiaconi vrceolo vini, quem illi Acolythus miniſtrat, imponit vinum in calicem, quãtum ſufficiat, Epiſcopo inſpiciente: Subdiaconus verò vrceolum aquæ parumper verſus Epiſcopum eleuans dicit [Benedicite Pater Reuerendiſſime etc.] Epiſcopus autem facto verſus eum ſigno crucis, dum infundit pauculum aquæ in calicem, dicit orationem [Deus, qui humanæ ſubſtantiæ etc.] Diaconus deinde porrigit ad manus Epiſcopi celebrantis calicem, cum oſculo calicis, & manus quem ille ambabus manibus capit, dextera ſcilicet nodum, ſiniſtra pedem illius tenens, illumq. offert dicens ſimul cum diacono orationem [Offerimus tibi Domine calicẽ etc.] tangente & ipſe calice. Qua dicta, eundem calicem, facto cum eo ſigno crucis, ponit ſuper corporali in medio retrò hoſtiam, ita vt hoſtia ſit inter ipſum celebrantem, & calicem, quem diaconus palla cooperit. Tum idem diaconus capiens patenam ponit illam in manu dextera ſubdiaconi, ac extremitate veli ab ea parte pendentis contegit, quam ſubdiaconus ſtãs poſt

Epiſcopum, & Diaconum ſpatio congruenti ſuſtinet eleuatam vſque ad [Pater noſter] Proſequitur interim Epiſcopus cum cærimonijs, prout in Miſſali ordinario, orationes, videlicet [In ſpiritu humilitatis etc.] & [Veni ſanctificator] & cum dixerit [Benedic hoc ſacrificium tuo ſancto nomini præparatum] miniſtrante diacono nauiculam, & dicente [Benedicite Pater etc.] Acolytho verò thuribulum ſuſtinente, dicit [Per interceſſionem etc.] & alia, prout in ordinario; & accipiens thuribulum de manu diaconi thurificat oblata, & altare iuxta formã ſuo particulari capitulo traditã, dicens interim Verſ. [Dirigatur oratio mea etc.] Quo thurificato, reddit thuribulum diacono in cornu Epiſtolæ, dicens [Accendat in nobis Dominus etc.] & accepta mitra pretioſa ab aſſiſtentibus, vel ipſis deficientibus, de manu cærimoniarij, vel alterius, thurificatur in eodem loco ſtans à diacono triplici ductu, & ſtatim lauat manus more ſolito, dicens Pſal. [Lauabo etc.] miniſtrantibus mappulam pro illis tergendis aſſiſtẽtibus, vel illis deficientibus, cærimoniario cum aliquo Acolytho, cum diaconus, & aſſiſtens tunc reperiãtur impediti: Diaconus verò interim thurificat Prælatos, dignitates, Canonicos, Magiſtratus, & alios de choro ordine, prout latè ſuo loco explicatur. Poſtquam Epiſcopus lauerit, & abſterſerit manus, auferetur ei mitra à præfatis aſſiſtẽribus, vel illis abſentibus,

a cæ-

a cærimoniario, vel altero, qui eam illi proxime im-

poſuit, quam miniſter de ea ſeruiens reportat ad abacum. Epiſcopus verò rediens ad medium altaris, inclinatus, & iunctis manibus dicit orationẽ [Suſcipe ſancta Trinitas etc.] Qua dicta, oſculatur altare, deinde erectus, conuertit ſe iunctis manibus ad populũ per latus ſuum ſiniſtrum dicens voce intelligibili, ac manibus parumper extenſis [Orate fratres etc.] & ſtatim eas iungens perficit circulũ proſequendo [Vt meum, ac veſtrum etc.] Tum extenſis manibus, ſtãs dicit orationes ſecretas ſummiſſa voce; & cum peruenerit ad concluſionẽ, id eſt, ad [Per omnia ſecula]

poſitis

poſitis hinc, inde ſuper altari manibus, clara voce cantando profert, deinde [Dominus vobiſcum] cũ præfatione competenti, & dicens [Surſum corda] manus aliquantulum eleuat; ac dicens [Gratias agamus etc.] manus eleuatas iungit in verbo [Deo noſtro] oculos eleuans, & ſtatim caput aliquantulum inclinans, mox diſiungit manus, eaſq. expanſas tenet vſque ad finem præfationis; & iterum cum dicit [Sanctus, Sanctus, etc.] illas iungit capite aliquantulum inclinato, proſequens cætera cum miniſtris, ſummiſſa voce; videlicet, aſſiſtente Presbytero, & Diacono, qui tunc ad eum accedit. Et cum dicit [Benedictus etc.] erigens ſe facit ſibi ſignum crucis à fronte ad pectus, ſiniſtram ſuper altari tenens extra corporalia: tum manibus iunctis, & ſuper altari poſitis, deuotè inclinatus extollit ad crucem oculos, & eos ſtatim demittit, & incipit, ac proſequitur ſecretè totum Canonem, quem adiuuat diaconus eleuando dalmaticam ad brachium, & diſcooperiendo, ac cooperiendo calicem, dum ſignat, & alios actus facit, prout in ordinario, attentè, & deuotè vſque ad eleuationem, aduertens ad illa verba [Vnà cum famulo tuo etc.] & [Antiſtite noſtro etc.] vt ea proferat ſecundum regulas in rubricis Miſſalis poſitas; videlicet [Me indigno ſeruo tuo etc.] Interim quatuor, ſex, aut ad ſummum octo miniſtri cottis induti afferant totidem funalia ceræ albæ accenſa, & factis de-

bitis

bitis reuerentijs, collocant ſe genuflexi hinc, inde a lateribus Subdiaconi tenentis patenam, vel ſi magis commodum, ad latera altaris. Tunc verò omnes tã in choro, quàm extra genufleƈtunt, præter aſſiſtentem, & diaconum, ac ſubdiaconum, qui non niſi cũ celebrante genufleƈtunt: & dum eleuatur ſanƈtiſſimum Sacramentum, cum celebrans profert verba Canonis [Quam oblationem etc.] Diaconus acce-

dit ad eius dexteram aduertens ad diſcooperiendum, & cooperiendum calicem, cùm Epiſcopus ſuper eo ſignat, & cum ſanƈtiſſimum Sacramentum eleuatur, genuflexus ſubleuat extremitatem planetæ Epiſcopi cele-

celebrantis, prout de his pleniùs in capitulo de officio Diaconi dictum fuit. Interim cærimoniarius, ſeu aliquis Acolythus impoſito à ſe ipſo, vel ab alio thure abſque benedictione in thuribulum, thurificat Sacramentum corporis, & ſanguinis Domini, dum eleuatur, ter pro vnoquoque ducens thuribulum. Chorus proſequitur cantum vſque ad [Benedictus] excluſiue, quo finito, & non prius, eleuatur Sacramentum. Tunc ſilet chorus, & adorat cum alijs. Organum verò, ſi habetur, cum omni tunc melodia, & grauitate pulſandum eſt. Eleuato Sacramento, chorus proſequitur cantum [Benedictus, qui venit etc.] miniſtri funalia habentes ſurgunt, & factis debitis reuerentijs diſcedunt, ac funalia extra presbyterium extinguunt (niſi facienda ſit communio, quia tunc remanent cum funalibus accẽſis vſque ad finitam communionem) & pariter tunc omnes ſurgunt. Celebrans continuat Canonem Miſſæ cum ſignis, & cærimonijs, prout in ordinario: Diaconus verò aduertit ad detegendum calicem, cum opus eſt, aliaq. faciendũ, quæ latiùs in capitulo de officio Diaconi in Miſſa explicantur. Cum celebrans peruenerit ad Verſiculum [Per omnia ſæcula etc.] manibus ſuper corporale altare poſitis; dicit intelligibili voce [Per omnia ſæcula ſæculorum.] cum dicit [Oremus.] iungit manus caput Sacramento inclinans: cũ verò

incipit

incipit [Pater noſter] eleuat illas ante pectus, eaſq. ſic eleuatas, extenſaſq. tenet vſque ad finem dictæ orationis Dominicæ:cum dicitur [Et dimitte nobis etc.] ſubdiaconus facta altari reuerentia cum genuflexione, accedit cum patena cooperta ad cornu Epiſtolæ altaris, vbi diaconus, remoto velo ex patena, illam capit de manu ſubdiaconi, quam cum manus oſculo porrigit Epiſcopo celebranti, ſtatim finita oratione Dominica, qui illam inter digitum medium, & alios dexteræ manus capiens abſque eo, vt indicem à pollice diſiungat, incepta oratione [Libera nos,quæſumus Domine,etc.] antequam dicat verba [Da propitius pacem etc.] ſignat ſe cum ea a fronte ad pectus, & reliqua dicit, & facit, quæ in ordinario Miſſæ ponuntur. Subdiaconus, ſtatim reddita patena diacono, deponit velum ad manus cærimoniarij, vel alicuius Acolythi, qui illud ad abacum reportat, ipſe verò ad locum ſuum retrò celebrantẽ redit.Cum celebrans dixerit [Hæc commiſtio,etc.] dicat [Agnus Dei etc.] ſimul cum aſſiſtente,& diacono:quibus dictis,Presbyter aſſiſtẽs accedit ad dexterum latus celebrantis, diaconus verò ad ſiniſtrum,vbi ſupplet ad librũ loco aſſiſtentis;ipſe verò aſſiſtens,dicta per celebrantem oratione [Domine Ieſu Chriſte,qui dixiſti etc.] genuflectit,& ſtatim ſurgit, oſculatur altare ſimul cum celebrante, à quo dicente ei [Pax tecum.] accipit pacem,cui ipſe

 reſpon-

reſpondet [Et cum ſpiritu tuo.] Dumq. pacem accipit, appropinquat ſiniſtram genam ſuam ſiniſtræ celebrantis, ita vt ſe inuicem leuiter tangant: & iterum ante Sacramentum genuflectens, ac ſtatim ſurgens recedit, & comitante cærimoniario, pacem in choro diſtribuit, prout in capitulo, De ordine dandi pacem, plenè demonſtratur. Quo facto, reuertitur

ad locum, & officium ſuum. Interim Diaconus ſupplet ad librum loco Presbyteri aſſiſtentis à ſiniſtris, & Subdiaconus a dexteris ſeruit diſcooperiendo calicem, & alia faciendo, quæ erunt opportuna, donec Epiſcopus communicet. Celebrās proſequitur Miſ-

ſam,

ſam, prout in ordinario; & cum ſacram communionem corporis, & ſanguinis Domini ſumpſerit, ac ſe purificauerit, digitosq. abluerit, accedit Acolythus de mitra ſeruiens, illamq. porrigit diacono, & diaconus eam imponit celebranti; qui ſtans in cornu Epiſtolæ lauat manus, afferente lances ſcutifero, ſeu nobili, ordine ſuperiùs dicto. Interim Presbyter aſſiſtens transfert librum ex latere Euangelij ad latus Epiſtolæ, niſi iam tranſlatus erit à diacono. Subdiaconus verò cõplicat corporale, tergit, & mundat calicem, & omnia, quæ priùs attulerat, colligit, & componit, burſam ſuper calicem reponendo, eamq. ad abacum reportat per gradus anteriores altaris, facta illi reuerentia. Epiſcopus verò terſis manibus, deponit mitram, legitq. communionem ex libro, quæ etiã cãtatur à choro immediatè poſt [Agnus Dei] dum Epiſcopus capit communionem; & ea cantata, Epiſcopus accedit ad medium altaris, quod oſculatur more ſolito, & vertens ſe ad populum per latus ſuum dexterum cantat [Dominus vobiſcum.] & reuerſus ad librum per eandem partem [Oremus.] verſa facie ad crucem altaris; deinde orationem, ſeu orationes competentes; quibus cum ſua concluſione finitis, redit iterum ante medium altaris, quod, vt priùs, oſculatur, & rurſus ad populum verſus cantat [Dominus vobiſcum.] & reſponſo per chorum [Et cũ ſpiritu tuo.] Diaconus vertit faciem ad populum,

renes autem celebranti, vel aliàs iuxta diſpoſitionem altaris, & regulariter ſtat verſus, prout celebrans, & cantat [Ite miſſa eſt.] in tono feſtiuo; quo dicto, ipſe, & celebrans ſimul vertunt ſe per latus Epiſtolę ad altare, & celebrans dicit [Placeat tibi, ſancta Trinitas etc.] Quo dicto, ſi adſit Cardinalis non Legatus, ſeu Archiepiſcopus ſuus, aut alius eius ſuperior, retrocedit paulum ad latus Epiſtolæ, quaſi benedictionē ipſi ſuperiori dandam remittens: ipſe tamē ſuperior omninò illam ipſi Epiſcopo relinquat. Sed præſente Legato de latere, conuenit, vt ipſe Legatus benedicat, etiam ſi Epiſcopus eſſet Cardinalis. Cum verò Epi-

ſcopus benedictionem daturus eſt, ſumpta mitra, in

medio

medio altaris benedicit more ſolito, prout in Veſpe-
ris dictum fuit. Et ſi indulgentia non fuit publicata
poſt ſermonē, publicabitur ibi tunc per Presbyterum
aſſiſtentē verſus populum, qua publicata, Epiſcopus,
depoſita mitra, dicit [Dominus vobiſcū.] ſummiſſa
voce, & facto ſigno crucis ſuper altari, dicit [Initiū
ſancti Euangelij ſecundū Ioannē.] quod proſequi-
tur, procedendo ad locū, vbi à principio accepit para
mēta aſſociatus a Canonicis; ibiq. per eoſdem mini-
ſtros exuitur ſacris paramētis: Canonici verò depo-
nunt ſua paramēta in locis ſuis. Si celebrās ſit Archie
piſcopus, dat benedictionem ſine mitra verſus ad

tuam crucem, & deponit pallium ſuper altari. Quòd
ſi in

ſi in huiuſmodi Miſſa eſſet facienda communio generalis, vel particularis aliquorum, obſeruabuntur ea, quæ in Capitulo de Miſſa ſolemni in die Paſchæ dicuntur.

DE MISSA SOLEMNI, quæ coram Epiſcopo celebratur. Cap. 9.

QVemadmodum ſuperiùs de Veſperis ſolemnibus coram Epiſcopo celebrandis diximus, Epiſcopum pluuiali ac alijs paramentis ibidem expreſſis indutum conuenienter intereſſe, & officium facere; ſic etiam, cum ipſemet non erit celebraturus, ſed Miſſæ per alium celebrandæ intererit, ijſdem ſacris indumentis veſtitus eſſe poterit, eodemq. modo, ordine, & loco ea ſumere, prout ibidem demonſtratum fuit. Quo caſu debent ei aſſiſtere duo antiquiores diaconi, ſiue ex dignitatibus, ſiue his deficientibus, ex Canonicis, & his deficientibus, iuniores Preſbyteri in eorum habitu Canonicali, ſed ſine ſacris paramentis. Ordo autem, quoad acceſſum ad Eccleſiam, deductionem, & obuiationem Canonicorũ, ac reditum in fine idem erit, prout ſupra in capitulo, De habitu Eccleſiaſtico, declaratur. In ſolemnioribus feſtiuitatibus Epiſcopus erit ſemper cum pluuiali, vt ſupra dictum eſt. Poterit tamen, ſi magis placebit,

cebit.

cebit, huiuſmodi Miſſæ in feſtis minùs ſolemnibus cum ſua cappa Pontificali intereſſe. Quæ autem ab ipſo Epiſcopo agenda, exercendaue erunt, in huiuſmodi Miſſa diuerſo modo ſtatuuntur. Nam aut Miſſa celebrabitur per aliquem alium Epiſcopum, ſeu Suffraganeum, & tunc Epiſcopus proprius intereſſe debet cum cappa, & omnia deferre Epiſcopo

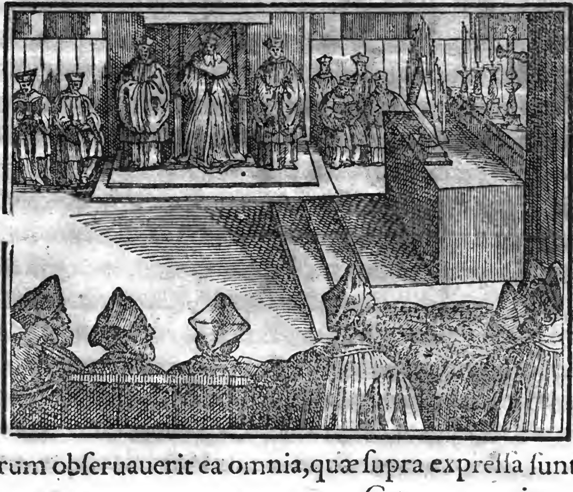
celebranti, præter abſolutionem, & benedictionem poſt ſermonem, ac indulgentiarum conceſſionẽ, quę omnino ab ipſo proprio Epiſcopo peragenda ſunt. Cætera in Miſſa occurrentia, vt benedictionem incenſi, & aquæ, benedictionem Diaconi ante Euangelium,

gelium, deoſculationem manus, quæ fit ab eodem diacono, & ſubdiacono, benedictionẽ in fine Miſſæ, & ſimilia relinquit Epiſcopo celebranti, qui in benedictione ſolemni in fine Miſſæ vertens ſe verſus Epiſcopum quaſi veniam petet, & ipſe nutu annuet. Circuli tamen Canonicorum fient ante ipſum Epiſcopũ proprium, quamuis cappa indutum. Sed ſi Epiſcopus proprius forte vellet eſſe paratus in huiuſmodi Miſſa ab alio Epiſcopo celebrata, quod non cõuenit, niſi celebrans ſit Suffraganeus, vel aliàs ſubditus Epiſcopo, deberet omnia prædicta ipſe facere. Si verò Epiſcopus intererit Miſſæ celebratæ per aliquem inferiorem Epiſcopo, ſiue cum pluuiali, & mitra, ſiue cum cappa, omnes præeminentiæ, honores, & actus præfati cõueniunt ipſi ſoli Epiſcopo, excepto quoad thurificationem: quia quando non eſt paratus, vt ſupra, non debet thurificari, niſi poſt thurificationẽ oblatorum tantum. An autem, quomodo, & a quibus Epiſcopo non celebranti fiat aſſiſtentia tam preſbyteralis, quàm diaconalis, ſuis locis explicatum fuit, quod ſuperfluum eſt hic repetere.

DE VESPERIS, ET MATVTINIS pro Defunctis. Cap. 10.

QVia in officijs Defunctorum diuerſæ ab alijs cærimoniæ in multis obſeruantur, ideo de eis eſt ſubiungendum: & primò de Veſperis, & Matutinis,

tinis, quæ celebrantur quotannis pro commemoratione, & ſuffragijs omnium fidelium Defunctorum immediatè poſt ſecundas Veſperas feſtiuitatis omnium Sanctorum, quæ ſimul, & iunctim in multis Eccleſijs recitari ſolent; hoc eſt, ſtatim poſt Veſperas omnium Sanctorum Veſperæ, & Matutinæ Defunctorum, adhoc, vt populi commodiùs, & frequentiùs illis intereſſe poſſint. Et tunc, ſi Epiſcopus ipſemet erit in craſtinum celebraturus Miſſam ſolemnẽ pro defunctis, debebit etiam & in his Veſperis, & Matutinis officium facere: & quidem hoc pacto. Poſtquàm enim in ſecundis Veſperis omnium Sancto-

rum obſeruauerit ea omnia, quæ ſupra expreſſa ſunt

in capitulis de Veſperis ſolemnibus: & ipſis ſecundis Veſperis expletis, ſi eis Epiſcopus interfuit cum pluuiali,& mitra,ea deponit, & aſſumit cappam Pontificalem laneam,& parumper ſedebit in ſua ſede, nullis tamen tunc ei Canonicis à lateribus aſſiſtentibus; ſed tantummodo aliquibus cappellanis, ſeu miniſtris cum cottis,prȩſertim qui de libro ſeruiũt, & cum eis cærimoniario indicante quid, & quomodo agendũ ſit: & cum opus eſt, cappæ fimbrias aptant, atque interim mutari poterit pallium altaris, & candelæ; videlicet, remotis albis, apponi ex cera communi. Poſt pauculum moræ ſurget Epiſcopus, & detecto capite, verſus altare dicit ſecretò [Pater noſter] vſque in finem, & chorus incipit Antiphonam [Placebo Domino etc.] illam integrè recitando; qua finita, & incepto Pſalmo [Dilexi etc.] Epiſcopus caput cooperit, & ſedet; & ſic ſedens manet, quouſque inchoetur à choro [Magnificat etc.] tunc ſurgit,& ſtat detecto capite vſque in finem: & cum repetitur per chorum Antiphona poſt Magnificat, ſedet; & ea finita ſurgit, detecto capite,& competenti voce dicit [Pater noſter] quod ſecretè complet. Interim duo Acolythi ceroferarij accedũt ante Epiſcopum cum candelabris, & cereis accenſis, qui ſolent fieri ex cera communi, & inter eos erit medius cappellanus de libro ſeruiens. Epiſcopus altè pronunciat ea verba orationis Dominicæ; videlicet [Et

ne

ne nos inducas etc.] cum alijs Verſiculis, reſpondẽte choro, quæ habentur in Breuiario poſt Veſperas Defunctorum, & orationem [Fidelium Deus etc.] qua finita, Verſiculum [Requiem æternam etc.] choro reſpondente [Et lux perpetua etc.] deinde chorus [Requieſcant in pace.] Quo dicto, ſedet Epiſcopus, cooperto capite, & poſt modicam morã ſurgit, capite detecto, dicit ſecretò [Pater noſter] quo dicto, adhuc ſtans capite aperto chorus incipit Inuitatorium [Regem, cui omnia viuunt] pro Matutinis cum Pſalmo [Venite exultemus etc.] Cum chorus incipit Pſalmum primi nocturni, Epiſcopus ſedet cooperto capite, & ſic manet, quouſque dicatur per chorum Reſponſorium Verſiculi ante primã lectionem primi nocturni; tunc ſurgit, & detecto capite, dicit ſecretè [Pater noſter etc.] vſque in finem: mox ſedet capite cooperto, quouſque dictum fuerit Reſponſorium Verſiculi ante quartam lectionem ſecundi nocturni; & tunc pariter ſurgit, detecto capite, dicens [Pater noſter] mox ſedens, prout in primo nocturno, idem facit poſt Reſponſorium Verſiculi tertij nocturni ante ſeptimam lectionem. Lectiones ipſæ cantantur per cantores, vel per Canonicos, iuxta conſuetudinem loci, in tono conſueto lectionum, & Reſponſoria lectionum per chorũ. Dicuntur deinde Pſalmi cum ſuis Antiphonis pro Laudibus; & cum inchoatur canticum [Benedi-

ctus] Epiſcopus ſurgit, detecto capite vſque in finẽ; & cum repetitur Antiphona, ſedet cooperiens caput. Interim accedunt duo ceroferarij cum cappellano librrm tenente ante Epiſcopum, et omnia fiũt, prout ſupra proximè dictum fuit in fine Veſperarum huiuſmodi. Quibus finitis, Epiſcopus diſcedit cum alijs ad ſuas manſiones, nec datur benedictio, nec indulgentiæ. Cum verò Veſperæ, et Matutinæ huiuſmodi recitandæ erunt alijs temporibus, quàm prædicta die anniuerſaria omnium Defunctorum, tunc ſeruandæ erunt rubricæ poſitæ in Breuiario, in ipſo officio Defunctorum, niſi eſſent celebrandæ pro anniuerſario Epiſcopi prædeceſſoris defuncti, vel pro aliquo ſummo viro principe, vel Prælato proximè defuncto, quo caſu quædam ſpecialia obſeruantur, quæ ſuo loco explicantur. Hęc, vt dixi, ſeruantur, ſi ipſe Epiſcopus ſit in his Veſperis, et Matutinis officium facturus; ſin minùs, poſſet manere cum cappa in choro in loco ſuo, et Canonicus hebdomadarius paratus pluuiali nigro ſupra Rocchettum, vel cottam, aut ſaltem ſtola nigra faceret, aut diceret omnia prædicta. Neque hoc caſu requiritur, vt aliqui Canonici, vel beneficiati cum eo parentur, prout in alijs Veſperis ſolemnibus. Et idem in Collegiatis, vel Cathedralibus, abſente Epiſcopo.

DE MISSA PONTIFICALI pro Defunctis per Epiſcopum celebranda, & de ſermone, & abſolutionibus poſt Miſſam. Cap. 11.

SI velit Epiſcopus celebrare die anniuerſaria omnium Defunctorum, vel aliàs quandocunque pro defunctis, hæc pręparentur, & fiant; videlicet, altare nullo ornatu feſtiuo, ſed ſimpliciter, & nullis imaginibus, ſed ſola cruce, & ſex candelabris paretur, & duo ſuper credentia cum candelis ex cera communi; ſuper ea nulla ornamenta ponantur, ſed tantùm, quæ ſunt neceſſaria; videlicet, bacile, & buccale ſimplex, Miſſale, vas aquæ benedictæ cum aſperſorio, thuribulum cum nauicella; item pannus niger extendendus pro abſolutione facienda; finita Miſſa, niſi adeſſet lectus, ſeu lectica mortuorum, aut caſtrum doloris; gradus altaris, & totum presbyterium ſit nudũ, excepto quod vnum tapete ſub faldiſtorio, & aliud ſuper primo gradu ſuppedaneo apud altare ponetur, omnia paramenta tam altaris, quàm celebrantis, & miniſtrorum, librorum, & faldiſtorij ſint nigra, & in his nullæ imagines mortuorum, vel cruces albæ ponantur. Canonici non parentur paramentis ſacris, prout in alijs Miſſis, celebrante Epiſcopo. Epiſcopus ipſe non vtatur in hac Miſſa ſandalijs, & chirothecis, nec baculo paſtorali; non dicet

Anti-

Antiphonam [Ne reminiſcaris] nec leget Pſalmos [Quam dilecta etc.] nec orationes,quæ in alijs Miſſis dicendæ ſunt, antequàm induatur; ſed dicet tantummodo orationes pro paramentis, incipiendo ab ea [Exue me Domine etc.] & tunc deponit cappã, & lauabit manus, ac parabitur, dicendo ad aquam, & indumenta conſuetas orationes,exceptis, quæ dicuntur pro ſandalijs, & chirotheeis. Diaconus, & Subdiaconus vtentur tunicella, & dalmatica, & aſſiſtens pluuiali; & aderunt cappellani ſoliti cum cottis, & ſcutiferi pro lotione manuum apud abacum, prout in alijs Miſſis. Cum Epiſcopus accedet ad altare,finita confeſſione, non oſculabitur librum, ſed altare tantùm,& ſtatim redit ad ſedem ſuam; nec altare, nec ipſe thurificabitur, ſed apud ſedem verſus altare leget Introitum. Miniſtri aliquid dantes, vel miniſtrantes Epiſcopo in tota Miſſa numquam eius manum, aut rem oſculentur. Cum dicuntur orationes, tam ante Epiſtolam, quàm poſt communionẽ, omnes genuflectunt, præter celebrantem, & miniſtros; videlicet, Diaconum, & Subdiaconum, ac aſſiſtentem. Epiſtola, & Euangelium non legatur in ambone, ſed in presbyterio in loco conuenienti. Subdiaconus, cantata Epiſtola, non oſculetur manum Epiſcopi. Si diſtribuendæ ſunt candelæ tunc poſt Epiſtolam, dum cantatur Proſa,ideſt, Sequentia, diſtribuantur, quæ accendantur ad Euange-

lium,

lium, ad eleuationem Sacramenti, ac finita Miſſa, dum fit abſolutio. Lecta Epiſtola, diaconus non petat benedictionem pro Euangelio, nec deferantur luminaria, nec incenſum. Diaconus dicet tantummodo [Munda cor meum] & procedet ad cantandum Euãgelium cum miniſtris ordine infraſcripto; videlicet, primò ipſe diaconus, tum ſubdiaconus, vltimo loco duo cappellani. Finito Euangelio, Epiſcopus non oſculabitur librum, ſed ſtatim dicet [Dominus vobiſcum] & [Oremus] pro offertorio, deinde lauabit manus more ſolito, & ad altare accedet. Non benedicet aquam ponendam in calice pro oblatione; nec ſubdiaconus ſuſtinebit patenam: imponet tamen poſt offertorium Epiſcopus thus in thuribulum, more ſolito, cum benedictione [Per interceſſionem etc.] & thurificabit oblata, & altare; & demum ipſe ſolus thurificabitur a diacono. Dum dicitur [*Sanctus, Sanctus, etc.*] quatuor cappellani cum quatuor funalibus ex eadem cera communi accenſis pro eleuatione Sacramenti accedunt, & genuflectunt, more ſolito, & ſimiliter omnes genuflectunt ſi permanentes vſque ad [Per omnia ſæcula] ante [Pax Domini] Cappellani verò cum funalibus vſque poſt Communionem. Subdiaconus ad eleuationem impoſito per aliquem Acolythum thure in thuribulum, thurificabit ſanctiſſimum Sacramentũ genuflexns in cornu Epiſtolæ. Non datur pax, nec

percu-

percutitur pectus ad [Agnus Dei] in fine Miſſæ non datur per celebrantem benedictio, nec publicantur indulgentiæ, ſed diaconus dicat [Requieſcant in pace.] & Epiſcopus, dicto in altari [Placeat etc.] redibit ad ſuam ſedem, & interim dicet [Initium Euangelij ſancti Ioannis, etc.] & ibidem depoſita planeta, ac etiam dalmatica, & tunicella, capiet pluuiale nigrum, diacono, & ſubdiacono paratis remanentibus, & Epiſcopum ad exuendum planeta, et induendum pluuiali adiuuantibus. Si ſermo habendus erit in laudem defuncti, pro quo Miſſa celebrata erit, tunc ea finita, ante abſolutionem accedet ſermocinaturus veſtibus nigris indutus, et facta oratione ante medium altaris, nulla petita benedictione ab Epiſcopo, ſed facta ei profunda reuerentia, vel genuflexione pro qualitate perſonæ aſcendet pulpitum panno nigro coopertum, vbi facta iterum Epiſcopo reuerentia, ſignans ſe ſigno crucis, faciet ſermonem. Quo finito, vel ſi ſermo non ſit habendus, ſtatim finita Miſſa, accepto pluuiali per Epiſcopum, vt ſupra, ante infimum gradum ſolij extendetur pannus niger, vel portabit lectica mortuorũ pro abſolutione facienda ante infimum gradum presbyterij; niſi aliàs lectus mortuorum, vel caſtrum doloris adſit in medio Eccleſiæ. Quo caſu Epiſcopus pluuiali paratus ibidem vel ſolus, vel cum alijs quatuor abſoluentibus, vt infra dicetur, accedere deberet.

Si

Si verò Epiſcopus erit in faldiſtorio, tunc pannus niger ante infimum gradum altaris extendetur, vel ibidem portabitur lectica mortuorum pro abſolutione facienda. Interim dum extenditur pannus, vel portatur lectica, Epiſcopus ſedet, et cantores incipient Reſponſorium [Libera me Domine etc.] et dum repetitur dictum Reſponſorium, accedũt ad Epiſcopum duo Acolythi, vnus cum thuribulo, et nauicula, alius cum aſperſorio, et vaſe aquæ benedictæ. Tũc Epiſcopus, miniſtrante nauiculam diacono a dexteris ſine oſculis, imponet thus in thuribulum, et ſtatim, ſi eſt in faldiſtorio, accedit ad altare, vbi cũ à choro dicitur [Kyrie eleiſon.] deponet mitram, et ſtãs verſus altare dicit intelligibili voce [Pater noſter] ſi verò erit in ſede, ſurget, et depoſita mitra, dicto vltimo [Kyrie eleiſon.] verſus altare dicet ſimiliter [Pater noſter] Quod ſecretè complendo, miniſtrãte diacono aſſiſtente aſperſorium, et eleuantibus hinc, inde diacono, et ſubdiacono oras pluuialis, Epiſcopus ſtans aſpergit tertiò ſuper pannum nigrũ, vel lecticam mortuorum; et reddito aſperſorio diacono, et ab eodem accepto thuribulo, thurificabit eodem modo tertiò thuribulum ducẽs ſuper pannum, vel lecticam, miniſtris oras pluuialis ſimiliter eleuãtibus. Tunc accedent duo Acolythi cum duobus cãdelabris, et candelis accenſis, et ſiſtent ante pedes Epiſcopi, qui ex libro ſibi per miniſtrum ſolitum in

capite poſito leget Verſiculum [Et ne nos] & alios Verſiculos,& orationem Miſſæ,pro qua nullus tunc genufleſtet,& in fine repetit Verſiculum [Requiem æternam] & cantores dicent [Requieſcant in pace.] & Epiſcopus, depoſitis paramentis, facta oratione, diſcedit.

Si aderit in Eccleſia lectus mortuorum, ſeu caſtrum doloris, & Miſſa celebrata ſit pro anima alicuius Summi Pontificis, vel S.R.E. Cardinalis, ſeu Metropolitani, aut Epiſcopi proprij, ſeu Imperatoris, Regis, vel Ducis magni, aut Domini loci, conueniens eſt, vt fiant abſolutiones apud caſtrum doloris, tam ab ipſo Epiſcopo celebrante, quàm ab alijs quatuor Epiſcopis, vel Prælatis, ſi adſunt; & in defectum Epiſcoporum, à quatuor primis dignitatibus, vel Canonicis, ordine infraſcripto; videlicet, finita Miſſa, & ſermone, ſi habitus ſit, quatuor Prælati, ſeu dignitates, vel Canonici præfati accedant ad ſacriſtiam, vel alium locum conuenientem, & propinquum, vbi quilibet eorum accipiat ſuper Rocchettum, vel ſuper cottam, ſi ſit Religioſus, amictum, ſtolam,& pluuiale nigrum,ac mitram ſimplicem, ſi ea vti poſſunt; ſin minùs; biretum,& omnes ſic parati conueniant apud Epiſcopum celebrantem paratum, vt ſupra, cum quo ibunt ad feretrum, ſeu caſtrum doloris, hoc ordine. Præcedent duo Acolythi, vnus cum thuribulo, & nauicula, & alius cum

vaſe

vaſe aquæ benedictæ, & aſperſorio; tum duo alij Acolythi cum duobus alijs candelabris, & candelis accenſis, in quorum medio erit ſubdiaconus, qui in Miſſa cantauit Epiſtolam, paratus, deferens crucem; poſt eum duo iuniores Prælati, deinde duo ſeniores, & quilibet eorum habebit penes ſe vnum cappellanum ſuperpelliceo indutum, qui de mitra ſeruiet, & vnum ſcutiferum, qui cereum accenſum portet; vltimo loco incedet Epiſcopus celebrans habens ad ſiniſtram diaconum paratum, qui eum comitetur, & poſt eum cappellani cum cottis. Cum peruenerint

ad caſtrum doloris, ſeu locum deſtinatum pro abſo-

lutionibus faciendis, thuriferarius cum alio Acolytho deferente aquam benedictam firmabunt ſe in capite loci a parte dextera; Acolythi verò ceroferarij, ac ſubdiaconus cum cruce ibunt ad pedes loci, & ſubdiaconus cum cruce collocabit ſe in medio eorum. Iunior Prælatus ſedebit in ſcabello in angulo caſtri doloris ad pedem dexterum, alius poſt eum in angulo ad humerum ſiniſtrum, tertius in angulo ad pedē ſiniſtrum, quartus, qui erit ſenior, in angulo ad humerum dexterum. Celebrans verò ſedebit in faldiſtorio in capite loci in medio, ita vt crucem directè reſpiciat. Omnibus ſic ordinatis, ſurget celebrans, detecto capite, omnibus ſimiliter ſurgentibus, & incipiet in tono lectionis abſolutè orationem. [Non intres in iudicio etc.] qua finita, omnes ſedebunt coopertis capitibus, & cantores incipient Reſponſorium [Subuenite Sancti Dei etc.] tunc duo Acolythi cum thuribulo, & nauicula, & aqua benedicta, & aſperſorio accedent ad angulum dexterum capitis, vbi eſt dignior Prælatus, & ſe ad eius dexteram collocabunt. Incepto Verſiculo [Requiem æternā etc.] Acolythus dabit nauiculam diacono, & ipſe accedet cum thuribulo ante dictum digniorem Prælatum, qui, miniſtrante diacono nauiculam, imponet thus in thuribulum. Cum per chorum dicetur primū [Kyrie eleiſon.] ſurgēt omnes, detectis capitibus; & prædictus dignior Prelatus voce intelligibili dicet

[Pater

[Pater noſter] quod ſecretè complebit: & interim accepto aſperſorio cum aqua benedicta de manu diaconi, aſperget lectum circum circa ambulans, incipiens a ſua parte dextera, tertiò aſpergens quamlibet lecti partem; diacono a ſiniſtris comitante, & fimbrias pluuialis ſubleuante: & dum tranſibit ante alios Prelatos, illos ſalutabit, & ſimiliter cruci reuerẽtiam faciet tranſiens ante illam ad pedes lecti. Poſtquàm cum aſperſorio circumierit lectum, & ad locũ ſuum redierit, ibidem ab eodem diacono capiet thuribulum, & lectum ſimiliter circum circa thurificabit, tertiò in qualibet parte thuribulum ducẽs. Cum redierit poſt thurificationem ad locum ſuum, ante ſcabellum ſtans dicet Verſiculos [Et ne nos etc.] & alios Verſiculos, & orationem [Deus, cui omnia viuunt etc.] prout in Pontificali. Qua finita, omnes ſedent cum mitra, & cantores incipient Reſponſorium [Qui Lazarum etc.] dum dicent Verſiculum [Requiem æternam] vt ſupra, miniſtri accedent ad ſecũdum digniorem Prælatum ſedentem in angulo ad ſiniſtrum pedem, qui impoſito thure, vt de primo dictum eſt, dicto vltimo [Kyrie eleiſon.] à choro, ſurget, omnibus ſimiliter ſurgentibus, dicet [Pater noſter] aſperget, & thurificabit lectum, vt ſupra, & demùm dicet Verſiculos, & orationem [Fac quæſumus etc.] Qua finita, omnes ſimiliter ſedebunt, & cantores cantabunt Reſponſorium [Domine, quãdo

do venies etc.] & tertius dignior Prælatus ſedens ad ſiniſtrum humerum ſeruabit omnia, quæ ſuperiùs primus, & ſecundus ſeruauerunt, & demùm dicet orationem [Inclina Domine, aurem tuã etc.] Qua ſimiliter finita, quartus, & iunior Prælatus ſedens in angulo ad dexterum pedem faciet ſimiliter, & in fine dicet orationem [Abſolue, quæſumus, vt in reſurrectionis etc.] Demùm cantato à choro Reſponſorio [Libera me Domine, de morte æterna etc.] celebrans ipſe, impoſito thure in thuribulo, vt ſupra; dicto [Pater noſter] aſperget, & thurificabit lectum, prout de primo, & alijs dictum eſt; & in fine dictis Verſiculis, dicet orationẽ [Abſolue, quęſumus etc. vt defunctus ſæculo etc.] & reſponſo per chorum [Amen] ipſe Epiſcopus dicet [Requiem æternam etc.] & demùm duo cantores dicent [Requieſcãt in pace.] Quo dicto, receptis ab omnibus Prælatis mitris, ſeu biretis, ſi mitris non vtantur, omnes eo ordine, quo venerant, reuertuntur ad ſacriſtiam, vel alium locum deputatum, & ibidem depoſitis paramentis, quilibet recedit ad propria.

Quatuor, ſeu quinque iſtas abſolutiones non ſemper in omnibus exequijs fieri conuenit, ſed tantùm in primis exequijs, quæ ſolent fieri poſt obitum, vt ſunt exequiæ nouemdiales, quæ in Romana Curia fiunt pro anima Pontificis defuncti. In exequijs verò anniuerſarijs non debent fieri huiuſmodi quatuor

abſo-

abſolutiones, ſed vna tantùm per celebrantem, vt ſupra dictum eſt, poſt Miſſam: vel, ſi adeſſet caſtrum doloris, vel alius locus, vbi eundum eſſet ad abſoluendum. Celebrans ſolus paratus, vt ſupra, præcedente cruce cum omnibus miniſtris ſuperiùs narratis, & ſequentibus cum ſuis cappellanis, accedet ad caſtrum doloris, & ibidem diſpoſitis miniſtris, vt ſupra dictum eſt, ſtans ante ſuum faldiſtorium in capite lecti dicet orationem [Non intres etc.] qua finita, ſedet, & cantato per chorum Reſponſorio [Libera etc.] impoſito thure in thuribulo, vt ſupra, aſperget, & thurificabit lectum ordine, quo ſupra dictum eſt: & demùm dicet vnam ex quinque præfatis orationibus, quam maluerit, & reuertetur ordine, quo veniet. Quod ſimiliter ſeruari poterit, etiam in primis exequijs, vbi commodè quatuor Prælati, qui poſt Miſſam, vt ſupra dictum eſt, abſoluant, haberi non poterunt.

DE MISSA PRO DEFVNCTIS, quæ coram Epiſcopo celebratur. Cap. 12.

SI Epiſcopus noluerit celebrare, ſed huiuſmodi Miſſæ pro defunctis per alium celebratæ intereſſe, eadē norma in omnibus ſeruabitur, quæ ſuperiùs expreſſa eſt in capitulo præcedenti: ipſe verò Epiſcopus, cum

cappa

cappa facta confeſſione cum celebrante, ibit cum ſuis aſſiſtentibus ad ſedem ſuam, quæ debet eſſe parata ex panno violaceo, non autem ex ſerico. Cum celebrans dicit [Dominus vobiſcum.] ante orationem, Epiſcopus veniet ad faldiſtorium ante altare, & ibi genuflectet, capite detecto, ſic manens vſque ad finem orationis. Qua finita, redibit ad ſedem ſuam, & tunc, & non priùs Presbyter aſſiſtens ibit ad ſcabellum aſſiſtentiæ. Ad offertorium Epiſcopus, more ſolito miniſtrante nauiculam Presbytero aſſiſtente, imponet thus in thuribulum, dicens [Per interceſſionem etc.] & thurificatis oblatis, & altare thurificabitur celebrans a diacono, & Epiſcopus a Preſbytero aſſiſtente more ſolito. Dicto [Sanctus] Epiſcopus ibit ad faldiſtorium, vbi genuflexus permanebit vſque ad [Agnus Dei] excluſiuè, & tunc redibit ad ſedem, & dicet [Agnus Dei] cum ſuis aſſiſtentibus, non percutiendo pectus; nec fiunt in hac Miſſa circuli, & iterum ad orationem poſt Communionē redibit ad faldiſtorium, & genuflectet, ſimiliter omnibus genuflectentibus, quotiès Epiſcopus genuflectet. Finita oratione, Epiſcopus redibit ad ſedem: & non dabit benedictionem, nec publicabuntur indulgentiæ. Finita Miſſa, ſi ſermo habendus ſit, ſermocinator accedet, & abſque aliqua benedictionis petitione, facta tantummodo altari reuerentia cum genuflexione, & Epiſcopo cum profunda capitis inclina-

clinatione, ibit ad pulpitum, vbi ſermonem ſuum recitabit. Quo finito, ſi Epiſcopus voluerit ipſe abſoluere, depoſita cappa apud ſedem, capiet amictum ſupra Rocchettum, & ſtolam, & demùm pluuiale nigrum, & mitram ſimplicem, & omnia fient, quæ ſuperiùs in proximo præcedenti capitulo dicta ſunt.

DE VESPERIS, ET MISSIS in Dominicis Aduentus ſiue ab Epiſcopo, ſiue ab alio, præſente Epiſcopo, celebrandis. Cap. 13.

IN Veſperis, & Miſſis ſolemnibus in ſingulis Dominicis Aduentus eadem omnia ſeruabuntur, Epiſcopo celebrãte, vel non celebrante, quæ ſuperiùs expreſſa fuerunt, dum generaliter de his diſſeruimus, exceptis tamen infraſcriptis. Quia primò Eccleſia, altare, & chorus ſimpliciori apparatu ornantur. Item celebrante Epiſcopo Miſſam ſolemnem, non erit opus paramenta ſacra pro Miſſa ſumere in ſacello, ſeu ſecretario ſupra memorato, ſed apud ſuam ſedem, vbi cappa indutus incipit Tertiam; & incepto primo Pſalmo, ſedet, accipit ſandalia, legit Pſalmos, & Verſiculos, ac orationes conſuetas, & in fine cantat orationem pro Tertia, Canonico Preſbytero aſſiſtente librum ſupra caput tenente in ſuo habitu Canonicali. Subdiaconus cantaturus Epi-

ſtolam, paulo ante, quàm Epiſcopus in chorum veniat, capiet omnia paramenta ſibi conuenientia, preter manipulum, & planetam ante plicatam, quæ capiet poſtea. Diaconi aſſiſtentes capiunt ſua paramenta, ideſt, planetam ante plicatam ſupra cottam, vel Rocchettum circa finem Tertiæ, antequàm Epiſcopus cantet orationem, & cum eis diaconus cantaturus Euangelium, qui accipit amictum, albam, cingulum, & ſtolam. Dum prædicti diaconi aſſiſtẽtes parantur, aſſiſtunt Epiſcopo duo alij diaconi illis proximi in ſuo habitu Canonicali, & in eorum defectũ duo vltimi Presbyteri. Finita Tertia, præfati duo diaconi aſſiſtentes cum diacono cantaturo Euangelium iam parati reuertuntur ad Epiſcopum, dum lauat manus, miniſtrante Presbytero aſſiſtente. Epiſcopus, poſtquàm lauerit manus, more conſueto accipit paramenta conſueta, quæ eſſe debent violacei coloris. Subdiaconus, & Diaconus capiunt planetas ante pectus plicatas, & tunc pariter omnes Canonici capiunt in ſuis locis paramenta ipſis conuenientia, eiuſdem coloris. Epiſcopus ante orationes dicit [Dominus vobiſcum.] non autem [Pax vobis.] Subdiaconus, dum Epiſcopus celebrans cantat vltimam orationem, depoſita planeta, accipit librum Epiſtolarum, & cantata Epiſtola, oſculataq. manu Epiſcopi, planetam reaſſumit. Diaconus ante primum Alleluia poſt Graduale deponit & ipſe ſuam planetam,

tam, quæ conuoluitur, vel alia iam conuoluta, & complicata ſuper eius ſiniſtrum humerum, & ſuper ſtolã ponitur & ſub eius brachio, ſtrictè cordulis ad id aptatis colligatur, ne decidat, & ſic permanet, quouſque Epiſcopus ſumpſerit ſacram communionem. Tunc reaſſumit planetam ante pectus plicatam, depoſita alia, quæ erat ſuper humerum ſiniſtrum. Cætera omnia fiunt, prout ſuis locis explicatum fuit. Si verò Epiſcopus non celebret, ſed interſit Miſſæ ſolemni, eadem obſeruantur, quæ in capitulo de Miſſa ſolemni præſente Epiſcopo dicta ſunt. In tertia Dominica eadem obſeruantur, niſi quòd paramenta altaris, & celebrantis adhiberi ſolent aliquantò ſumptuoſiora, ſed coloris violacei; & miniſtri, videlicet, diaconus, & ſubdiaconus vtuntur dalmatica, & tunicella, & idem in Vigilia Natiuitatis Domini, ſi venerit in Dominica, & etiam in Vigilia, quæ non venerit in Dominica, vt capitulo ſequenti: in Collegiatis pariter idem obſeruatur.

DE VIGILIA NATIVITATIS DOMINI Noſtri Ieſu Chriſti, & de Matutinis, & Miſſa in nocte celebranda. Cap. 14.

IN die Vigiliæ Natiuitatis D. N. Ieſu Chriſti, ſi venerit in Dominica, ſiue alio die, celebrari ſolet Miſſa ſolemnis in paramentis violaceis, iuxta regulas

præcedēti capitulo de Dominicis Aduentus traditas, hoc tantum excepto, quod diaconus,& ſubdiaconus vtuntur dalmatica, & tunicella, prout in tertia Dominica Aduentus.

Hora Veſperarum cantantur Veſperæ ſolemnes pariter ſecundum regulas ſuperiùs in capitulis de Veſperis poſitas, quas hic repetere ſuperfluum eſt. Nocte ſequenti hora competēti, prout ab Epiſcopo fuerit præordinatum, celebrantur Matutinæ, prout in capitulo de Matutinis dictum fuit. Hæc tamen particulariùs in his Matutinis obſeruanda erunt. Primò vltra luminaria ſolita altaris, & abaci præparanda erunt ſex, vel octo funalia ceræ albæ, vel quot erunt neceſſaria pro conſuetudine, & diſpoſitione loci ad illuminandum chorum, & tribunam, ſeu presbyterium, quæ ſuper totidem candelabris ferreis magnis ſpatijs æqualibus inter ſe diſtantibus collocabuntur. Præparabuntur etiam aliquot paruæ candelæ albæ pro Epiſcopo,& Canonicis cantaturis lectiones. Super aliqua menſa ſeparata ab abaco, collocari poterunt paramenta omnia pro Epiſcopo Miſſam celebraturo,& pluuiale album pulchrum pro eodem cātaturo orationem in fine nocturnorum. Sed ſi Epiſcopus non erit celebraturus primā Miſſam, non erūt ibi præparanda Miſſalia indumenta, ſed tantum pluuiale: nam alius celebraturus Miſſam, ſiue Prælatus, ſiue Canonicus capiet paramenta in ſacriſtia vna cū

ſuis

ſuis miniſtris: ſed celebraturo Epiſcopo, ipſi miniſtri, ideſt, diaconus, & ſubdiaconus vtique in ſacriſtia parari poterunt; presbyter autem aſſiſtens in loco ſuo vna cum cæteris Canonis. Item celebraturo primã Miſſam Epiſcopo, præintonatur Hymnus [Chriſte redemptor etc.] quem dum Epiſcopus repetit, eleuat, & iungit manus, caput verſus altare inclinans, ob reuerẽtiam diuinæ inuocationis. Cærimoniarius, quoties ducit aliquem Canonicum ante pulpitum, ſeu legile, vbi cantare debet lectionem, gerat manibus paruam candelam; nec ab ipſo legili longiùs diſcedat, donec cuiuſque nocturni lectiones recitatæ ſint. In tertio nocturno, cum dicitur à choro Pſalmus [Miſericordias Domini etc.] ſi Epiſcopus eſt primam Miſſam celebraturus, duo ex ſuis ſcutiferis clericali habitu indutis ſubeuntes fimbrias cappæ Epiſcopalis imponent illi caligas, & ſandalia, ſubleuantibus fimbrias in girum cappellanis, ſeu Acolythis cottis ſuperindutis, ac genuflexis: interim accedunt duo Canonici aſſiſtentes ad Epiſcopum, nec non duo cappellani, alter de libro, alter de candela ſeruiens; ac librum apertum ante Epiſcopum ſuſtinent, ex quo ipſe Epiſcopus legit Antiphonam [Ne reminiſcaris etc.] & Pſalmum [Quam dilecta etc.] cum cæteris Pſalmis, Verſiculis, & orationibus, prout ſupra in capitulo de Miſſa Epiſcopo celebrante, explicatum fuit. Quibus per Epiſcopum lectis, duo

illi

illi Canonici aſſiſtentes, ac alij miniſtri recedunt: Diaconus,& Subdiaconus miniſtraturi in Miſſa(niſi quis eorum, vel ambo ſint cantaturi lectiones vltimi nocturni) præueniunt ad ſacriſtiam, vbi capiũt ſua paramenta. Aduertatur tamen, vt tempus commodè diſpenſetur, hoc eſt, vt finitis tribus Pſalmis vltimi nocturni à choro, pariter Epiſcopus expedierit lectionem Pſalmorum,& orationum prædictarum, vt preſto ſit ad abſolutionem [A vinculis] dicendam, benedictionemq. dandam Canonico cantaturo primam lectionem tertij nocturni. Cantata nona lectione per Epiſcopum,& Hymno [Te Deum etc.] per eundem inchoato, eo ordine, quo in dicto capitulo de Matutinis dictum fuit, Epiſcopus deſcendens è ſede in plano ſolij Pontificalis deponit cappam, & ſtans lauat manus, accedentibus tunc, & adiuuantibus diacono, & ſubdiacono paratis; & ab eiſdem induitur omnibus paramentis Miſſalibus, aliquanto celeriùs ſolitò, præter chirothecas, & annulum, & tunicellam, ac dalmaticam, & planetam, cuius loco induitur pluuiali; denuò ſedem aſcendit, vbi ſtans ſine mitra expectat finem Hymni prædicti, qui decãtari poterit prolixiori nota, & cum organi interpoſitione, vt commodè interim Epiſcopus, & omnes Canonici indui poſſint ſuis paramentis: Quo finito, accedunt duo Acolythi cum cãdelabris,& cereis accenſis, & medius inter eos alter de libro ſeruiens ad

Epi-

Epiſcopum, adhærente alio cum candela parua accenſa, qui verſus populum cantat [Dominus vobiſcum.] deinde verſus altare [Oremus.] iunctis manibus, deinde orationem [Concede quæſumus etc.] cum ſua concluſione; & iterum repetito [Dominus vobiſcum.] dum chorus cum organo proſequitur lentè [Benedicamus Domino.] & [Deo gratias.] ipſe depoſito pluuiali ſtans, accipit tunicellam, & dalmaticam, & ſedens chirothecas, deinde ſtans planetã, & rurſus ſedens mitram pretioſam, & vltimo loco anulum; demùm accedit ante infimum gradum alta-

ris pro Miſſa inchoanda. Quæ in omnibus, & per

omnia

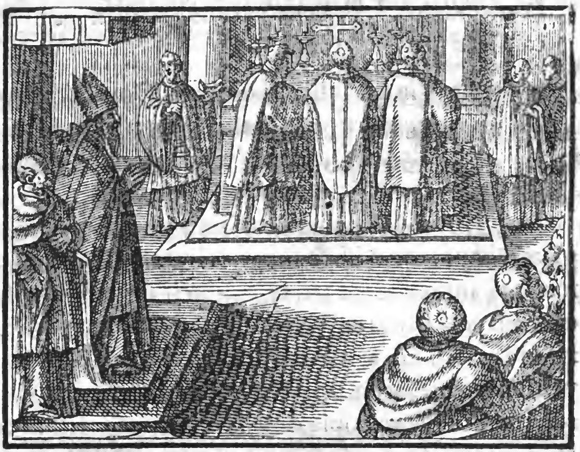
omnia celebratur, prout in capitulo de Miſſa ſolemni per Epiſcopum celebranda explicatum fuit, excepto, quod dum in Miſſa cantatur à choro Verſiculus ſymboli [Et incarnatus eſt etc.] Epiſcopus, & omnes genuflectere debent vſque ad terram, hac nocte, & die ſequenti in Miſſa maiori, prout etiam in die Annuntiationis: Epiſcopus verò non ſumet purificationem, & in fine poſt benedictionem non dabit indulgentiam, quia in tertia Miſſa, quam omninò cantabit Epiſcopus, in die erit indulgentia publicanda. Cætera omnia, vt in ſupradictis capitulis, tam celebrante, quàm non celebrante Epiſcopo, reſpectiuè erunt obſeruanda.

DE FESTIS, QVAE OCCVRRVNT vſque ad diem Purificationis, ſolemniter celebrandis. Cap. 15.

FEſta, quæ occurrunt poſt diem Natiuitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti vſque ad diem Purificationis Beatæ Mariæ Virginis, celebrabuntur ſolemniùs, vel minùs ſolemniter, prout Epiſcopo videbitur iuxta qualitatem feſti, & conſuetudinem loci. In die tamen Circumciſionis Domini Epiſcopus deberet intereſſe Miſſæ paratus cum pluuiali. In die verò Epiphaniæ deberet ipſe celebrare, ſi poterit. Quo die cantato Euangelio, aliquis Ca-

nonicus,

nonicus, vel beneficiatus, aut alius, iuxta conſue-

tudinem loci, paratus pluuiali aſcendet ambonem, vel pulpitum, & ibidem populo publicabit feſta mobilia anni currentis in forma, prout in Pontificali. In alijs verò feſtiuitatibus prædictis poterit Epiſcopus intereſſe cum cappa, vel prout ipſi melius videbitur, & omnia ſeruabuntur, quæ ſuperiùs expreſſa ſunt in præcedentibus capitulis, De Miſſa ſolemni per Epiſcopum celebranda, & de Miſſa, quæ coram Epiſcopo celebratur.

DE FESTO PVRIFICATIONIS beatæ Virginis, & benedictione, ac diſtributione candelarum. Cap. 16.

QVia à Vigilia Natiuitatis Domini nullæ occurrunt feſtiuitates, quæ in Veſperis, & Miſſis, quoad cærimonias, indigeant ſpeciali declaratione, cum ex regulis in ſuperioribus capitulis traditis, & alijs generalibus, quæ libro ſuperiori abundè explicata fuerunt, ſumi poſſint; videndum eſt de feſto Purificationis beatæ Mariæ Virginis, in quo plura adhuc, neque in Miſſali, aut Pontificali declarata recẽſenda veniunt. Præparanda igitur in primis erit candelarum ceræ albæ ea copia, quæ ſufficiens videbitur pro Eccleſiæ qualitate, ac Canonicorum, aliorumq. de gremio Eccleſiæ numero, nec non & pro laicis, quibus iuxta conſuetudinem Eccleſiæ diſtribui ſoleant. Hæ omnes collocari poterunt ſuper aliqua menſa inter altare, & ſedem Epiſcopi, ita vt Epiſcopus in ſua ſede ſtans commodè poſſit eas aſpergere, & thurificare poſt illarum benedictionem. Paretur etiam abacus, iuxtà conſuetum, à latere Epiſtolæ, ſuper quo ponantur vltra duo candelabra cum luminaribus, & alia conſueta, & ordinaria, quæ ſuperioribus capitulis demonſtrata fuerunt, vas aquæ benedictæ cum aſperſorio, thuribulum cum nauicula, vaſa ad abluen-

abluendum manus cum medulla panis, mantile ad extergendum, mappa altera linea pulchrè laborata apponenda ſuper gremio Epiſcopi, cum incipit candelas diſtribuere. Super altari ponentur per Sacriſtam paramenta pro Epiſcopo ſuo ordine coloris violacei; videlicet, alba, cingulum, ſtola, pluuiale, & mitra ſimplex: ipſum verò altare habeat duo pallia, videlicet amictus alterum album, & ſupra illud alterum violaceum remouendum poſt proceſſionē; niſi feſtũ venerit in Dominicis Sexageſimæ, vel Septuageſimæ, vt infra dicemus. Deputentur cuſtodes, qui populum arceant, ſi fortè tumultuoſiùs irrueret, ne indecenter Epiſcopum opprimat. His præordinatis, hora competenti Epiſcopus in ſua cappa à Canonicis aſſociatus venit ad Eccleſiam, & facta oratione, accedit ad ſedem ſuam, vbi depoſita cappa, accipit paramenta ſupradicta ſuo ordine, afferentibus ea ab altare Acolythis, ſeu miniſtris cottis indutis, acceptoq. pluuiali, & mitra ſedet. Interim Canonici omnes in locis ſuis ſtantes, ſeu in ſacriſtia, ſi prope eſt, accipiunt ſacra paramenta eis conuenientia, prout ſuperiùs declaratum fuit; eo excepto, quod diaconi, aut ſubdiaconi non quidem dalmaticis, & tunicellis, ſed planetis ante pectus plicatis in huiuſmodi officio vtuntur, cum ſit feriale; & ſi commodè paramenta haberi nequeant pro omnibus Canonicis, quatuor, aut ſex digniores ſaltem induantur pluuialibus, vt

ibidem dictum fuit. Quibus paratis ſalutatisq. Canonicis modica capitis inclinatione, Epiſcopus in dicta ſua ſede ſtans benedictionem candelarum faciet, cappellano, qui de eo ſeruit, librum ſuſtinente, manibus extenſis hinc inde, incipiens manibus iunctis competenti voce in tono feriali benedictionem dicens [Dominus vobiſcum.]cum orationibus, prout in ordinario: & reſpiciens aliquantulum verſus candelas, cum incipit quintam orationem; videlicet [Domine Ieſu Chriſte, qui hodierna die etc. accedunt ad eum duo Acolythi; vnus cum thuribulo, & nauicula, alter verò cum vaſe aquæ benedictæ, & aſperſorio. Finita benedictione, Epiſcopus, miniſtrante nauiculam Presbytero aſſiſtente parato, imponit incenſum in thuribulum, & benedicit more ſolito: deinde accepto aſperſorio de manu eiuſdem aſſiſtentis, aſpergit in medio a dexteris, & a ſiniſtris ter candelas; & ab eodem accipiens thuribulum, ſimili modo ter illas thurificat. Tum ſedet, accepta mitra, & dignior Canonicus paratus, accipit de manu Sacriſtæ, ſiue Camerarij candelam pulchrè ornatam, & cum debita reuerentia illam oſculatam dat in manu Epiſcopi, quam pariter oſculatur; Epiſcopus vero illam tradit alicui ex ſuis cappellanis tenendam prope altare.

Tum eleuatis hinc, inde fimbrijs pluuialis Epiſcopi per diaconos aſſiſtentes, ponitur ſuper eius gremio

mio per duos cappellanos mappa prædicta, & ſtatim per cappellanos, ſiue Acolythos capiuntur de menſa, ſiue de manu Camerarij, aut Sacriſtæ, aut alterius ad eam curam deputati candelæ grandiores pro Canonicis, & porriguntur ad manus diaconi aſſiſtentis ad ſiniſtram Epiſcopi, qui illas continuò miniſtrat Epiſcopo; eodemque tempore dignior ille Canonicus pluuiali indutus facit reuerentiam, primò altari, deinde Epiſcopo; aſcendit ad eum, & accipit ab eo candelam oſculando illam, manum Epiſcopi reuerenter, & tunc cantores incipiunt cantare Antiphonam Lumen etc. ſimiliter & alij Canonici parati ordine ſuo accipiunt candelas; poſt eos Magiſtratus, & officiales maiores ciuitatis, niſi adeſſet laudabilis conſuetudo, vt clerici, omnes tam parati, quàm cum cottis acciperent candelas ante laicos, quæ ſeruanda eſt; deinde alij Presbyteri, Acolythi, & clerici de gremio Eccleſiæ, & cappellani Epiſcopi cottis induti, demùm alij nobiles ciuitatis, & familiares ipſius Epiſcopi, & alij de populo, quibus, & quot Epiſcopo placuerit dare; non tamen mulieribus quæ à ſenioribus dignitate, vel Canonico cum cotta & ſtolla parato ſeorſum accipient. Sed Canonici parati nõ genuflectunt ante Epiſcopum, quando capiunt candelas, ſed tantùm profundè inclinant: alij verò Eccleſiaſtici cũ cottis, & laici genuflexi capiunt, & manum Epi-

ſcopi

ſcopi cum candela oſculantur. Interim aliquis de

Capitulo, ad quem ſpectat, ſi Epiſcopo placet, & ſit conſuetudo Eccleſię, ſeorſum diſtribuit candelas minutiores populo vtriuſque ſexus. Finita diſtributione, Epiſcopus, portante lances nobili, vel ſcutifero, lauat manus more ſolito, prout ſupra in Miſſa dictum fuit, & amouetur de eius gremio mappa prædicta; ipſe verò ſurgit, & depoſita mitra, verſus altare cantat [Oremus.] & ſi eſt tempus infra Septuageſimam, diaconus aſſiſtens à dexteris dicit alta voce [Flectamus genua.] & omnes genuflectunt; alter verò à ſiniſtris [Leuate.] & omnes ſurgunt, & Epiſcopus

cantat

cantat orationem [Exaudi etc.] cum ſua concluſione, prout in ordinario, accedentibus Acolythis cum candelabris, vt aliàs. Qua finita, ſedet, & accipit mitram, & iterum imponit incenſum in thuribulum, miniſtrantibus Presbytero aſſiſtente, & Acolytho, vt ſupra. Interim accenditur candela Epiſcopi, quã tenet eius cubicularius, ſeu cappellanus, vt ſupra, & pariter omnium aliorum, maximè de clero, niſi a principio fuiſſent accenſæ, prout in Miſſali; & ordinatur per cærimoniarium proceſſio circum circa Eccleſiam, vel alias, iuxta ritum Eccleſiarum, in qua

ante crucem præcedit thuriferarius, & ante thuriferarium

rarium cantores; poſt thuriferarium duo Acolythi cum candelabris, & cereis ardentibus, & inter eos medius ſubdiaconus paratus planeta ante pectus plicata portans crucem; poſt crucem beneficiati, & alij de clero cum cottis bini, & poſt eos Canonici parati pariter bini, & mox Epiſcopus cum mitra medius inter duos diaconos aſſiſtentes paratos, pluuialis latera eleuantes, omnesq. ſuas candelas accenſas manibus proprijs deferentes; Epiſcopus ſuam cãdelam ſiniſtra gerit, & dextera benedicit. Quòd ſi Archiepiſcopus erit, crux portabitur ſolummodò ante Canonicos tantùm. Interea, dum fit proceſſio, Canonicus, aut alius Miſſam celebraturus cum diacono, & ſubdiacono capiunt ſua paramenta conuenientia, ideſt, albi coloris; & diaconus, & ſubdiaconus accipiunt dalmaticam, & tunicellam; pariter mutantur paramenta altaris, & ſedis Epiſcopalis, & amouetur abacus, & loco illius ponitur parua menſula, vt ſupra ſuo loco dictum fuit eſſe faciendum, nõ celebrante Epiſcopo. Sed ſi huiuſmodi feſtum veniret in Dominica Septuageſimæ, vel Sexageſimæ, nõ mutuãtur paramenta altaris, nec Epiſcopi, ſed remanent eadem violacea; & diaconus, & ſubdiaconus vtuntur dalmatica, & tunicella, quia fit Miſſa de Dominica, ſecundùm regulam in rubricis Miſſalis, ſub hoc feſto poſitã, niſi feſtum huiuſmodi ageretur in aliqua Eccleſia Beatiſſimæ Virgini dicata: quia tunc

fieret

fieret Miſſa de feſto cum commemoratione Dominicæ, & paramenta eſſent alba. Finita proceſſione, Canonici chorum ingreſſi deponunt paramenta, & candelas extinguunt, quæ conſeruantur accendendæ, vt infra: Epiſcopus verò, cum peruenerit ad altare, ante infimum gradum, ſi Miſſa ſit de feſto, deponit pluuiale, & paramenta violacea, & accipit alba, quod decentiùs eſſet, vel cappam, & incipit confeſſionem ſtans à dexteris celebrantis. Miſſa verò continuatur, prout in capitulo de Miſſa, quæ coram Epiſcopo celebratur: excepto, quòd dum inchoatur Euangelium, Epiſcopus, & omnes capiunt ſuas candelas accenſas in manibus vſque ad finem Euangelij, & iterum ad eleuationem ſanctiſſimi Sacramenti eas tenent accenſas vſque poſt Communionem. Sed ſi Epiſcopus vellet etiam Miſſam celebrare, quod conuenit, ſi feſtum Purificationis ſit titulus Eccleſiæ, non remouetur abacus: & Epiſcopus ſtans incipit Tertiam, vt alias, deinde accipit caligas, & ſandalia, & legit Pſalmos [Quam dilecta, etc.] & omnes orationes ſequentes: tum lauat manus, & depoſito pluuiali, cingulum, & ſtolam albam accipit, depoſitis violaceis, tum crucem pectoralem, dalmaticam, tunicellam, chirothecas, planetam, mitram, annulum, & baculum paſtoralem, vt aliàs. Canonici etiam in reditu à proceſſione debent eo caſu, depoſitis paramentis violaceis, acci-

pere alba, & illa retinere ad totam Miſſam. In reliquis, vt ſupra, & Miſſa celebratur cum cærimonijs, & ſolemnitatibus, prout in capitulo de Miſſa ſolemni, celebrante Epiſcopo.

DE FESTO PVRIFICATIONIS in Cathedralibus, abſente Epiſcopo, & in Collegiatis. Cap. 17.

ABſente Epiſcopo, & in Collegiatis paretur altare, vt ſupra præcedenti capitulo dictum eſt: candelæ verò benedicendæ collocentur in cornu Epiſtolæ ſuper aliqua parua menſa, & ibidem ponatur vas cum aqua benedicta, & aſperſorio, ac thuribulum cum nauicula, & incenſo: & hora competenti, ideſt, dicta Tertia, Canonicus hebdomadarius, ſiue dignitas, vel alius, ad quem de conſuetudine Eccleſiæ celebrare ſpectat, paretur in ſacriſtia amictu, alba, cingulo, ſtola, & pluuiali violaceo, vnà cum duobus alijs Canonicis habitu diaconali, & ſubdiaconali eiuſdem coloris indutis, excepto manipulo; videlicet, cum planetis plicatis ante pectus: & conſidentibus omnibus alijs Canonicis eorum habitu Canonicali indutis hinc, inde in locis ſuis, vnà cũ beneficiatis, ſeu manſionarijs, & clericis, accedet dictus Canonicus celebraturus cum miniſtris, & facta reuerentia altari cum genuflexione, ſi ibi aderit ſan-

ctiſſi-

ctiſſimum Sacramentum, ſin minùs, cum profunda capitis inclinatione, & deinde ſalutatis hinc, inde Canonicis, aſcendet ad altare, & ibidem in cornu Epiſtolæ ſtans capite detecto benedicet candelas, prout in Miſſali; & finita vltima oratione, videlicet [Domine Ieſu Chriſte] celebrans, miniſtrante diacono, imponit thus in thuribulum; quo impoſito, accipiet de manu eiuſdem diaconi aſperſorium cum aqua benedicta, & candelas aſperget; & mox accepto thuribulo, triplici ductu illas thurificabit. Quo facto, retrahat ſe medium altaris, renes eidem vertēs,

& ſtabit medius inter diaconum, & ſubdiaconum.

Tunc primus Sacerdos de choro, ſiue Vicarius, ſiue dignitas, vel Canonicus, accepta vna ex candelis benedictis, illam cum debita reuerentia deoſculatam dabit in manu celebrantis, qui illam tradet alicui cappellano tenendam; & ſtatim miniſtrante diacono, ipſe celebrans ſtans incipiet diſtribuere cãdelas, primò eidem digniori, deinde diacono, & ſubdiacono paratis, ſi ſunt Canonici; mox alijs omnibus Canonicis per ordinem habitu Canonicali indutis, qui bini accedent ad celebrantem, & inclinati ab eo candelas accipient, quas acceptas deoſculabuntur. Beneficiati verò, ſeu manſionarij, & clerici, & cæteri omnes ſimiliter bini accedent, & genuflexi candelas accipient, illas, ac etiam manus celebrantis deoſculantes. Cum inchoatur diſtributio candelarum, cantores incipient Antiphonam [Lumen ad reuelationem etc.] Circa finem diſtributionis magiſter cærimoniarum curet, vt accendantur candelæ pro proceſſione, quæ fiat per Eccleſiam, vt præcedenti capitulo dictum eſt: & interim, dum fit proceſſio, remoueatur paramentum violaceum ab altari, & remaneat album, niſi huiuſmodi feſtum venerit in Dominica Septuageſimæ, vel Sexageſimæ, quo caſu fiat, vt dictum eſt in præcedenti capitulo. Finita proceſſione, Canonici chorum ingreſſi extinguent candelas, & celebrans, depoſito pluuiali, capiet planetam albam, ſeu violaceam, iuxta regulam

ſupe-

ſuperiùs traditam, ſimiliter & miniſtri dalmaticam, & tunicellam eiuſdem coloris,& inchoabitur Miſſa, quæ iuxta ſolitum perficietur, in qua hoc ſolum erit ſpeciale, quod Canonici, & cæteri de choro, dum cantatur Euangelium, accendent candelas, & illas accenſas tenent vſque ad finem Euangelij, & iterum ad eleuationem vſque poſt communionem.

DE OFFICIO, ET MISSA Feria quarta Cinerum, Epiſcopo celebrante, vel non celebrante, ſed præſente. Cap. 18.

QVarta Feria ante primam Dominicam Quadrageſimæ, quæ à cinerum aſperſione cinerum appellatur, quia officiũ, & Miſſa eſt de feria, altare, & tribuna, & omnia ſimpliciùs parantur, quàm in feſtis ſolemnioribus. Et, ſi Epiſcopus non ſit Miſſam celebraturus, nulla paratur mẽſa, ſiue abacus à cornu Epiſtolæ, vt aliàs, ſed tantùm parua menſula à latere Euangelij, vbi ponuntur vaſa pro abluendis manibus, cum mica panis, mappa pro abſterſione manuum, & altera ponenda ſuper genibus Epiſcopi in diſtributione cinerum; vas autem aquæ benedictæ cum aſperſorio, & thuribulum cum nauicula poterunt poni ſuper angulo altaris, & ſuper eodem altari in medio ponitur paruum vas argenteum cum cineribus mundis ex ramis oliuarum benedictis anni

præ-

præteriti combuſtis. Item paramenta pro Epiſcopo ſuo ordine, coloris violacei, prout in die Purificationis, ita vt dictum vas non cooperiant, nec impediant. In Eccleſijs, vbi viget conſuetudo reconciliandi ſolemniter pænitentes; ſeruetur forma in Pontificali poſita, præſertim in caſibus grauioribus. Hora competneti Canonicus celebraturus Miſſam cum diacono, & ſubdiacono capiunt paramenta violacea. Diaconus, & ſubdiaconus vtuntur planetis ante pectus plicatis, quas induunt finita diſtributione cinerum, expectantes aduentum Epiſcopi, ſedentesq. in aliquo ſcamno pro ipſis parato, ac viridi panno cooperto à latere Epiſtolæ; & Epiſcopo aduenienti aſſurgunt, & faciunt reuerentiam: Canonicus celebrans, videlicet, caput profundè inclinando, miniſtri verò genuflectentes, ſi non ſunt Canonici. Epiſcopus aſſociatus more ſolito ad Eccleſiam, factisq. conſuetis orationibus, ſtans apud ſuam ſedem accipit paramẽta eodem ordine, quo in die Purificationis dictum fuit; & pariter omnes Canonici capiunt ſua, prout ibi dictum fuit. Quibus paratis, ſubdiaconus, qui eſt cantaturus Epiſtolam in Miſſa, ſiue alius ex beneficiatis Eccleſiæ paratus planeta violacea ante pectus plicata, accedit ad altare cum debitis reuerentijs; & capit vas illud cũ cineribus ambabus manibus, quod eleuatum portat ante Epiſcopum, vbi genuflexus illud retinet vſque in finem diſtributionis ad dexterã

Epi-

Epiſcopi. Tum Epiſcopus, accedente cappellano cũ libro, & altero cum candela, aſſiſtentibus diaconis hinc, inde legit ſedens Antiphonam [Exaudi nos, Domine etc.] Qua cum Pſalmo repetita, depoſita mitra, ſurgit, & dicit [Dominus vobiſcum.] & [Oremus.] ac orationes Benedictionis cinerum, quæ ſunt quatuor, prout in Miſſali. Quibus finitis, & iam ante eum ſtantibus, Presbytero aſſiſtente parato, & Acolythis cum thuribulo, nauicula, & aſperſorio cum aqua benedicta, imponit incenſum in thuribulum, more ſolito aſpergit, & thurificat cineres triplici ductu. Tum ſedet ſine mitra, & ſine bireto; & Canonicus celebraturus Miſſam ſolus accedit ad eum, facta altari & Epiſcopo reuerentia, & imponit cineres in caput ipſius ſedentis dicens [Memento homo, quia puluis, etc.] Quo facto, Epiſcopus accipit mitram, & extenditur ſuper eius gremio mappa munda per duos Acolythos, & imponit cineres eidem Canonico celebranti ante ſe inclinato dicens [Memento etc.] vt ſupra. Celebrans, acceptis cineribus ſine oſculo manus Epiſcopi, reuertitur ad ſuum locum. Tunc incipiunt venire omnes Canonici parati ad capiendos cineres, eodem modo incipiendo à dignioribus cum debitis reuerentijs altari, & Epiſcopo; & chorus incipit [Immutemur habitu etc.] cum ſequentibus. Si quis Prælatus adeſſet, qui aliàs ſupra Canonicos ſtare, vel ſedere ſoleat, ei dabit Epi-

ſcopus

nota.

ſcopus cineres ſtanti : ſi aliquis Princeps, vel Orato-

res Regum, vel Principum maximorum, aut Rerũ-publicarum liberarum laici adeſſent, capiunt hac die cineres poſt Canonicos paratos: Magiſtratus verò, & officiales, ac alij laici poſt omnes de clero. Quod ſic obſeruatur hac die : & feria ſexta in Paraſceue in adoratione crucis; vt ibi dicetur, ex antiqua laudabili Eccleſiaſtica diſciplina, propter humilitatem, quæ in hoc actu repræſentatur ijs diebus. Ideoque promptiùs, libentiùſque laici in his cedere debent omninò Eccleſiaſticis, prout etiam reſpectiuè obſeruatur per Imperatores, Reges, & Principes,

quan-

quando ſunt præſentes in cappella Sanctiſſimi Domini noſtri Papæ. Prælati, & Canonici parati capiunt cineres inclinati: reliqui verò tam clerici, quàm laici genuflexi, & omnes ſine oſculo manus; cum commodè oſculum exhiberi nequeat hoc actu. Datis cineribus, Epiſcopus ſedens in eodem loco lauat manus more ſolito; mox depoſita mitra, ſurgit, & cantat, Dominus vobiſcum. Oremus. manibus iunctis orationem Concede nobis Domine, etc. ad quam, more ſolito, veniunt duo Acolythi cum candelabris, & cereis accenſis, & finita oratione diſcedunt. Quibus expeditis, ſi Epiſcopus non eſt celebraturus Miſſam, prout regulariter hac die non ſolet, Canonici omnes deponunt ſua paramenta; Epiſcopus retinebit ſua paramenta, vel illa deponet, & accipiet cappam, prout magis libuerit obſeruans tamen regulam ſuperiùs traditam; & deſcendens de ſua ſede faciet confeſſionem cum celebrante; qua finita, reuertitur ad ſuam ſedem, vbi ſtatim cum miniſtris, & cærimonijs ſolitis imponit incenſum in thuribulum, & thurificatur altare per celebrantem, & mox ipſe celebrans. Tum Epiſcopus legit Introitũ ex libro, & dicit, Kyrie eleiſon. cum Canonicis in circulo ſtantibus. Et celebrans in Miſſa dicit tres orationes, prout in Miſſali in æquali cantu feriali, & cum dicitur Dominus vobiſcum. ante primam orationem, Epiſcopus deſcendet è ſo-

lio ad faldiſtorium, in quo, ſimul ac eò peruenerit, genuflectet, omnibus pariter cum eo genuflectentibus, exceptis celebrante, diacono, & ſubdiacono, qui in hac Miſſa non genuflectunt, niſi ad Verſiculum [Adiuua nos Deus etc.] vt infra dicetur. Dicta vltima oratione, Epiſcopus ſurgens redit ad ſedem ſuam, et iterum antequam inchoetur Verſiculus [Adiuua nos Deus etc.] deſcendet ad faldiſtorium, et genuflectit, vt priùs, ſic manens vſque ad finem Verſus, genuflectentibus etiam celebrante, ác miniſtris altaris. Quo verſu dicto, et non priùs, diaconus cum ſolitis miniſtris, depoſita iam planeta plicata, et eadem, vel alia iam inuoluta, et complicata ſuper ſiniſtrum humerum, et ſuper ſtolam poſita, et ſub eius brachio ſtrictè cordulis colligata, ne decidat, accedit ante vltimum gradum ſedis Epiſcopi, & ab ipſo ſedente petit benedictionem pro Euangelio recitando; quo finito, Epiſcopus deoſculatur textum Euangelij ſibi à ſubdiacono delatum, & adhuc ſtans ſine mitra a Presbytero aſſiſtente thurificatur. Tũc accedit, qui ſermonem, vel concionem habiturus eſt, & petit benedictionem, & Indulgentias ab Epiſcopo; & alia fiunt, & proſequitur Miſſa, prout in capitulo de concionibus, & ſermonibus, & alijs locis opportunis explicatum fuit. Finita præfatione, & dicto per Epiſcopum cum Canonicis ad circulum venientibus [Sanctus etc.] iterum Epiſcopus deſcẽ-

dit ad faldiſtorium, & ibidem genufleǒtit, ſic manẽs vſque ad [Per omnia ſæcula] ante [Pax Domini]

& tunc reuertitur ad ſedem ſuam, & dicit [Agnus Dei] cum Canonicis, qui ſimiliter veniunt ad circulos. Subdiaconus in hac Miſſa ſuſtinet patenam, prout in alijs Miſſis; & diaconus, & ſubdiaconus cantaturi Euangelium, & Epiſtolam reſpectiuè deponunt planetam, & oſculantur manum Epiſcopi, prout in Dominicis Aduentus. Poſt communionẽ, antequam celebrans dicat [Dominus vobiſcum.] Epiſcopus iterum deſcendit ad faldiſtorium, permanens genuflexus ad omnes orationes, quæ poſt com-

munionem dicũtur. Dicta vltima, poſt communionem, diaconus vertit ſe ad populum, & dicit Verſiculum [Humiliate capita veſtra Deo.] Epiſcopo, & alijs genuflexis manentibus, & capita inclinantibus: finita vltima oratione, Epiſcopus reuertitur ad ſedẽ ſuam, & ibidem dat benedictionem ſolemnem more ſolito. Quæ dicta ſunt ſuperiùs circa genuflexiones ad orationes, & præfationem, ſeruabuntur in omnibus alijs Miſſis ferialibus, tempore Quadrageſimæ, & Vigiliarum, præſente Epiſcopo.

Si Epiſcopus vellet hac die ſolemniter celebrare, finita oratione poſt cinerum aſperſionem, ſedet aliquantulùm, & mox ſurgens ſine mitra incipiet [Deus in adiutorium] pro Nona; & cum inchoatur Pſalmus [Mirabilia etc.] ſedet, & leget Pſalmum [Quam dilecta etc.] & interim imponentur eidem ſandalia, Canonicis, & alijs omnibus remanentibus paratis. Finita Nona, Epiſcopus lauabit manus cum cærimonijs conſuetis, prout finita Tertia in alijs Miſſis per ipſum celebrãdis: & dum lauat manus, accedet Presbyter aſſiſtens cum pluuiali, & adiuuabit incipiendo ſeruire Epiſcopo in officio aſſiſtentiæ, lotis manibus. Diaconus Euangelij, & ſubdiaconus parati vſque ad planetam excluſiuè abſque manipulis induent Epiſcopum paramentis Miſſalibus, adiuuantibus duobus diaconis aſſiſtentibus cũ planetis plicatis ante pectus. Parato Epiſco-

po,

po, diaconus, & ſubdiaconus capient planetas plicatas, & manipulos pro Miſſa, & fiet proceſſio ad altare, & inchoatur Miſſa, in qua omnia ſeruantur, quę in capitulo de Miſſa ſolemni per Epiſcopum celebrãda, explicata ſunt, exceptis his, quæ hac die particulariter facienda ſunt, vt ſupra narratum eſt. Ante primam orationem Epiſcopus non dicet [Pax vobis.] ſed [Dominus vobiſcum.] & cum dicitur Verſiculus [Adiuua nos Deus] Epiſcopus genuflectet, non in faldiſtorio, ſed apud ſedem ſuam. In reliquis omnia fient, vt ſupra explicatum eſt, & prout dicitur in dicto capitulo de Miſſa ſolemni, Epiſcopo celebrante.

DE EADEM FERIA QVARTA Cinerum, Epiſcopo abſente, & in Collegiatis. Cap. 19.

EAdem omnia, quæ ſuperiùs in præcedenti capitulo expreſſa ſunt, exceptis his, quæ ad Epiſcopum pertinent, præparentur, & ſeruentur, abſente Epiſcopo, & in Eccleſijs Collegiatis, paucis infraſcriptis mutatis. Nam celebrans parabitur cum miniſtris in ſacriſtia, & accedet ad altare cum debitis reuerentijs, vt dictum fuit in capitulo de feſto Purificationis, abſente Epiſcopo. Miniſtri verò erunt hac die tam in benedictione cinerum, quàm

in

in Miſſa cum planetis plicatis, quæ, quando tempus erit, in Miſſa deponent, & reaſſument, iuxta regulas traditas in capitulis de Dominicis Aduentus, & de Dominicis Quadrageſimæ. Vas cum cineribus collocatur ſuper altare à latere Epiſtolæ: vas autem cũ aqua benedicta, et aſperſorio, ac thuribulum cum nauicula, et incenſo ponentur in angulo altaris, vel ſuper parua menſula. Celebrans ſtans in cornu Epiſtolæ benedicit cineres, prout in Miſſali, et imponet incenſum, et illos aſperget aqua benedicta, et thurificabit, prout de candelis dictum fuit. Et ſimiliter, finita benedictione, medius inter diaconum,et ſubdiaconum ſtabit, et diaconus tenet vas cum cineribus. Tunc accedit dignior Sacerdos de choro, et cineres celebranti, capite inclinato, imponet, dicens [Memento homo, quia puluis es etc.] et ſtatim celebrans eidem digniori ſtanti, capite ſimiliter inclinato,ante ipſum celebrantem cineres imponet; mox diacono,et ſubdiacono, et cæteris Canonicis per ordinem, qui omnes in habitu Canonicali capite inclinato ſtantes, à celebrante cineres accipient; beneficiati, ſeu manſionarij, et clerici, et cæteri omnes genuflexi. Finita diſtributione,celebrans,depoſito pluuiali, lauabit manus priuatè in angulo altaris, et ſtatim,accepta planeta,incipiet,et proſequetur Miſſam, prout in ordinario huius diei, ſeruatis circa genuflexiones, ad orationes,et ad Verſiculum [Adiuua nos

Deus]

Deus] omnibus, quæ in præcedenti capitulo expreſſa ſunt. Poſt Euangelium fiet ſermo, ſeu habebitur concio, nulla tamen petita per ſermocinaturum benedictione.

DE DOMINICIS QVADRAGESIMAE vſque ad Dominicam Palmarum. Cap. 20.

IN Dominicis Quadrageſimæ eadem omnia ſeruentur tam circa ornatum Eccleſiæ, et paramenta altaris, ac miniſtrorum, quàm circa cærimonias in Miſſa, quæ ſuperiùs expreſſa ſunt in capitulo de Veſperis,et Miſſis in Dominicis Aduentus, ſiue ab Epiſcopo, ſiue ab alio, præſente Epiſcopo, celebrandis. Quæ autem ibidem dicta ſunt, de Dominica tertia Aduentus, circa paramenta altaris, et miniſtrorum, obſeruantur eodem modo in quarta Dominica Quadrageſimæ. In quinta verò Dominica, quæ de Paſſione dicitur, cooperiantur, antequàm officium inchoetur, omnes cruces,et imagines Saluatoris per Eccleſiam, et ſuper altare nullæ ponantur imagines Sanctorum. Cantores verò ab hac Dominica quinta Quadrageſimæ vſque ad Paſcha, excepta feria quinta in Cœna Domini, non vtantur cantu figurato, ſed Gregoriano.

DE OFFICIO, ET MISSA IN DOminica Palmarum. Cap. 21.

OFficium in Dominica Palmarum, hoc eſt, benedictio, & diſtributio illarum, ac deinde proceſſio, ſimile eſt ferè in omnibus officio, quod fit in die Purificationis beatæ Mariæ Virginis in benedictione, & diſtributione candelarum, & demùm in proceſſione. Remiſſiùs tamen aliquantò hac die paratur altare, & tribuna, quam illa. Præparantur igitur in menſa apud altare, & ſedem Epiſcopi, vt de candelis dictum fuit, palmæ, ſeu rami oliuarum benedicẽdi, inter quos ſi palmæ haberi non poſſent, ornentur, & aptentur ex dictis ramis aliquot floſculis, & paruis crucibus ex palmarum folijs compoſitis, vt ſpecioſiores cæteris appareant pro Epiſcopo, Canonicis, & Magiſtratibus: et ſaltem palmæ perquirantur pro Epiſcopo, Prælatis, et maioribus Magiſtratibus, aut aliquibus magnis viris, ſi aderunt. Abacus quoque à latere Epiſtolæ ea omnia, quæ in dicta die Purificationis enumerauimus, continens accommodetur. Super altari etiam ponentur eadem paramẽta, pro epiſcopo eodem ordine, vt ibi dictum fuit: ante altare pallium violaceum. Cuſtodes etiã, ſi opus erit, adhibeãtur, qui populi preſſuram cohibeãt. Epiſcopus hora competenti eodem modo, et ordine cum

cappa

cappa veniet ad Eccleſiam, orabit, aſcendet ad ſedem ſuam, capiet paramenta, & pariter Canonici, prout ibidem latiùs explicatum fuit. Quibus expeditis, dictis Epiſtola, & Euangelio, prout in Miſſali, Epiſcopus ſtans in ſua ſede ſine mitra incipiet benedictionem Palmarum, manibus iunctis dicens [Dominus vobiſcum.] cappellano librum ſuſtinente, deinde cantans orationes, & in tono feriali incipiens ab ea, videlicet [Auge fidem etc.] tum præfationem, & alias quinque orationes ſequẽtes. Cum dicitur quinta oratio, videlicet [Deus, qui per oliuæ ramũ etc.] accedunt duo Acolythi, vnus cum thuribulo, & nauicella; alter cum vaſæ aquæ benedictæ, & aſperſorio ad Epiſcopum cum debitis reuerentijs; qui, dicta per eum ſexta oratione, videlicet [Benedic, quæſumus Domine etc.] imponit thus in thuribulum; cum ſolita benedictione aſpergit palmas, & thurificat, miniſtrante presbytero aſſiſtente parato, vt ibi: tunc adhuc ſtans eodem vocis tono dicit [Dominus vobiſcum.] & ſeptimam orationẽ, videlicet [Deus, qui filium etc.] qua completa, ſedet, & accipit mitram. Tunc dignior ex Canonicis præbet ei palmã pulchriorem, acceptam de manibus Sacriſtæ, vel alterius ad id deputati, oſculando palmam, & manum; quam Epiſcopus tradit tenendam alicui ſuo cappellano: nec refert, an dicta palma pro commoditate Epiſcopi ſit breuior, vel longior cæteris;

dummodò ſit pulchrior ornatu. Ponitur deinde mappa per Acolythos ex abaco allata ſuper gremio Epiſcopi, quam ipſi hinc, inde genuflexi tenent vſque ad finem diſtributionis palmarum; & eleuantur hinc, inde fimbriæ pluuialis ipſius per diaconos aſſiſtentes; Epiſcopus tunc incipit palmas diſtribuere Canonicis, & alijs eodem ordine, prout de candelis dictum fuit; & chorus tunc incipit Antiphonam

[Pueri Hebræorum etc.] Finita diſtributione, Epiſcopus more conſueto lauat manus; accedunt ad eũ duo Acolythi ceroferarij cum candelabris, ac cereis accenſis: ipſe verò, depoſita mitra, ſurgit, & cantat

ex

ex libro [Dominus vobiſcum.] deinde orationem vltimam, videlicet [Omnipotens ſempiterne Deus etc.] Qua finita, ſedet, accipit mitram, ponit thus in thuribulum, miniſtrantibus Presbytero aſſiſtente, & Acolytho; ordinatur per cærimoniariũ proceſſio circùm Eccleſiam eodem ordine, prout ibi dictum fuit; & omnes gerunt ſuas palmas in manibus; Epiſcopus autem illa ſiniſtra defert, & dextera benedicit. Exire debet proceſſio extra portam Eccleſiæ, & antequàm crux proceſſionis ingrediatur dictam portam, præueniunt aliqui cantores illam ingredientes, & mox claudentes, & verſus ipſam proceſſionem cantantes Verſiculum [Gloria laus, & honor etc.] reſpondentibus alijs cantoribus extra portam, prout traditur in Miſſali ordinario. Cantatis omnibus Verſiculis, vel eorum parte, prout tẽpus, & occaſio poſtulabit, Subdiaconus portans crucem tangit cum illius haſta portam, quæ ſtatim aperitur, & proceſſio ingreditur, choro cantante Antiphonam [Ingrediente Domino etc.] Interim Canonicus Miſſam celebraturus cum diacono, & ſubdiacono debent eſſe parati, & remota menſa, Canonici ingreſſi chorum deponunt paramenta, & palmas; quas reſumunt, dum cantatur Paſſio, & Euangelium. Proceditur ad Miſſam, & omnia obſeruantur, prout in die Purificationis dicitur; ſiue celebraturus ſit Epiſcopus, ſiue non, vt ibi. Differentia erit

tantùm; quòd diaconus, & ſubdiaconus hac die vtuntur planetis ante plicatis, & obſeruant regulam, illas deponendo, & accipiendo, prout ſupra in capitulo de Dominicis Aduentus dictum fuit. Cum ſubdiaconus in Epiſtola pronunciabit verba illa [Vt in nomine Ieſu omne genu flectatur] Epiſcopus, & omnes vſque ad terram genuflectent, & permanent genuflexi vſque ad illa verba [Et infernorum] incluſiue. Tres, qui Paſſionem ſunt cantaturi, dum cantatur Epiſtola, & Tractus parantur amictu, alba, cingulo, ſtola ab humero ſiniſtro pendente, coloris violacei, in ſacriſtia, & circa finem Tractus procedunt à ſacriſtia hoc ordine. Antecedit cærimoniarius, tum illæ, qui Euangeliſtæ perſonam agit, portans ſibi librum, deinde qui turbarum, vltimò qui Chriſti, ſequentibus tribus cappellanis cum cottis ſine candelabris, & ſine incenſo: & factis altari, & Epiſcopo debitis reuerentijs, accedunt ipſi tres ad oſculum manus Epiſcopi eodem ordine; nullam tamen petunt benedictionem: deinde deſcendunt ad locum, vbi cantant Paſſionem verſus cornu Euangelij, ſeu in pulpito, ſecundum cõſuetudinem Eccleſiarum. Et cappellani tres antedicti ſtant contra illos, quorum qui eſt medius, tenet librum, quem inter ſe mutuant æquali ſpatio, dum recitatur Paſſio, prout cærimoniarius eos priùs admonuit, & in ipſo actu, cum tempus

eſt,

eſt, eiſdem ſignificat nutu. Cum Paſſio inchoatur, celebrans cum ſuis aſſiſtentibus legit Paſſionem tenens palmam in manibus, & ſtans in cornu Epiſtolæ: & Epiſcopus, & omnes ſurgunt, detecto capite, palmas manibus tenentes vſque ad finem Paſſionis, in qua dum recitatur [Ieſus autem exclamãs voce magna emiſit ſpiritum.] Epiſcopus in ſua ſede, & omnes in ſuis locis genuflectunt, etiam ipſi cantores, & cappellani. Deinde ſurgunt, & is, qui Euangeliſtam agit, perficit ſuam lectionem, iiſdem comminiſtris aſtantibus, vt priùs: qua finita, Epiſcopus ſedet, & accipit mitram, depoſita palma. Tunc diaconus Euangelij, depoſita planeta, eaque, ſiue alia duplicata, ſuper humerum ſiniſtrum poſita, & ſub brachio dextero colligata, portat librum ad altare, mox vadit ad oſculum manus Epiſcopi, ducente cærimoniario, & reuertitur ad altare, dicens genuflexus [Munda cor meum etc.] Interim Epiſcopus, miniſtrante Acolytho, vel cærimoniario, ac presbytero aſſiſtente, imponit incenſum more conſueto. Diaconus cum libro ante pectus, præcedentibus thuriferario, & duobus Acolythis ſine candelabris, ſubſequente ſubdiacono, petit benedictionem, incenſat librum, & cantat Euangelium [Altera autem die etc.] Ad eleuationem ſolus Epiſcopus tenet palmam: cætera, vt in alijs Miſſis.

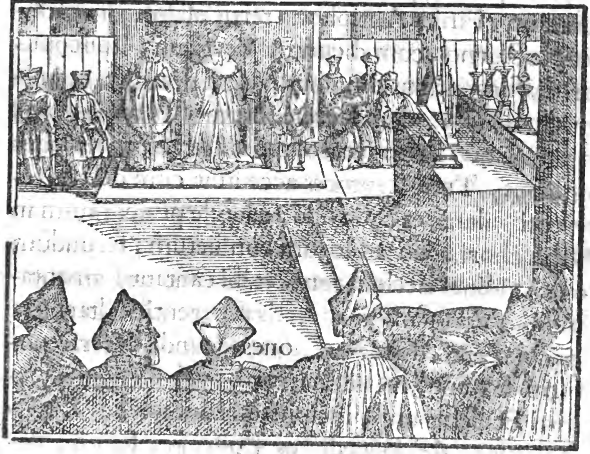
DE

DE MATVTINIS TENEBRARVM quartæ, quintæ, & ſextæ feriæ maioris hebdomadæ. Cap. 22.

POſt Dominicam Palmarum nullæ occurrunt ſolemnitates, quæ indigeant ſpeciali declaratione, ante officium Tenebrarum: nam licet tertia, et quarta feria celebrari ſolet Miſſa ſolemnis, et infra eam decantari Paſſio D. N. Ieſu Chriſti, celebrabitur ſecūdùm ritum, et cærimonias, quæ obſeruari ſolent in diebus ferialibus, prout ſuperiùs declaratum fuit, præſente, vel abſente Epiſcopo. Paſſio autem recitabitur, prout præcedenti Dominica dictum fuit, tam quoad habitum, et numerum miniſtrorū, quàm quoad alias cærimonias. Ipſa verò quarta feria hora vigeſima prima, vel circa Epiſcopus veniet cum cappa ad Eccleſiam, ſequentibus Canonicis: et ingrediens Eccleſiam cooperit ſibi caput caputio cappæ; et, ſi erit Archiepiſcopus, non defertur crux ante eum in Matutinis horum trium dierum. Eccleſia autem, tribuna, altare, et ſedes Epiſcopi, poterunt remanere parata, prout fuerunt Dominica præterita, ſeu aliquantò parciùs, vel remiſſiùs: et à latere Epiſtolę ponitur candelabrum triangulare accommodatum ad ſuſtinendos quindecim cereos cære communis ponderis vnius libræ, vel circa ſingulos, qui

paulò

paulò antè aduentum Epiſcopi accenduntur ſimul cum cereis altaris ex eadem cera communi. Epiſcopus, factis ſolitis orationibus, ſibi ipſi trahens cappæ caudam per terram, accedit ad ſuam ſedem, nullo ſibi tunc Canonico aſſiſtente, ſed tantummodò aliquibus cappellanis cum cottis circa eum ſtãtibus. Quòd ſi magis placeret accedere ad chorum apud Canonicos, eſſet laudabile. Poſtquàm Epiſcopus aliquantulum quieuerit in ſua ſede, ſurgit, ſurgentibus omnibus, et detecto capite, dicit verſus altare ſecretè [Pater noſter, Aue Maria, et Credo.] vſque ad finem,

tum ſibi ipſe caput tegit eodem caputio, et ſic ſtat,

quo-

quouſque chorus dixerit Antiphonam [Zelus domus tuæ etc.] qua finita, & incepto pſalmo, ſedet, & cappellani aptant fimbrias cappæ; ſimiliter Canonici, & alij omnes ſedent. Finito quolibet pſalmo, cærimoniarius, vel aliquis cappellanus accedit cum debitis reuerentijs cum inſtrumento apto ad extinguendum ad candelabrum triangulare, & extinguit cereum in illius extremitate poſitum à latere Euangelij; deinde in fine alterius pſalmi alterum ab alio latere, & ſic ſucceſſiuè alternatim ab vtroque latere ſingulos cereos extinguit in fine cuiuſlibet pſalmi, tam primi, quàm ſequentium Nocturnorum, et Laudum. Finita Antiphona tertij pſalmi, in quolibet Nocturno, cum dicuntur Verſiculi, Epiſcopus ſurgit, ſurgentibus omnibus; caput detegit; et finito reſponſorio, dicit ſecretè totum [Pater noſter] vt priùs; quo finito, tecto capite, ſedet, ſedentibus omnibus. Tunc cantores accedunt cum debitis reuerentijs altari, et Epiſcopo ad legile præparatum in medio chori, ſeu ad locum conſuetum, ſecundùm conſuetudines Eccleſiarum, et ibi cantant Lamentationes, quibus finitis, ac factis reuerentijs altari, et Epiſcopo, recedunt. Lectiones ſecundi, et tertij nocturni cantant, vel ipſe cantores, vel Canonici pro more Eccleſiarum, incipiendo à iunioribus ſinguli ſingulas. Ad Benedictus Epiſcopus ſurgit, detecto capite, ſurgentibus omnibus. Cum dicitur

Verſi-

Verſiculus [Vt ſine timore etc.] cærimoniarius, ſeu aliquis cappellanus cum inſtrumento apto extinguit ſingulatim ad quemlibet Verſiculum ſingulos cereos altaris, incipiendo à cornu Euangelij, & pariter omnia alia lumina, ſi qua ſunt per Eccleſiã, extinguuntur, prærerquàm ante ſanctiſſimum Sacramentum, ita vt in fine Benedictus reperiantur omnia extincta. Cum reperitur Antiphona poſt [Benedictus] cærimoniarius, ſiue alius cappellanus remouet ex candelabro trianguli vnicum cereũ accenſum, in cuſpide trianguli poſitum, eumq. accenſum eleuata manu ſuſtinet ſuper cornu Epiſtolæ altaris, & cum inchoatur [Chriſtus factus eſt pro nobis] illum ſic accenſum abſcondit retro altare, vel alio modo. Interim Epiſcopus deſcendet à ſede, & genuflectit ſuper faldiſtorio præparato ante altare, omnibus genuflectentibus: & ſtatim chorus incipit ſub ſilentio [Pater noſter] mox Pſalmum [Miſerere] modulata, ſed flebili voce. Quo finito, Epiſcopus genuflexus, ac capite aliquantulum inclinato, vel ex libro, vel memoriter recitat clara voce orationem [Reſpice quæſumus etc. vſque ad Qui tecum] quod ſecretè complet. Qua oratione finita, cærimoniarius manu ſcabellum, ſeu librum percutiens per breue ſpatium ſtrepitum, frangoremq. facit, & à cæteris fit, donec cærimoniarius cereum prædictum accenſum, qui fuerat abſconditus, in

medium profert, quo prolato omnes ceſſare debent à ſtrepitu. Finito ſtrepitu, Epiſcopus, & omnes ſurgunt, & recedunt eodem modo, & ordine, quo venerant. Eadem ſeruantur in duobus ſequētibus Matutinis tenebroſis, hoc tàntùm excepto, quod altare, ſedes Epiſcopalis, & tota tribuna, ac pauimentum penitus denudatur: poterit tamen in ſede Epiſcopi adhiberi puluinar, pro eius commoditate, ſi volet; & aduertatur, vt officium perficiatur hora tarda, hoc eſt, ſole occidente.

DE OFFICIO, ET MISSA Feriæ quintæ in Cœna Domini. Cap. 23.

QVia hac die plura occurrunt officia in Eccleſia Dei peragenda, ſcilicet; pænitentium reconciliatio, Oleorum conſecratio, Miſſa, proceſſio, ac repoſitio ſanctiſſimi Sacramenti, ac demum mandatum; ſubiungemus ea tantùm, quæ ad Miſſam proceſſionem Sacramenti, & mandatum pertinent. Cætera namq. in Pontificali libro latè explicantur, vnde ſumi poſſunt. Præparandum igitur, ornandumq. erit aliquod ſacellum intra Eccleſiam, quò pulchriùs, magnificentiùsq. poterit, multis luminibus ornatum, in quo poſt Miſſam illius diei recondendum ſit ſanctiſſimum Sacramentum; & in eo altare cum ſex candelabris,

delabris, ac cereis. Præparetur etiam baldachinum album perpulchrum, thuribula duo cum nauicula, velum vnum paruum pro Sacramento, alterum magnum, & amplum, quod circum humeros Epiſcopi ponetur, dum Sacramentum portabit; & ambo hæc vela ſint ſericea, vel aurata, aut pulcherrimè ornata; calix amplior, & pulchrior cæteris, vbi ſacratiſſima hoſtia reponetur; funalia, ſeu candelæ ceræ albæ in numero ſufficienti pro Canonicis, & clericis; vna inter eas picta, & ornata pro Epiſcopo, quam vnus ex ſuis cappellanis, vel ſcutiferis deferet in proceſſione accendendæ; item vas argenteum, ſeu aureum cum multis particulis conſecrandis pro communicandis Canonicis, & clero. Summo mane Epiſcopus, ſi ipſemet erit celebraturus, veniet ad Eccleſiam ordine conſueto cum cappa, aſſociatus à Canonicis; parabitur in ſacriſtia, vel ſecretario, vt aliàs; & interim, dum dicetur Nona, capiet ſandalia, leget Pſalmos ſine Gloria patri; & in fine cum dicitur à choro [Chriſtus factus eſt etc.] genuflectit ante altare; & finito Pſalmo [Miſerere etc.] genuflexus dicet orationem [Reſpice etc.] mox redibit ad ſedem; deponet cappam; lauabit manus; accipiet ſandalia, & paramenta alba, vt aliàs; & cum eo parabuntur Canonici, & perficiet, ſi volet, ea, quæ ſupra dicta ſunt, ſecundùm rubricas libri Pontificalis circa recõciliationem pænitentium, & Oleorum conſecrationem;

procedetq. in Miſſa cum ſolitis cærimonijs, & prout in Miſſali Romano, vt dicitur in cap. de Miſſa ſolemni. Paulò ante communionem cærimoniarius, vel aliquis cappellanus portat ex abaco ad altare ſupradictum calicem magnum vacuum, & dicta duo vela; ſumptaque communione corporis, & ſanguinis, antequàm ſe purificet Epiſcopus, reponet Sacramentum in calice, quem diaconus palla, & patena deſuper poſita, ac demùm velo ſerico cooperit, & in medio altaris collocat reuerenter; deinde, antequàm ſe purificet, communicat primum diaconum, & ſubdiaconum, deinde omnes Canonicos paratos, & alios ſacerdotes de Eccleſia, qui ſtolam à collo pendentem ſupra cottam habere debent, & denique omnes de clero eo modo, & forma, prout latiùs explicatur in capitulo de Miſſa in die Paſchæ per Epiſcopum celebranda, & communione generali, ſed hodie diaconus & ſubdiaconus aſſiſtentes, & cæteri Canonici parati faciem Epiſcopi, celebrantis non oſculantur. Finita communione, Epiſcopus ſe purificat, & abluit digitos, & facta reuerentia cum genuflexione ſanctiſſimo Sacramento, retrahit ſe extra cornu Epiſtolæ, verſa facie ad populum, vbi lauat manus ſine mitra: & eundo, & redeundo ad altare ſemper vſque ad terram genuflectit ante Sacramentum: & dum vertit ſe ad populum dicturus [Dominus vobiſcū]

non

non vtique in medio altaris vertit renes Sacramẽto,

ſed verſus latus Epiſtolæ. Dicto Ite Miſſa eſt Epiſcopus ſine mitra ſtans in latere Epiſtolæ dabit benedictionem ſolemnem, ſed indulgentiæ publicabuntur in loco, vbi reponitur Sacramentum. Cum Epiſcopus poſt Miſſam dicturus erit Euangelium In principio etc. nullum ſignum faciet ſuper altari, vt aliàs; quo finito, retrahens ſe ad ſuam ſedem deponit ſacras veſtes vſque ad ſtolam excluſiuè; & accipit pluuiale album. Interim Canonici parati accipiunt cereos accenſos: & digniores ex beneficiatis, ſiue ex manſionarijs parati pluuialibus capiunt haſtas bal-

dachini. Epiſcopus, accepto pluuiali, & mitra, ſtans ponit incenſum in duo thuribula abſque benedictione, & non oſculata manu Epiſcopi, miniſtrante preſbytero aſſiſtente, vt aliàs. Quo facto, redit ad altare, vbi nudo capite genuflexus ſuper puluino, accepto altero ex dictis duobus thuribulis ab aſſiſtente preſbytero, incenſat Sacramentum triplici ductu: tum imponitur ſuper eius humeros velum, & firmatur ſpinulis: & Diaconus aſſiſtens, & non alius cum debitis reuerentijs capit Sacramentum de altari, & illud ſtans offert Epiſcopo genuflexo ſine reuerentia, & ſine oſculo verſus Epiſcopum. Sed poſtquàm illud in manibus Epiſcopi reliquit, genuflectit: Epiſcopus verò cum Sacramento ſurgit, & ſtatim cantores incipiunt Hymnum [Pange lingua etc.] Miniſtri aſſiſtentes hinc, inde eleuant fimbrias anteriores pluuialis. Cærimoniarius verò, vel aliquis cappellanus, dum Epiſcopus aſcendit, vel deſcendit per gradus, eleuat extremitatem veſtis interioris à parte anteriori, & nobilior laicus, vel alius iuxta conſuetudinem loci, qui adeſt, ſubleuat pluuiale à poſteriori parte. Epiſcopus intrat ſub baldachinum portans Sacramentum deuotè, Canonici parati cum candelis præcedunt ordine ſolito. Cum peruenerint ad ſacellum, vbi Sacramentum deponi debet, relinquitur extra illud baldachinum; & cantores in cantu pio, & deuoto cantant [O ſalutaris hoſtia etc.] vel

[Tan-

[Tantum ergo Sacramentum etc.] donec Sacramentum fuerit per Epiſcopum repoſitum, & incen-

ſatum. Cum Epiſcopus erit ante ſupremum gradum altaris, diaconus accipiet de manu ipſius ſtantis Sacramentum genuflexus ſine oſculo manus, quod deponet ſuper altari in loco præparato, cooperiēs velo vndique calicem. Et interim Epiſcopus paulò retrocedens, ſtans imponet incenſum in altero ex thuribulis, & rurſus genuflexus Sacramentum incenſabit triplici ductu, & aſcendens altare, eodemq. cum genuflexione deoſculato, dabit benedictionem ſolemnem, ſtans ſine mitra in latere Epiſtolæ, accepto baculo

culo paſtorali, dum dicit [Pater etc.] & presbyter aſſiſtens tunc publicabit indulgentias quadraginta dierum more ſolito;& Canonici deponunt paramēta, & reuertuntur in chorum ad Veſperas; quibus finitis, denudantur altaria, et omnia, et deinde fit mandatum, vt in ſequenti capitulo. Quòd ſi Epiſcopus neceſſario impedimēto præpeditus non celebraret hanc Miſſam, ſed illi per alterum celebratæ interesset paratus, vt alias, ſaltem non omittāt portare Sacramentum in proceſſione, quo caſu Canonici accipient paramenta in fine Miſſæ; et demùm, repoſito Sacramento, accedere ad mandatum, et lauare pedes pauperum, vel Canonicorum, vt infra.

DE MANDATO, SEV LOTIONE pedum. Cap. 24.

EXpletis Veſperis in Eccleſia, Epiſcopus deſcendit ante altare, vbi facta oratione, ſurgit, et deponit pluuiale, ſtolam, et cingulum albi coloris, et accipit eadem coloris violacei cum mitra ſimplici; diaconus atem, et ſubdiaconus, qui in Miſſa miniſtrarunt, retinent eadem paramenta, prout eſt in vſu, et præcedentibus Canonicis, et cruce Archiepiſcopali, ſi ſit Archiepiſcopus, procedit ad locum, vbi parati ſunt pauperes, quibus lauādi ſunt pedes. Sed quia circa hoc diuerſi ſunt ritus Eccleſiarum; alicubi

enim

enim eſt in vſu veſtire ſumptibus Epiſcopi, vel Capituli tredecim pauperes, eoſdemq. cibo, & potu reficere, & mox ſuo tempore eiſdem pedes lauare, & eleemoſynam præbere; alibi Epiſcopi lauant pedes tredecim ex ſuis Canonicis; ideo relinquetur hoc faciendum iuxta conſuetudinem Eccleſiarum, vel arbitrio Epiſcopi, ſi maluerit pauperibus lauare, etiam in locis, vbi ſit conſuetudo lauandi Canonicis; videtur enim eo pacto maiorem humilitatem, & charitatem præ ſe ferre, quàm lauare pedes Canonicis. *Si* igitur lauandi erunt pedes tredecim pauperibus, præparabuntur in Eccleſia, vbi magis conueniret, ſeu in aula capitulari, vel alio loco conſueto, & idoneo infraſcripta; videlicet, faldiſtorium, ſeu ſedes pro Epiſcopo in capite aulæ, abacus, ſeu menſa capax, mappa nitida ſuperpoſita cum duobus candelabris, & cereis albis ardentibus; erunt ſuper ea plures pelues, ſeu lances argentei, ſi haberi poterunt, cum vrceis aqua aliquantulum calida implendis, & ad minùs duo; alia lanx ſimilis cum tredecim mappulis ad extergendos pedes, & alia cum pecunijs pro eleemoſyna pauperibus donandis, pro vnoquoque æquali portione diuiſis; item linteum, quo Epiſcopus præcingi debet; vas cum aqua calida, & aliud cum frigida; vaſa etiam cum mantili pro lauandis manibus Epiſcopi poſt lotionem pedum; thuribulum cum nauicula, & incenſo per Acoly-

Pp thum

thum tenendum; vas cum carbonibus ardentibus: ipſa menſa iam dicta, ac vaſa, et totus ille locus floribus, et herbis odoriferis aſpergatur. Præparetur etiam pulpitum, ſeu legile pallio ſerico, ſeu auriphrygiato coopertum, ſuper quo liber Euangelij ponatur, cum illud cantandum erit, à latere ſiniſtro Epiſcopi, et aliud nudum pro cantoribus; liber Euangeliorum, liber pro Epiſcopo, repagula pro Epiſcopo, ne opprimatur; ſcamnum oblongum, et præaltum à dexteris panno viridi coopertum, ſuper quo ſedebunt pauperes tredecim iam dicti nouis veſtibus albi coloris induti, dexterum pedem denudatum habentes. His omnibus præparatis, Epiſcopus, vt dictum eſt, finitis Veſperis, uel à prandio, prout Epiſcopo commodiùs, et meliùs uidebitur, paratus, ut dictum eſt, cum ſuis miniſtris illuc accedit; ſedet in ſua ſede, uel faldiſtorio ſibi parato. Tunc Acolythus cum thuribulo, et nauicula ad eum accedet; et Epiſcopus, miniſtrante presbytero aſſiſtente nauiculam, imponit incẽſum in thuribulum, et benedicit more ſolito. Quo facto, diaconus, ut ſupra, gerens ante pectus librum Euangeliorum accedit cum ſubdiacono, et duobus ceroferarijs ante Epiſcopum, à quo genuflexus ſimul cum alijs iam dictis petit benedictionem dicens [Iube Domne etc.] cui Epiſcopus reſpõdet. [Dominus ſit in corde tuo etc.] Diaconus, benedictione accepta, ſurgit

git cum comminiſtris ſuis; accedit ad locum Euangelij cantandi, & poſito libro Euangeliorum ſuper legili, quem ſubdiaconus à tergo ambabus manibus retinet; &, ſi erit Archiepiſcopus, cappellanus crucem tenens ſtabit prope ipſum Diaconum, facie crucifixi verſa ad Archiepiſcopum. Duo ceroferarij ſtabunt hinc, inde à lateribus legilis, faciebus ad diaconum cantantem verſis. Tunc diaconus dicit cantando [Dominus vobiſcum.] ſignat, incenſat, & cantat Euangelium more ſolito; videlicet [Ante diem feſtum Paſchæ etc.] Quo finito, ſubdiaconus portat librum Euangeliorum apertum oſculandum Epiſcopo, nullam ei reuerentiam faciens, niſi poſt Euangelium deoſculatum. Acolythi ceroferarij, factis debitis reuerentijs, reportant tunc candelabra ad abacum, & amouetur legile. Diaconus, capto thuribulo de manu thuriferarij, incenſat Epiſcopum ſtantem in ſua ſede cum ſuis ſolitis aſſiſtentibus hinc, inde triplici ductu; mox recedit cum ſubdiacono ad partem; & cantores tunc incipiunt, & proſequuntur Antiphonam [Mandatũ nouum do vobis, etc.] prout in Miſſali: Epiſcopus deponit pluuiale, & accipit linteum ex abaco allatum per aliquem cappellanum, quo præcingitur; & retinens in capite mitram ſimplicem, accedit ante primum pauperem, & genuflexus ſuper puluino, quem cærimoniarius, ſiue aliquis cappellanus continuò trahit,

afferentibus pelues, & vrceos ſcutiferis clericali habitu indutis, lauat illi pedem dexterum, quem lo-

tum tergit, & oſculatur, tradens ei eleemoſynam: idem facit ſucceſſiuè ſingulis. Scutiferi autem, ſi tot erunt, ſinguli pro ſingulis pauperibus ſeruiunt, ſi pauciores, mutantur per vices. Lotis omnibus, reuertitur Epiſcopus ad ſedem ſuam, vbi lauat manus, ſcutifero altero, ſeu nobili ante eum lancem cum vrceo portante cum ſolitis cærimonijs. Et illicò adſunt duo ceroferarij cum candelabris, & cereis accenſis, cærimoniario eos ducente ante Epiſcopum, qui depoſito linteo, & accepto pluuiali, ac depoſita mitra,

ſur-

ſurgit, & dicit voce intelligibili [Pater noſter] quod ſecretè complet vſque ad Verſiculum [Et ne nos] quem altè pronunciat, reſpondentibus cantoribus [Sed libera nos à malo.] deinde verſiculos, & orationem, prout in Miſſali. Quibus finitis, Epiſcopus altè eleuans manum, facit ſignum crucis verſus omnes exiſtentes in dicta aula, nihil dicens; & ſtatim deponit ſua paramenta, & pariter eius miniſtri, & recedunt. Si Canonici erunt, quibus lauandi ſunt pedes, ſedebunt in dicto ſcamno in eorum habitu Canonicali, denudatis pedibus dexteris, & Epiſcopus eodem ordine lauabit illi pedes, terget, & oſculabitur, prout de pauperibus dictum eſt, incipiendo à digniori, ſed non datur eleemoſyna. In cæteris ſeruantur omnia ſupradicta: abſente Epiſcopo, & in Collegiatis ſeruentur rubricæ Miſſalis.

DE OFFICIO FERIAE SEXTAE in Paraſceue Epiſcopo celebrante.

Cap. 25.

SI Epiſcopus velit ipſemet celebrare in die Paraſceues, ſeruentur infraſcripta; videlicet, altare, ſedes Epiſcopi, ſedilia Canonicorum, & aliorum, ac tota tribuna ſint penitus denudata. In abaco mappa ſuperponatur, ſed à nulla parte pendeat; vbi erit tantùm peluis cum vrceo ad lauandas manus, & alia

ad recipiendum pecunias, quæ cruci offeruntur; in ipſo, & in altari candelæ ex cera communi extinctæ ſuper candelabris ſint, ſed nullæ imagines, aut alia ornamenta ſuper altari collocentur, præter crucem, & candelabra. Præparetur pannus, vel tapete oblongum, ſeu pannus violaceus extendendus ſuo tempore pro adoratione crucis; magnus item puluinus ex ſerico villoſo violaceo, auroq. factus, vbi crux erit ponenda; & velum album ſerico violaceo intertextum, ſuper eo explicandum; ſcabellum, ſeu faldiſtorium nudum, ſuper quo Epiſcopus ante altare genuflectat. Paramenta autem Miſſalia erunt nigri coloris, & pro diacono, & ſubdiacono planetæ ante plicatæ, & pluuiale eiuſdem coloris pro presbytero aſſiſtente. Hora competenti Epiſcopus veniet ad Eccleſiam cum ſua cappa aſſociatus more ſolito, vt in Matutinis huius hebdomadæ, orat ante ſanctiſſimum Sacramentum, & altare maius, & intrat ſecretarium, vbi pariter altare, & omnia nudata, præter crucem velatam, & cerei, extincti ſuper eo: ibi cum cappa aſcendet ad ſedem ſuam ibidem præparatam, & ſtans, detecto capite, verſus altare dicit ſecretè [Pater noſter.] Quo finito, chorus recitat Nonam. Incepto primo Pſalmo, Epiſcopus ſedet. Interim Canonici Euangelium, & Epiſtolam cantaturi capiunt ſua paramenta, præter manipulum, & planetam, & ſic in albis remanent, donec erit tempus paran-

parandi Epiſcopum. Cum dicitur in fine Nonæ [Chriſtus factus eſt etc.] Epiſcopus genuflectit ante altare ſuper ſcabello, vel faldiſtorio nudo, capite detecto, & finito Pſalmo [Miſerere] dicit genuflexus orationem [Reſpice quæſumus Domine, etc.] mox reuertitur ad dictam ſedem; deponit cappam; & ſedens lauat manus more ſolito. Deinde per diaconum, & ſubdiaconum paratur ſolitis paramentis, exceptis ſandalijs, & chirothecis, quibus hodie non vtitur; dicit orationes ſolitas ad paramenta, non tamen Pſalmum [Quàm dilecta etc.] cum alijs. Epiſcopus, et omnes vtuntur paramentis nigris, ſi haberi poſſunt, et deficientibus nigris, coloris violacei. Cum Epiſcopus incipit parari, Canonici pariter capiunt paramenta conuenientia, prout ſuo loco dictum eſt. Diaconi habeant planetas ante pectus plicatas, et Canonicus presbyter digniori presbytero proximus ſeruiet hac die Epiſcopo in aſſiſtentia cum pluuiali nigro. Epiſcopus paratus ſedet aliquantulum; diaconus, et ſubdiaconus capient manipulos, et planetas ante plicatas. Si erit Archiepiſcopus, præcedet cappellanus cum cruce velata inter duos ceroferarios cum candelis extinctis, et ſine incenſo, præcedentibus clero, et Canonicis paratis, procedet ad altare more ſolito. Si non erit Archiepiſcopus, non portatur crux. Epiſcopus ante altare procumbit, et genuflexus

xus ſuper nudo genuflexorio depoſita mitra diutiùs orat, quod & omnes alij faciunt: & interim extenditur per Acolythos, aut cærimoniarios mappa ſuper altari. Poſtquàm Epiſcopus orauit, ſurgit, oſculatur altare, & reſumpta mitra ſedet ſuper nuda cathedra, ſeu faldiſtorio poſito in cornu Epiſtolæ altaris, ita vt faciem vertat ad cornu Euangelij. Neque hac die vmquàm ſedet in ſua ſede Epiſcopali in hoc officio, niſi in fine, vt infra. Presbyter aſſiſtens ſedet ſuper primum gradum ad pedes Epiſcopi, & poſt eum in eodem gradu diaconus, & ſubdiaconus, & prope ipſos duo alij diaconi aſſiſtentes, vbi ſolent aſſiſtere. Tunc vnus ex beneficiatis cotta indutus, comitante cærimoniario, cum debitis reuerentijs ſibi ipſi librum tenens dicit primã Prophetiam ſine titulo, in loco, vbi legitur Epiſtola, & ſine oſculo manus Epiſcopi. Qua finita, relinquit librum in manu cærimoniarij; &, factis debitis reuerentijs, reuertitur ad locum ſuum: Epiſcopus uerò, dum Tractus cantatur, legit ex libro dictam Prophetiam ſine candela accenſa, miniſtris tamen aſſiſtentibus circa eum ſtantibus. Finito Tractu, Epiſcopus ſurgit, & omnes ſurgunt, amouetur faldiſtorium, & ſtans ibidem uerſus altare dicit [Oremus.] Diaconus à dexteris [Flectamus genua.] et omnes genuflectunt. Subdiaconus à ſiniſtris [Leuate.] et omnes ſurgunt; Epiſcopus dicit orationem. Interim

ſubdia-

ſubdiaconus deponit planetam, et portans, et tenens librum cantat Epiſtolam, ſiue alteram Prophetiam in loco iam dicto; qua finita, abſque oſculo manus reſumit planetam, et redit ad locum ſuum. Epiſcopus ſedet, et dum cantatur Tractus legit eandem, et Tractum, ſeruientibus ſibi ſolitis miniſtris. Dum per chorum cantatur Tractus, tres cappellani, ſeu cantores, qui Paſſionem ſunt cantaturi, parantur in ſacriſtia habitu Diaconali, præter dalmaticam, prout Dominica præterita dictum fuit, coloris tamen nigri; & circa finem Tractus procedunt eodem ordine cum tribus cappellanis ſine candelabris, & ſine incenſo, & cantant Paſſionem, prout ibi dictum fuit, ſed non oſculantur manum Epiſcopi. Epiſcopus, & omnes, cum inchoatur Paſſio, ſurgunt, & ſtant, detecto capite, vſque ad eius finem: & Epiſcopus apud altare in cornu Epiſtolæ leget ſecretè ex libro ſuper altare poſito Paſſionem vſque ad finem, verſus aliquãtulum ad ipſos cantantes. Cum cãtores peruenerint ad ea verba [Et inclinato capite etc.] Epiſcopus, & omnes in locis ſuis genufle-ctunt, ſic parumper manentes, vel orantes, & ſurgente diacono, ſeu cantore, qui Euangeliſtæ perſonam gerit, omnes ſurgunt, ſtantes, & audientes reliquum Paſſionis, vſquequo legẽdum ſit in tono Euãgelij. Tunc Epiſcopus, & omnes ſedent, & cantores, qui cantauerunt Paſſionem, cum debitis reue-

rentijs diſcedunt. Tunc Diaconus Euangelij, depoſita planeta, & accepta altera complicata ſuper humerum ſiniſtrum, portat librum ad altare, dicit genuflexus [Munda cor meum etc.] reaſſumit librũ, & vadit cum ſubdiacono, & duobus Acolythis ſine luminibus, & ſine incẽſo, & nulla petita benedictione, cantat reliquum Paſſionis in tono Euãgelij. Quo finito, diaconus cum alijs, qui ſecum erunt, factis debitis reuerentijs, reuertuntur ad loca ſua. Tunc, ſi ſermo eſt habendus, ducitur ſermocinator in habitu conuenienti ante Epiſcopum per cærimoniarium; qui genuflexus petit indulgentias abſque benedictione, & cum debitis reuerentijs vadit ad pulpitum, & habet ſermonem. Epiſcopus tunc ſedet in eodem cornu Epiſtolæ, ſed verſus ad ſermocinantem; alij omnes, ſedente Epiſcopo, ſedent. Statim finito ſermone, ſermocinator pronunciat indulgentias ab Epiſcopo conceſſas. Non fit confeſſio, nec abſolutio, nec datur benedictio, ſed ſtatim Epiſcopus ſurgit, depoſita mitra, & remota cathedra, & ſtans in eodem loco cantat ex libro orationes, vt in ordinario. Diaconus dicit [Flectamus genua.] Subdiaconus verò [Leuate.] aduertendo vbi dicendum erit, prout in ordinario. Finitis orationibus, Epiſcopus deponit planetam apud faldiſtorium: & interim, dum dicuntur vltimæ orationes, miniſtri extendunt tapete magnum, vel pannum violaceum

ante

ante gradus altaris, & ſuper primos eius gradus ponunt puluinar amplum, & ſuper eo velum, ſeu mappam ſericeam, vt ſupra, vbi ponenda erit crux: Epiſcopus, depoſita planeta, redit ad angulum poſteriorem cornu Epiſtolæ, facie ad populum verſa. Tunc Sacriſta capiens crucem de medio altaris, vel presbyterij illam porrigit diacono, qui eamdem dat Epiſcopo, qui eam deuotè accipiens, manu dextera detegit illius ſummitatem vſque ad tranſuerſum crucis, & ambabus manibus illam eleuans voce graui cantat [Ecce lignum crucis] ſecundùm notas in ordinario appoſitas, Presbytero aſſiſtente librum tenente: quod cum dicit, omnes, detecto capite, ſurgunt: Cærimoniarius, & alij cappellani, qui circa altare manent, proſequuntur in cantu verba [In quo ſalus mundi pependit etc.] & chorus reſpondet [Venite, adoremus] quo caſu omnes genuflectunt, excepto Epiſcopo celebrante. Idem ſecundò facit, & cantat Epiſcopus diſcooperiendo brachium dexterum crucis, & caput figuræ Crucifixi, procedens ad anteriorem partem anguli prædicti; & tertiò diſcooperiendo totam crucem ante medium altaris, ſemper altiùs vocem extollendo, & idem reſpondetur per cappellanos, & chorum, vt prima vice: pariter & ad illa verba [Venite adoremus] ſemper omnes genuflectunt. Quibus peractis, ipſe Epiſcopus celebrans ſolus abſque miniſtris pro-

cedit ad locum, vbi eſt poſitum puluinum antedictum, portans crucem ambabus manibus eleuatam deuotè, nullam tunc altari faciens reuerentiam, & eam genuflexus ponit, & firmat cordulis, ſi opus eſt, ſupra dictum puluinum, adiuuante cærimoniario, qui paulò ante ponere debet prope ipſum puluinum lancem, vbi pecuniæ, quæ cruci offeruntur, ponantur, à dexteris adorantis. Deinde Epiſcopus redit ad ſuum faldiſtorium, vbi miniſtrãtibus ſcutiferis, deponit calceos, & ſic detecto capite deſcendit ad crucem adorandam, medius inter duos diaconos aſſiſtentes, & gradiens per dictum tapete, ſeu pannum, ter cum debita diſtãtia genuflectit ante crucem, aliquantulum pro vnaquaque vice orando; & demùm crucem oſculatur; priùs tamen offert, ſeu offerre facit in lancem ibi poſitam pecunias ad libitum. Poſtquam Epiſcopus adorauit crucem, reuertitur ad ſuum faldiſtorium in cornu Epiſtolæ, reaſſumit calceamẽta, & ſedens legit improperia, miniſtrãtibus ſolitis cappellanis. Interim Canonici bini, & alij beneficiati, & de clero Eccleſiæ ordine eorum, deinde officiales, & nobiles laici adorant ordine, prout in die cinerum pro capiendis cineribus dictum fuit. Quòd ſi fortaſsè adeſſet Gubernator principalis, aut aliquis maximus vir, vel Princeps, qui aliàs ſoleat habere honorem ante Canonicos, in hoc actu ibit poſt Canonicos, ſed ante alios de clero,

quia

quia eſt actus humilitatis, in quo laici debent clericis deferre. Circa finem adorationis accenduntur cerei altaris, abaci, & tribunæ; & diaconus cum ſubdiacono explicant mappam lineam ſuper altari; ſubdiaconus portat ex abaco corporalia cum purificatorio, quæ diaconus extendit ſuper altari; & finita adoratione, Sacriſta reportat crucem ad altare, omnibus genuflectentibus, vt ſupra. Epiſcopus ſedens lauat manus more ſolito cum mitra, mox, illa depoſita, reaſſumit planetam, & mitram per manus diaconi, & imponit thus in thuribulum. Interim ordinatur proceſſio ad accipiendum ſanctiſſimum Sacramentum de loco, vbi pridie repoſitum fuerat, eaque de cauſa iam præparata eſſe debent decem, ſeu ad minùs octo funalia ceræ albæ, item baldachinũ, duo thuribula cum incenſo, & igne. Præcedet ſubdiaconus cum cruce inter duos ceroferarios cereos accenſos deferentes, & ſequuntur primo clerici, & beneficiati, ſeu manſionarij, deinde Canonici bini, ſecundum eorum ordinem; videlicet, primò iuniores, deinde digniores, vltimo loco Epiſcopus cum mitra medius inter diaconos aſſiſtentes; & ſi fuerit Archiepiſcopus crux portabitur ante Canonicos; &, cum diſcedunt Epiſcopus, & omnes reuerentiam faciunt cruci cum genuflexione. Cum Epiſcopus peruenerit ante fores ſacelli, vbi eſt repoſitum Sacramentum, deponit mitram; & ſtatim ingreſſus

ſacel-

ſacellum genuflectit, & ante altare iterum genuflectit ſuper puluino, & orat parumper: mox ſurgit, & ſtans imponit incenſum, miniſtrante presbytero aſſiſtente, in duo thuribula, nihil dicens; & rurſus genuflexus ſuper puluino incenſat triplici ductu Sacramentum, ſacriſta aperiente capſulam, vbi includitur: & ſtatim apponitur velum perpulchrum circa humeros Epiſcopi, & acubus firmatur, vt æqualiter hinc, inde pendeat: tunc primus diaconus aſſiſtens accipit ſanctiſſimum Sacramentum de dicta capſula, illudq. in manibus Epiſcopi reuerenter collocat, & ſtatim geuuflectit. Epiſcopus capit calicem, vbi eſt Sacramentum, velo coopertum ambabus manibus velo, quod circum humeros habet, coopertis, & illud portat reuerenter ſub baldachino, quod deferũt beneficiati parati cum pluuialibus, ſi haberi poterunt, & illis deficientibus, cum cottis, præeuntibus cappellanis cum funalibus accenſis, & duobus Acolythis cum duobus thuribulis continuò incenſantibus Sacramentum; & reuertitur ad cappellam eodẽ ordine. Cantores cantant Hymnum Vexilla regis prodeunt. Cum peruenerit ad cancellos cappellæ, vel, vbi non ſunt cancelli, ad gradus Presbyterij, remouetur baldachinum, & diaconus Euangelij genuflexus ante gradus altaris accipit Sacramentum de manu Epiſcopi ſtantis, illudq. reuerenter collocat ſuper altari: Epiſcopus depoſito velo adhuc ſtans,

mini-

miniſtrante presbytero aſſiſtente, ponit incenſum in thuribulum, & genuflexus in primo gradu altaris Sacramentum incenſat triplici ductu; & aſcendit ad altare, & accipit Sacramentum de calice, & ponit ſupra patenam, quam diaconus tenet, nihil dicens. Tunc diaconus patenam cum Sacramento offert Epiſcopo; qui hoſtiam ſacram ſuper corporalia ponit, nihil dicendo. Adde quod diaconus ponit vinum, & aquam in calice, ſine benedictione cũ alijs, quæ latius explicantur fol. 320. verſ. 2. Quo facto, iterum miniſtrante presbytero aſſiſtente, imponit incenſum in thuribulum, & facta genuflexione ante, & poſt, incenſat Sacramentum, & altare more ſolito dicens [Incenſum iſtud etc.] & [Dirigatur Domine etc.] Cappellani hinc, inde tenent funalia accenſa vſque poſt communionem, & obſeruantur cærimoniæ prægustationis vini, & aquæ, vt aliàs; & Canonicus proximus priori presbyterorũ infundit vinum in manus Epiſcopi in purificatione, quod aliàs facere ſolet prior presbyterorum, & proſequitur Miſſa, prout in ordinario. Poſt communionem Epiſcopus cum mitra lauat manus in cornu Epiſtolæ cum ſolitis cærimonijs, deinde aſcendit ad ſedem ſuam Epiſcopalem nudam, vbi deponit ſacra paramenta, & aſſumit cappam laneam violaceam: interim omnes alij deponunt paramenta, et poſtea ſtatim dicuntur Veſperæ, et in fine Epiſcopus deſcẽ-

dit,

dit, & genuflectit ante altare ſuper genuflexorio nudo: cum dicitur [Chriſtus factus eſt etc.] & finito Pſalmo [Miſerere] dicit orationem [Reſpice etc.] et reuertitur ad domum ſuam ordine, quo venit.

DE EODEM OFFICIO, EPISCOPO non celebrante, ſed præſente, aut etiam abſente, et in Collegiatis Eccleſijs. Cap. 26.

PRæparentur, et ſeruētur omnia in præcedenti capitulo expreſſa, ſi Celebrãs ſit Prælatus habens inſignia Põtificalia; ſi verò nõ ſit Prælatus, ſed aliquis Canonicus, omnia prædicta ſimiliter parentur, præter faldiſtorium, et abacum; et ipſe celebrans cum ſuis miniſtris paretur in ſacriſtia ante aduentum Epiſcopi; qui hora congrua indutus cappa ex lana violacei coloris, aſſociatus à Canonicis more conſueto, venit ad Eccleſiam, orat prolixiùs ante altare ſuper genuflexorio nudo genuflexus, & ad eius ſiniſtram aliquantulum poſt ipſum, celebrans ſuper ſcabello nudo cum diacono, & ſubdiacono in nudo ſolo genuflectentibus: cumque orauerint prolixiùs ſolito, Epiſcopus ſurget, aſcendet ad ſedem ſuam, comitantibus duobus ſuis aſſiſtentibus, qui apud eum aſſiſtunt more ſolito; & celebrans vadit ad altare, & illud oſculatur; deinde ſi ſit Prælatus, ad ſuũ faldiſtorium; ſin minùs, ad ſcamnum nudum pro ipſo, &

ſuis miniſtris paratum. Tũc verò per clericos, & miniſtros extenditur tobalia, ſeu mappa ſuper altari, quæ parum hinc, inde pendeat. Epiſcopus hac die nulli manu, nec verbo benedicit, neque recipit oſculum manus ab aliquo, ſed nec ipſe oſculatur textum Euangelij, nec incenſatur, vt aliàs. Cum omnes conſederint, aliquis ex beneficiatis, vel cantoribus cotta indutus, ducente cærimoniario, ſibi ipſe librum deferens cum debitis reuerentijs celebranti, altari, & Epiſcopo, accedit ad locum, vbi cantari ſolet Epiſtola, vbi alta voce cantat primam prophetiam ſine titulo, librum manibus tenens; qua finita, & factis iterum debitis reuerentijs, redit ad locum ſuum, relinquẽdo librum ſuper abaco, vel menſa, & recitatur per chorum Tractus [Domine audiui] poſt prophetiam, quam ſimul cum Tractu legunt, tam ipſe celebrans, quàm Epiſcopus, ſedentes in ſuis ſedibus, ſeruientibus Epiſcopo de libro ſolitis cappellanis, celebranti verò ſubdiacono. Finito Tractu per chorum, celebrans ſurgit; &, ſi eſt Prælatus, ſtãs ante faldiſtorium verſus ad altare dicit [Oremus.] & diaconus retro ipſum [Flectamus genua.] Subdiaconus verò [Leuate.] Epiſcopus, & omnes tunc genuflectunt, & ſtatim ſurgunt. Si verò non eſt Prælatus, apud altare, celebrãs autem cantat orationem [Deus, à quo & Iudas etc.] in tono vniformi, & feriali. Qua finita, ſedet, ſedẽte Epiſcopo, & omnibus.

quæ etiam interim per chorum cantantur in totum, vel in partem, prout numerus adorantium ſuadebit.

Poſt Epiſcopum immediatè adorat celebrans, depoſita planeta, & retentis dalmatica, & tunicella, ſi ſit Prælatus, & procedit medius inter duos digniores Canonicos; &, ſi non ſit Prælatus ibit ad dexteram dignioris Canonici caſula exutus; ſequuntur posteà Canonici bini, qui omnes deponere debent calceos, & alij, prout ſupra expreſſum eſt in præcedenti capitulo; & circa finem adorationis accenduntur cerei, vt ibi, & diaconus portat burſam, explicat corporalia ſuper altari; & peracta adoratione, accipit

cru-

crucem de puluino, eamq. reuerenter portat ad altare, nulli reuerentiam faciens: ſed Epiſcopus, celebrans, & omnes tunc cruci genuflectunt, & ſtatim ſurgunt, & remouetur puluinus, peluis cum pecunijs, & tapete. Mox ordinatur proceſſio, prout ibi dicitur, & proceditur ad locum, vbi eſt repoſitũ ſanctiſſimum Sacramentum. Celebrãs autem ſolus paratus procedit immediatè ante Epiſcopum, qui, dum ordinatur proceſſio, deponat cappam, & accipiat amictum, & ſtolam ſupra Rocchettum, ac pluuiale nigrum, & mitram ſimplicem, & ſic deferat Sacramentum, & paratus permaneat vſque ad finem Miſſæ, deinde deponat pluuiale, & reaſſumat cappã pro Veſperis. Cum peruenerit ante fores ſacelli, vbi eſt Sacramentum, deponit mitram, & ſtatim ingreſſus ſacellum genuflectit, mox ſurgit, & ante altare iterum genuflectit ſuper puluino, et iterum ſurgit, et ſtans imponit incenſum in duo thuribula, nihil dicens, miniſtrante presbytero aſſiſtente; et rurſus genuflexus ſuper puluino incenſat triplici ductu Sacramentum, ſacriſta aperiente capſulam, vt ſupra; et ſtatim apponitur velum circa humeros Epiſcopi, ita vt æqualiter hinc, inde pendeat, vt ſupra. Tunc celebrans accipit ſanctiſſimum Sacramentum de dicta capſula, illudq. in manibus velo, quod circum humeros habet coopertis Epiſcopi collocat, et ſtatim genuflectit. Epiſcopus capit ambabus manibus calicem,

cem, vbi eſt ſanctiſſimum Sacramentum, velo coopertum, et illud portat reuerenter ſub baldachino, quod deferunt beneficiati cum cottis, præeuntibus cappellanis cum funalibus accenſis, et duobus Acolythis cum duobus thuribulis continuò incenſantibus Sacramentum, et reuertitur ad cappellam ordine, quo venerat, cantoribus Hymnum [Vexilla Regis prodeunt] cantantibus: cum peruenerint ad cãcellos cappellæ, vel ad gradus presbyterij, vt ſupra, remouetur baldachinum, et celebrans genuflexus ante gradus altaris accipit Sacramentum de manu Epiſcopi ſtantis, illudq. reuerenter collocat ſuper altari. Epiſcopus depoſito velo adhuc ſtans, miniſtrãte, presbytero aſſiſtente, ponit incenſum in thuribulum, et genuflexus ſuper puluino in primo gradu altaris Sacramentum incenſat triplici ductu; ipſe autem reuertitur ad ſedem ſuam, vbi illicò denuò ſtans ponit incenſum in thuribulum per cærimoniarium allatum, miniſtrante presbytero aſſiſtente. Deinde detecto capite, genuflectit vſque ad communionem perfectam, omnibus ſimiliter genuflexis manentibus: cappellani cum funalibus hinc, inde verſis ad inuicem faciebus, ſimiliter genuflexi tenent funalia accenſa vſque poſt communionem. Celebrans verò poſtquàm Epiſcopus ad ſedem ſuam peruenerit, extrahat ſanctiſſimum Sacramentum de calice, et ponit ſuper patenam, quam diaco-

nus

nus nihil dicens, & ſine oſculo offert celebranti, qui illud ſuper corporale ponit, nihil dicens: Diaconus autem ponit vinum,& aquam in calice ſine benedictione, nihil dicens, deinde offert calicem celebranti, qui illum ponit ſuper altari, vt aliàs nihil dicens, & palla tegitur per diaconum. Tunc accepto, thuribulo de manu diaconi, quod cærimoniarius ad altare detulit, facta priùs genuflexione ſanctiſſimo Sacramento, illud thurificat, & altare, dicens omnes verſiculos ſolitos: non tamen incẽſatur ipſe celebrans, neque Epiſcopus, ſed incenſato altari,celebrans extra cornu Epiſtolæ ſtans verſus populum ſine mitra, ſi ea vtatur, lauat manus, deinde ad medium altaris cum genuflexione reuerſus, dicit inclinatus ſummiſſa, ſed intelligibili voce [In ſpiritu humilitatis etc.] dicit [Orate] non girum peragens, vt aliàs, non in medio, ſed à latere, vt vertat tergum ſanctiſſimo Sacramento: deinde omiſſis omnibus alijs, abſolutè dicit in cantu feriali [Oremus præceptis etc.] & Chorus reſpondet [Sed libera nos etc.] & poſtquàm celebrans ſecretè reſpondit [Amen] proſequitur in tono feriali abſolutè dicens [Libera nos quæſumus Domine etc.] vſque ad [Amen.] excluſiuè, quod chorus altè reſpondet. Quo dicto, celebrans, facta vſque ad terram reuerentia, Sacramentum dextera accipit,quod eleuat ſola dextera altiùs ſolito ita, vt ab omnibus

videri

videri poſſit, ſiniſtra ſuper altari retenta; & ſtatim deponit hoſtiam, illamq. diuidit in tres partes, quarum vnam mittit in calicem more conſueto, nihil dicens; tunc ſecretè, vt aliàs, dicit [Perceptio corporis etc. Panem cæleſtem] & [Domine non ſum dignus etc.] & continuat [Corpus Domini etc.] quo dicto, ſignat ſe cum Sacramento, & illud ſumit, & demùm nihil dicens, ſumit vinum, & aquam cum particula in calice exiſtente: quo facto, exportantur funalia extinguenda, & omnes ſurgunt, & ſedent. Tunc celebrans, ſi eſt Prælatus, accepta mitra in cornu Epiſtolæ, vt aliàs, lauat manus: depoſita mitra, verſus ad medium altaris dicit inclinatus manibus iunctis [Quod ore ſumpſimus etc,]. *Si verò* non eſt Prælatus, non lauat manus, ſed, ſumpto calice, dicit, vt ſupra [Quod ore ſumpſimus] quo dicto, reuertitur, ſi ſit Prælatus, cum mitra ad faldiſtorium; ſi non ſit Prælatus, ad ſacriſtiam, & exuit ſe; & interim Epiſcopus deponit pluuiale, & accipit cappam, & inchoantur Veſperæ, vt ſupra in præcedenti capitulo dictum eſt: & in fine Epiſcopus deſcendit ad faldiſtorium, & dicit orationem [Reſpice etc.] vt ibi. Qua dicta, ſi ſermo non ſit habitus, tunc publicantur per presbyterum aſſiſtentem Indulgentiæ. Abſente Epiſcopo, & in Eccleſijs Collegiatis ſeruantur omnia ſupradicta, exceptis his, quæ ad Epiſcopum pertinent, & ad cele-

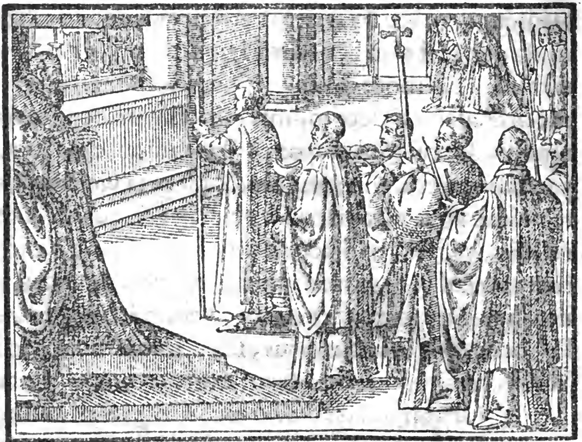
brantem Prælatum, & prout adnotatum eſt in rubricis Miſſalis.

DE SABBATO SANCTO, EPISCOPO celebrante. Cap. 27.

SAbbato ſancto ſummo mane veſtiuntur altaria, & ſedes Epiſcopalis ornatur cortinis duplicibus; videlicet, intùs alba, exteriùs violacea: ſic etiam duo pallia ante altare maius applicantur, & aptantur; vt, cum opus fuerit, faciliter remoueri citò poſſit violaceũ, & remaneat album, vt infra dicetur. Præparetur etiam cereus Paſchalis prægrandis cum quinque granis incenſi in eo infigendis, qui ponitur in aliquo magno candelabro condecenti, regulariter in latere Euangelij, vel alibi pro ſitu loci; & apud illum locatur pulpitum, ſiue legile coopertum panno albo ſericeo, vel auriphrygiato. Item præparetur arũdo cum tribus candelis albis in ſummitate poſitis. In reliquis ornatur Eccleſia, altare, abacus, & chorus, prout in Dominicis Aduentus, & Quadrageſimæ, ſed cerei relinquuntur extincti, donec erit tempus accendendi, vt infra. Dicta hora Sexta, excutitur è ſilice ignis, & accenditur, & per aliquem Sacerdotem, vel Canonicum paratum amictu, alba, cingulo, ſtola, & pluuiali violaceo, vel, ſi magis placet, quod erit meliùs, per ipſummet Epiſcopum paratum,

tum, vt ſupra, cum mitra, aſtantibus miniſtris cum cruce, vaſe aquæ benedictæ, & aſperſorio, thuribulo, nauicula, & granis incẽſi ſupradictis in aliquo bacili argenteo, vbi haberi poteſt, benedicũtur nouus ignis, & grana prędicta, prout habetur in Miſſali: deinde, ſi Epiſcopus benedixit, depoſito pluuiali, & acceptа cappa, ſedet in ſua ſede, benedicit, & imponit incenſum in thuribulum, miniſtrante presbytero aſſiſtente, more ſolito. Si verò Epiſcopus ex aliqua cauſa vrgenti non benedixit ignem hora competenti, aſſociatus more ſolito venit ad Eccleſiam cũ cappa; orat, aſcendit ſedem, imponit, & benedicit incenſum, vt ſupra. Subdiaconus Epiſtolam cantaturus paratus amictu, alba, cingulo, & planeta violacea, ante pectus plicata, capit crucem; &, factis debitis reuerentijs, vadit cum diacono, & alijs miniſtris extra capellam ad capiendum grana incenſi, & arundinem prædictam in ſacriſtiam, vel alibi, hoc ordine. Præcedit aliquis mazzerius, ſeu miniſter cum baculo, tum cærimoniarius; ſequuntur duo Acolythi cũ cottis, quorum qui eſt à dexteris, portat thuribulum cum nauicula, alter à ſiniſtris nihil fert; poſt eos incedit ſubdiaconus cum cruce, & poſt eum diaconus paratus dalmatica albi coloris, manibus iunctis; poſt diaconum ſequuntur duo, aut quatuor Acolythi, ſeu cappellani cum cottis. Interim Epiſcopus, Canonici, & alij de choro ſedent, expectantes. Cum peruenerint

nerint ad ſacriſtiam, ſeu locum deputatum, vbi iam erunt præparata grana prædicta, & arundo cum tribus candelis, ac ignis nouus, accenditur vna parua candela ex dicto igne, quam portat cærimoniarius. Diaconus capit arundinem, vnus Acolythus bacile cum quinque granis incenſi, & reuertuntur hoc ordine. Primò dictus mazzerius, ſeu miniſter cum vir-

ga, deinde duo Acolythi; videlicet, vnus cum bacili, & granis incẽſi, quod portat ambabus manibus eleuatum à dexteris, & alter cum thuribulo, & nauicula à ſiniſtris, tum ſubdiaconus portans crucem, poſt eum diaconus cum arundine prædicta, & ad eius ſi-

niſtram

niſtram cærimoniarius cum candela vna parua, vel duabus accẽſis; & vltimò duo, vel quatuor Acolythi prædicti cum cottis. Cum fuerint ante cancellos, ſiue aditum chori, diaconus inclinat diligenter, & cautè arundinem, & cærimoniarius accendit vnam ex tribus candelis in eius ſummitate poſitis ex igne nouo paruæ candelæ accenſæ, quam manibus geſtat, & ſtatim ipſe diaconus arundinem eleuat; & tam ipſe, quàm alij omnes cum eo ſtantes genufle-ctunt, præter ſubdiaconum crucem ferentem. Diaconus alta voce cantat [Lumen Chriſti] Quo audito, Epiſcopus, & omnes ſurgunt, & chorus reſpondet in eodem tono [Deo gratias.] Surgit diaconus, & alij, & iterum in medio chori inclinat arundinem, accenditur altera candela, vt priùs, & eodem modo genuflexus, ſed altiori voce cantat [Lumen Chriſti] & ſimiliter reſpondetur per chorum [Deo gratias.] Idem & tertiò fit, et dicitur ante gradus altaris; accenditur tertia candela, et diaconus adhuc altiori voce cantat, et reſpondetur ei per chorum, vt ſupra. Tunc Epiſcopus, et omnes ſedent, ipſi verò miniſtri ſurgunt, et, factis reuerentijs altari, et Epiſcopo, ſecedunt ad locum, vbi cantãdum eſt [Exultet] diaconus verò, depoſita arũdine in manibus vnius ex dictis Acolythis, câpit de manu cærimoniarij librum, et accedẽs cum debitis reuerẽtijs ante Epiſcopum, comitãte eodem cærimoniario,

ge-

genuflexus petit ab eo benedictionem dicens [Iube Domne etc.] cui Epiſcopus reſpondet [Dominus ſit in corde tuo etc.] prout in benedictione pro Euangelio recitando, ſed loco Euangelij dicit [Paſchale præconium] & manu benedicit. Diaconus, habita benedictione, ſurgit, & accedit, factis debitis reuerentijs, ad legile; ponit ſuper eo librum apertum, quem adolet incenſu triplici ductu, ſed non ſignat librum, nec ſe, prout in Euangelio; miniſtri circa legile locantur hoc pacto. Subdiaconus cum cruce verſa ad Epiſcopum, & Acolythus thuriferarius ſtant à dexteris ipſius diaconi: Acolythus cum arundine, & alter cum granis incenſi à ſiniſtris, vertentes facies, prout ipſe diaconus, & cum diaconus incipit cantare [Exultet etc.] Epiſcopus, & omnes ſurgunt, detectis capitibus. Diaconus proſequitur cantum ſuum, & ſuo tempore infigit quinque grana incenſi in cereo in modum crucis, quæ reſpiciat faciem Epiſcopi; pariter & ſuo tempore illuminat cereum cum vna ex tribus candelis in arundine poſitis, prout in Miſſali ordinario: & aduertat diaconus, quod ſi Imperator non eſt coronatus, debet dicere [Electum Imperatorem noſtrum N,] Finito cantu per diaconum, omnes inde recedunt cum debitis reuerentijs; Diaconus verò, celebraturo Epiſcopo, deponit dalmaticam, & ſubdiaconus planetam, & ſic in albis accedunt ad

Epi-

Epiſcopum; qui ſtans capite detecto dicit ſecretè [Pater noſter] & mox ſedet;& chorus cantat Nonam: in fine Nonæ cum dicitur [Chriſtus factus eſt etc.] Epiſcopus deſcendit, & procumbit ſuper faldiſtorio, et genuflexus dicit orationem [Reſpice quæſumus etc.] Qua finita, ſurgit, et reuertitur ad ſedem ſuam, vbi ſedens accipit ſandalia alba, quia illa non mutat, legit Pſalmum [Quam dilecta.cum Gloria Patri] et alias orationes, et Verſiculos conſuetos; lauat manus, et paratur omnibus indumentis Pontificalibus, et manipulo coloris violacei, non tamen pallio ſi ſit Archiepiſcopus, ac mitra ſimplici à dictis diacono, et ſubdiacono in albis aſſiſtentibus: et cum Epiſcopus accipit planetam,pariter Canonici capiunt paramenta ipſis congruentia coloris violacei, et ipſi diaconus, et ſubdiaconus planetas ante plicatas eiuſdem coloris, ac manipulos; et Canonicus presbyter aſſiſtit cum pluuiali eiuſdem coloris, et alij duo diaconi, vbi eſt conſuetum, aſſiſtunt, vt alias. Cum Epiſcopus fuerit paratus, deſcendit cum mitra, et baculo de ſua ſede, et, comitantibus prædictis aſſiſtentibus, et miniſtris, accedit ad altare, quod ſine mitra in medio oſculatur, depoſito interim baculo, et facta cruci reuerentia; mox recepta mitra, et baculo, reuertitur ad eandem ſuam ſedem: Diaconus verò Euangelij, et ſubdiaconus de Epiſtola, ſi aſſiſtant alij duo digniores

res diaconi, ſedent in gradibus altaris, vt dictum fuit in capitulo de Miſſa ſolemni, Epiſcopo celebrante. Locatur in medio chori pulpitum, ſiue legile nudum, et omnibus conſedentibus, ducitur à cærimoniario aliquis Acolythus, ſiue cantor indutus cotta, qui, factis debitis reuerentijs altari, et Epiſcopo cãtat ſine titulo primam prophetiam; qua finita, accedit cum debitis reuerẽtijs ad oſculãdum manum Epiſcopi, antequàm ſurgat pro oratione cantanda. Tum Epiſcopus ſurgit, depoſita mitra, dicens [Oremus.] et Archidiaconus, ſiue Diaconus aſſiſtens ad eius dexteram dicit [Flectamus genua.] et omnes genuflectũt: alter verò ad ſiniſtram [Leuate.] et omnes ſurgunt; ipſe verò Epiſcopus proſequitur orationem ſtans manibus extenſis, ſuſtinente librum aſſiſtente presbytero more ſolito: ſed vbi non aſſiſtunt prædicti duo antiquiores diaconi, ſeruient in huiuſmodi miniſterio, et alijs prædicti diaconus, et ſubdiaconus Euangelij, et Epiſtolæ. Cantantur deinde aliæ prophetiæ ab Acolythis, vel cantoribus eodem ordine, et poſt quartam, octauam, et vndecimam lectionem, ſeu prophetiam Epiſcopus legit ex libro Tractum, dum cantatur à choro, et pariter per eoſdem diaconos aſſiſtentes ſuo tempore dicitur [Flectamus genua.] et [Leuate.] vt in Miſſali. Finitis lectionibus, ſi Epiſcopus voluerit ipſemet benedicere fontes, depoſita planeta, et ſumpto plu-

uiali

uiali violaceo, ac baculo ibit, præcedente cruce cum cereo benedicto accenſo, qui portabitur immediatè ante crucem, & Canonicis paratis, ac alijs de clero ad illos benedicendum, & alia fiunt, & cantantur etiam circa Baptiſmum; prout in Miſſali. Si verò noluerit, aut non potuerit Epiſcopus id præſtare, deſtinabit aliquem ex dignioribus Capituli, qui pluuiali paratus, comitantibus aliquot Acolythis, & miniſtris cum cereo accenſo, & cruce, ea omnia faciet. Quibus peractis, ſi aderunt Cathecumeni, baptizentur more ſolito ab Epiſcopo, aut digniore ex capitulo, & per octo dies ante in ipſa Eccleſia niſi periculũ immineat nullus infans baptizetur. Si Epiſcopus id præſtiterit, eodem ordine redibit ad cappellam, vbi depoſito pluuiali cum mitra, procumbit ante altare ſuper faldiſtorio, & pariter omnes in ſuis locis genuflectunt; & aliquis ex ſubdiaconis genuflexus ſuper ſcabello verſus cornu Epiſtolæ retro Epiſcopum habens ante ſe librum inchoabit Litanias; &, ſi aderũt ordinandi, proſternent ſe, dum dicuntur Litaniæ; & alia fient, prout in Pontificali de ordinibus dandis, reſpondente choro, & repetente omnia, quæ ipſe ſubdiaconus dicit, & cum peruentum fuerit ad verſiculum [Peccatores.] Epiſcopus ſurgit, & ibidem ſtans deponit paramenta violacea, & accipit alba. Diaconus autem, & ſubdiaconus, paulò ante depoſitis planetis violaceis ante plicatis, aſſumunt dal-

maticam, & tunicellam albas: vt præſto ſint ad adiuuandum Epiſcopum. Interim remouẽtur etiam ab altari, & ſede Epiſcopi pallia violacea, & accenduntur luminaria. Subdiaconus verò alter iam dictus proſequitur Litanias vſque in finem, reſpondente choro, vt ſupra, & in fine cãtatur [Kyrie eleiſon.] cum pauſa conuenienti, donec Epiſcopus fuerit in ſua ſede ad cantãdum [Gloria in excelſis Deo etc.] Epiſcopus, poſtquàm eſt albis paramentis paratus, facit confeſſionem cum miniſtris more ſolito, imponit incenſum in thuribulum, & benedicit; aſcẽdit ad altare, illudq. oſculatur, ac librum Euangeliorum; incenſat altare, & incenſatur ipſe à diacono, & reuertitur ad ſuam ſedem, vbi dicto [Kyrie eleiſon.] cantat [Gloria in excelſis.] Pulſantur campanæ, et organum, &, prius debent moneri aliæ Eccleſiæ ciuitatis, ne pulſent campanas, niſi audito ſigno campanarũ Eccleſiæ Cathedralis. Finito Hymno [Gloria etc.] per cantores, Epiſcopus ſurgens ſine mitra dicit verſus populum [Pax vobis.] deinde orationẽ [Deus, qui hanc ſacratiſſimam noctem etc.] Finita Epiſtola, Subdiaconus dimiſſo libro in manu cærimoniarij, immediatè accedens ante ſedem Epiſcopi clara voce dicit [Reuerendiſſime Pater, annuntio vobis gaudium magnum, quod eſt Alleluia.] & ſtatim accedens oſculatur eius manum; tunc is, cui ex officio id incumbit, vel aliquis Canonicus præintonat

nat Epiſcopo [Alleluia.] qui ſurgens ſine mitra tertiò cantat [Alleluia.] ſemper eleuando vocem gradatim: & chorus poſt quamlibet vicem repetit illud idem, & poſteà chorus proſequitur verſiculum [Confitemini etc.] & tunc Epiſcopus ſedet, & proſequitur Miſſam, prout in ordinario huius diei, ſeruatis omnibus cæremoniarijs, quæ latè explicatę ſunt in capitulo de Miſſa Pontificali Epiſcopo celebrãte. Ad Euangelium non portantur luminaria, ſed incẽſum tantùm, & petitur benedictio, dicitur [Pax Domini ſit ſemper vobiſcum.] ſed nõ datur pacis oſculum, nec dicitur [Agnus Dei] nec poſtcommunio, ſed tres orationes ante communionem dicũtur poſt communionem Epiſcopus, facta purificatione, lauat manus, redit ad ſedem, & chorus incipit [Alleluia.] pro Veſperis, Epiſcopo ſedente. Ad Magnificat ſubdiaconus præintonat ei Antiphonam, quam ſurgẽs repetit, deinde ſedet cum mitra, & imponit incenſum more ſolito: & cum inchoatur [Magnificat] Epiſcopus deſcendit ad altare, & depoſita mitra facit cruci reuerentiam, & oſculator altare, & illud incenſat; mox reuertitur ad ſedem, & incenſatur ipſe, & alij more conſueto: & ipſe ſtans ſine mitra expectat finem Cantici [Magnificat.] Cum repetitur Antiphona, ſedet, accepta mitra, & ea finita, deſcendit ad altare, dicit [Dominus vobiſcum.] & orationem, & diaconus [Ite Miſſa eſt] cum du-

plici [Alleluia.] datur benedictio, & publicantur indulgentiæ, vt aliàs.

DE SABBATO SANCTO, EPISCOPO non celebrante, ſed præſente, & in Collegiatis. Cap. 28.

SI Epiſcopus noluerit celebrare, ſed officio, & Miſſæ per alium celebratę intereſſe, præparantur omnia, quæ ſuperius præcedenti capitulo expreſſa ſunt; & dicta Nona, Canonicus, vel alius, qui erit officium facturus, paratus amictu, alba, cingulo, ſtola, & pluuiali violaceo, in ſacriſtia, vel in alio loco decenti, & conſueto, benedicet nouum ignem, & quinque grana incenſi, legendo abſque cantu orationes benedictionis, prout in Miſſali. Quo facto, depoſito pluuiali, capiet planetam, & diaconus ſtolam, manipulum, & dalmaticam albam, ſubdiaconus verò manipulũ, & planetam ante pectus plicatam coloris violacei, et ſic parati ſedebunt in aliquo ſcamno à ſiniſtris altaris, expectantes aduentum Epiſcopi, qui ſtatim, finita prædicta benedictione noui ignis, veniet more ſolito cum cappa ad Eccleſiam; orabit ante altare ſanctiſſimi Sacramenti, & maius, & aſcendet ad ſedem ſuam cum ſuis cappellanis; & orante Epiſcopo, ſurget celebrans cum miniſtris, qui, donec Epiſcopus orabit, ſtabunt, & Epiſcopo ſedente, ſedent.

Cum

Cum Epiſcopus aliquãtulum in ſede ſua quieuerit, accedet ad eum Acolythus, vel cærimoniarius cum incenſo, & miniſtrante ſolito Canonico presbytero aſſiſtẽte nauiculam, imponet, & benedicet incenſum more ſolito; ſubdiaconus capiet crucem, & cum diacono, & alijs miniſtris diſcedẽt verſus ſacriſtiam ad accipiendum arundinem cum tribus candelis, & quinque grana incenſi; et alia omnia fiẽt, quæ ſuperiùs præcedenti capitulo declarata ſunt, celebrante interim ſedente in ſuo ſcamno, et ſurgente apud illud, cum opus fuerit, donec inchoetur præconium [Exultet] quo incepto, accedet ad altare, et ibi ſtabit manibus iũctis in cornu Epiſtolæ, reſpiciens diaconum cantantem. Finito præconio diaconus reuertitur ad altare, et depoſita dalmatica, et ſtola alba, capiet violaceam, et planetam ante pectus plicatam, et cum ſubdiacono accedet ad celebrantem. Item locabitur in medio chori pulpitum nudum, et ducetur à cærimoniario aliquis Acolythus, vel clericus, ſiue cantor cotta indutus ad cantandum primam prophetiam ſine titulo, quam leget etiam celebrans ſummiſſa voce apud altare; et ea finita, accedet, qui illam cantauit, cum debitis reuerentijs ad oſculandum manum Epiſcopi; quo facto, celebrans dicet [Oremus.] diaconus [Flectamus genua.] et Epiſcopus, ac omnes genuflectunt, ſubdiaconus [Leuate.] et omnes ſurgunt: tunc celebrãs proſequitur

quitur orationem ſtans manibus extenſis. Cantantur deinde eodem modo aliæ Prophetiæ, quarum primas quatuor cantabunt cãtores, vel Acolythi, ſeu clerici, aliàs quatuor beneficiati, ſeu manſionarij, vltimas quatuor Canonici, vel aliàs, prout commoditas, & numerus clericorum, vel conſuetudo Eccleſiæ ſuadebit. Poſt quartam, octauam, & vndecimam prophetiam Epiſcopus leget ex libro Tractum, dum idem cantatur à choro, miniſtrantibus de libro, & candela ſolitis miniſtris; celebrans verò apud altare illum leget: diaconus, & ſubdiaconus ſuo tempore ad alias orationes dicent [Flectamus genua.] & [Leuate.] prout in Miſſali. Finitis lectionibus, celebrans, depoſita planeta, & accepto pluuiali violaceo, præcedente cruce, clero, & Canonicis, & ante crucem aliquo Acolytho portante cereum benedictum accenſum medio inter diaconum, & ſubdiaconum, & poſt ipſum ſequente Epiſcopo, ibit ad benedicendum fontem Baptiſmalem, choro interim cantante Tractum [Sicut ceruus etc.] et omnia fient, et cantabuntur circa fontis benedictionem, quæ habētur in rubricis Miſſalis. Quibus peractis, ſi aderunt Cathecumeni, baptizentur more ſolito. Interim locatur ante medium altaris faldiſtorium pro Epiſcopo, et ſcabellum pro celebrante ad ſiniſtram partem. Completa benedictione fontis, et baptizatis Cathecumenis, ſi aderũt, vt ſupra in præ-

cedenti

cedenti cap. dictum eſt, redeunt omnes eodem ordine ad cappellam, et Epiſcopus genuflectit ſuper dicto faldiſtorio, capite detecto; celebrans verò, depoſito pluuiali, ante dictum ſcabellum à ſiniſtris Epiſcopi, et pariter omnes in ſuis locis genuflectunt. Duo cappellani, ſiue cantores genuflexi ante ſcabellum poſt Epiſcopum, et celebrantem habentes ante ſe librum inchoabunt Litanias, choro idem ſimul reſpondente, prout in Miſſali: cum peruētum fuerit ad verſiculum [Peccatores.] ſurget celebrans, et ibit ad ſacriſtiam cum ſuis miniſtris ad accipiēdum paramēta alba pro Miſſa, niſi ſacriſtia multū diſtet à cappella, quo caſu parētur in loco conuenienti propè altare, et eodem tempore per alios miniſtros remoueatur ab altari pallium violaceum, vt remaneat album, et accendantur candelæ altaris, ita vt hæc omnia fiant, donec compleantur Litaniæ; quibus finitis, ſurget Epiſcopus, et remouetur faldiſtorium ante ipſum. Celebrans verò accedit ad eius ſiniſtram, facit cum Epiſcopo confeſſionem, cātatur [Kyrie eleiſon..] et [Gloria in excelſis] pulſantur campanæ, et perficitur Miſſa ſecundùm rubricas Miſſalis huius diei, prout etiam in præcedenti capitulo dicitur, et cum cærimonijs deſcriptis in capitulo de Miſſa ſolemni, quæ coram Epiſcopo celebratur.

In Eccleſijs Collegiatis eadem omnia ſeruari debent, quæ in hoc capitulo expreſſa ſunt, exceptis his,

quæ

quæ ad Epiſcopum pertinent, ſeruatis in omnibus rubricis Miſſalis. Et eadem ferè omnia ſeruantur in ſabbato Pentecoſtes.

DE MISSA SOLEMNI IN DIE Paſchæ, Epiſcopo celebrante, et de communione generali. Cap. 29.

IN die Paſchæ reſurrectionis Domini Noſtri Ieſu Chriſti Epiſcopus, niſi aliquo legitimo impedimento fuerit præpeditus, Miſſam ſolemnem omninò celebrare debet, et in ea cõmunio generalis per ipſum Epiſcopum erit facienda ordine infraſcripto. Nam ſeruatis omnibus, quæ ſuperiùs in capitulo de Miſſa ſolemni, Epiſcopo celebrante, explicata ſunt vſque ad offertorium, eo dicto, portatur ad altare per ſubdiaconum vas argenteum, vel aureum cum multis particulis, prout populi frequentia requiret, coopertum, quod diaconus præparat ante crucem ita, vt non impediat thurificationem altaris: et cum celebrans dicit [Suſcipe ſancte Pater etc.] diſcooperit illud, et aliquantulum eleuat, ac ſtatim reponit ſuper altare, et cooperit; et iterum, cum celebrãs profert verba conſecrationis, diaconus illud detegit, et poſt cõſecrationem cooperit. Cum verò Epiſcopus ſanguinem Domini ſumpſerit, et mox diaconum, et ſubdiaconum communicauerit, qui oſculantur

primò

primò manum, deinde faciem Epiſcopi, qui eis dicit [Pax tecum.] & illi reſpõdẽt [Et cum ſpiritu tuo.] ac etiam antequàm ſe purificauerit, & antequàm digitos abluat, retrahit ſe ad cornu Euãgelij, verſa facie ad cornu Epiſtolæ, & ſubdiaconus ſtabit poſt ipſum, diaconus verò ſtans in cornu Epiſtolæ verſus celebrantem aliquantulum inclinatus, ac manibus iunctis, cantabit confeſſionem in tono, & notis conſuetis, ſtantibus Canonicis, & clero, exceptis his, qui ſunt communicandi, qui genuflectere debent, & tunc per cærimoniarium vocantur: Epiſcopus verò

celebrans, finita confeſſione, legit ex libro ante ſe

allato, vel memoriter voce intelligibili abſolutionē, videlicet [Miſereatur veſtri etc.] & [Indulgentiam etc.] & faciet ſuper populum ſignum crucis, & ſtatim loca permutat; videlicet, celebrās cum ſubdiacono accedūt cum debitis genuflexionibus ante ſacramentum ad cornu Epiſtolæ, diaconus verò, relicto dicto Epiſtolæ cornu, vadit ad cornu Euangelij, & capit cum debitis reuerentijs dictum vas, ſeu pyxidem coopertam cum oſtijs; & Epiſcopus firmat ſe in medio altaris illi renes vertens, ad cuius dexteram ſtat diaconus cum particulis conſecratis, ad ſiniſtram ſubdiaconus cum patena de ipſo calice ſublata; eodemq. tempore vocantur duo cappellani, ſeu Acolythi cottis induti cum albo mantili, quod genuflexi ſuſtinent hinc, inde ambabus manibus per quatuor angulos quouſque perfecta fuerit communio, qui autem communionem ſumpturi ſunt, conuenienter debent ſinguli cum debitis reuerentijs altari, & Sacramento ante Epiſcopum accedere; & vnuſquiſque antequàm capiat communionem, oſculetur manum Epiſcopi; & communione ſumpta, per latus ſiniſtrum celebrantis diſcedat, & ibi in cornu Epiſtolæ accipiat purificationem de manu Sacriſtæ, vel miniſtri calicem cum vino, & mappula ad tergendum appenſa miniſtrantis. Cum autem communio exhibetur Canonicis, vel Magiſtratui, conuenienter debet aliquis Canonicus, vel

nota

vel eorum vltimus, dummodo tamen ſit in ſacris conſtitutus, purificationem præbere, deinde pro reliquis beneficiatis id munus exequitur aliquis beneficiatus; & pro reliquo clero, & populo aliquis cappellanus. Et, ne confuſio inter euntes, & redeuntes fiat, bonum erit adhibere aliquos de clero ad id deputatos, vt omnes quietè, deuotè, & ordine ſuo progredi curent, & per latus ſiniſtrum reuertantur. Si aliquis Prælatus, non tamen Epiſcopus conſecratus vellet communicare, debet ante communionem oſculari manum Epiſcopi celebrantis, & ſumpta communione, faciem, & idem omnes Canonici parati obſeruabunt. Reliqui omnes, tam de clero, quàm de populo, & etiam Magiſtratus oſculãtur manum Epiſcopi tantùm ante communionem. Ordo autem euntium ad communionem erit idem, qui ſeruatur in diſtributione candelarum, & palmarum, ac incenſi, vt ſuo loco dicitur. Finita communione, aſportantur funalia, quæ vſque tunc fuerunt accenſa, & celebrans, repoſito vaſe, ſeu calice cum hoſtijs ſuper altare, ſi quæ remanſerunt, illud cooperit, vel etiam conſignatur alicui presbytero parato cum ſtola, & cotta, ſeu pluuiali, qui illud ſub baldachino, ſi commodè fieri poteſt, præeuntibus clericis cum funalibus, & aliquibus de clero comitantibus, portat ad locum, vbi aſſeruatur Sacramentum. Celebrans tunc lauat digitos, ſed non ſumit ablutionem,

ſed illa per aliquem presbyterum ſumitur. Mox celebrans, ſumpta mitra, lauat manus, & proſequitur Miſſam, vt in prædicto capitulo de Miſſa ſolemni, Epiſcopo celebrante, explicatum fuit.

DE EODEM FESTO PASCHAE, Epiſcopo abſente, & in Collegiatis. Cap. 30.

IN Eccleſijs Cathedralibus, abſente Epiſcopo, & in Collegiatis aliquis Canonicus, ſeu dignitas, vel is, ad quē de cōſuetudine ſpectat hac die celebrare in abſentia Epiſcopi, paretur in ſacriſtia more ſolito cum pluuiali albo, & accedat ad altare medius inter diaconum, & ſubdiaconum paratos omnibus paramentis ipſis conuenientibus: &, facta altari reuerentia, ac ſalutatis hinc, inde Canonicis, accepto de manu diaconi aſperſorio cum aqua benedicta, dicens [Vidi aquam etc.] prout in Miſſali, aſperget primò altare, deinde ſeipſum, mox diaconum, & ſubdiaconum, tum alios Canonicos, & omnes de choro more ſolito. Quo facto, depoſito pluuiali, capiet planetam, & facta iterum reuerētia altari, & Canonicis, inchoabit Miſſam, quam proſequetur more ſolito ſecundum rubricas Miſſalis. Præparentur cū hoſtia conſecranda particulæ in numero ſufficienti pro communicandis Canonicis, & alijs de clero cō-

mu-

municare volentibus, in vaſe aureo, vel argenteo ſaltem, intus deaurato, quod collocetur cum calice ſuper altare, prout ſupra præcedenti capitulo dictum eſt. Poſtquam celebrans ſanguinem ſumpſerit; & antequam ſe purificauerit, & digitos abluat, dicta confeſſione per diaconum, vt in dicto capitulo præcedenti, communicabit primò diaconum, & ſubdiaconum, ſi non ſunt ſacerdotes, qui hac die celebrent, deinde ſingulos Canonicos, beneficiatos, ſeu manſionarios, clericos, & cantores non presbyteros, ac etiam ſuo loco officiales, Magiſtratus, ſi adſint, & cõmunicare voluerint in hac Miſſa. Cæteri verò de parochia vtriuſque ſexus communicare poterunt in alio altari, ſeu cappella ad hoc præparata per parochum, ſeu ſacriſtam, vbi continuò tam ante Miſſam maiorem, quàm poſt, ac etiam dum Miſſa decantatur, ſecundum concurſum, & frequentiam populi, adſit Curatus Eccleſiæ, vel alius ſacerdos, qui communionem præbeat ſingulis accidentibus: qui locus, ſeu cappella non debet eſſe in conſpectu altaris maioris, ſed in naui, ſeu loco ſeparato, ita vt, quoad fieri poſſit, non videatur ab his, qui Miſſæ maiori interſunt, ne continuò genuflectere cogantur, propter reuerentiam ſanctiſſimi Sacramenti. Finita cõmunione, celebrans ſe purificabit & abluet digitos, & proſequetur Miſſam more ſolito.

DE

DE DOMINICIS PER ANNVM.
Cap. 31.

IN Dominicis per annum, ſi Epiſcopus voluerit celebrare, aut Miſſæ ſolemni per alium celebratæ intereſſe, ſeruẽtur omnia circa cærimonias, quæ ſuperiùs expreſſa ſunt hoc eodẽ libro capitulo octauo,& nono. Paramẽta tamen altaris, celebrantis, & miniſtrorum ſint viridis coloris,exceptis Dominicis Aduentus, & à Septuageſima vſque ad Paſcha excluſiuè: quia tunc violacea; & tempore Paſchali, quia tunc alba; ac infra octauas feſtorum ſolemnium, quia tunc vel alba, vel rubra,prout ſolemnitates ipſæ requirunt,adhibentur. Quia tamen in omnibus Dominicis per annum ſolet fieri aſperſio aquę benedictæ per ſacerdotem celebrantem, antequàm Miſſa inchoetur, Canonicus, vel alius celebraturus in Dominicis prædictis, paratus amictu,alba,cingulo,ſtola, & pluuiali, medius inter diaconum, & ſubdiaconum paratos accedet ad altare; ante quod in infimo eius gradu genuflexus, medius inter prædictos duos miniſtros accipiet ex manibus diaconi aſperſorium cum aqua benedicta,& intonando Antiphonam [Aſperges me Domine etc.] ſeu antiphonam [Vidi aquam egredientem] iuxta temporum diuerſitatem, prout in Miſſali, ter altare aſperget,&

ſtatim

ſtatim ſurgens, dum cantores proſequuntur antiphonam cum ſuis Reſponſorijs, comitatus à cærimoniario, & Acolytho cum vaſe aqua benedicta pleno, accedit ad Epiſcopum, cui aſperſorium oſculatum cum debita reuerentia, & oſculo manus porrigit; ipſe verò Epiſcopus primò ſeipſum, deinde ſacerdotem celebrantem aſperget, & ſtatim eidem reddit aſperſorium, qui primo manu, deinde illud oſculatur rediens ad altare diaconum, & ſubdiaconum paratos, deinde Canonicos, beneficiatos, & clericos ex vtraque parte chori, omnesq. alios in choro permanentes aſperget; & reuerſus ante infimum gradum altaris, vbi eum diaconus, & ſubdiaconus expectabunt, medius inter eos cantabit verſiculos, & orationem, prout in Miſſali, ex libro, quem ſuſtinebunt dicti miniſtri, vel ſuper legili ibidem poſito; qua finita, ſtatim amouetur legile, et liber, et celebrans, depoſito pluuiali, capit manipulum, et planetam, et cum Epiſcopo, qui ex ſede deſcendit ante altare, facit confeſſionem, et omnia fiunt, et ſeruantur, vt in ſupradicto cap. 9. dicitur.

Si Epiſcopus celebrare voluerit ſolemniter, non eſſet facienda huiuſmodi aquæ benedictæ aſperſio; abſente verò Epiſcopo, et in Collegiatis ſemper Dominicis diebus fit, ut ſupra dictum eſt. Quo caſu celebrans ſtatim atque altare aſperſerit, ſe ipſum primò, deinde miniſtros paratos, mox Canonicos, et

alios

alios de choro, vt ſupra, aſperget, qui omnes aſperſione huiuſmodi durante, à principio vſque ad finem ſtare debent, detecto capite: & dum ante ipſos celebrans cum aſperſorio accedit, debent illi caput inclinare, & aſperſionem aquæ benedictæ reuerenter recipere. Memores etiam ſint diaconus, & ſubdiaconus, qui altari miniſtrant Dominicis diebus, valde docere, ſi & ipſi, poſtquàm celebrans communicauerit, ſacram communionem ex ſuis manibus ſumpſerint prout cauetur in Concil. Trident. ſeſſ. xxiij. cap. xiij.

DE LITANIIS, ET PROCESSIONIBVS maioribus, & minoribus, quæ annis ſingulis fiunt. Cap. 32.

IN die ſancti Marci fiunt Litaniæ, quas maiores vocamus. Igitur dicta die congregatur de mandato Epiſcopi totus clerus ſæcularis, & regularis, ac etiam, vbi conſuetũ eſt, Confraternitates laicorum cũ eorum inſignibus ante fores Eccleſiæ, vnde proceſſio diſcedere debet, ſeu etiam intra Eccleſiã, ſi ſit capax; ibiq. expectãt, donec erit tempus: tunc incipiet à deputatis dirigi proceſſio ordine ſolito, in qua priùs procedẽt Cõfraternitates laicorum, deinde religioſi, poſtmodũ clerus, & Eccleſiæ Collegiatæ, & vltimò

clerus

clerus Eccleſiæ Cathedralis, cuius Canonici omnes, ſi commodè fieri poterit, erunt parati paramentis ſibi competentibus, quemadmodum ſolent, Epiſcopo celebrante, vel ſaltem ſex, vel octo eorum erunt cum pluuialibus paramenta tamen erunt coloris violacei, & vltimo loco procedet Epiſcopus paratus pluuiali violaceo, & mitra ſimplici, medius inter duos Canonicos diaconos aſſiſtentes paratos dalmaticis, & manu ſiniſtra baculum paſtoralem geſtabit, dex-

tera verò populo benedicet. Si erit Archiepiſcopus, præibit crux Archiepiſcopalis ante Canonicos Eccleſiæ Cathedralis, vt in Capitulis ſuperioribus

dictum fuit: & ſi cõſuetum ſit in huiuſmodi proceſſione portari aliquas Sanctorum reliquias, & ſacras imagines,ſeruabitur conſuetudo: remouendi tamen erunt à proceſſionibus ludicri,& indecori actus. Eo ordine ibit proceſſio vſque ad Eccleſiã,ad quam iuxta conſuetudinem ciuitatis dirigitur, cuius Eccleſiæ clerus,vbi ita conſuetum eſt, procedet obuiàm vſque extra portam Eccleſię proceſſioni,ibiq. ſtans eã recipiet. Per viam proceſſionis cantentur Litanię,et alia, quæ in libro Rituali cõtinentur,et nihil vltra:ipſa via priùs de mandato Epiſcopi ab omnibus in ea habitãtibus mundetur. Prælati,ſi qui aderũt de gremio Eccleſiæ,ibunt immediatè ante Epiſcopũ, Magiſtratus verò,& alij nobiles laici poſt Epiſcopum. Cum autẽ Epiſcopus,& proceſſio peruenerit ad dictam Eccleſiam,celebretur ibi Miſſa ſolemnis rogationum,et nõ S. Marci niſi fuerit titulus Eccleſiæ, vel ab ipſo Epiſcopo, vel ab aliquo Canonico coram eo cum ſolitis cærimonijs,vt ſupra ſuis locis dictum fuit: & in fine Epiſcopus dabit benedictionem ſolemnem, & faciet publicari Indulgentiam. In proceſſionibus verò, & Litanijs minoribus, quæ rogationes vocantur, & fiunt tribus diebus ante Aſcenſionem Domini, eadẽ ſeruantur, ſed aliquantò remiſſiùs; conuenit tamen in his Epiſcopum paratum cum miniſtris interuenire, vel ſaltem cum cappa. Ad ſimilitudinem harum proceſſionum regulari poterunt & alię proceſſiones

extra-

extraordinariæ, quæ fieri quandoq. contingunt ad placandam iram Dei. Si verò celebrandæ erũt proceſſiones ex cauſa lætitiæ,& pro gratiarum actione, aut etiam pro tranſlatione aliquarum inſignium reliquiarum ſanctorum, ordinari poterunt ad exemplum proceſſionis ſanctiſſimi Sacramenti, de qua ſequenti capitulo dicetur; lumina tamen, ſeu funalia accenſa deferri magis conuenit, cum ſanctiſſimum Sacramentum, vel ſaltem reliquiæ in proceſſionibus deducuntur.

IN FESTO SANCTISSIMI CORPORIS Chriſti, & proceſſione. Cap. 33.

VT proceſſio, quæ hac die erit facienda, ritè,& rectè,ac ſecundùm debitas cærimonias in honorem tanti Sacramenti fiat; & ad remouendas omnes contentiones, & lites,quæ forſitan cauſa præcedentiæ oriri poſſent, & in ipſo actu maxima cum indecentia,& ſcandalo proceſſionem ipſam turbare, cura erit Epiſcopi pridie huius diei, vel etiam per aliquos dies ante demandare magiſtris cærimoniarum, vel alteri, ad quem forſan ſecundùm loci conſuetudinem huiuſmodi cura ſpectabit, vt omnia decenter, & diligenter præparentur, & præuideantur. Nempè, vt viæ, per quas proceſſio tranſire debebit, mundentur, & ornentur aulæis, pannis,

picturis, floribus, frondibuſque virentibus ſecundùm poſſe, & qualitatem loci. Et ipſa Eccleſia ſimiliter perpulchrè ornata ſit, prout dicitur in capitulo de ornatu Eccleſiæ. Item, vt fiat rotulus, in quo deſcribantur per ordinem omnes tam laicorum Confraternitates, Religioſi, & Clerus, quàm etiam alij quicumque, qui huic proceſſioni intereſſe conſueuerunt, vel debent: vt ſecundùm debitum ordinem, & abſque aliqua contentione procedatur: appoſita etiam aliqua pœna pecuniaria, uel etiam, ſi Epiſcopo, uidebitur, pœna excommunicationis contra inobedientes, & procedere recuſantes, ſecundùm ordinem præſcriptum in rotulo, de quo iam diximus. Quòd ſi aliqua præcedentiæ lis inter aliquos religioſos, Confraternitates, ſeu laicos pendeat, quæ non ita de facili terminari ualeat, poterit Epiſcopus mandare, ut abſque præiudicio iurium ambarum partium, uel procedant ſecundùm ordinem in dicto rotulo deſcriptum, uel omnino ab huiuſmodi proceſſione abſtineant, donec lis fuerit determinata. Et intimentur omnes in rotulo deſcripti, ut ipſa die feſtiuitatis ſanctiſſimi Corporis Chriſti ſummo mane ad Eccleſiam Cathedralem conueniãt, & ibidem, uel in aliquo eiuſdem Eccleſiæ atrio, ſeu platea congregentur, unaquæque religio, & Cõfraternitas cum ſuis inſignibus, & cruce, ac etiam cum funalibus, ſeu candelis in proceſſione deferendis.

dis. Omnes enim tam religioſi, quàm laici deberent, ſi fieri poſſet, in hac proceſſione, ſi non funalia, ſaltem candelas ceræ albæ accenſas manibus portare. Ordo autem deſcribendus in prædicto rotulo erit, vt pręcedant Confraternitates laicorum, deinde Religioſi, ſecundùm ordinem antiquitatis, vel prout de iure, vel conſuetudine præcedere ſolent; poſtmodũ dum curiales, & officiales portantes intorticia accenſa, inter quos vltimo loco ibunt nobiliores, & magiſtratus; deinde clerus, hoc eſt, primò miniſter portans crucem Eccleſiæ Cathedralis, medius inter duos clericos portantes duo candelabra cum candelis accenſis; deinde, ſi aderunt clerici, ſeminarij, & poſt eos curati Eccleſiarum parochialium cum cottis; tum Eccleſiæ Collegiatæ cum eorum inſignibus, ſi aliàs illa deferre ſolent; & vltimo loco clerus Eccleſię Cathedralis, cuius Eccleſiæ ſaltem octo beneficiati, ſeu manſionarij erũt parati cũ pluuialibus albis pro deferendis haſtis baldachini in principio proceſſionis, vt infra dicitur; & deinde ibunt ante Canonicos, qui ſimiliter omnes vnà cũ dignitatibus erunt parati paramentis albis ſibi competẽtibus, quemadmodũ ſolent parari, Epiſcopo ſolemniter celebrante, incipiendo à iunioribus, & inferioribus ordine; videlicet, primò ſubdiaconi, & diaconi cum dalmaticis, & tunicellis, deinde presbyteri cum planetis, vltimo loco dignitates cum pluuialibus; &, ſi erit Archiepiſco-

pus, portabitur immediatè ante prædictos octo beneficiatos paratos, & Canonicos per aliquem ſubdiaconum paratum medium inter duos Acolythos ceroferarios crux Archiepiſcopalis. Ante Epiſcopum immediatè ibit miniſter de baculo ſeruiens, ſeu, iuxta loci conſuetudinem, dignitas, vel Canonicus paratus pluuiali baculum prædictum à terra eleuatum ambabus manibus portans, prout in capitulo de mitra, & baculo paſtorali dicitur. A lateribus hinc, inde ibunt octo cappellani cum cottis, qui in Miſſa ſeruierũt, quatuor pro qualibet parte, portan-

tes eadem funalia accenſa, quæ pro Miſſa ſeruierunt;

& poſt

& poſt eos duo Acolythi cum duobus thuribulis cõtinuò ſanctiſſimum Sacramentum per viam thurificantes. Sequetur Epiſcopus ſub baldachino, capite detecto, portans manibus ſuis ſanctiſſimum Sacramẽtum in tabernaculo incluſum, medius inter duos diaconos aſſiſtentes paratos hinc,inde. Poſt Epiſcopum immediatè miniſter de mitra ſeruiẽs cum cotta, & velo ad collum,mitram ipſam manibus geſtãs. Si aderit Legatus de latere, vel alius Cardinalis,aut Metropolitanus,ſeu Nuntius Apoſtolicus habens facultatem Legati de latere,vel alius Prȩlatus ipſo Epiſcopo ſuperior, ibunt immediatè poſt Epiſcopum cũ cappa. Alij verò Epiſcopi extranei, & Prælati poſt eos in habitu eorũ ordinario, hoc eſt, manteletto ſupra rocchettum. Et ſi vnà cum Legato,vel alio Cardinali adeſſet Metropolitanus, vel Nuntius, ſeu alius Prælatus Epiſcopo ſuperior, tunc ſolus Cardinalis, vel ſoli Cardinales,ſi plures eſſent,erunt cum cappa, cæteri verò omnes in habitu ordinario,vt ſupra. Cauendum etiã erit, ne in hac proceſſione actus ſchænici,vel ludicri,et indecori intermiſceantur,prout et ſupra in præcedenti capitulo dicitur: ſed omnia cũ grauitate,& deuotione fiant,& procedant. Deputẽtur etiam nobiles viri,ſeu Berones, & alij, qui haſtas Baldachini per viam proceſſionis portent,& qui eos in tempore, quando opus erit, vocet ſecundùm regulam ſupra in capitulo de vſu vmbraculi poſitam.

Ipſa

Ipſa die ſummo mane præparetur per ſacriſtam, vel alios miniſtros baldachinum album perpulchrũ ſuper ſanctiſsimum Sacramentum deferendum. Itẽ ſuper credentia vltra candelabra, & alia ordinaria pro Miſſa, tabernaculum pulchrum ex auro, vel argento, in quo ſanctiſsimum Sacramentum ponendum, portandumq. erit; item duo thuribula cum nauiculis,& thure; item velum ſericeum album,amplum, auratum, ſeu perpulchre ornatum ponendum ſuper humeros Epiſcopi, dum Sacramentum portabit. Præparentur etiam funalia, & candelæ ex cera alba in numero ſufficienti pro Canonicis, & alijs deferenda in proceſſione. Quæ omnia per cærimoniarium prouideantur,an ſint opportunè,& ad vſum neceſſarium præparata. Omnibus paratis, Epiſcopus, quantò citiùs poterit, veniet ad Eccleſiam ordine, prout dicitur de acceſſu Epiſcopi ad Eccleſiam, & ibidem Miſſæ per primam dignitatem, vel digniorem Canonicum celebrandæ paratus amictu, alba, cingulo, ſtola, pluuiali albo, & mitra aſſiſtit, in qua omnia ſeruabuntur, quæ in capitulo de Miſſa ſolemni, quæ coram Epiſcopo celebratur, expreſſa ſunt, ac etiam poſt communionem, cum cærimonijs, genuflexionibus, & reuerentijs erga ſanctiſsimum Sacramentum ſuper altare poſitum, quæ explicãtur in capitulo de officio,& Miſſa feriæ quintæ in cœna Domini. Eleuato ſanctiſsimo Sacramento,

to, vel etiam ante, ſi opus erit, iunior magiſter cæ-
rimoniarum curabit, vt proceſſio ſecundum ordi-
nẽ in prædicto rotulo deſcriptum dirigatur, & pro-
cedat. Poſtquam celebrans ipſe communionem ſum-
pſerit,& ſanctiſsimum Sacramentum in proceſsione
deferendum in tabernaculo incluſerit, dignitates, &
Canonici, ac octo beneficiati ſupradicti, &, ſi qui
alij erunt,qui cum paramentis in proceſsione ire de-
beant,vnuſquiſque dignitatum, & Canonicorum in
loco ſuo paramenta ſacra albi coloris ſibi conueniẽ-
tia induet; beneficiati verò prædicti extra chorũ ca-
pient pluuialia, & diſcedentibus duobus diaconis aſ-
ſiſtentibus ad ſe parandum in loco ſuo, duo vltimi
iuniores Canonici venient ad aſſiſtendum Epiſco-
po,donec primi parati reuertantur, quibus reuerſis,
& ipſi ad ſe parandum ibunt. Finita Miſſa, & data
per Epiſcopum benedictione, celebrans diſcedens
ab altari ibit in ſacriſtiam, vbi depoſitis paramentis
Miſſalibus, induet alia dignitati, & ordini ſuo cõue-
nientia,deferenda in proceſsione, & reuerſus ibit ad
locum ſuum inter alias dignitates, ſeu Canonicos.
Interim accedent ad Epiſcopum duo Acolythi cum
duobus thuribulis,& miniſtrante nauiculam presby-
tero aſſiſtente, abſque oſculo cochlearis, & manus,
Epiſcopus ſtans, detecto capite, ſine benedictione
imponet thus in duobus thuribulis prædictis. Quo
facto, accedet ad altare, vbi nudo capite genuflexus

ſuper puluino ante ſanctiſſimum Sacramentum, accepto è manibus prædicti presbyteri aſſiſtentis vno ex duobus thuribulis, thurificabit triplici ductu ſanctiſſimum Sacramentum. Tum per magiſtrum cærimoniarium imponetur ſuper humeros eius velum perpulchrum ſupradictum, quod firmabitur ſpinulis, ne per viam decidat; & diaconus aſſiſtens à dexteris accedet ad altare, & cum debitis reuerentijs accipiet tabernaculum cum ſanctiſſimo Sacramento de altari, & illud in manibus Epiſcopi genuflexi collocabit, cui nec manum oſculabitur, nec vllam tunc faciet reuerentiam, ſed ſtatim atque in eius manibus ſanctiſſimum Sacramentum reliquerit, genuflectet: tunc cantores incipient Hymnum [Pange lingua glorioſi etc.] & Epiſcopus cum ſanctiſſimo Sacramento ſurget; & diaconi aſſiſtentes hinc, inde fimbrias anteriores pluuialis eleuabunt; &, ſi contingat aliquos gradus aſcendere, & deſcendere, magiſter cærimoniarium, vel aliquis cappellanus extremitates albæ, & veſtes interiores ipſius Epiſcopi à parte anteriore eleuabit; & aliquis Princeps, ſi adſit, vel nobilior laicus ſubleuabit, & portabit per totam proceſſionem pluuiale Epiſcopi à parte poſteriori. Octo verò beneficiati prædicti, vel manſionarij ex dignioribus parati, vt ſupra, accipient haſtas baldachini, quas portabunt per totam Eccleſiam, & in porta Eccleſiæ illas relinquent in manibus laicorum, qui primo

mo loco Barones, & nobiliores, ſeu Magiſtratus eſſe debent, deinde alij, vt ſupra dictum eſt. Ipſi verò beneficiati præibunt ad locum ſuum, id eſt, ante Canonicos paratos. Per viam proceſſionis ſemper Epiſcopus aliquos Pſalmos, vel Hymnos ſummiſſa voce recitabit, reſpondentibus diaconis aſſiſtentibus; & ſic ordine ſuperiùs deſcripto procedent per totam viam proceſſionis; quæ, ſi longior fuerit, poterit Epiſcopus in aliqua Eccleſia, & ſuper altare deponere ſanctiſſimum Sacramentum, & aliquantulum quieſcere; & ibidem, antequàm diſcedat, thurificare ſanctiſſimum Sacramentum, & orationem de Sacramento cantare, quod tamen non paſſim in ſingulis Eccleſijs, vel ad ſingula altaria, quæ forſitan per viã conſtructa, & ornata reperiũtur, faciendum eſt, ſed ſemel tantùm, vel iterum, arbitrio Epiſcopi. Dum proceſſio erit in fine, id eſt, prope eamdem Eccleſiã, à qua diſceſſit, ante eiuſdem Eccleſiæ fores iterum nobiliores laici, vel alij nobilitate eiſdem æquales haſtas baldachini capient: & Epiſcopus ſub baldachino ibit vſque ad cancellos, vel presbyterium, vel ad gradus altaris iuxta Eccleſiæ ſtructuram, & ſituationem. Poſtquàm Epiſcopus peruenerit ad ſupremum altaris gradum, diaconus à dexteris cum debita reuerentia, & genuflexione, ac ſine oſculo accipiet de manu ipſius Epiſcopi ſtantis ſanctiſſimum Sacramẽtum, & illud ſuper altare collocabit. Interim can-

tores in cantu pauſato, & deuoto cantabunt Verſiculum [Tantum ergo Sacramentum etc.] Epiſcopus vero paulò retrocedens ſtans imponet incēſum in altero ex duobus thuribulis, miniſtrante nauiculam presbytero aſſiſtente, & ſine benedictione, & oſculis, vt ſupra, & genuflexus in ſupremo gradu altaris ſuper puluino ante ſanctiſſimum Sacramentũ illud triplici ductu, prout fecerat in principio, thurificabit. Quo facto, duo cantores cantabunt Verſiculum [Panem de cælo etc.] cum ſuo Reſponſorio, et Epiſcopus ſurgens ex libro, quem diaconi aſſiſtẽtes genuflexi hinc, inde ſuſtinebunt, cantabit orationem [Deus, qui nobis etc.] qua finita, accedet ad altare, & accepto tabernaculo cum ſanctiſſimo Sacramento, illud ambabus manibus eleuatum tenens, vertens ſe ad populum, cum illo ſignum crucis ſuper populum tertio faciet nihil dicens. Quo facto, Epiſcopus iterum deponet ſanctiſſimum Sacramentum ſuper altare, & genuflectet, vt ſupra.

Tunc presbyter aſſiſtens in cornu Epiſtolæ ſtans verſus populum, facta priùs debita reuerentia cum genuflexione ſanctiſſimo Sacramento, publicabit indulgentias in forma conſueta ab Epiſcopo conceſſas omnibus, qui proceſſioni interfuerunt. Et aduertatur, vt funalia, & candelæ, quæ in proceſsione delata fuerunt, non extinguantur, donec Epiſcopus cum ſanctiſſimo Sacramento benedictionem, vt ſu-

pra

pra dictum eſt, dederit. Omnibus expeditis, Epiſcopus, facta aliquantulum oratione ante ſanctiſſimum Sacramentum poſt genuflexionem debitam ac accepta mitra extra cancellos diſcedet cum Canonicis in ſacriſtiam, vbi paramenta deponet, & ſolito more aſſociatus ab eis ad domum ſuam redibit.

Si verò Epiſcopus voluerit ex ſua particulari deuotione hac die celebrare & ſanctiſſimum Sacramẽtum pro proceſſione conficere, poterit ſummo mane Miſſam planam ſine cantu legere, omiſſa pro hac die, propter proceſsionem ad celeriorem actus expeditionem, & ad euitandum calorem, Miſſa ſolemni: & in fine Miſſæ Canonici, & alij, vt ſupra, capiẽt paramenta. Epiſcopus verò, depoſita planeta, capiet pluuiale, & cætera omnia fient, quæ ſuperiùs declarata ſunt. Et, quia ſolitum eſt per totam hanc octauam ponere ſuper altare tabernaculum cum ſanctiſſimo Sacramento diſcooperto, dum Veſperæ, & officia diuina recitantur, ad quæ magna populi frequẽtia ſolet accedere, conueniens eſſet, vt ob reuerentiã tanti Sacramenti, tam Epiſcopus, quàm Canonici, et omnes præſentes, & in choro aſſiſtentes ſemper, durante officio, ſtarent capite detecto, & numquam ſederent. Quòd ſi ob longitudinem officij præſtare non poterunt, non omittant ſaltem in ſignum reuerentiæ detecto capite, exiſtente ſanctiſſimo Sacramento ſuper altare, diuinis officijs aſſiſtere.

Soli-

Solitum eſt etiam octaua die huius feſti poſt Veſperas fieri proceſſio ad reponendum ſanctiſſimum Sacramentum, quæ non tam ſolemnis, & longa via, vt prima, ſed vel per Eccleſiam, vel parum circa extra eam fieri debet, in qua ſi Epiſcopus intereſſe voluerit, debet cum pluuiali ſanctiſſimum Sacramentum portare; & tam in principio, quàm in fine proceſſionis illud thurificare, & alia facere, quæ ſuperiùs expreſſa ſunt; & demùm in fine illud includere, & reponere in tabernaculo, vbi ſolet continuò aſſeruari. Abſente Epiſcopo, & in Collegiatis celebrãs ipſe, finita Miſſa, & depoſita planeta, capiet pluuialē, & ſanctiſſimum Sacramentum thurificabit, illudq. ſub baldachino portabit, & omnia, vt ſupra, fient, exceptis his, quæ ad Epiſcopum propriè pertinent.

DE ALIIS FESTIS IN GENERE, in quibus ſolemniter eſt celebrandum vltra ſuperiùs expreſſa. Cap. 34.

QVia per annum plura feſta occurrunt, vltra ſuperiùs expreſſa, in quibus decet vel Epiſcopum ſolemniter celebrare, vel ſaltem Veſperis, & Miſſæ ſolemniter per alium celebratæ intereſſe, de his breuiter aliquid dicendum eſt. Celebrare igitur poterit Epiſcopus, niſi legitimè fuerit impeditus, in die Natiuitatis D. N. Ieſu Chriſti, in feſto Epiphaniæ Domini,

mini, in feria V. in Cœnæ Domini, in Dominica Reſurrectionis, in die Aſcenſionis, in Dominica Pentecoſtes, in feſtiuitatibus Annuntiationis,& Aſſumptionis B. Mariæ Virginis,in feſto beatorũ Apoſtolorum Petri,& Pauli, in feſto omnium Sanctorũ, in feſto Sancti tituli Eccleſię,& patroni,& in die anniuerſario Dedicationis Cathedralis Eccleſiæ, vel etiam arbitrio ſuo in alijs feſtiuitatibus per annum, quandocumque ei placuerit, cum cærimonijs,& ſolemnitatibus, quæ ſupra in capitulo de Miſſa ſolemni per Epiſcopum celebrata explicatæ fuerunt: ac

etiam cum Veſperis ſolemnibus in vigilia, ſeu die,

quæ

quæ feſtum præcedit, excepto ſabbato ſancto; quo die Veſperæ non dicuntur, niſi mane in fine Miſſæ, & vigilia Annuntiationis beatæ Mariæ, ſi venerit in Quadrageſima die feriato: quo caſu Veſperæ non celebrantur in vigilia, ſed tantùm in die, finita Miſſa: & tunc, ne iſta ſolemnitas ſine Veſperis ſolemnibus tranſeat, poterit Epiſcopus, depoſitis Miſſalibus indumentis, accipere pluuiale, & celebrare Veſperas, Canonicis paratis remanentibus. Sed, ſi hoc feſtum venerit feria ſecunda in Quadrageſima, poterũt Veſperæ ſolemnes in Dominica præcedenti celebrari cum cærimonijs, prout ſupra dictum eſt in capitulo de Veſperis ſolemnibus, Epiſcopo in craſtinum celebraturo. In alijs autem feſtiuitatibus; videlicet, in nocte Natiuitatis Domini ſancti Stephani, ſancti Ioannis Euangeliſtæ, Circumciſionis Domini, feria ſecunda, & tertia Paſchæ, Dominica in Albis, Dominica Trinitatis, in feſto ſancti Ioannis Baptiſtæ, in feſto Natiuitatis beatæ Mariæ Virginis, in aliquibus principalibus feſtiuitatibus Eccleſiæ Cathedralis, & pro aliqua re graui ad vniuerſalem, vel propriam Eccleſiam ſpectante, vel aliàs quandocumque Epiſcopo placuerit, poterit paratus cum pluuiali, & mitra, aſſiſtere Miſſæ per aliquem Prælatum, dignitatem, ſeu Canonicum celebratæ, in qua omnia ſeruabuntur, quæ ſupra explicata fuerunt in capitulo de Miſſa ſolemni, quæ coram Epiſcopo celebratur: & ſi

præce-

præcedenti die Epiſcopus Veſperis intereſſe voluerit, celebrabuntur ſimiliter, prout dicitur in capitulo de Veſperis ſolemnibus, Epiſcopo in craſtinum non celebraturum. In alijs feſtiuis ſeu ferialibus diebus Epiſcopus cum aderit ſemper Cappam deferet.

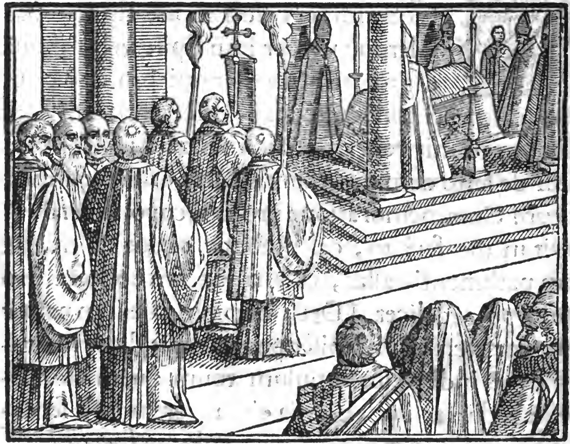
DE ANNIVERSARIIS DIEBVS Electionis, & Conſecrationis Epiſcopi ſolemniter celebrandis.

Cap. 35.

SIngulis annis in diebus anniuerſarijs Electionis, et cõſecrationis Epiſc. miſsã ſolemnẽ, uel per ipsũ Epiſc. vel ꝑ aliquã dignitatem, ſeu Canonicum, ipſo præſente, celebrari conuenit; quæ ſi dies electionis, ſeu Conſecrationis venerit in die aliquo feſtiuo, celebrabitur de feſto cum paramentis feſto conuenientibus, et cum Commemoratione pro Epiſcopo; ſi verò venerit in die feriato, celebrabitur prout in miſſali cum paramentis albis, et vna tantùm collecta pro Epiſcopo, videlicet [Deus omnium fidelium paſtor et rector etc.] Et ſi Epiſcopus celebrat dicat in oratione me indignum famulum tuum quem hic Eccleſiæ, ſed in reliquis omnia circa cærimonijs ſeruabunt, quæ ſupre proprijs locis explicata fuerunt.

DE ANNIVERSARIO EPISCOPI proximè defuncti. Cap. 36.

EPiſcopus viuens prædeceſſoris ſui proximè ante ipſum defuncti memoriam habere debet, & pro eius anima ſingulis annis in die obitus anniuerſarium celebrare, vel ſaltem Miſſæ pro eius anima ab aliqua dignitate, ſeu Canonico celebratæ præſens aſſiſtere, & in fine abſoluere. Miſſa autem erit defunctorum, & in ea omnia tam circa ornatum altaris, & indu-

menta, ac paramenta Miſſalia, quàm circa genuflexiones,

xiones, & cærimonias ſeruabuntur, quæ ſupra declarata fuerunt in capitulo de Miſſa Pontificali pro defunctis, & de Miſſa pro Defunctis, quæ coram Epiſcopo celebratur. Non tamen poſt Miſſam ſermo habendus erit, ſed finita Miſſa, ſolus Epiſcopus, depoſita cappa, apud ſedem ſuam parabitur pluuiali nigro cum cæteris indumentis, & habens ante ſe pannum nigrum extenſum, ſeu lecticam mortuorum abſoluit, prout ibi dicitur.

DE ANNIVERSARIO OMNIVM Epiſcoporum, & Canonicorum Eccleſiæ Cathedralis Defunctorum. Cap. 37.

ALiquo die non impedito infra octauam defunctorum arbitrio Epiſcopi Canonicus aliquis, ſeu dignitas Eccleſiæ Cathedralis celebrabit Miſſam pro animabus omnium Epiſcoporum, & Eccleſiæ Cathedralis Canonicorum defunctorum cũ paramentis nigris, & cærimonijs, prout ſupra dictũ eſt: cui Miſſæ Epiſcopus præſens erit cum cappa, & in fine, ſi voluerit, potuerit, depoſita cappa, & accepto pluuiali, abſoluere, prout dicitur in præcedenti capitulo. Quòd ſi Epiſcopus huiuſmodi Miſſæ præſens non erit, vel abſoluere noluerit, celebrans dicto [Placeat etc.] accedet ad cornu Epiſtolæ altaris, vbi depoſita planeta, & manipulo, accipiet pluuiale ni-

grum, et ſtans in dicto cornu Epiſtolæ verſus ad altare expectabit finem Reſponſorij, et interim clerici, ſeu alij extendent pannum nigrum ante gradus altaris, vel portabunt ibi lecticam mortuorum, niſi aliàs à principio Miſſæ fuerit accomodata. Cum per cantores repetitur Reſponſorium poſt verſiculum [Requiem æternam etc.] accedet cærimoniarius ad Epiſcopum ſi præſens erit cum thuribulo, et miniſtrante nauiculam Presbytero aſsiſtente, Epiſcopus imponet thus in thuribulum, quod cerimoniarius probabit ad altare, et alicui cappellano celebrantis conſignabit tenendum iuxta cornu Epiſtolæ altaris, vbi etiam alius cappellanus tenet vas aquæ benedictæ cum aſperſorio ſi uero Epiſcopus preſens erit ipſe celebrans imponet thus in thuribulum miniſtrante nauiculum Diacono, Incepto [Kyrie eleiſon] ſurge Epiſcopus, detecto capite, celebrans vero dicto vltimo [Kyrie eleiſon] ſtans detecto capite in dicto cornu verſus ad altare dicet intelligibili voce [Pater noſter] Quod ſecretè complebit; et interim accedet ad medium altaris, et verſus dictum pannum, ſeu lecticam mortuorum, miniſtrante Diacono aſperſorium, aſperget tertiò ſuper eundem pannum, ſeu lecticam, tum miniſtrante eodem Diacono thuribulum, ſimili modo ter thuribulum ducens pannum, ſeu lecticam thurificabit; deinde conuerſus ad altare ex libro ſuper illud poſito in

to in eodem cornu Epiſtolæ dicet verſiculum [Et ne nos inducas &c.] & alios verſiculos, & orationẽ, & in fine verſiculum [Requiem æternam &c.] & dicto per cantores verſiculo [Requieſcant in pace] celebrans ſignans altare, & ſeipſum dicet Euangeliũ Sancti Ioãnis, & redibit in ſacriſtiã ad ſe exuendum.

DE AEGROTATIONE, MORTE, funere, & exequijs Epiſcopi: & de ſupplicationibus ad Deum pro opportuna noui Epiſcopi electione impetranda. Cap. 38.

LICET Epiſcopus, tamquam bonus paſtor, & diligentiſſimus villicus, omni tempore paratus eſſe debeat ad reddendam rationem Domino ſuo de ouibus ſibi commiſſis, & de ſuæ adminiſtrationis officio; id tamen diligentiori cura, & ſtudio peragere debet, dum ægrotat, quaſi extremo vitæ ſuæ diei vicinior. Nam etſi ſemper mortis periculum mortalibus imminet; propinquiores tamen morti ſumus, dum ægrotatus. Curet igitur Epiſcopus, vt quantò magis dignitate cæteris præeſt, eò maiori ſtudio vltimũ huius vitæ actum, quo ſolo coronari electi ſolent, cum laude perficiat. Quod ſi dum ægrotat, tamquã homo morbi periculum non agnoſceret, medici, domeſtici, familiares, & præcipuè eius confeſſor ſecrete,

cretè, & ſumma cum reuerentia, & caritate eum de diſcrimine, in quo verſetur, moneant; & hortētur; vt voluntati diuinæ non inuitus adhæreat, & quę ad animæ ſalutem pertinent, peragere curet. Nam Epiſcopum decet non ſolùm verbo, ſed etiam opere, & exemplo vſque ad extremam vitæ ſpiritum alios docere, & ad viam ſalutis dirigere. Medici verò, & familiares, quæ ad corporis ſalutem pertinent, diligentiſſimè curent, & polliceantur Epiſcopo, ſe, quantũ humana poteſt induſtria, facturos, vt, ſi fieri poterit, priſtinam ſanitatem recuperet.

His verbis, & hortationibus excitatus Epiſcopus ægrotans, vel (quod melius eſſet) ſua ſponte, cum extremum diem ſuum appropinquare cognouerit, primò peccata ſua confeſſori diligentiſſimè confiteatur, deinde tempore congruo ſacrum petat viaticum, & antequam communicet indutus rochetto, & ſtola, præſente ſanctiſſimo Chriſti corpore, profiteatur Catholicam fidem, ex forma ab Apoſtolica ſede præſcripta, quam affirmet ſe ſemper inconcuſſe, & firmiter tenuiſſe, & credidiſſe, ſeq. in ea velle viuere, & mori cum Deo placuerit. Tum maiori, qua poterit, deuotione, & humilitate, ſacrum ſumat viaticum, quod illi deferat prima dignitas comitante Capitulo, & toto clero Cathedralis Eccleſiæ in habitu Eccleſiaſtico, & cum candelis accenſis, & ſi fieri poteſt Magiſtratus deferat baldachinum, moneatq.

eamdem

eamdem Dignitatem, vt, cum tempus erit extremæ vnctionis ſacramentum ſibi adminiſtret, & animæ commendationem faciat.

Conuocet deinde Canonicos, Parochos, & Curatos omnes, dum adhuc ſenſus corporis integri ſunt, & coram eis profiteatur iterum Catholicam fidem ex prædicta formula, petat veniam de negligentijs, & imperfectionibus ſuis; & ſi quemquam vnquam in ſua adminiſtratione offenderit, roget, vt orent Deum omnipotentem pro anima ſua: commendet illis Eccleſiam, pauperes, viduas, orphanos, & loca pia: Memoret eis, vt donec de ſucceſſore prouideatur,

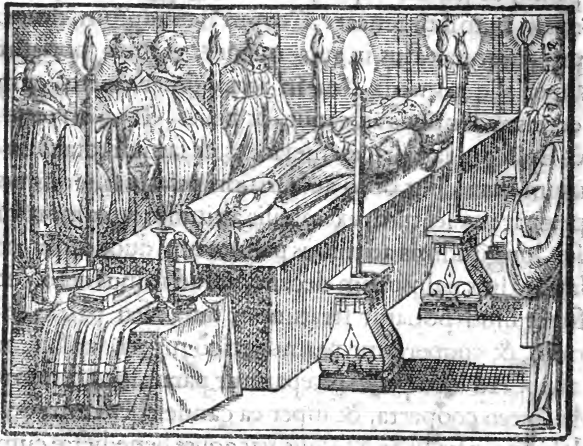
tur,

tur,continuas preces ad Deum ſundat,vt eis bonum Paſtorem concedere dignietur,qui eos vberius,quàm ipſe fecit, paſcere nouerit. Aperiat etiam eis debita, & credita Eccleſiæ,ſi quæ ſunt, & notificet ſcripturas,iura,& actiones eiusdem Eccleſiæ;condat, ſi vult & ſi habet ab Apoſtolica ſede facultatẽ teſtamẽtũ,& eligat ſibi ſepulturã.Cũ verò horas mortis appropinquat,curatus,ſeu Sacriſta in tempore Epiſcopo extremam vnctionem exhibeat, & animæ commendationem faciat,prout in ordinario Viri pij,& religioſi continuò aſſiſtant Epiſcopo animam agenti, cui crucem inſpiciendam, oſculandamque crebò offerãt redigantque ei ad memoriam Paſſionem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Nec deſint Religioſi, & Sacerdotes, qui continuò, dum adhuc expirat, pſalmos, paſsionem Chriſti, & alias deuotas orationes legant. Poſtquam Epiſcopus ſpiritum creatori reddiderit, Canonici, qui aderunt, ſinguli ſuper eum verſiculum [A porta inferi, &c.] cum oratione [Deus, qui inter Apoſtolicos Sacerdotes, &c.] recitabunt. Cubicularij verò, et familiares ipſius Epiſcopi defuncti corpus eius aqua calida cum vino, et herbis odoriferis lauabunt, et mundabunt; et, ſi hæredibus videbitur, poterit etiam aperiri, et aromatibus condiri quo caſu inteſtina eius ſtatim ſepeliantur in Eccleſiæ. Sed licet corpus non aperiantur, omnino agendum, et curandum eſt op-

portu-

portunis remedijs, vt ſine fætore vſque ad præſtitutum tempus ſepulturæ ſeruari poſſit. Loto, & terſo corpore, clerici familiares, ſeu alij Eccleſiaſtici viri cum magiſtro cerimoniarum induant illud primùm veſtibus ordinarijs vſque ad rocchettum, deinde ſacris veſtibus, quibus viuens induebatur, dum ſolemniter erat celebraturus; hoc eſt, caligis, & ſandalijs, amictu, alba, cingulo, ſtola, manipulo, cruce pectorali, tunicella, dalmatica, chirothecis, planeta coloris violacei, annulo, & mitra ſimplici, ac etiam pallio cum ſpinulis, ſi erit Archiepiſcopus, vel aliàs vtens pallio; & ponant ſuper pectus eius crucem aliquam, quam manibus teneat. Corpus ſic indutum, donec præparetur lectus in aula maiori, vt infra ponatur ſuper aliqua menſa, ſeu in terra ſuper tapete, cum cereis ardentibus ad caput, & pedes. Interim cæteri Epiſcopi familiares inferiores, & famuli totam domum denudent, & in aula maiori palatij, ſiue domus præparent lectum ex tabulis altitudinis palmorum ſex, longitudinis ad minùs palmorum duodecim, & latitudinis palmorum decem, vel ad minùs octo, & ſuper illud ponatur ſtratum ex lana, ſeu palea plenum, & cooperiatur panno ſerico nigro, vel ſaltem laneo. Ad lecti pedes præparetur parua menſa mundo linteo cooperta, & ſuper ea candelabra cum candelis accenſis, liber Miſſalis, vas aquæ benedictæ cum aſperſorio, thuribulum cum nauicula, & incenſo, ac

ſuperpelliceum vnum cum ſtola,& pluuiale nigrum ponantur. Quibus omnibus ſic paratis, corpus Epiſcopi defuncti, vt ſupra indutum, portetur in dicta aula,& ſuper dicto lecto collocetur; & ad pedes eius ponatur pileum Pontificale ſericeis viridibus floccis ornatum, & hinc inde à lateribus ponantur ſcamna cum foraminibus pro funalibus,ſeu intorticijs ponẽdis circa corpus; vel ſaltem illis deficientibus, collocentur quatuor candelabra alta cum quatuor intorticijs ardentibus ad quatuor lecti angulos. Circumcirca per totam aulam diſponãtur ſedilia,pro Cano-

nicis,clericis,Magiſtratu, ciuibus, & alijs, qui veniẽt

ad

ad honorandum funus. Hora competenti, cum iam; ſi non omnes inuitati ad funus, ſaltem eorum aliqui aduenerint clerus ſecularis per ordinem ſi voluerit, vel Religioſi quatuor ordinum mendicātium, ſi in ciuitate aderunt, qui inuitari debent, vel alij per ſingula collegia, incipient vigilias, hoc eſt, Veſperas, & Matutinum cum inuitatorio, & tribus Nocturnis, ac Laudibus defunctorum. Primi, ideſt, inferiores, à quibus inchoandum eſt (nam vltimus locus dignioribus Religioſis reſeruatur) inchoabunt Veſperas: Prior enim eorum habens ante ſe legile cum libro dicit ſecretè [Pater noſter] ad quod Canonici, & alij omnes inuitati circumſedētes aſſurgunt, ſic manſuri, donec inchoetur primus Pſalmus Veſperarum. Dicto [Pater noſter] ſecretè, alta voce incipiet Antiphonam [Placebo Domino] quam cæteri eiuſdē religionis fratres, qui prope funus ante alios hinc, inde ſtare debent, proſequentur: Et, ea finita, recitabūt alternatim Pſalmos Veſperarum cum Antiphonis duplicatis, prout fieri ſolet in officio duplici. Et dum inchoantur Pſalmi, eiſdem fratribus, qui cantant, candelæ diſtribuendæ ſunt, prout & cæteris, quando Nocturnos, & Laudes cantabunt, vt infra. Ad canticum [Magnificat] ſurgunt omnes, et Prior eius religionis, qui Veſperas cantauerunt, accedet ad menſam ad pedes lecti, & ibidem à cærimoniario, vel alijs clericis induetur ſuperpelliceo, ſtola, & plu-

piali, et imponet thus in thuribulum. Finito cantico [Magnificat] ſtans ibidem ad pedes lecti ante menſam prædictam manibus iunctis dicet [Pater noſter] et interim accepto aſperſorio de manu cærimoniarij, vel alterius clerici, incipiendo à parte dextera lecti aſperget lectum circumcirca, aſpergendo ter in qualibet parte lecti; et dum tranſibit ante Canonicos, illos capite aliquantulum inclinato ſalutabit. Et poſtquam reuerſus fuerit, in eodem loco apud menſam, reddito aſperſorio, capit de manu eiuſdem Cærimoniarij, vel alterius clerici thuribulum, et lectum circumcirca ſimiliter eodem modo thurificabit: quo facto, ſtans ante prædictam menſam, reddito thuribulo, et habens ante ſe librum apertum, ex eo leget Verſiculos, et orationem infraſcriptam, videlicet.

Verſ. Et ne nos inducas in tentationem.
Reſp. Sed libera nos à malo.
Verſ. A porta inferi.
Reſp. Erue, Domine, animam eius.
Verſ. Requieſcant in pace.
Reſp. Amen.
Verſ. Domine, exaudi orationem meam.
Reſp. Et clamor meus ad te veniat.
Verſ. Dominus vobiſcum.
Reſp. Et cum ſpiritu tuo.

Ore-

Oremus.

DEus, qui inter Apoſtolicos Sacerdotes famulum tuum N. Epiſcopum Pontificali, feciſti dignitate vigere: præſta quęſumus, vt eorum quoque aggregetur conſortio. Qui viuis, & regnas cum Deo Patre in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum. Reſp. Amen.

Deinde dicit Verſiculum [Requiem æternam &c.] & duo ex fratribus cantantibus [Requieſcat in pace.] cæteri reſpondebunt [Amen.] Finitis Veſperis, Religioſi, qui illas cantarunt, diſcedunt, & vocantur alij Religioſi, qui Matutinum, hoc eſt, Inuitatorium cum tribus Pſalmis primi Nocturni, & lectionibus cantabunt; & dum cantatur Inuitatorium vſque ad initium primi Pſalmi, omnes ſtare debent. Finitis Pſalmis Nocturni, duo cãtores, ſiue ex fratribus, qui Nocturnum cantarunt, annuntiant Verſiculum [A porta inferi &c.] & reſpondetur [Erue Domine, animam eius.] Quo dicto omnes ſurgunt: tunc vnus ex eiſdem Religioſis lectionem cantaturus accedit ad pulpitum, & ſecretè dicit [Pater noſter.] quod totum ſub ſilentio complet, & eo finito omnes ſedent, & ipſe lectionem incipit: & ea finita, cantores cantant Reſponſorium, & idem Religioſus cantat ſecundam, & tertiam lectionem. Finita vltima lectione, dum cantatur tertium Reſponſorium, Prior eius Religionis

qui

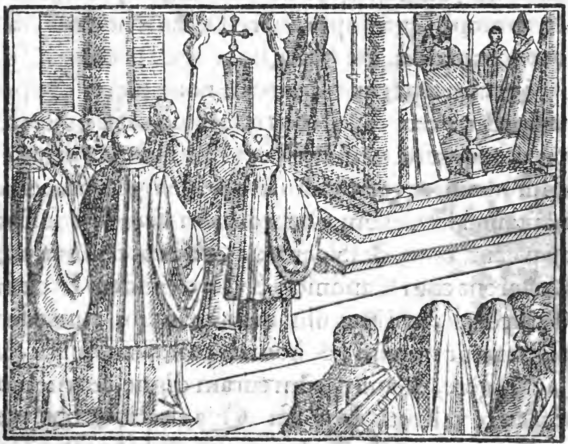
qui Nocturnum cantauit, accedit ad menſam, induitur ſuperpelliceo, pluuiali; & cum dicitur Verſiculus [Requiem æternam etc.] imponit thus in thuribulum, & in fine cum dicitur [Kyrie eleiſon] ſurgunt omnes: & Prior dicat [Pater noſter] aſpergat, & thurificet lectum, vt ſupra in Veſperis, & cãtet eoſdem Verſiculos, & orationem, vt ſupra dictũ eſt. Quo facto, alij Religioſi vocentur, & cantent ſimiliter ſecundum Nocturnum; & eo finito, alij, qui cantent tertium eodem modo, & forma, prout de primo dictum eſt. Demum vltimi, & digniores Religioſi cantent Laudes eadem forma, prout decãtatæ fuerunt Veſperæ; & ad Benedictus, & orationes, & cætera omnes ſurgant, vt ſupra.

Quòd ſi non adeſſent tot Religiones, quæ poſſent diſtinctè Veſperas, & Nocturnos, & Laudes prædictas decantare; poſſet vna cantare duos Nocturnos, vel plures: ſed omnino in fine Veſperarum, cuiuſlibet Nocturni, & Laudum aſpergendus, & thurificandus eſt lectus, & dicendi Verſiculi, & Orationes, vt ſupra. Et econtra, ſi eſſent plures Conuentus, & Religiones, poterunt duo ſimul cantare vnum Nocturnum.

Dum cantantur Laudes paretur feretrum, & illis finitis, ponatur corpus Epiſcopi defuncti ſuper feretrum, & præcedentibus omnibus Religioſis, & clero ordine ſuo, ad Eccleſiam deducetur; feretrum autem

por-

portabitur per ſacerdotes cottis indutos,& Canonici feretrum immediate præcedant,Magiſtratus verò,

cum cæteris inuitatis, et de ciuitate ſequantur. In Eccleſia collocetur feretrum in medio Eccleſiæ, et ibidem Prior, ſeu dignior Canonicorum, vel prima dignitas, ſi adſit,indutus pluuiali faciet officium,hoc eſt, dicet ad pedes feretri [Pater noſter] imponet thus, aſperget, et thurificabit, vt ſupra; et demum cantabit Verſiculos,et orationem ſupradictam. Quo facto, omnes diſcedant, et corpus ſepeliatur, et ſi cōmode fieri poteſt antequam ſepeliatur cantetur Miſſa pro eius anima.

Octauo

Octauo die, vel quando hæredibus, & executoribus defuncti placuerit, poterunt in Eccleſia celebrari exequiæ, cum quatuor abſolutionibus, & omnibus cæremonijs, quæ ſupra expreſſæ ſunt hoc eodem libro in capitulis, De Miſſa Pontificali pro defunctis.

Sepulto Epiſcopo, donec de nouo ſucceſſore prouiſum ſit, preces ad Deum continuò offerendæ ſunt pro opportuna noui Epiſcopi electione impetranda, & conueniret, vt ſingulis diebus Religioſi proceſsionaliter ad Eccleſiam Cathedralem accederent Litanias cantantes, & ibidem pias, & deuotas orationes recitarent cum Canonicis, & clero eiuſdem Eccleſiæ Cathedrali, vt Deus illis quamprimum concedere dignaretur nouum, & bonum paſtorem, qui Eccleſiam regere, & animarum curam dignè, & fructuosè habere valeret, & poſſet. Qua electione obtenta, quamprimum de ea nuntium certum habuerint, ſinguli Religioſi ad Eccleſiam Caehedralem accedentes Deo gratias agent, & Hymnum [Te Deum laudamus] deuotè cantare in Eccleſia poterunt.

CAERIMONIALIS EPISCORVM
FINIS.

DE TONO CONFESSIONIS RECItandæ per Diaconum poſt ſermonem, & de forma Indulgentiæ publicandæ per ſermocinantem, ac benedictione danda per Epiſcopum poſt ſermonem.

STATIM finito ſermone Diaconus, qui cantauit Euangelium, ſtans ante Epiſcopum capite inclinato cantabit confeſsionem in tono ſequenti: & dum dicet [Tibi Pater & [Te Pater] ſi erit canonicus profundius inclinabit, ſi non erit canonicus genuflectet.

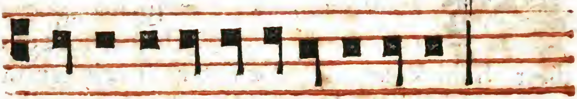

be a to Io an nis Ba pti ſtæ:

ſanctis A po ſto lis Pe tro & Pau lo

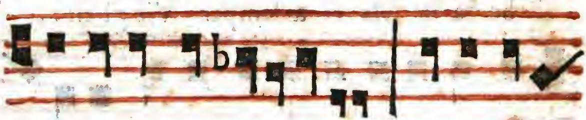

om ni bus ſan ctis, & ti bi Pa ter

Quod dum dicit genuflectit coram Pontifice. Tum ſurgit, & continuat.

Qui a pec ca ui ni mis co gi ta-

ti o ne ver bo & opere, me a cul-
pa,

pa, me a cul pa, me a ma xi ma
culpa. I de o pre cor be atam Ma-
ri am ſemper Virginem Be a tum
Mi cha elem Archangelum. Beatum
Io an nem Ba pti ſtam ſan ctos
A po ſto los Pe trum & Pau lum

Finita cõfeſsione per Diaconum,ſermocinator, qui in pulpito dum cantatur confeſsio genuflectet, ſurgens publicabit indulgentiam in forma ſequenti,videlicet.

[Reuerendiſsimus in Chriſto Pater,& Dominus Dominus N. Dei, & Apoſtolicæ ſedis gratia huius ſanctæ N. Eccleſiæ Epiſcopus dat,& concedit omnibus hic præſentibus quadraginta dies de vera Indulgentia in forma Eccleſiæ conſueta.Rogate Deũ pro felici ſtatu ſanctiſsimi D.N. N. diuina prouidẽtia Papæ N. Dominationis ſuæ Reuerendiſsimæ,& ſanctæ matris Eccleſiæ] Publicata Indulgentia Epiſcopus depoſita mitra leget ex libro per miniſtrum de eo ſeruiẽtem ſupra caput ſuſtentato, in tono orationis verſus ad populum,vt infra videlicet.

[Pre-

[Precibus, & meritis beatæ Mariæ ſemper virginis; beati Michaelis Archangeli; beati Ioannis Baptiſtæ: ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli; & omnium ſanctorum, miſereatur veſtri omnipotens Deus, & dimiſsis peccatis veſtris perducat vos ad vitam æternam. Reſp. Amen.]

[Indulgentiam, abſolutionem, & remiſsionem peccatorum veſtrorum tribuat vobis omnipotens & miſericors dominus. Reſp. Amen.] Deinde benedicens populo more conſueto dicet; [Et benedictio Dei omnipotentis Pa ✠ tris, & Fi ✠ lij, & Spi ✠ ritus ſancti deſcendat ſuper vos & maneat ſemper. Reſp. Amen.] Si erit Archiepiſcopus ſtatim publicata Indulgentia, cappellanus portabit ante illum crucem quam genuflexus tenebit donec omnia prædicta compleuerit, & Archiepiſcopus prius cruci caput inclinabit.

Cærimonialis Epiſcoporum Finis.

399894

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EM.

ERRATA.

Pag.	*Lin.*	*Errata.*	*Corrigenda.*
1	4	Conciſtorio	Conſiſtorio
2	26	congregratio e	congregatione
7	14	Canonaci	Canonici
	21	Poſt & retenta mitra Epiſcopū	Poſt Epiſcopum
	24	ex quo	ex equo
		& capiet	& retenta mitra capiet
8	23	ornantem	orantem
13	15	Pauli omnium	Pauli & omnium
14	2	proprijs vtuntur	proprijs Eccleſiis vtuntur
15	16	vel vitra	vel vltra
17	8	celebrat. Et præſente	celebrat præſente
18	15	nec ob	ne ob
20	2	ſententia	ſcientia
	20	aut omnia rete depoſita	a n omnia recte diſpoſita
2	12	diſcute	diſcrete
22	3	affectationibus	affectationis
	12	patiantur	partiantur
23	17	pareat	pareant
	27	cauſis	caſibus
24	8	in decorum	indecorum
29	8	aſſiſtentia	aſſiſtentis
31	8	cochleari prius	cochleari
32	14	diſpoſuiſſet	diſpoſuiſſe
38	19	præbende	præbendæ
42	14	& imponitur	& ſtanti ponitur
	26	nulli altari	nulli alteri
57	15	præfacta	nec facta
60	26	induit	induti
61	15	dignitatis	dignitas
70	20	horarum cum ante	horarum ante
	25	deceus eſſet	decens eſt
	26	ſitum eſt	ſitum eſſet
71	2	prædictas obſeruare	Prædictas omnino obſeruare
82	12	patte	parte
84	25	debes	debet
91	23	conuentiones	contentiones
92	1	2 procederent	procedunt
92	19	Metropoliaana	Metropolitana
94	11	Natiuitas	Natiuitatis
100	2	maius, Epiſcope	maius ſimul cum Epiſcopo
105	26	& ſuo	vel ſuo
137	13	& ad	& ſe ad
137	12	indueret	mouere
183	21	altare	altari
198	7	eo cum latere	eorum à latere
200	27	dextera ſiniſtra nam	verò ſiniſtra
201	1	verò dextera	Epiſcopus
204	2	Ep,ſcopus	&c. & cum
205	16	&c. cum	redit
211	2	redi	parieti
214	9	paries	

Accepit.

	28	explicabitur	explicatur
219	21	ipſe calice	ipſo calicem
224	25	ſuper corporale altare	ſuper altare
236	4	librrm	librum
239	21	ſolio	ſolito
	22	ſi permanẽtes	ſic permanentes
	27	genuflexns	genuflexus
240	22	portabit	portabitur
259	6	videlicet a ba	videlicet, amictus, alba
	8	videlicet amictus alterum	videlicet alterum
261	10	illam, manum	illam, & manum
	17	eſt	eſſet
	23	ſtolla	ſtola
	27	ottis	cottis
264	5	Caninici	Canonici
	12	mutuantur	mutantur
267	11	ſe medium	ſe ante medium
268	21	priceſsio	proceſsio
273	8	manibus	& manibus
277	2	runt	erunt
281	13	vaſæ	vaſe
283	8	illa	illam
284	14	illæ	ille
288	24	vel ipſe	vel ipſi
289	8	reperitur	repetitur
	10	trianguli	triangulari
	25	frangoremq.	fragoremq:
291	14	elero	clero
294	21	poſteriori	poſteriori
296		omittant	omittat
	21	atem	autem
297	27	Aeolythum	Acolythum
301	12	illi	illis
302	22	ſuam ibidem	ſuam nudam ibeidm
307	1	altaris,&	altaris vel presbyterii,&
309	15	baldachinũ,duo	baldachinum,& duo
318	25	manibus velo, quod circũ humeros habet coopertis Epiſcopi	manibus Epiſcopi
	27	manibus calicẽ	manibus velo, quod circũ humeros habet, coopertis, calicem
320	16	Orate	orate fratres &c.
	17	non in vt vertat	in vt non vertat
323	17	Capellam	capellam
331	7	cærimoniariis	cerimoniis
333	4	benedieet	benedicet
339	22	conſignatur	conſignatur
341	4	Poſtquam &	
	19	accidentibus	accedentibus
342	25	antiphouam	antiphonam
344	8	docere	decere
349	8	poſtmodumdum	poſt modum
351	20	ſchænici	ſcænici
354	19	cærimoniarium	cærimoniarum
358	1	ſolitam	ſolitum
359	1	cænæ	cœna
361	4	celebratum	celebraturo
	22	hic	huic
	23	cærimoniis	cærimonias
	24	ſeruabunt	ſeruabuntur
		ſupre	ſupra
363	21	potuerit	poterit
364	14	præſens erit	præſens non erit
	17	ſurge	ſurget
365	21	ægrotatus	ægrotamus
366	5	extremam	extremum
	19	forma	formula
367	1	eandem Dignitatem	eandem primam Dignitatem
368	2	dignietur	dignetur
	7	horas	hora
	26	in Eccleſiæ	in Eccleſia
	27	aperiantur	aperiatur
372	21	requieſcant	requieſcat
373	16	Pſalmis nocturni	Pſalmis primi nocturni
375	3	cæteris inuitatis,	cæteris omnibus inuitatis

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google